

MONITOR POLSKI

DZIENNIK URZĘDOWY RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Warszawa, dnia 8 października 2015 r.

Poz. 989

UCHWAŁA NR 150 RADY MINISTRÓW

z dnia 31 sierpnia 2015 r.

w sprawie przyjęcia „Programu Rozwoju Sportu do roku 2020”

Na podstawie art. 19 ust. 2 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2014 r. poz. 1649, z późn. zm.¹⁾) Rada Ministrów uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Program Rozwoju Sportu do roku 2020”, zwany dalej „Programem”, stanowiący załącznik do uchwały.

§ 2. Koordynowanie i nadzorowanie Programu powierza się ministrowi właściwemu do spraw kultury fizycznej.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem następującym po dniu ogłoszenia.

Prezes Rady Ministrów: *E. Kopacz*

¹⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2015 r. poz. 349, 1240 i 1358.

Załącznik do uchwały nr 150 Rady Ministrów
z dnia 31 sierpnia 2015 r. (poz. 989)

PROGRAM ROZWOJU SPORTU DO ROKU 2020

Warszawa, sierpień 2015 r.

SPIS TREŚCI

1. RAMY PRAWNE, ZGODNOŚĆ Z DOKUMENTAMI I REGULACJAMI UE ORAZ Z KRAJOWYMI DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI.....	9
1.1. Ramy prawne.....	9
1.2. Zgodność z dokumentami i regulacjami UE	9
1.3. Zgodność z krajowymi dokumentami strategicznymi.....	12
2. DIAGNOZA	17
2.1. Sport w gospodarce narodowej	17
2.2. Aktywność fizyczna społeczeństwa	18
2.2.1. Wychowanie fizyczne i aktywność fizyczna dzieci i młodzieży.....	26
2.2.2. Aktywność fizyczna osób starszych.....	31
2.2.3. Aktywność fizyczna osób niepełnosprawnych.....	32
2.3. Organizacje sportowe i ich członkowie.....	33
2.4. Infrastruktura sportowo-rekreacyjna	38
2.4.1. Sportowa infrastruktura treningowo-widowiskowa	44
2.4.2. Infrastruktura sportowa lub rekreacyjna związana z transportem lub turystyką	45
2.4.3. Finansowanie infrastruktury sportowo-rekreacyjnej	47
2.5. Sport wyczynowy	54
2.5.1. Liczba zawodników uprawiających sport wyczynowo	54
2.5.2. Wyniki w międzynarodowym współzawodnictwie sportowym w sportach olimpijskich	60
2.5.3. Organizacja i wyniki sportowe w sporcie młodzieżowym	66
2.5.4. Wsparcie procesu treningowego.....	67
2.5.5. System finansowania polskich związków sportowych.....	69
2.5.6. Stan organizacyjno-finansowy polskich związków sportowych	71
2.5.7. Organizacja sportu wyczynowego osób niepełnosprawnych	73
2.5.8. Zagrożenia dla uczciwości współzawodnictwa sportowego	76
3. CELE.....	81
Cel szczegółowy 1. Zapewnienie warunków i oferty dla powszechnego podejmowania aktywności fizycznej na każdym etapie życia.....	82
Priorytet 1.1. Kształtowanie nawyku podejmowania aktywności fizycznej oraz podnoszenie sprawności fizycznej dzieci i młodzieży	83
Priorytet 1.2. Promocja oraz ułatwianie godzenia aktywności fizycznej osób dorosłych z nauką oraz życiem zawodowym i osobistym.....	87
Priorytet 1.3. Wspieranie działań na rzecz integracji społecznej osób starszych poprzez aktywność fizyczną	90
Priorytet 1.4. Tworzenie przestrzeni publicznej sprzyjającej podejmowaniu aktywności fizycznej	92
Cel szczegółowy 2. Wykorzystanie sportu na rzecz budowy kapitału społecznego	96
Priorytet 2.1. Wspieranie aktywności społecznej w obszarze sportu	96
Priorytet 2.2. Przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom w sporcie oraz promocja pozytywnych wartości kształtowanych przez sport	99
Priorytet 2.3. Wspieranie włączenia społecznego poprzez sport.....	104

Cel szczegółowy 3. Poprawa warunków organizacyjno-prawnych dla rozwoju sportu oraz zwiększenie dostępności wykwalifikowanych zasobów kadrowych.	109
Priorytet 3.1. Usprawnienie systemu organizacyjnego oraz zasad finansowania sportu.....	109
Priorytet 3.2. Zapewnienie otoczenia prawnego sprzyjającego rozwojowi sportu.....	111
Priorytet 3.3. Upowszechnienie zasad dobrego rządzenia w obszarze sportu.....	112
Priorytet 3.4. Przyjęcie zasad skutecznej współpracy Ministerstwa Sportu i Turystyki z polskimi związkami sportowymi.....	114
Priorytet 3.5. Poprawa dostępności wysoko wykwalifikowanych kadr w sporcie.....	117
Priorytet 3.6. Prowadzenie polityki sportowej opartej na faktach.....	119
Cel szczegółowy 4. Wykorzystanie potencjału sportu na poziomie wyczynowym na rzecz upowszechnienia aktywności fizycznej lub promocji Polski na arenie międzynarodowej.	123
Priorytet 4.1. Wzmocnienie roli polskich związków sportowych jako podmiotów odpowiadających kompleksowo za rozwój i popularyzację dedykowanych sportów.....	123
Priorytet 4.2. Zapewnienie optymalnych warunków dla rozwoju sportów o największym potencjale w zakresie upowszechnienia aktywności fizycznej lub promocji Polski na arenie międzynarodowej.	127
Priorytet 4.3. Wsparcie wykorzystania sportów o największym potencjale w zakresie upowszechnienia aktywności fizycznej lub promocji Polski na arenie międzynarodowej poprzez organizację imprez sportowych rangi międzynarodowej.....	133
4. SYSTEM WDRAŻANIA I MONITOROWANIA REALIZACJI CELÓW	136
5. PLAN FINANSOWY	144
6. ZAŁĄCZNIKI	152

WYKAZ SKRÓTÓW

ATP	Stowarzyszenie Tenistów Profesjonalnych (Association of Tennis Professionals)
COS	Centralny Ośrodek Sportu
DI PRS 2020	Dokument Implementacyjny Programu Rozwoju Sportu do roku 2020
DSRK	Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030 Trzecia Fala Nowoczesności
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
FRKF	Fundusz Rozwoju Kultury Fizycznej
FS	Fundusz Spójności
GUS	Główny Urząd Statystyczny
HEPA	aktywność fizyczna pozytywnie wpływająca na zdrowie (health enhancing physical activity)
ICSD	Międzynarodowy Komitet Sportu Głuchych (International Committee of Sports for the Deaf)
IPC	Międzynarodowy Komitet Paraolimpijski (International Paralympic Committee)
jst	jednostki samorządu terytorialnego
KE	Komisja Europejska
PRS 2020	Program Rozwoju Sportu do roku 2020
PZPN	Polski Związek Piłki Nożnej
pzs	polskie związki sportowe
PTTK	Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze
RP	Rzeczpospolita Polska
SIO	System Informacji Oświatowej
TFUE	Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej
UCI	Międzynarodowa Unia Kolarska (Union Cycliste Internationale)
UE	Unia Europejska
UEFA	Unia Europejskich Związków Piłkarskich (Union of European Football Associations)
WADA	Światowa Agencja Antydopingowa (World Anti-Doping Agency)
WHO	Światowa Organizacja Zdrowia (World Health Organisation)
WTA	Stowarzyszenie Tenisa Kobiet (Women's Tennis Association)
ZBA	Zakład Badań Antydopingowych

WSTĘP

Program Rozwoju Sportu do roku 2020 (dalej: PRS 2020) jest pierwszym dokumentem strategicznym dotyczącym obszaru sportu, wpisującym się w nowy porządek zarządzania strategicznego, określony w ustawie o zasadach prowadzenia polityki rozwoju¹. PRS 2020 jest średniookresowym dokumentem strategicznym określającym cele, priorytety oraz kierunki interwencji. Dokument zastąpi obowiązującą *Strategię rozwoju sportu w Polsce do roku 2015*. Wnioski z jej ewaluacji zostały wykorzystane w procesie przygotowywania PRS 2020.

Projektując schemat kierunków interwencji w ramach PRS 2020 przyjęto za cel zapewnienie maksymalnej zgodności dokumentu z obowiązującymi krajowymi dokumentami strategicznymi, wytycznymi Unii Europejskiej dotyczącymi obszaru sportu i aktywności fizycznej oraz Umową Partnerstwa regulującą zakres wsparcia ze środków unijnych w perspektywie finansowej 2014-2020. Efektem takiego podejścia jest uwzględnienie wielowymiarowości sportu i aktywności fizycznej oraz zapisanie w dokumencie takich działań, których realizacja będzie wymagała współpracy z podmiotami zewnętrznymi w stosunku do ministra właściwego do spraw kultury fizycznej. Podstawą do projektowanych działań są również wnioski z przygotowywanej diagnozy opartej o reprezentatywne, cykliczne i, w dużej mierze, porównywalne międzynarodowo badania statystyczne.

Niniejszy dokument prezentuje nowe podejście do sportu rozumianego jako ważny obszar polityki publicznej. W związku z powyższym, w PRS 2020 sport został przedstawiony w kontekście innych polityk, ze szczególnym uwzględnieniem zdrowia, edukacji, transportu, turystyki, planowania przestrzennego oraz rynku pracy i polityki społecznej, szczególnie w aspekcie potencjału sportu w budowaniu kapitału społecznego. Duży nacisk położono również na wprowadzenie w sporcie zasad zarządzania strategicznego, praktykowanych w innych obszarach polityk publicznych. W związku z wieloaspektowością zagadnień poruszonych w PRS 2020, w celu skutecznej realizacji dokumentu niezbędne jest prowadzenie zintegrowanych działań ponadresortowych, a także współpracy administracji rządowej, samorządowej oraz organizacji pozarządowych.

Należy podkreślić, iż takie ujęcie sportu sprawia, że interwencja w tym obszarze staje się również zbilansowana ekonomicznie. Inwestycje w sport należy traktować przede wszystkim jako szeroko rozumianą prewencję zdrowotną oraz sprzyjanie postawom prospołecznym. Upowszechnianie podejmowania prozdrowotnej aktywności fizycznej obniża koszty przeznaczane na opiekę zdrowotną oraz ubezpieczenia socjalne, a także pozytywnie oddziałuje na pracowników, m.in. zmniejszając ilość absencji w pracy czy zwiększając efektywność i kreatywność. Ponadto sport pełni funkcję wychowawczą, szczególnie w odniesieniu do dzieci i młodzieży szkolnej. Nie do przecenienia jest również rola sportu jako istotnej gałęzi gospodarki w kontekście kreowania popytu na produkty i usługi okołosportowe (np. odzież, usługi turystyczne) oraz sprzyjania innowacyjności. Zgodnie z przyjętą optyką, wedle której interes społeczny jest celem nadrzędnym, ponoszenie

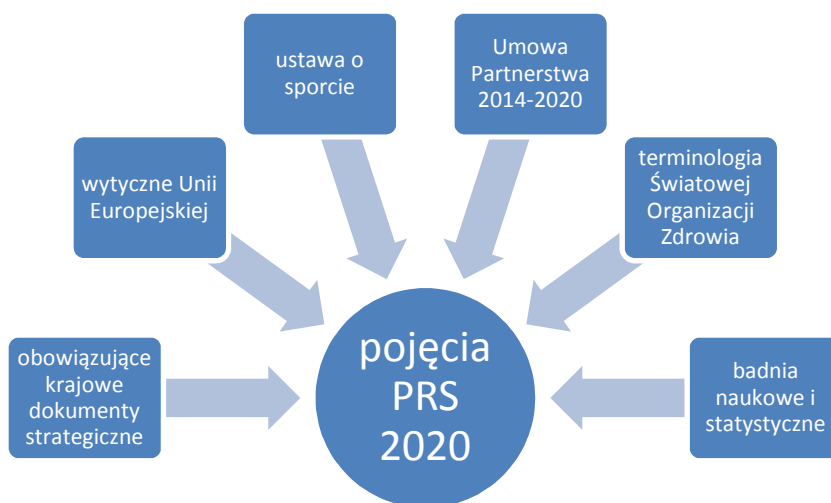
¹ Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2014 r. poz. 1649 oraz z 2015 r. poz. 349).

wydatków ze środków publicznych na sport wyczynowy jest uzasadnione jego rolą w upowszechnianiu aktywności fizycznej lub promocji Polski na arenie międzynarodowej.

Sport jest istotnym obszarem polityki publicznej, którego oddziaływanie wykracza daleko poza ten obszar. Niniejszy dokument jest próbą połączenia interwencji w zakresie sportu wyczynowego oraz działań na rzecz upowszechniania aktywności fizycznej. Należy podkreślić, że aktywność fizyczna jest pojęciem szerszym niż sport i obejmuje nie tylko wyczynowe lub rekreacyjne uprawianie sportu, lecz również inne zachowania, takie jak taniec czy prace w domu i ogrodzie. Brak aktywności fizycznej wywołuje ewidentne negatywne skutki dla zdrowia. Według Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) przyczynia się do chorób serca, cukrzycy, nowotworów oraz sprzyja nadwadze i otyłości, co w konsekwencji powoduje przedwczesną utratę sprawności oraz zwiększa ryzyko śmierci z powodu chorób cywilizacyjnych. W związku z tym, WHO prowadzi szereg działań promujących koncepcję HEPA – aktywności fizycznej pozytywnie wpływającej na zdrowie (health-enhancing physical activity), która uwzględnia możliwie wiele aspektów sprzyjania podejmowaniu aktywności fizycznej, m.in. poprzez działania w obszarze transportu, przestrzeni publicznej czy modelowanie zachowań w miejscu edukacji i pracy. Dołożono wszelkich starań, aby PRS 2020 był krajowym dokumentem promującym prozdrowotną aktywność fizyczną, zgodnie z kierunkiem wytyczonym w *Europejskiej Strategii Aktywności Fizycznej WHO*².

Stosowane pojęcia

Efektem zapewnienia zgodności PRS 2020 z obowiązującymi nadrzędnymi krajowymi i europejskimi dokumentami strategicznymi było zastosowanie struktury pojęć, która nie opiera się wyłącznie na ustawie o sporcie. Celem takiego zabiegu była dbałość o spójność dokumentów strategicznych na każdym szczeblu, co powinno umożliwić realizację zadań przy wsparciu strategicznych partnerów rządowych oraz ułatwić jednostkom samorządu terytorialnego (dalej: jst) korzystanie z dofinansowania ze środków unijnych dla projektów w obszarze sportu i rekreacji.

² Światowa Organizacja Zdrowia (World Health Organisation, WHO), *WHO European Region Physical Activity Strategy 2016-2025*, projekt [kwiecień 2015 r.].

W związku z powyższym, niezbędne wydaje się ramowe wyjaśnienie zastosowanych pojęć z obszaru sportu.

sport – 1. wielopodmiotowa struktura organizacyjna, której istotą jest uprawianie sportu, 2. wszelkie formy aktywności fizycznej, które mają na celu wypracowanie lub poprawienie kondycji fizycznej i psychicznej lub osiągnięcie wyników sportowych na dowolnym poziomie współzawodnictwa; podejmowane zwykle w sposób zorganizowany, na zasadach określonych obowiązującymi regułami sportowymi, 3. konkretny typ współzawodnictwa, objęty przepisami jednej międzynarodowej federacji sportowej; dawniej: dyscyplina (sportu).

aktywność fizyczna – pojmowane funkcjonalnie podejmowanie wysiłku fizycznego o charakterze umiarkowanym lub intensywnym, bez względu na cel lub motywację podejmowania tego wysiłku; aktywność fizyczna obejmuje zarówno wyczynowe lub rekreacyjne uprawianie sportu, lecz również inne zachowania, takie jak taniec czy praca w domu i ogrodzie. Pojęcie stosowane w dokumentach Światowej Organizacji Zdrowia oraz Komisji Europejskiej, ze szczególnym uwzględnieniem prozdrowotnego aspektu aktywności fizycznej, składające się na koncepcję HEPA (ang. health-enhancing physical activity, prozdrowotna aktywność fizyczna lub aktywność fizyczna pozytywnie wpływająca na zdrowie).

rekreacja – rodzaj sportowej aktywności fizycznej, który zasadniczo nie jest związany z uprawianiem sportu na zasadach określonych obowiązującymi regułami sportowymi; rekreacja podejmowana jest w przestrzeni rekreacyjnej lub na obiektach infrastruktury rekreacyjnej, np. spacer, zabawa na placu zabaw/w parku linowym, nordic walking itp.

dyscyplina (sportu) – wyodrębniona część sportu rozumianego jako konkretny typ współzawodnictwa określony regułami sportowymi, np. piłka siatkowa plażowa (sport: piłka siatkowa), kolarstwo torowe (sport: kolarstwo) czy skoki narciarskie (sport: narciarstwo).

sport dla wszystkich – rodzaj sportu określony obowiązującymi regułami sportowymi, uprawiany w celu utrzymania sprawności fizycznej, zdrowia psychicznego i dobrego samopoczucia, związany (choć niekoniecznie) z uczestnictwem w imprezach sportowych nastawionych najczęściej na masowe uczestnictwo; sport uprawiany niezawodowo (amatorsko, rekreacyjnie); zwany również jako: sport powszechny, sport rekreacyjny, sport masowy, sport amatorski.

sport wyczynowy – rodzaj sportu określony obowiązującymi regułami sportowymi, uprawiany w celu osiągnięcia jak najlepszych wyników w zawodach sportowych różnego szczebla poprzez prowadzenie systematycznego treningu; często – sport zawodowy, którego uprawianie jest formą pracy zarobkowej; dawniej: sport kwalifikowany.

Ponadto, powołując się na wyniki badań statystycznych lub analitycznych, przytoczono stosowaną w nich terminologię nawet w przypadkach, gdy była ona niespójna z pojęciami stosowanymi w ustawach czy dokumentach strategicznych.

1. RAMY PRAWNE, ZGODNOŚĆ Z DOKUMENTAMI I REGULACJAMI UE ORAZ Z KRAJOWYMI DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI

1.1. Ramy prawne

Dokument stanowi program rozwoju w rozumieniu art. 15 ust. 4 pkt 2 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2014 r. poz. 1649 oraz z 2015 r. poz. 349). Jak wskazuje art. 15 ust. 1 przedmiotowej ustawy Programy są dokumentami o charakterze operacyjno-wdrożeniowym ustanawianymi w celu realizacji średniookresowej strategii rozwoju kraju oraz strategii rozwoju, o których mowa w art. 9 pkt 3 ustawy.

Zgodnie z przyjętymi w Planie uporządkowania strategii rozwoju z dnia 24 listopada 2009 r. założeniami dotyczącymi zoptymalizowania liczby dokumentów strategicznych, Rząd RP przyjął w drodze uchwał 9 strategii realizujących cele średnio- i długookresowej strategii rozwoju kraju będących „innymi strategiami rozwoju” w rozumieniu ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju. PRS 2020 jest ściśle powiązany z ww. dokumentami strategicznymi, w tym w szczególności ze *Strategią Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020* oraz *Strategią Rozwoju Kapitału Społecznego 2020*, stanowiąc „program rozwoju” w rozumieniu ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.

Najważniejszymi aktami prawnymi regulującymi obszar przewidzianych w PRS 2020 kierunków interwencji są:

- ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz. U. z 2014 r. poz. 715);
- ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2014 r. poz. 1118, z późn. zm.);
- ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr. 256, poz. 2572, z późn. zm.);
- ustawa z 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach (Dz. U. z 1991 r. Nr 46, poz. 203, z późn. zm.);
- ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. z 2001 r. Nr 79, poz. 855, z późn. zm.);
- ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013 r. poz. 594, z późn. zm.);
- ustawa z dnia 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych (Dz. U. z 2013 r. poz. 611, z późn. zm.).

1.2. Zgodność z dokumentami i regulacjami UE

Unia Europejska nie posiada kompetencji do harmonizacji prawa państw członkowskich w zakresie realizacji polityki sportowej. Wprowadzone Traktatem Lizbońskim art. 6 oraz 165 TFUE dają UE możliwość realizacji działań mających na celu wspieranie, koordynowanie lub uzupełnianie działań państw członkowskich o wymiarze europejskim. Instytucje UE mogą więc przyjmować jedynie środki o charakterze zaleceń.

Instytucje UE takie jak Komisja, Rada oraz Parlament przyjęły szereg dokumentów stanowiących wskazówki dla państw członkowskich, w jaki sposób formułować politykę sportową, tak aby wychodziła naprzeciw wspólnym wyzwaniom. Należy podkreślić, że cele, priorytety i działania opisane w PRS 2020 wpisują się w te zalecenia.

Przede wszystkim należy wskazać, że niniejszy dokument wspiera realizację priorytetu określonego w strategii Europa 2020³, którym jest rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu: wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną. W szczególności w zakresie: zdobywania nowych umiejętności, wspierania zdrowia i aktywności osób starszych, równouprawnienia płci oraz rozwoju spójności społecznej.

Podstawowym dokumentem, który określa strategiczne wytyczne dla roli sportu w Europie, jest sporządzona przez KE Biała Księga na temat Sportu⁴. PRS 2020 wpisuje się w dużą część zagadnień, które z punktu widzenia Białej Księgi są kluczowe dla polityki sportowej w Europie. W tym kontekście dokument Komisji podkreśla znaczenie takich kwestii, jak: poprawa zdrowia publicznego poprzez aktywność fizyczną, konieczność walki z dopingiem, możliwość tworzenia kapitału ludzkiego poprzez sport, propagowanie wolontariatu, integracja społeczna poprzez sport, konieczność walki z nietolerancją i przemocą w sporcie oraz tworzenie zrównoważonego modelu finansowania sportu ze środków publicznych.

Przyjmowane przez Radę UE zalecenia oraz konkluzje skupiają się na poszczególnych wyzwaniach, opisując ich charakter oraz sugerując określone działania. Porównanie tych dokumentów z PRS 2020 pokazuje, że niniejszy program odnosi się do większości obszarów wskazywanych w dokumentach unijnych, dostosowując rozwiązania do polskich warunków.

Wizja zawarta w PRS 2020 oraz potrzeba stworzenia dokumentu o takim charakterze, pokrywa się z zaleceniami Rady dot. promowania prozdrowotnej aktywności fizycznej⁵. Oprócz opisu korzyści wynikających z aktywnego stylu życia, dokument zaleca również państwom członkowskim, aby dążyły do skutecznej polityki w dziedzinie prozdrowotnej aktywności fizycznej poprzez opracowanie międzysektorowego podejścia uwzględniającego takie obszary polityki, jak sport, zdrowie, edukacja, środowisko i transport, uwzględniając wytyczne UE dotyczące aktywności fizycznej oraz działając zgodnie z uwarunkowaniami krajowymi. Działania te powinny obejmować m.in. wdrażanie krajowych strategii. Postulat ten został powtórzony w podobnym kształcie w formie Konkluzji Rady⁶.

Należy dodać, że te same Konkluzje podkreślają znaczenie zachęcania do rozwoju inicjatyw sportowych na właściwym szczeblu – tak aby tworzyć bogatą oraz dostępną ofertę aktywności fizycznej wśród społeczeństwa oraz włączania zagadnień związanych z aktywnym starzeniem się do krajowych polityk.

³ Komunikat Komisji Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu, KOM(2010)2020 wersja ostateczna, Bruksela, 03.03.2010 r.

⁴ Biała Księga na temat Sportu, KOM(2007) 397 wersja ostateczna, Bruksela, 11.07.2007 r.

⁵ Zalecenie Rady z dnia 26 listopada 2013 r. w sprawie propagowania we wszystkich sektorach prozdrowotnej aktywności fizycznej (2013/C 354/01).

⁶ Konkluzje Rady i przedstawicieli rządów państw członkowskich zebranych w Radzie z dnia 27 listopada 2012 r. w sprawie propagowania aktywności fizycznej sprzyjającej zdrowiu (2012/C 393/07).

Szczególnie istotna z punktu widzenia UE jest kwestia budowania kapitału społecznego i włączenia społecznego poprzez sport, która również znajduje odzwierciedlenie w PRS 2020. Do tego zagadnienia odnosi się szereg konkluzji Rady. Państwa członkowskie podkreślają w nich, że dostępność sportu i udział w jego różnych aspektach są ważne dla rozwoju osobistego, poczucia tożsamości i przynależności, dobrego samopoczucia w aspekcie fizycznym i psychicznym, upodmiotowienia, kompetencji i sieci społecznych, komunikacji międzykulturowej i szans na rynku pracy⁷. Ponadto Rada uznała, że angażując się w sport, młodzi ludzie nabywają konkretne umiejętności i kompetencje osobiste i zawodowe, które zwiększają ich szanse na zatrudnienie⁸. Konkluzje wskazują również na konieczność wykorzystania potencjału sportu na rzecz wsparcia grup defaworyzowanych, w szczególności kobiet⁹ oraz osób niepełnosprawnych, którym należy zapewnić też odpowiednią infrastrukturę¹⁰. Rada docenia także wartość wolontariatu sportowego w budowaniu kapitału społecznego¹¹.

Kolejnym zagadnieniem, które zajmuje istotne miejsce w dokumentach UE oraz w PRS 2020, jest kwestia uczciwości w sporcie. Państwa członkowskie wraz z innymi interesariuszami zebranymi na Forum Sportu 2012 r. dostrzegły, że ustawianie wyników sportowych stanowi jedno z najpoważniejszych zagrożeń dla współczesnego sportu, podkreślając, że rozwiązanie tego problemu wymaga niezwłocznych, spójnych i skoordynowanych działań władz publicznych, ruchu sportowego i operatorów zakładów bukmacherskich¹². Konieczność podjęcia działań w tym zakresie została również potwierdzona w formie Konkluzji¹³. Drugim istotnym wyzwaniem w zakresie uczciwości w sporcie jest kwestia walki z dopingiem. W dokumentach unijnych wskazuje się na potrzebę podjęcia działań w tym zakresie zarówno w sporcie wyczynowym, jak i rekreacyjnym¹⁴.

Zalecenia dotyczące najważniejszych wyzwań w sporcie przedstawił również Parlament Europejski w Sprawozdaniu w sprawie europejskiego wymiaru sportu¹⁵. Dokument identyfikuje konieczne obszary interwencji oraz rekomenduje podjęcie działań m.in. państwom członkowskim. Zalecenia te pokrywają się z PRS 2020 w takich obszarach, jak: walka z dyskryminacją w sporcie ze względu na płeć, wpływ sportu na pomoc w powrocie do normalności młodzieży znajdującej się w trudnej sytuacji socjalnej, pozytywny wpływ sportu na zdrowie, umożliwienie uprawiania sportu wszystkim obywatelom w różnych lokalizacjach, umożliwienie osobom niepełnosprawnym uczestnictwa w sporcie, konieczność walki

⁷ Konkluzje Rady z dnia 18 listopada 2010 r. w sprawie roli sportu jako źródła i podstawy aktywnego włączenia społecznego (2010/C 326/04).

⁸ Konkluzje Rady w sprawie wpływu sportu na gospodarkę UE, a zwłaszcza na walkę z bezrobociem młodzieży i na zwiększanie włączenia społecznego (2014/C 32/03).

⁹ Konkluzje Rady z dnia 21 maja 2014 r. w sprawie równości płci w sporcie (2014/C 183/09).

¹⁰ Konkluzje Rady z dnia 18 listopada 2010 r.

¹¹ Konkluzje Rady w sprawie roli wolontariatu sportowego w propagowaniu aktywności obywatelskiej (2011/C 372/06).

¹² Deklaracja z Nikozji w sprawie walki z ustawianiem wyników sportowych, przyjęta podczas spotkania w ramach Europejskiego Forum Sportu oraz Nieformalnego Spotkania Ministrów UE odpowiedzialnych za sport w Nikozji (20.09.2012 r.).

¹³ Konkluzje Rady w sprawie walki z manipulowaniem wynikami sportowymi (2011/C 378/01).

¹⁴ Konkluzje Rady i przedstawicieli rządów państw członkowskich zebranych w Radzie z dnia 10 maja 2012 r. w sprawie walki z dopingiem w sporcie rekreacyjnym (2012/C 169/03).

¹⁵ Sprawozdanie w sprawie europejskiego wymiaru sportu, 18.11.2011 r. (2011/2087(INI)).

z dopingiem oraz korupcją w sporcie, rola kształcenia i odpowiednich kwalifikacji trenerów, zapewnienie bezpieczeństwa na stadionach. W Sprawozdaniu podkreślono także istotne znaczenie wolontariatu w sporcie, ważną rolę kariery dwutorowej oraz zauważono potencjał istniejący w sporcie dla integracji społecznej, zatrudnienia, czy zaangażowania obywatelskiego.

1.3. Zgodność z krajowymi dokumentami strategicznymi

PRS 2020 jest podstawowym elementem realizacji narzędzia 60. *Poprawa warunków umożliwiających wzrost aktywności fizycznej i rozwój poprzez sport* zapisanego w Dokumencie Implementacyjnym **Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020**: Narzędzia realizacji Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020, które wskazuje Ministra Sportu i Turystyki (ministra właściwego do spraw kultury fizycznej) jako podmiot wiodący odpowiedzialny za jego realizację. Wśród planowanych działań w ramach ww. narzędzia znajduje się m.in. *dokonanie kompleksowej diagnozy stanu sportu w Polsce oraz stworzenie nowego dokumentu strategicznego wytyczającego kierunki rozwoju sportu – ewaluacja dotychczasowych kierunków działań i ich aktualizacja bądź przededefiniowanie zgodnie z wynikiem oceny.*

Kierunki interwencji określone w Programie spójne są z głównym celem Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020, jakim jest *rozwijanie kapitału ludzkiego poprzez wydobywanie potencjałów osób, tak aby mogły one w pełni uczestniczyć w życiu społecznym, politycznym i ekonomicznym na wszystkich etapach życia* oraz celem szczegółowym 4: *Poprawa zdrowia obywateli oraz efektywności systemu opieki zdrowotnej*. Ponadto Minister Sportu i Turystyki (minister właściwy do spraw kultury fizycznej) został uwzględniony jako podmiot współpracujący w celu realizacji następujących narzędzi zapisanych w Dokumencie Implementacyjnym Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020: Narzędzia realizacji Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020:

- narzędzie 10: Różnicowanie form zajęć oraz dalsza indywidualizacja procesu kształcenia;
- narzędzie 11: Stworzenie modelu pracy z uczniem szczególnie zdolnym;
- narzędzie 14: Zwiększenie atrakcyjności zawodu nauczyciela, poprawa efektywności i jakości pracy nauczycieli oraz tworzenie bodźców dla pozostawania w zawodzie najlepszych nauczycieli;
- narzędzie 16: Wzmocnienie funkcji socjalnej i wczesno-interwencyjnej szkoły, poprzez zwiększenie wsparcia nakierowanego na wyrównanie deficytów w dostępie do usług publicznych, które może oferować szkoła oraz powrót do jej funkcji prewencyjnej;
- narzędzie 18: Rozwój postaw prozdrowotnych i prośrodowiskowych wśród dzieci i młodzieży;
- narzędzie 50: Zwiększenie skali i efektywności działań nakierowanych na zmniejszenie liczby zachorowań i zgonów poprzez profilaktykę chorób cywilizacyjnych, a w szczególności chorób o najwyższym wskaźniku umieralności;

- narzędzie 66: Promocja aktywności zawodowej i społecznej seniorów – „srebrna gospodarka”.

Prozdrowotny oraz prospołeczny charakter aktywności fizycznej został uwzględniony również w innych obowiązujących dokumentach strategicznych. Program jest spójny z wytyczonym w **Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia Fala Nowoczesności** (dalej: DSRK) kierunkiem interwencji „*Wzrost poziomu aktywności fizycznej społeczeństwa poprzez poprawę warunków umożliwiających jej uprawianie na każdym etapie życia*” (w ramach celu 6 – *Rozwój kapitału ludzkiego poprzez wzrost zatrudnienia i stworzenie „workfare state”*), który obejmuje następujące działania:

- poprawa stanu i dostępności infrastruktury sportowej,
- poprawa jakości zajęć wychowania fizycznego i zapewnienie warunków do uprawiania sportu w systemie edukacji,
- promocja aktywności fizycznej w społeczeństwie.

Stworzenie odpowiednich regulacji prawnych służących powstawaniu nowych i zwiększeniu aktywności istniejących organizacji w obszarze sportu jest ponadto jednym z działań jakie przewiduje DSRK w ramach kierunku interwencji „*Uproszczenie mechanizmów zrzeszania się ludzi poprzez ograniczenie procedur i obciążeń dla stowarzyszeń, fundacji i inicjatyw obywatelskich*” (w ramach celu 11 – *Wzrost społecznego kapitału rozwoju*).

Program wpisuje się również w cele **Strategii Rozwoju Kraju 2020** (średniookresowej strategii rozwoju kraju) w szczególności w następujących obszarach:

- obszar strategiczny I. Sprawne i efektywne państwo, cel I.3. Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywatela:
 - priorytetowy kierunek I.3.2. Rozwój kapitału społecznego: *zmiana roli publicznych instytucji kultury (bibliotek, domów kultury, etc.) oraz zwiększenie aktywności istniejących organizacji w dziedzinie sportu, w szczególności klubów sportowych; budowa nowych lub modernizacja istniejących, zreformowanych instytucji kultury i sportu; wspieranie instytucji kultury i sportu w ich roli integrowania społeczności lokalnej i pobudzania aktywności obywatelskiej;*
 - priorytetowy kierunek I.3.3. Zwiększenie bezpieczeństwa obywatela: *kształtowanie świadomości zdrowotnej i zdrowego stylu życia poprzez promocję i edukację zdrowotną (zwłaszcza wśród osób o najniższym statusie społeczno-ekonomicznym) oraz wzrost poziomu aktywności fizycznej, ze szczególnym uwzględnieniem promocji aktywności fizycznej wśród dzieci i młodzieży;*
- obszar strategiczny III. Spójność społeczna i terytorialna:

- cel III.2 Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych; (z uwzględnieniem usług sportu zaliczonych do usług społecznych).

W **Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020**, w ramach celu operacyjnego 2. Poprawa mechanizmów partycypacji społecznej i wpływu obywateli na życie publiczne, priorytet 2.2. Rozwój i wzmacnianie zorganizowanych form aktywności obywatelskiej, ujęto kierunek działań w zakresie kompetencji ministra właściwego do spraw kultury fizycznej – 2.2.3. Rozwój społecznego wymiaru sportu. W obrębie ww. kierunku planuje się w szczególności:

- wspieranie działań, w tym wprowadzenie odpowiednich regulacji prawnych, służących powstawaniu nowych organizacji w obszarze sportu, w szczególności klubów sportowych;
- zmiany regulacji prawnych służących zwiększeniu aktywności działań organizacji sportowych;
- promowanie społecznej aktywności w obszarze sportu, w szczególności idei wolontariatu;
- wspieranie działań służących włączeniu społecznemu poprzez sport.

Zagadnienie dostępu do infrastruktury sportowej oraz usług sportowych, rozumianych jako usługi publicznej, w kontekście działań na rzecz spójności terytorialnej, w szczególności skierowanych na obszary wiejskie, zostało podniesione w: **Strategii Rozwoju Kraju 2020** (obszar strategiczny III. Spójność społeczna i terytorialna; cel III.2 Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych)¹⁶, **Krajowym Programie Reform na rzecz realizacji strategii Europa 2020** (obszar Infrastruktury dla wzrostu zrównoważonego – Rozwój i modernizacja infrastruktury społecznej, działanie 1.7.1. Zapewnienie bardziej harmonijnego rozwoju usług społecznych w wymiarze terytorialnym), **Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie** (cel 2. Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych; Problem rozwojowy 2.2. Wspieranie obszarów wiejskich o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe)¹⁷ oraz **Strategii Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa na lata 2012-2020** (cel szczegółowy 2. Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich oraz poprawa ich dostępności przestrzennej, priorytet 2.4. Rozwój infrastruktury społecznej zapewniającej mieszkańcom obszarów wiejskich dostęp do dóbr i usług, kierunek interwencji 2.4.3. Budowa i rozwój infrastruktury sportowej).

Rozbudowa i wykorzystanie infrastruktury sportowej wpisują się również w cel 4. **Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022** Zwiększenie integracji polityk publicznych z polityką bezpieczeństwa, podcel 4.1. Integracja rozwoju społeczno-gospodarczego i bezpieczeństwa narodowego, kierunek interwencji 4.1.3. Wspieranie rozwoju infrastruktury przez sektor bezpieczeństwa, którego główne działania obejmują *dążenie, w miarę możliwości, do wspólnego wykorzystania infrastruktury zarówno dla celów*

¹⁶ Strategia Rozwoju Kraju 2020 wymienia literalnie usługi sportu jako element usług społecznych.

¹⁷ Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie nie wymienia literalnie usług sportu w opisie działań w ramach ww. priorytetu rozwojowego, nie zaliczając ich do podstawowych obszarów usług publicznych, które są przedmiotem zainteresowania polityki regionalnej.

obronności i bezpieczeństwa państwa, jak również dla regionu, np. obiektów sportu i rekreacji, kultury.

Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki „Dynamiczna Polska 2020” podnosi kwestię aspektu promocyjnego sportu (cel 4. Wzrost umiędzynarodowienia polskiej gospodarki, kierunek działań 4.3. Promowanie gospodarki polskiej, polskich przedsiębiorstw oraz wizerunku Polski na arenie międzynarodowej, działanie 4.3.4. Uspójnienie działań w obszarze promocji gospodarki z działaniami promocyjnymi z zakresu kultury, turystyki i sportu), zaś **strategia „Sprawne Państwo 2020”** – zagadnienie bezpieczeństwa imprez masowych w kontekście wydarzeń sportowych (cel 7. Zapewnienie wysokiego poziomu bezpieczeństwa i porządku publicznego, kierunek interwencji 7.2. Przeciwdziałanie i zwalczanie przestępstw oraz zagrożeń dla bezpieczeństwa i porządku publicznego, działanie 7.2.9. Zapewnienie bezpieczeństwa imprez masowych, w szczególności w odniesieniu do działań profilaktycznych skierowanych do najmłodszych propagujące ideę czystości rywalizacji sportowej, edukacji ukierunkowanej na poszanowanie drugiego człowieka oraz upowszechnianie postawy większego zrozumienia dla innych kultur, a także działań odnoszących się do zapewnienia ścisłej współpracy, koordynacji i bieżącego przepływu informacji pomiędzy właściwymi instytucjami).

Promocja transportu pieszego i rowerowego oraz upowszechnianie nowych form mobilności społeczeństwa, takich jak wydzielanie obszarów zamieszkania bez dostępu dla samochodów, w miejskich obszarach funkcjonalnych, co przyczynia się do zwiększenia codziennej aktywności fizycznej mieszkańców, jest jednym z celów **Strategii Rozwoju Transportu do 2020 roku** w ramach celu 4. Zintegrowany system transportu w Polsce, cel szczegółowy 4.5. Transport miejski jako element zintegrowanego systemu transportowego, kierunek działania: zapewnienie równowagi pomiędzy zdolnością transportu do służenia rozwojowi ekonomicznemu a poszanowaniem środowiska naturalnego i zachowaniem jakości życia w przyszłości, działanie: promowanie komunikacji pieszej i rowerowej.

Priorytetyzacja transportu pieszego i rowerowego (oraz transportu publicznego), w szczególności w centrach miast, jest jednym z kierunków wyznaczonych w projekcie **Krajowej Polityki Miejskiej**¹⁸. Podnoszona jest konieczność stworzenia odpowiedniej infrastruktury oraz przyjaznej przestrzeni miejskiej, która skłaniałaby mieszkańców miast do podróży pieszych bądź rowerowych.

Krajowa Polityka Miejska rekomenduje wspieranie działań prowadzących do *postrzegania roweru jako samodzielnego środka transportu, co ma być realizowane przez tworzenie całościowej infrastruktury rowerowej w postaci m.in. wydzielonych dróg rowerowych, miejsc oraz urządzeń do parkowania rowerów przy zastosowaniu kompleksowego podejścia uwzględniającego eliminację nawet drobnych aspektów mogących zniechęcać do korzystania z rowerów (np. przerwanie ciągłości trasy rowerowej zagrażające bezpieczeństwu rowerzystów czy brak możliwości pozostawienia roweru w obszarze o ograniczonym ryzyku kradzieży, np. objętym monitoringiem wizyjnym).*

¹⁸ Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, *Krajowa Polityka Miejska*, projekt (wersja I), marzec 2014 r.

Autorzy dokumentu argumentują, że także ruch pieszy musi być traktowany jako równoprawny sposób przemieszczania się. W rozwiązaniach przestrzennych i komunikacyjnych niezbędne jest uwzględnianie potrzeb pieszych – zarówno w obszarach śródmiejskich, jak i poza nimi – poprzez skracanie do minimum dróg dojścia, instalowanie udogodnień i niwelowanie barier, synchronizację sygnalizacji świetlnej itp.

2. DIAGNOZA

Podział rzeczowy obszarów diagnozy na sport wyczynowy, infrastrukturę sportową oraz sport powszechny (sport dla wszystkich) odzwierciedla obowiązujący podział polityk w zakresie rozwoju sportu. Należy jednak uznać, iż wprowadzenie bardziej zintegrowanego modelu zarządzania rozwojem wymienionych obszarów stanowi szansę dla podniesienia efektywności podejmowanych działań.

2.1. Sport w gospodarce narodowej

Na podstawie rachunku satelitarnego sportu dla Polski¹⁹ wartość całkowita popytu finalnego na dobra i usługi sportu wyniosła w 2008 r. 31,2 mld zł. W ujęciu względnym jest to równoważne udziałowi PKB sportu w całkowitym PKB Polski w roku 2008 na poziomie 2,23% (wzrost o 0,27 p. proc. w porównaniu z 2006 r.). Sekcjami działalności, które w największym stopniu tworzą PKB sportu są: usługi związane ze sportem, rekreacją i poprawą kondycji sportowej, edukacja, handel, usługi transportu, przemysł przetwórczy oraz budownictwo.

Największy udział w strukturze popytu na produkty sportowe stanowi spożycie gospodarstw domowych (42% popytu na dobra i usługi sportowe), instytucji rządowych i samorządowych (16,5%) oraz instytucji niekomercyjnych, w tym organizacji sportowych (16,5%). Wartość inwestycji związanych ze sportem przekroczyła 3,6 mld zł w roku 2008 wobec 1,5 mld zł w roku 2006. Oznacza to wzrost udziału inwestycji „sportowych” z 6% całkowitego popytu na produkty sportowe w roku 2006 do prawie 12% w roku 2008. Wzrost inwestycji związanych ze sportem wynikał przede wszystkim ze wzrostu nakładów na budowę obiektów sportowych.

Zatrudnienie kreowane przez sport zostało obliczone na poziomie 2,1% ogólnej liczby pracujących w gospodarce narodowej w roku 2008. W strukturze pracujących na rzecz sportu dominowały usługi związane z kulturą, rekreacją i sportem, sportowe usługi edukacyjne, przetwórstwo przemysłowe, budownictwo oraz handel hurtowy i detaliczny.

Uzyskane wyniki rachunku satelitarnego sportu wskazują, iż sektor sportowy jest ważną częścią polskiej gospodarki, a wartość generowanego przez niego PKB systematycznie rośnie. Szeroko pojęty sektor sportowy zapewnia również prawie 300 tys. miejsc pracy.

Według danych GUS²⁰, 41,1% gospodarstw domowych ponosi wydatki na sport lub rekreację ruchową (wzrost w stosunku do 2008 r. o 12,2 p. proc.). Najbardziej znacząco wzrósł odsetek gospodarstw domowych ponoszących wydatki na udział w zajęciach sportowych i rekreacji ruchowej (w 2008 r. – 17,2% gospodarstw domowych; w 2012 r. – 29,9%). Znacząco wzrósł również udział gospodarstw domowych ponoszących wydatki na zakup sprzętu sportowego (z 8,9% do 15,8%). Prawie nie zmieniła się natomiast przeciętna wysokość rocznych

¹⁹ *Rachunek Satelitarny Sportu dla Polski za 2008 rok*, Warszawa 2013 r., raport wykonany na zlecenie Ministerstwa Sportu i Turystyki.

²⁰ *Główny Urząd Statystyczny, Uczestnictwo Polaków w sporcie i rekreacji ruchowej 2012 r.*, Warszawa 2013 r.

wydatków na sport i rekreację ruchową: w 2008 r. gospodarstwo domowe deklarujące ponoszenie wydatków na ten cel wydawało rocznie średnio 975 zł, a w 2012 r. – 1017 zł (w cenach bieżących).

Na sport przeznacza się 0,08% krajowego budżetu (bez środków samorządowych).

2.2. Aktywność fizyczna społeczeństwa

Systematyczne podejmowanie aktywności fizycznej jest niezbędne do prawidłowego funkcjonowania organizmu. Wysiłek fizyczny w odpowiedniej dawce ma pozytywny wpływ na pozostawanie w zdrowiu, zarówno fizycznym, jak i psychicznym. Wykształcenie nawyku podejmowania aktywności fizycznej, najlepiej już wśród dzieci, sprzyja zwiększeniu sprawności fizycznej oraz zachowaniu prawidłowej masy ciała. Jest to szczególnie istotne w świetle zachodzących zmian społeczno-demograficznych (tzw. starzenie się społeczeństwa, czyli rosnący udział w społeczeństwie osób starszych) oraz związanych ze stylem życia i pracy (upowszechnienie telewizji; masowe wykorzystanie komputerów do pracy i rozrywki; dominacja transportu samochodowego, a w związku z tym spędzanie dużej ilości czasu w pozycji siedzącej) skutkujących m.in. systematycznym wzrostem udziału osób otyłych w społeczeństwie. Wyniki ostatniego przeprowadzonego w Polsce Europejskiego Badania Zdrowia (European health interview survey, EHIS)²¹ wskazują, że ponad połowa Polaków (52,2%) miała przynajmniej nadwagę²², zaś 15,8% zaliczono do grupy osób otyłych²³. Z badań przeprowadzanych przez Instytut Matki i Dziecka²⁴ w 2010 r. wynika, że problemy z nadmierną masą ciała dotyczą również dzieci i młodzieży: nadwagą lub otyłością charakteryzowało się 22% dzieci w wieku 11-12 lat, 18% 13-14-latków oraz 12% młodzieży w wieku 17-18 lat; szacuje się, że odsetek ten zwiększa się o około 2-3% na dekadę.

Regularne podejmowanie aktywności fizycznej na wszystkich etapach życia wpływa na dłuższe pozostawanie w zdrowiu i większą sprawność fizyczną. Systematyczne ćwiczenia fizyczne sprzyjają również zachowaniu zdrowia psychicznego oraz aktywności społecznej, skutecznie ograniczając ryzyko wystąpienia stanów depresyjnych oraz przesuwając w czasie objawy demencji. Podsumowując, aktywność fizyczna jest najbardziej skutecznym sposobem opóźniania procesu starzenia się oraz czynnikiem zachowania zdrowia, mobilności i wydłużenia okresu aktywności funkcjonalnej w życiu codziennym osób starszych²⁵.

Zgodnie z **zaleceniami Światowej Organizacji Zdrowia**²⁶, osoby zdrowe, dorosłe (w wieku 18–64 lat) powinny podejmować wysiłek fizyczny:

- umiarkowany²⁷, co najmniej 150 min. na tydzień lub

²¹ Główny Urząd Statystyczny, *Stan zdrowia ludności Polski w 2009 r.*, Warszawa 2011 r.

²² Wskaźnik BMI (Body Mass Index) powyżej 25.

²³ Wskaźnik BMI powyżej 30.

²⁴ Instytut Matki i Dziecka, *Wyniki badań HBSC 2010. Raport techniczny*, Warszawa 2011 r.

²⁵ Kozdroń E., *Aktywność fizyczna w strategii działań w starzejącym się społeczeństwie*, Warszawa 2014 r.

²⁶ World Health Organization (WHO), *Global Recommendations on Physical activity for Health*, 2010 r.

²⁷ Jako *umiarkowany wysiłek fizyczny* należy rozumieć aktywność prowadzącą do nieco wzmożonego oddychania oraz nieco przyspieszonej akcji serca, taką jak np.: jazda rowerem w regularnym tempie, pływanie w regularnym tempie lub gra w siatkówkę.

- intensywny²⁸, co najmniej 75 min. na tydzień lub
- kombinację wysiłków umiarkowanych i intensywnych z dostosowaniem czasu trwania do intensywności.

Zaleca się także podjęcie co najmniej 2 dni w tygodniu ćwiczeń zwiększających siłę i wytrzymałość mięśni (z udziałem dużych grup mięśniowych).

Rekomendacje WHO dla osób w wieku 65 i więcej lat są takie same jak dla osób dorosłych w wieku 18-64 lata, jeśli chodzi o objętość wysiłku, z zastrzeżeniem, że aktywność osób starszych powinna być adekwatna do ich możliwości fizycznych. Osobom o ograniczonej mobilności zaleca się ćwiczenia na równowagę, pomagające zapobiegać upadkom (co najmniej 3 dni w tygodniu).

Natomiast dzieci i młodzież w wieku szkolnym (5-17 lat) powinna podejmować aktywność fizyczną codziennie, co najmniej 60 min. na umiarkowanym bądź intensywnym poziomie (np. wielokrotnie w przynajmniej 10-minutowych seriach) oraz w formie odpowiedniej do etapu rozwoju (zróżnicowanej i atrakcyjnej). Wskazana objętość obejmuje różne formy aktywności fizycznej, m.in. gry i zabawy ruchowe, zajęcia wychowania fizycznego w szkole, rekreacyjne uprawianie sportu oraz aktywność związaną z przemieszczaniem się. Większość wysiłków podejmowanych przez młodzież powinny stanowić formy aerobowe – takie jak np.: jazda na rowerze, bieganie, pływanie, jazda na rolkach. Zaleca się także wysiłki intensywne wzmacniające mięśnie i kości (co najmniej 3 dni w tygodniu).

W prowadzonych przez GfK Polonia dla Ministerstwa Sportu i Turystyki badaniach²⁹, **odsetek Polaków w wieku 15-69 lat spełniających powyższe kryteria WHO dot. aktywności fizycznej** kształtuje się na poziomie 18,5%. Wśród mężczyzn udział osób spełniających zalecenia jest większy niż w grupie kobiet (21,5% wobec 16%). Co do zasady, odsetek osób aktywnych w stopniu zalecanym przez WHO jest większy wśród osób młodych, zamożniejszych oraz posiadających wyższe wykształcenie.

W badaniu przeprowadzonym przez GfK Polonia zapytano respondentów również o **aktywność fizyczną związaną z przemieszczaniem się** (spacer, jazda na rowerze, jazda na rolkach itp.). Wyniki pokazują, że **prawie połowa Polaków w ogóle nie spaceruje**³⁰, nawet uwzględniając chodzenie związane z przemieszczaniem się (do pracy, sklepu itp.). Nawykowo – 5 i więcej dni w tygodniu – spaceruje 15,5% Polaków chodzących rekreacyjnie oraz 35% Polaków wykorzystujących chodzenie w celach przemieszczenia się z miejsca na miejsce. Pozostałą **aktywność fizyczną w celach transportowych** (jazda na rowerze, rolkach, hulajnodze itp.) podejmuje przynajmniej raz w tygodniu 19,5% Polaków, przy czym

²⁸ Jako *intensywny wysiłek fizyczny* należy rozumieć aktywność prowadzącą do silnie wzmożonego oddychania oraz znacząco przyspieszonej akcji serca, taką jak np.: aerobik, szybki bieg lub szybkie pływanie.

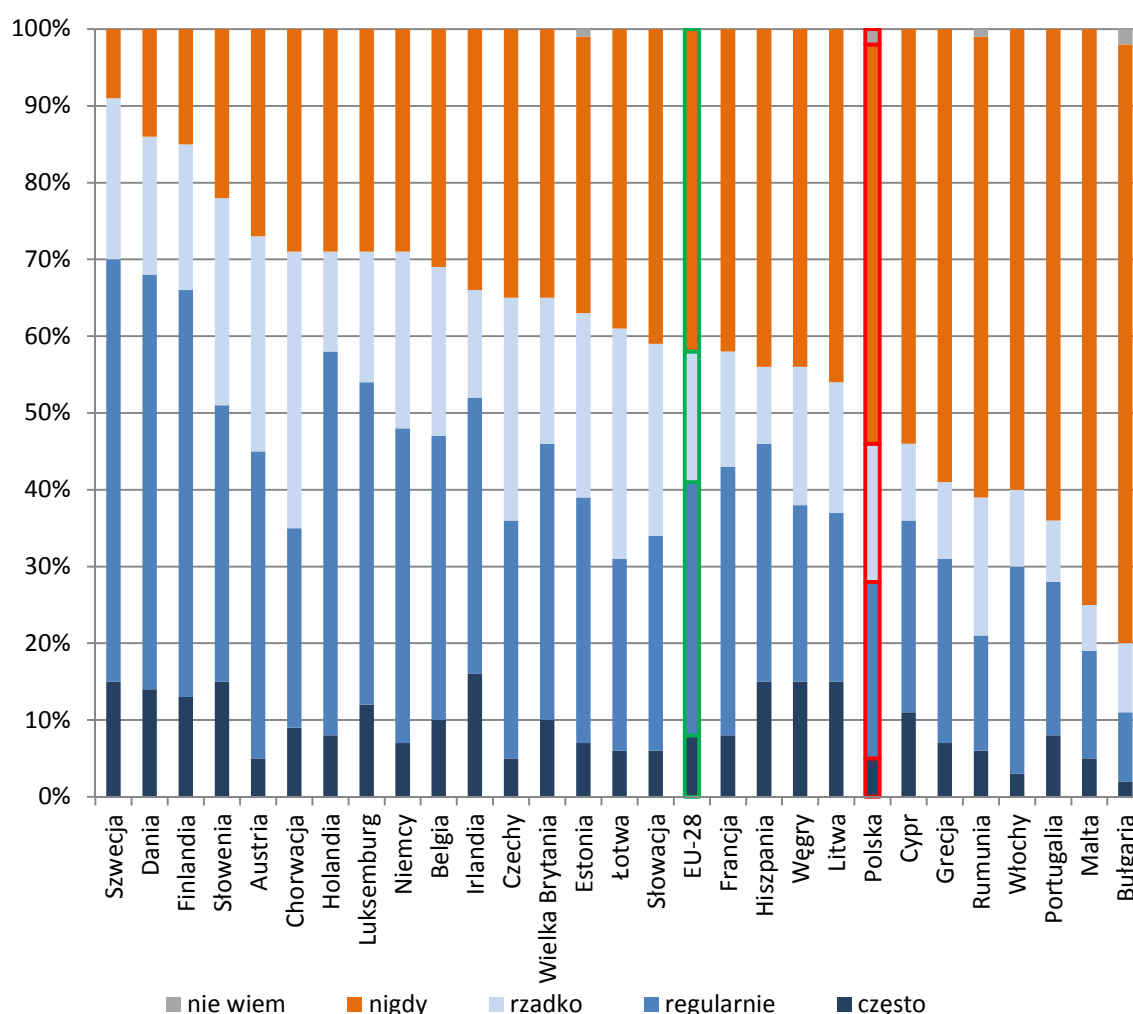
²⁹ *Badanie aktywności fizycznej Polaków*, GfK Polonia dla Ministerstwa Sportu i Turystyki, kwiecień oraz październik 2014 r. Przytoczone dane są uśrednionymi wynikami uzyskanymi w dwóch falach badania. Badanie jest badaniem ankietowym, opartym na deklaracjach osób badanych. Przytoczone wartości uwzględniają aktywność fizyczną podejmowaną w czasie wolnym.

³⁰ Należało wskazać, czy w ostatnim tygodniu respondent chodził jednorazowo (nieprzerwanie) przez min. 10 minut.

większość robi to maksymalnie 2 razy w tygodniu, co może sugerować wykorzystanie w celach transportowo-rekreacyjnych podczas weekendu. Regularnie – 5 i więcej dni w tygodniu – poruszało się w ten sposób jedynie 5% respondentów.

Według badań Eurobarometru³¹, w 2013 r. aż 52% Polaków (wzrost o 3 p. proc. w porównaniu z 2010 r.) odpowiedziało, że nigdy nie ćwiczy ani nie uprawia sportu, przy średniej dla ogółu krajów członkowskich wynoszącej 42% z pewną regularnością (od 1 do 4 razy w tygodniu) aktywność fizyczną wykazywało 23% Polaków, podczas gdy średnia dla całej Unii Europejskiej wynosiła 33%, zaś regularne ćwiczenia (5 razy w tygodniu i częściej) – 5% (średnia dla UE – 8%).

Wykres 1: Częstotliwość uprawiania sportu w krajach Unii Europejskiej w 2013 r.

Źródło: Sport and Physical Activity, Special Eurobarometer 412, Bruksela 2014; opracowanie własne

Pod względem podejmowania **intensywnej aktywności fizycznej**, Polska uzyskała wyniki zbliżone do średniej unijnej: 13% badanych w Polsce zadeklarowało podejmowanie intensywnej aktywności fizycznej min. 4 razy w tygodniu (średnia dla UE – 16%), zaś 27% - 1-3 razy w tygodniu (średnia dla UE – 29%). Biorąc pod uwagę łączny udział badanych

³¹ *Sport and Physical Activity, Special Eurobarometer 412, Bruksela 2014 r.*

deklarujących podejmowanie intensywnego wysiłku fizycznego przynajmniej raz w tygodniu, zdecydowanie najwyższe wskaźniki osiągnęły kraje północnej Europy – Finlandia (63%), Szwecja (61%), Dania (60%) oraz Niemcy (58%).

Ponadto 35% Polaków nie uprawiało też innej (pozasportowej) aktywności fizycznej (jazda rowerem z miejsca na miejsce, np. do pracy; taniec; praca w ogrodzie), a jedynie 8% robiło to regularnie. Dla porównania, 15% mieszkańców UE deklarowało regularne podejmowanie tego typu aktywności, zaś 30% – jej brak. Polska uplasowała się także na przedostatnim miejscu wśród badanych krajów pod względem odsetka osób spacerujących przynajmniej przez 10 minut przez min. 4 dni w tygodniu (41% wobec średniej UE – 60%).

Zgodnie z wynikami badania Eurobarometru³², 10% Polaków spędza przeciętnie ponad 8,5 h dziennie siedząc; 22% siedzi przez 5,5 do 8,5 h, a 37% - od 2,5 do 5,5 h. Wyniki te są lepsze od średniej unijnej, prawdopodobnie ze względu na strukturę zatrudnienia w Polsce (duży udział rolnictwa i przemysłu w porównaniu do krajów UE-15, które charakteryzują się najwyższymi wartościami długotrwałego przebywania w pozycji siedzącej). Badania krajowe³³ wskazują, że przeciętna osoba w wieku 15+ spędza w pozycji siedzącej prawie 5 godzin w dzień powszedni i ponad 4,5 godzin w dzień wolny od pracy. Ponad 6 godzin dziennie siedzi prawie 25% Polaków. Można założyć, że deklarowany wymiar czasu spędzanego w pozycji siedzącej jest zaniżony.

Analiza społeczno-demograficzna na poziomie całej UE³⁴ potwierdziła, że najdłużej w pozycji siedzącej pozostają pracownicy biurowi. Można również dostrzec odwrotną korelację między czasem spędzonym w pozycji siedzącej a podejmowaniem aktywności fizycznej w wolnym czasie. Wyniki badań krajowych³⁵ wskazują, że relatywnie więcej czasu w pozycji siedzącej spędzają pracownicy umysłowi wyższego szczebla, z wyższym wykształceniem, mieszkający w największych miastach.

Dane GUS³⁶ potwierdzają wyniki badania europejskiego. Regularne uczestnictwo w zajęciach sportowo-rekreacyjnych³⁷ lub rekreacji ruchowej³⁸ zadeklarowało 20,3% Polaków, zaś 25,6% – sporadyczne uczestnictwo. Oznacza to, że **ponad połowa Polaków nie podejmuje żadnej aktywności fizycznej o charakterze sportowym lub rekreacyjnym w czasie wolnym.**

³² *Sport and Physical Activity*, Special Eurobarometer 412, Bruksela 2014 r.

³³ *Badanie aktywności fizycznej Polaków*, GfK Polonia dla Ministerstwa Sportu i Turystyki, marzec 2015 r. Badanie jest badaniem ankietowym, opartym na deklaracjach osób badanych.

³⁴ *Sport and Physical Activity*, Special Eurobarometer 412, Bruksela 2014 r.

³⁵ *Badanie aktywności fizycznej Polaków*, GfK Polonia dla Ministerstwa Sportu i Turystyki, marzec 2015 r. Badanie jest badaniem ankietowym, opartym na deklaracjach osób badanych.

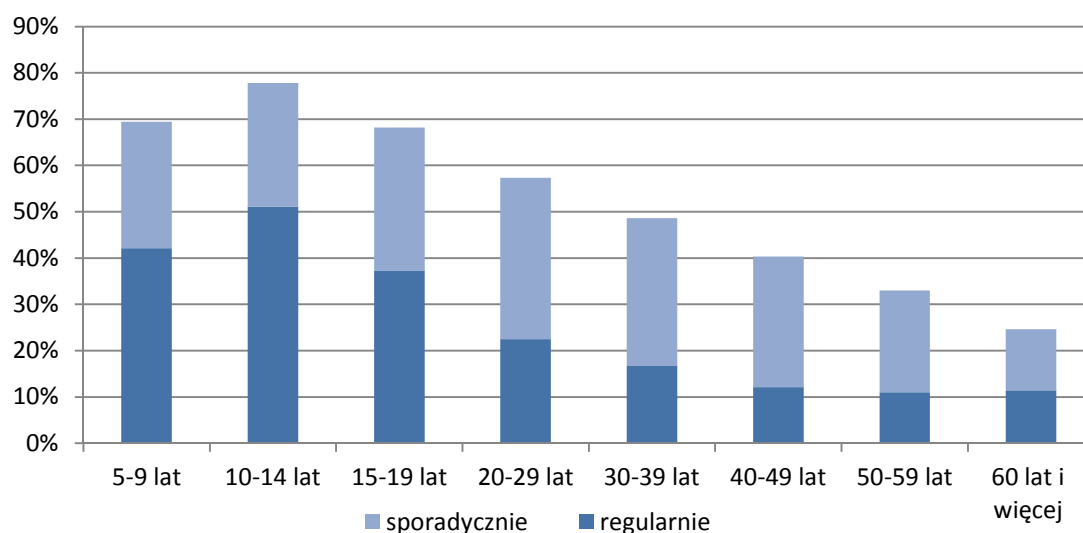
³⁶ Główny Urząd Statystyczny, *Uczestnictwo Polaków w sporcie i rekreacji ruchowej 2012 r.*, Warszawa 2013 r.

³⁷ Za osoby regularnie uczestniczące uznano członków gospodarstw domowych deklarujących podejmowanie ćwiczeń min. 1 w tygodniu. Dane dot. młodzieży szkolnej z wyłączeniem aktywności na obowiązkowych lekcjach wychowania fizycznego.

³⁸ Termin „rekreacja ruchowa” jest stosowany przez GUS, stąd jego obecność w analizie wyników badania. „Rekreacja ruchowa” obejmuje niezorganizowane formy aktywności fizycznej, w opozycji do „zajęć sportowych”, rozumianych jako zorganizowana forma aktywności fizycznej.

Wyniki badania pokazują, że aktywność osób młodych (przed ukończeniem 20. roku życia) ma częściej charakter regularny, przy czym zdecydowanie najwyższa jest w grupie wiekowej 10-14 lat (77,8% deklaruje podejmowanie aktywności, a 51,1% – regularnie). Najmniejszy odsetek osób regularnie aktywnych charakteryzuje grupę w wieku 40 i więcej lat (11-12%). Warto zaznaczyć, że o ile sporadyczne uczestnictwo w zajęciach sportowych lub rekreacji ruchowej systematycznie maleje wraz z wiekiem (począwszy od grupy wiekowej 20-29 lat), o tyle odsetek osób regularnie podejmujących aktywność fizyczną jest na bardzo zbliżonym poziomie we wszystkich grupach wiekowych powyżej 40 lat, co świadczy o dużym znaczeniu wykształcenia nawyku uczestnictwa w sporcie lub rekreacji ruchowej. Ponadto nieznacznie rosnący odsetek ćwiczących regularnie wśród osób mających 60 i więcej lat może wskazywać na zależność od cyklu kariery zawodowej – dysponowanie czasem wolnym po przejściu na emeryturę.

Wykres 2: Odsetek członków gospodarstw domowych uczestniczących w zajęciach sportowych lub rekreacji ruchowej wg grup wiekowych w 2012 r.

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, *Uczestnictwo Polaków w sporcie i rekreacji ruchowej 2012 r.*, Warszawa 2013 r.

Aktywność fizyczną w czasie wolnym regularnie podejmuje 22,7% mieszkańców miast oraz 16,4% mieszkańców wsi. Najwyższy odsetek osób regularnie uczestniczących w zajęciach sportowych lub rekreacji ruchowej charakteryzował największe ośrodki miejskie (powyżej 500 tys. mieszkańców) – 26,6%. Analizując dysproporcje między różnymi wartościami dla miast oraz obszarów wiejskich, warto pamiętać o odmiennej strukturze zatrudnienia na wsi, a tym samym odmiennej aktywności fizycznej w pracy³⁹ (wśród pracujących mieszkańców obszarów wiejskich 78,2% wykonywało pracę, która według nich wymagała wysiłku fizycznego; w miastach analogiczny odsetek osób stanowił 56,5%).

Analizując dane w podziale na badane kryteria, można stwierdzić, że grupami rzadziej uczestniczącymi w sporcie lub rekreacji były:

³⁹ Badanie dotyczy tylko aktywności fizycznej podejmowanej w czasie wolnym.

- kobiety (18,9% regularnie uczestniczących w tej grupie ogółem wobec 21,8% mężczyzn);
- osoby powyżej 40. roku życia (11-12% regularnie uczestniczących w tej grupie ogółem wobec 22,5% w grupie wiekowej 20-29 lat, 16,7% w grupie wiekowej 30-39 lat oraz ponad 37% w grupach 5-19 lat);
- osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (8,6% regularnie uczestniczących w tej grupie ogółem);
- osoby niepełnosprawne (10,1% regularnie uczestniczących w tej grupie ogółem),
- pracownicy fizyczni (odpowiednio 13,5% osób wykonujących pracę wymagającą wysiłku fizycznego oraz 11,5% osób wykonujących pracę wymagającą intensywnego wysiłku fizycznie regularnie uczestniczących w tych grupach ogółem wobec 22,4% wśród osób, których praca nie wymaga wysiłku fizycznego);
- mieszkańcy wsi (16,4% regularnie uczestniczących w tej grupie ogółem wobec 22,7% w miastach ogółem i 26,6% w miastach o liczbie mieszkańców pow. 500 tys.).

W stosunku do 2008 r., odsetek osób aktywnych wzrósł o 8,4 p. proc. Wzrost odsetka osób uczestniczących w sporcie i rekreacji ruchowej zaobserwowano zarówno wśród mężczyzn (o 8,8 p. proc.), jak i kobiet (8,0 p. proc.). Nieznacznie bardziej zwiększył się on w miastach (9,6 p. proc) niż na obszarach wiejskich (6,4 p. proc.). Największy wzrost odnotowano wśród osób w wieku 5-9 lat (15,3 p. proc.).

Wyniki przeprowadzonego przez GUS badania budżetu czasu ludności⁴⁰ wskazują, że 25,3% ludności Polski w wieku 15 i więcej lat poświęcała czas na ćwiczenia fizyczne. Osoby wykonujące tę czynność robiły to przeciętnie przez 1 godzinę i 26 minut dziennie. Nie wykazano istotnych różnic między płcią ani istotnych zmian w porównaniu z poprzednią edycją badania, która dotyczyła lat 2003-2004.

Najpopularniejszymi zajęciami sportowo-rekreacyjnymi wśród Polaków były wg GUS jazda na rowerze (64,8% mężczyzn i 67,2% kobiet) i pływanie (42,1% mężczyzn i 37,8% kobiet). Następne pod względem popularności rodzaje aktywności różniły się w zależności od płci uczestników – mężczyźni preferowali piłkę nożną (36,7%), grę w piłkę siatkową (14,3%) i koszykową (10,3%) oraz wędkarstwo (13,3%), natomiast kobiety decydowały się na aerobik, fitness, jogę i gimnastykę (19,5%), taniec (16,5%), jogging, nordic walking (15,8%) oraz grę w piłkę siatkową (13,3%).

Głównym **motywem uczestnictwa Polaków w sporcie i rekreacji ruchowej** wg GUS była przyjemność i rozrywka (66,0%; wzrost z 51,3% w 2008 r.)⁴¹. Istotny czynnik stanowiła także chęć utrzymania kondycji fizycznej oraz zachowania właściwej sylwetki (dla 15,5% mężczyzn oraz 20% kobiet) oraz powody zdrowotne, które były najważniejsze dla 12,3% kobiet oraz 7,4% mężczyzn. Badanie europejskie⁴² pokazuje odmienne wyniki, jako że 59%

⁴⁰ Główny Urząd Statystyczny, *Budżet czasu ludności w 2013 r.*, Warszawa 2015 r.;

⁴¹ Główny Urząd Statystyczny, *Uczestnictwo Polaków w sporcie i rekreacji ruchowej 2012 r.*, Warszawa 2013 r.; respondenci musieli wybrać jeden główny motyw uprawiania sportu lub rekreacji ruchowej.

⁴² *Sport and Physical Activity*, Special Eurobarometer 412, Bruksela 2014; respondenci mogli podać kilka odpowiedzi.

Polaków wskazało zdrowotną motywację ćwiczeń, a tylko 24% odpowiedziało, że robi to dla przyjemności. Ponadto Polska charakteryzowała się bardzo niskimi odsetkami odpowiedzi „dla relaksu” (16% wobec średniej UE-28 36%) oraz „aby być z przyjaciółmi” (9% wobec średniej UE-28 20%).

Warto zwrócić uwagę na fakt, że Polacy uprawiają sport lub aktywność fizyczną nieformalnie⁴³ – głównie w domu (37%), parku, ogólnodostępnej przestrzeni (35%) lub w drodze z domu do pracy/szkoły (24%); rzadziej niż przeciętnie w UE-28 podejmują aktywność fizyczną w miejscu specjalnie do tego przystosowanym (np. siłownia, klub fitness itp.), aczkolwiek trend jest rosnący (ze szczególnym uwzględnieniem wzrostu wskazań klubów fitness – z 3% w 2009 r. do 9% w 2013 r.).

Należy również podkreślić fakt, że Polska charakteryzuje się jednym z najniższych w UE odsetków uprawiania sportu w klubach sportowych (5% wobec średniej UE-28 13%) oraz deklarowanego członkostwa w klubie sportowym (3% wobec średniej UE-28 12%). Aż 87% Polaków nie należy do żadnego klubu lub organizacji działającej, choćby częściowo, w obszarze sportu lub rekreacji. Dla porównania, członkami takich klubów jest ponad połowa Duńczyków i Szwedów.

Wśród głównych **barier**⁴⁴ dla uprawiania sportu lub rekreacji ruchowej wymieniano: brak czasu (32,1%), brak zainteresowania, chęci lub preferowanie biernego wypoczynku (18,7%), stan zdrowia i przeciwwskazania lekarza (16,5%) oraz wiek (14,6%), przy czym badanie Eurobarometr⁴⁵ wskazuje na jeszcze większy udział wskazań **braku czasu (46%) jako głównej przyczyny braku aktywności fizycznej**. Należy zwrócić uwagę na fakt, że w grupach najmłodszych (5–19 lat) głównymi przeszkodami były: brak organizatora zajęć lub odpowiednich obiektów w pobliżu miejsca zamieszkania (30% w grupie wiekowej 5-9 lat; 21,4% w grupie wiekowej 15-19 lat) oraz brak zainteresowania, chęci uczestniczenia w zajęciach sportowo-rekreacyjnych lub też preferowanie biernego wypoczynku (24,4% w grupie wiekowej 5-9 lat; 30,1% w grupie wiekowej 15-19 lat). Za niepokojące należy uznać tak częste wskazanie odpowiedzi o braku zainteresowania i chęci uczestniczenia w zajęciach sportowo-rekreacyjnych lub preferowaniu biernego wypoczynku. Fakt ten należy łączyć z pojawieniem się silnie oddziałujących na najmłodszych środków komunikacji i medialnego przekazu, które sprawiają, że naturalna, spontaniczna potrzeba ruchu przegrywa z siłą ich oddziaływania. Względy finansowe były istotne jedynie w przypadku 6,2% badanej populacji, choć znacznie częściej były wskazywane jako bariera dla młodszych grup wiekowych (15,7-18,5% w grupach wiekowych 5-19).

Należy podkreślić, że 70% Polaków ocenia, że ich najbliższe sąsiedztwo daje **wiele możliwości bycia aktywnym fizycznie**⁴⁶. W porównaniu z 2009 r., Polska odnotowała w tym zakresie znaczący wzrost odpowiedzi pozytywnych (aż o 10 p. proc.), co jest potwierdzeniem

⁴³ *Sport and Physical Activity*, Special Eurobarometer 412, Bruksela 2014 r.

⁴⁴ Główny Urząd Statystyczny, *Uczestnictwo Polaków w sporcie i rekreacji ruchowej 2012 r.*, Warszawa 2013 r. Pojęcie „rekreacja ruchowa” jest stosowane jedynie w terminologii GUS.

⁴⁵ *Sport and Physical Activity*, Special Eurobarometer 412, Bruksela 2014 r.

⁴⁶ Ibidem

zdecydowanej poprawy dostępności infrastruktury sportowej i rekreacyjnej. Podobny wzrost (o 13 p. proc.) odnotowano w kwestii zadowolenia z oferty lokalnych organizacji i klubów sportowych, aczkolwiek poziom pełnej satysfakcji w tym obszarze w Polsce (59%) jest wciąż niższy od średniej UE-28 (74%). Pozytywny trend dotyczył również oceny lokalnych władz – 38% Polaków uważa, że robią one wystarczająco dużo w kwestii zapewnienia możliwości podejmowania aktywności fizycznej przez obywateli (wzrost o 8 p. proc. w porównaniu z 2009 r.), przeciwnego zdania jest 48% obywateli (spadek o 4 p. proc.).

Powyższą analizę można podsumować następującymi тезami dotyczącymi podejmowania aktywności fizycznej w Polsce:

- Ponad połowa Polaków nie podejmuje żadnej aktywności fizycznej. W porównaniu do innych krajów Unii Europejskiej, w Polsce mało osób deklaruje podejmowanie pozasportowej aktywności fizycznej, w tym związanej z transportem (dojazdy do pracy).
- Polacy najczęściej podejmują aktywność fizyczną okazjonalnie lub podczas wypoczynku sobotnio-niedzielnego, rzadko uczestniczą w systematycznej aktywności fizycznej. Polacy sporadycznie korzystają z oferty klubów sportowych lub prywatnych organizatorów zajęć, aczkolwiek w przypadku tych ostatnich można zauważyć tendencję rosnącą.
- Integracyjny aspekt sportu w Polsce jest mało wykorzystywany. Wysiłek fizyczny podejmowany jest przeważnie w domu lub w pobliżu miejsca zamieszkania, a wybierane formy mają charakter nieorganizowany, najczęściej realizowany samodzielnie. Polacy rzadko wskazują przebywanie w grupie jako motywację do uprawiania sportu.
- Mniejszą aktywnością fizyczną cechują się mieszkańcy wsi, osoby niepełnosprawne, osoby bezrobotne, osoby z wykształceniem zasadniczym oraz kobiety. Należy jednak pamiętać, że w niektórych przypadkach ich mała aktywność fizyczna w czasie wolnym ma ścisły związek z wykonywaniem pracy wymagającej wysiłku fizycznego (np. praca w rolnictwie) lub sytuacją socjo-demograficzną danej grupy (większy udział osób starszych na obszarach wiejskich).
- Ocena możliwości uprawiania sportu w najbliższej okolicy oraz działań lokalnych władz i organizacji uległy znaczącej poprawie w ostatnich latach, lecz wciąż oferta lokalnych organizacji i klubów sportowych oceniana jest gorzej niż średnio w Unii Europejskiej. Warto zwrócić uwagę na wskazywanie braku zorganizowanych zajęć jako przyczyny nieuczestniczenia w sporcie wśród młodzieży szkolnej.
- Najczęściej podawaną barierą w uprawianiu sportu lub rekreacji jest brak czasu. W tym zakresie należy szczególnie zwrócić uwagę na osoby w wieku 20-49 lat – w tej grupie ponad połowa osób podaje brak czasu jako główną przyczynę niepodejmowania aktywności fizycznej. Dodatkowo, tę grupę często cechuje siedzący tryb życia.
- Najpopularniejszymi zajęciami sportowo-rekreacyjnymi są jazda na rowerze oraz pływanie. W dalszej kolejności, mężczyźni preferują sporty drużynowe, a kobiety –

sporty indywidualne poprawiające kondycję oraz sylwetkę (aerobik, fitness, bieganie, taniec).

- Rośnie odsetek ludzi otyłych oraz z nadwagą, we wszystkich grupach wiekowych. Regularne podejmowanie aktywności fizycznej w odpowiednim wymiarze, obok stosowania właściwej diety, przeciwdziała nadwadze i otyłości.

2.2.1. Wychowanie fizyczne i aktywność fizyczna dzieci i młodzieży

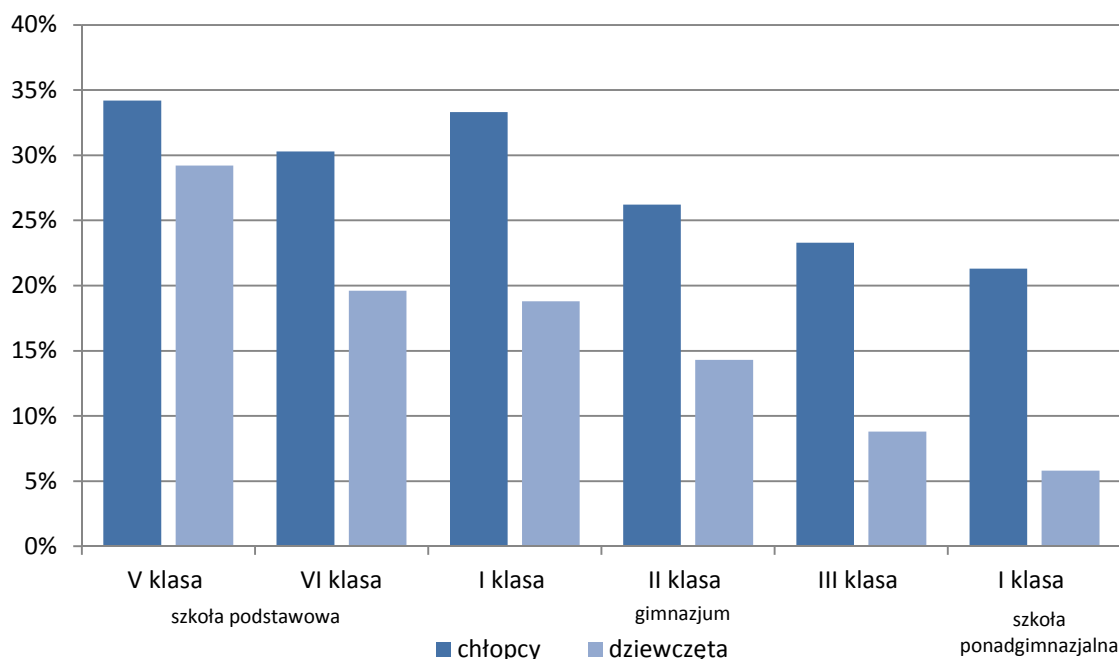
Aktywność fizyczna w dzieciństwie i młodości jest niezbędna dla prawidłowego rozwoju fizycznego, motorycznego, psychicznego i społecznego człowieka oraz dla zapobiegania zaburzeniom rozwoju i zdrowia, zwłaszcza otyłości i zaburzeniom układu ruchu. Odpowiedni poziom aktywności fizycznej w pierwszych dekadach życia zwiększa szansę na kontynuowanie jej w okresie dorosłości. Sprzyja to wydłużeniu okresu życia w zdrowiu, opóźnieniu procesów starzenia oraz zmniejszeniu ryzyka przedwczesnego rozwoju chorób przewlekłych i niepełnosprawności.

Wyniki badań przeprowadzonych w 2013 r. na zlecenie Ministerstwa Sportu i Turystyki przez Instytut Matki i Dziecka na reprezentatywnej grupie uczniów⁴⁷ wykazały, że **większość dzieci i młodzieży nie spełnia zaleceń WHO dot. minimalnego poziomu aktywności fizycznej**⁴⁸. Zalecany poziom aktywności fizycznej (co najmniej 60 minut przez 7 dni w tygodniu wysiłki od umiarkowanych do intensywnych, w tym zajęcia wychowania fizycznego w szkole) osiągało tylko 21,5% młodzieży w wieku 11-17 lat (28,5% chłopców, 15,2% dziewcząt). Odsetek ten zmniejsza się z wiekiem – od 28,4% w wieku 11-12 lat do 13,5% w wieku 15-17 lat. Bardzo niski poziom aktywności fizycznej (2 dni w tygodniu lub mniej) dotyczył co czwartego nastolatka (17,4% chłopców, 29,1% dziewcząt). Ćwiczenia fizyczne o dużej intensywności w czasie wolnym, poza zajęciami szkolnymi, przez co najmniej 4 godziny w tygodniu (co można uznać za poziom zadowalający), wykonywało tylko 19,4% dzieci i młodzieży (25,9% chłopców, 13,7% dziewcząt). Mniej niż 2 godziny przeznaczała na te ćwiczenia aż ponad połowa nastolatków (47,6% chłopców, 68,6% dziewcząt). Analizując wyniki badań można zauważyć wyraźny spadek odsetka młodzieży spełniającej zalecenia wraz z wiekiem, przy czym tendencja spadkowa najmocniej rysuje się u dziewcząt.

⁴⁷ Instytut Matki i Dziecka, *Aktywność fizyczna młodzieży szkolnej w wieku 9-17 lat*, Warszawa 2013 r.

⁴⁸ Por. s. 14 (do weryfikacji na późniejszym etapie); World Health Organization (WHO), *Global Recommendations on Physical activity for Health*, 2010 r.

Wykres 3: Odsetek dzieci i młodzieży spełniających zalecane kryteria WHO dot. aktywności fizycznej w roku szkolnym 2012/13

Źródło: Instytut Matki i Dziecka, *Aktywność fizyczna młodzieży szkolnej w wieku 9-17 lat*, Warszawa 2013

Wyniki międzynarodowych badań HBSC (Health Behaviour in School-aged Children)⁴⁹ dotyczące zachowań zdrowotnych młodzieży z 33 krajów europejskich oraz USA i Kanady, wykonywane w cyklu 4-letnim, w Polsce realizowane przez Instytut Matki i Dziecka, wskazują, iż na tle innych badanych krajów Polska plasuje się blisko średniej pod względem odsetka młodzieży spełniającej zalecane kryteria dotyczące umiarkowanej aktywności fizycznej w poszczególnych grupach wiekowych, natomiast osiągają jedne z najgorszych wyników pod względem intensywnej aktywności fizycznej (normy spełnia jedynie 30,6% uczniów przy średniej 46,1%)⁵⁰.

Należy zauważyć, że w latach 1990-2010 odnotowano tendencję do zwiększania się odsetka młodzieży w wieku 11-15 lat, która przeznaczala na aktywność fizyczną, co najmniej umiarkowaną, codziennie 60 minut lub więcej. Mogło to być związane ze zwiększeniem liczby godzin lekcji wychowania fizycznego w szkole, bowiem równocześnie zmniejszył się odsetek młodzieży o zadowalającym poziomie intensywnej aktywności fizycznej podejmowanej w czasie wolnym, poza szkołą⁵¹. Warto jednak podkreślić, że obecnie obowiązujący wymiar zajęć wychowania fizycznego w szkołach⁵² (maksymalnie 3 razy w tygodniu po 45 minut godzin dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych oraz 4 razy

⁴⁹ *Social determinants of health and well-being among young people. Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) study: International report from the 2009/2010 survey*, WHO Regional Office for Europe, Kopenhaga 2012 r.

⁵⁰ Instytut Matki i Dziecka, *Aktywność fizyczna młodzieży szkolnej w wieku 9-17 lat*, Warszawa 2013 r.

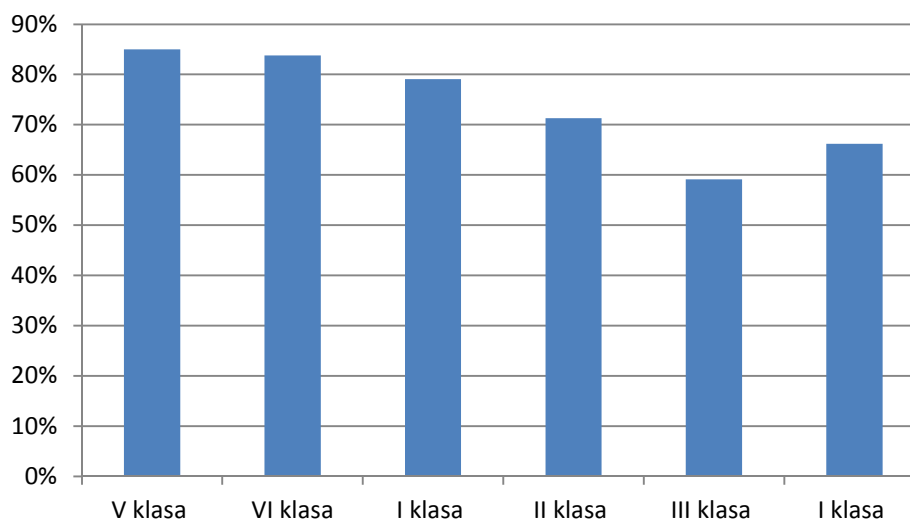
⁵¹ Woynarowska B., Mazur J. (red.), *Tendencje zmian zachowań zdrowotnych i wybranych wskaźników zdrowia młodzieży szkolnej w latach 1990-2012*, Instytut Matki i Dziecka, Wydział Pedagogiczny UW, Warszawa 2012 r.

⁵² Rozporządzenie MEN z dnia 7 lutego 2012 r. w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych (Dz. U. z 2012 r. poz. 204, z późn. zm.).

w tygodniu po 45 minut dla uczniów klas IV-VI szkoły podstawowej i uczniów gimnazjum) jest niewystarczający do spełniania podstawowych zaleceń WHO. Przy czym, w przypadku klas I-III szkoły podstawowej, nie można określić tygodniowej minimalnej liczby godzin zajęć wychowania fizycznego, ponieważ podziału godzin na poszczególne zajęcia dokonuje nauczyciel prowadzący kształcenie zintegrowane (wymiar 3 godzin tygodniowo w klasach I-III szkół podstawowych obowiązuje jedynie w przypadku realizacji zajęć wychowania fizycznego przez nauczycieli wychowania fizycznego, co dotyczy około 12% zajęć tego typu).

Niestety, ze względu na **niski poziom uczestnictwa w lekcjach wychowania fizycznego**, duża część młodzieży nie podejmuje aktywności fizycznej nawet w zakresie obowiązkowych zajęć w szkole. Z raportu Najwyższej Izby Kontroli⁵³ wynika, że w wybranym tygodniu roku szkolnego 2012/13 nie uczestniczyło czynnie w zajęciach wychowania fizycznego (łącznie nieobecni lub obecni niećwiczący) 15% uczniów w klasach IV-VI szkół podstawowych, 23% w gimnazjach oraz 30% w szkołach ponadgimnazjalnych. Tendencję spadku aktywności na lekcjach wychowania fizycznego wraz z wiekiem potwierdzają badania Instytutu Matki i Dziecka⁵⁴ – w V klasie szkoły podstawowej 85% uczniów uczestniczyło we „wszystkich lub prawie wszystkich” lekcjach wf; w III klasie gimnazjum było to mniej niż 60%. Częściej regularnie ćwiczyli chłopcy (80%) niż dziewczęta (68%).

Wykres 4: Odsetek uczniów, którzy uczestniczyli we wszystkich lub prawie wszystkich lekcjach wychowania fizycznego w roku szkolnym 2012/13

Źródło: Instytut Matki i Dziecka, *Aktywność fizyczna młodzieży szkolnej w wieku 9-17 lat*, Warszawa 2013

⁵³ *Wychowanie fizyczne i sport w szkołach publicznych i niepublicznych*, Informacja o wynikach kontroli Najwyższej Izby Kontroli (nr ewid. 108/2013/P/12/067/KNO), Warszawa 2013. Kontrola obejmowała 43 szkoły, do których uczęszczało 18 tys. uczniów.

⁵⁴ Instytut Matki i Dziecka, *Aktywność fizyczna młodzieży szkolnej w wieku 9-17 lat*, Warszawa 2013 r.

Średnia odsetek uczniów zwolnionych przez dyrektora szkoły na podstawie opinii lekarza⁵⁵ wynosiła w ww. szkołach odpowiednio: 2%, 5% i 11%. Badanie Instytutu Matki i Dziecka⁵⁶ wykazało, że powszechne jest zwalnianie z lekcji wychowania fizycznego przez rodziców lub przez samych uczniów, a absencja rośnie wraz z wiekiem oraz jest częstsza u dziewcząt niż chłopców. Duża część uczniów krytycznie ocenia jakość zajęć – tylko 37% uważa je za ciekawe, a 63% chętnie w nich uczestniczy.

Analizując dodatkowe czynniki⁵⁷ można stwierdzić, że najważniejszymi uwarunkowaniami wpływającymi na prowadzenie (lub nieprowadzenie) aktywnego trybu życia są wzorce rodzinne oraz relacje w szkole. Rodzina uprawiająca sport lub wspierająca (emocjonalnie, niekoniecznie finansowo) dziecko w chęci aktywnego spędzania czasu jest bardzo ważnym czynnikiem warunkującym zachowania młodzieży. Można także zaobserwować korelację między aktywnością uczniów a ich dobrymi wynikami w nauce oraz dobrymi relacjami z rówieśnikami. Mniej aktywni są natomiast uczniowie odczuwający silny stres szkolny. Dzieci młodsze (9-letnie) odczuwają dużą chęć uczestniczenia w zajęciach sportowych, lecz często zajęcia szkolne są realizowane prowizorycznie (nie na sali gimnastycznej, bez przebierania się). W wolnym czasie dzieci pozostają aktywne w najbliższym sąsiedztwie domu, lecz zwraca uwagę fakt, że często bez opieki rodziców oraz w potencjalnie miejscach niebezpiecznych (np. ze względu na ruch uliczny).

Analizując przyczyny spadku aktywności fizycznej młodzieży w wieku gimnazjalnym⁵⁸, zwraca się uwagę na fakt, że począwszy od etapu gimnazjalnego, młodzież znajduje się pod dużą presją czasu, m.in. ze względu na konieczność dojazdów do szkoły. Z związku z tym panuje powszechne przekonanie wśród nauczycieli i rodziców, że czas przeznaczany na sport poświęca się kosztem nauki, co może mieć negatywne skutki w rozwoju edukacyjnym młodzieży. Barierą jest również postępująca instrumentalizacja i profesjonalizacja aktywności fizycznej – regularne treningi są postrzegane jako środek do osiągnięcia określonych wyników sportowych, dostępny jedynie dla młodzieży o odpowiednich predyspozycjach sportowych. Można odnieść wrażenie, że brakuje oferty zajęć, która nie zakładałaby orientacji na wyniki sportowe; ztraca się również, szczególnie w miastach, spontaniczne podejmowanie aktywności fizycznej przy okazji spotkań towarzyskich, „wyjścia na podwórko”. Ponadto przez dużą część młodzieży aktywność fizyczna jest traktowana utylitarnie – jako sposób na utrzymanie ciała w odpowiedniej formie. Niestety, takie podejście znacznie zmniejsza odczuwaną radość z aktywności fizycznej. Należy także zwrócić uwagę, że sport nie jest postrzegany przez tę grupę wiekową jako atrakcyjny, wobec czego jego uprawianie nie sprzyja zdobywaniu akceptacji grupy rówieśniczej, co jest dla młodzieży bardzo ważne. Dziewczęta wskazują na swoistą „modę” na niećwiczenie na

⁵⁵ *Wychowanie fizyczne i sport w szkołach publicznych i niepublicznych*, Informacja o wynikach kontroli Najwyższej Izby Kontroli (nr ewid. 108/2013/P/12/067/KNO), Warszawa 2013. Kontrola obejmowała 43 szkoły, do których uczęszczało 18 tys. uczniów.

⁵⁶ Instytut Matki i Dziecka, *Aktywność fizyczna młodzieży szkolnej w wieku 9-17 lat*, Warszawa 2013 r.

⁵⁷ Ibidem.

⁵⁸ Centrum Badań Społecznych, Instytut Studiów Społecznych, Uniwersytet Warszawski, *(Bez)powrotnie utracona aktywność. Raport z badania gimnazjalistów pod kątem aktywności fizycznej*, Warszawa 2014, raport wykonany na zlecenie Fundacji LOTTO Milion Marzeń oraz Ministerstwa Sportu i Turystyki.

zajęciach wychowania fizycznego, której powodem jest fakt, że aktywność fizyczna źle wpływa na starannie wypracowany wygląd.

Wraz ze spadkiem poziomu uczestnictwa w aktywnościach rozwijających młodzież fizycznie postępuje **spadek sprawności fizycznej młodych Polaków**. Zjawisko to odzwierciedlają wyniki badań przeprowadzanych cyklicznie przez Akademię Wychowania Fizycznego w Warszawie od 1979 r. (powtarzane co 10 lat)⁵⁹. Obrazują one spadek sprawności dzieci i młodzieży w każdej grupie wiekowej oraz w zakresie każdej badanej sprawności motorycznej, zarówno wśród dziewcząt, jak i chłopców, i to pomimo utrzymującej się tendencji do zwiększania się wysokości ciała u obu płci. W latach 1999-2009 pogorszenie wyników dotyczyło sześciu spośród dziewięciu prób, regres w największym stopniu dotyczył gibkości, wytrzymałości i siły, w mniejszym stopniu szybkości biegowej.

Tabela 1: Średnie wyniki w próbach sprawności 7-letnich chłopców w latach 1979-2009

	1979 r.	1989 r.	1999 r.	2009 r.
Skok w dal z miejsca (cm)	129	129	120	109
Bieg na dystansie 50 m (sek.)	10,6	10,6	11,1	11,7
Czas utrzymania zwisu na drążku (sek.)	16,9			6,9

Źródło: Wolański N., Dobosz J., *Tendencja przemian motoryczności człowieka (międzydekadowe zmiany efektywności)*, [w]: Wilczewski A. (red.), *Uwarunkowania rozwoju dzieci i młodzieży wiejskiej*. AWF w Warszawie, Wydział Wychowania Fizycznego i Sportu w Białej Podlaskiej, Biała Podlaska 2012

Obniżony poziom aktywności fizycznej, skutkujący nierzadko nadwagą i otyłością, jest efektem dużej liczby godzin przeznaczanych przez młodzież na tzw. zachowania sedenteryjne (wykonywane w unieruchomieniu ciała, zwykle w pozycji siedzącej). W czasie wolnym, w dniach szkolnych, aż 66% młodzieży spędzało 2 i więcej godzin dziennie na oglądaniu telewizji, 55% przez minimum 2 godziny korzystało z komputera, a 44% poświęcało tyle czasu na granie w gry komputerowe lub konsolowe⁶⁰. Należy przy tym pamiętać, że dodatkowo młodzież spędza przynajmniej kilka godzin dziennie w pozycji siedzącej w szkole.

Powyższą analizę można podsumować następującymi тезami dotyczącymi aktywności fizycznej dzieci i młodzieży w Polsce:

- Zdecydowana większość dzieci i młodzieży nie spełnia zaleceń WHO dot. minimalnego poziomu aktywności fizycznej niezbędnej do prawidłowego rozwoju psychofizycznego. Odsetek młodzieży podejmującej aktywność fizyczną w zalecanej dawce maleje wraz z wiekiem; jest także wyraźnie niższy wśród dziewcząt.
- Szczególnie niski odsetek dzieci i młodzieży spełnia zalecenia dotyczące intensywnej aktywności fizycznej. Ok. 1/5 dzieci i młodzieży regularnie nie uczestniczy w zajęciach wychowania fizycznego (odsetek niećwiczących rośnie wraz z wiekiem,

⁵⁹ Wolański N., Dobosz J., *Tendencja przemian motoryczności człowieka (międzydekadowe zmiany efektywności)*, [w]: Wilczewski A. (red.), *Uwarunkowania rozwoju dzieci i młodzieży wiejskiej*. AWF w Warszawie, Wydział Wychowania Fizycznego i Sportu w Białej Podlaskiej, Biała Podlaska 2012 r.

⁶⁰ Instytut Matki i Dziecka, *Wyniki badań HBSC 2010. Raport techniczny*, Warszawa 2011 r.

jest wyższy wśród dziewcząt). Zajęcia wf przez znaczną część uczniów są uważane za nieciekawe i nieatrakcyjne.

- Drastyczny spadek poziomu aktywności fizycznej cechuje dziewczęta w wieku gimnazjalnym. Okres ten charakteryzuje się szczególną dbałością o akceptację grupy rówieśniczej, a sport i aktywność fizyczna nie jest postrzegana jako wyznacznik atrakcyjności⁶¹. Zauważa się również negatywne tendencje rówieśników do krytycznego oceniania wyglądu oraz sprawności dziewcząt wchodzących w wiek dojrzewania.
- Dużą rolę w kreowaniu nawyku podejmowania aktywności fizycznej wśród dzieci i młodzieży odgrywa wsparcie rodziny (emocjonalne; wspólne podejmowanie aktywności; przekazywanie wzorców).
- W związku z ekspansją rozrywek elektronicznych, wymuszających spędzanie czasu w pozycji siedzącej, należy zwrócić szczególną uwagę na podniesienie atrakcyjności zajęć sportowych, co umożliwiłoby podejmowanie aktywności sportowej przez dzieci i młodzież w większym wymiarze.

2.2.2. Aktywność fizyczna osób starszych

Aktywność fizyczna jest najbardziej skutecznym, spośród znanych dotychczas, sposobem opóźniania procesów starzenia się i czynnikiem zachowania zdrowia oraz – co w przypadku osób w podeszłym wieku wydaje się najważniejsze – mobilności i wydłużenia okresu aktywności funkcjonalnej w życiu codziennym. Zdrowe starzenie się stanowi wyzwanie zarówno dla strategii działań w starzejącej się Europie, jak również w starzejącym się społeczeństwie polskim⁶².

Na konieczność podjęcia interwencji w tym kierunku w odniesieniu do polskiego społeczeństwa wskazują prognozy demograficzne GUS. Pomimo, iż przewiduje się, że w roku 2050 liczba ludności Polski wyniesie 33 mln 951 tys., (w odniesieniu do 2013 r., zmniejszenie liczby ludności o 4,55 miliona tj. o 12%) to osoby w wieku 65 lat i więcej życia będą stanowiły prawie 1/3 populacji (wzrost o 5,4 miliona w porównaniu do 2013 r.).

Ponadto na skutek poprawy warunków życia wydłuża się średnia prognozowana długość życia Polaków, która dla mężczyzn urodzonych w 2012 r. wynosiła 72,7 lat, a dla kobiet – 81,0 lat. W ciągu 12 lat, od 2000 r., przeciętne dalsze trwanie życia wzrosło o 3 lata, zarówno dla mężczyzn, jak i dla kobiet. Coraz dłuższe życie ludzkie niesie ze sobą problemy zdrowotne, którym należy zapobiegać oraz łagodzić ich wpływ na codzienne funkcjonowanie. Wraz z wiekiem obniża się również potencjał biologiczny człowieka: zmniejsza się wydolność tlenowa oraz masa i moc mięśni szkieletowych, co znacząco utrudnia wykonywanie nawet najprostszych czynności (odsetek występowania niepełnosprawności wzrasta w starszych grupach wiekowych, osiągając prawie 50% u osób powyżej 80. roku życia).

⁶¹ Centrum Badań Społecznych, Instytut Studiów Społecznych, Uniwersytet Warszawski, *(Bez)powrotnie utracona aktywność. Raport z badania gimnazjalistów pod kątem aktywności fizycznej*, Warszawa 2014 r., raport wykonany na zlecenie Fundacji LOTTO Milion Marzeń oraz Ministerstwa Sportu i Turystyki

⁶² Kozdroń. E *Aktywność fizyczna w strategii działań w starzejącym się społeczeństwie*, Warszawa 2014 r.

Regularne ćwiczenia fizyczne są nie tylko potencjalnym czynnikiem zapobiegającym starzeniu się, ale także pozytywnie wpływają na sprawność umysłową osób w podeszłym wieku. Niestety, wg badania Polsenior 2011⁶³, mniej niż 40% osób starszych po 65. roku życia podejmuje regularną rekreacyjną aktywność fizyczną⁶⁴, a odsetek ten systematycznie obniża się wraz z wiekiem. Badanie wskazuje jednoznacznie, iż styl życia polskich seniorów można określić jako bierny i monotony⁶⁵.

W związku z powyższym, podjęcie wyzwań demograficznych związanych ze starzeniem się populacji wymaga nie tylko działań na rzecz zmian w systemie opieki zdrowotnej, ale również w zakresie promocji wszelkich form aktywności ludzi starszych.

2.2.3. Aktywność fizyczna osób niepełnosprawnych

Według szacunków GUS⁶⁶, liczba osób niepełnosprawnych w Polsce w 2009 r. wynosiła 5,3 mln. Ta liczba obejmuje osoby posiadające orzeczenie o niepełnosprawności (tzw. niepełnosprawność prawna) i/lub osoby deklarujące poważne ograniczenia w wykonywaniu zwykłych czynności (tzw. niepełnosprawność biologiczna). Prawne orzeczenie o niepełnosprawności posiadało 4,2 mln osób, niepełnosprawność biologiczną zadeklarowało 2,6 mln (w tym 1,5 mln – obie te cechy). Ogółem, udział osób niepełnosprawnych wg powyższego kryterium w łącznej liczbie ludności wyniósł prawie 14%. Najczęstszą przyczynę niepełnosprawności stanowią schorzenia układu krążenia, narządów ruchu oraz neurologiczne. W populacji osób w wieku 15 lat i więcej najliczniejszą grupę stanowią niepełnosprawni z dysfunkcjami narządu ruchu.

Wyniki badania *Uczestnictwo Polaków w sporcie i rekreacji ruchowej*, przeprowadzonego przez GUS w 2012 r.⁶⁷, pokazują, że 25,8% osób niepełnosprawnych⁶⁸ uczestniczy w zajęciach sportowych lub rekreacji ruchowej. Odsetek ten wzrósł o 3,1 p. proc. W porównaniu z poprzednią edycją badania w 2008 r. i jednocześnie był o 20,1 p. proc. niższy od wartości dla ogółu ludności. Spośród wszystkich ćwiczących osób niepełnosprawnych, 39,2% zadeklarowało regularne uczestnictwo w zajęciach.

Wśród aktywności sportowo-rekreacyjnych podejmowanych przez osoby niepełnosprawne, zdecydowanie największą popularnością cieszy się jazda na rowerze – uprawia ją 52,9% aktywnych osób niepełnosprawnych (oraz aż 92,8% dzieci z orzeczeniem o niepełnosprawności). Wśród popularnych form aktywności należy wymienić również

⁶³ Rowiński R., Dąbrowski A., *Aktywność fizyczna Polaków w wieku podeszłym*, w: Mossakowska. M., Więcej. A., Błędowski. P., *Aspekty medyczne, psychologiczne, socjologiczne i ekonomiczne starzenia się ludzi w Polsce*, Poznań 2012 r.

⁶⁴ Osoby określane jako podejmujące regularnie rekreacyjną aktywność fizyczną to te, które przynajmniej raz w tygodniu wykonują jedną z następujących aktywności: kilkugodzinne spacer, piesze wycieczki w dużej odległości od domu lub miejsca pobytu, ćwiczenia gimnastyczne, aerobik, jazda na rowerze, bieganie, pływanie, jazda na nartach, gry zespołowe, żeglarstwo, jeździectwo, tenis ziemny, tenis stołowy lub taniec.

⁶⁵ Kozdroń E., *Aktywność fizyczna w strategii działań w starzejącym się społeczeństwie*, Warszawa 2014 r.

⁶⁶ Główny Urząd Statystyczny, *Stan zdrowia ludności Polski w 2009 r.*, Warszawa 2011 r.

⁶⁷ Główny Urząd Statystyczny, *Uczestnictwo Polaków w sporcie i rekreacji ruchowej 2012 r.*, Warszawa 2013 r.

⁶⁸ w badaniu GUS dot. uczestnictwa w sporcie i rekreacji ruchowej, osoby niepełnosprawne zostały wyróżnione jedynie wg kryterium prawnego (orzeczenia o niepełnosprawności).

plywanie (21,8%), ogólnorozwojowe zajęcia ruchowe i poprawiające kondycję fizyczną (21,2%) oraz jogging i nordic walking (18,6%). Na tle preferencji osób sprawnych wybory dotyczące konkretnych sportów podejmowane przez niepełnosprawnych różnią się przede wszystkim w znacznie częstszym wskazywaniu na formy marszowe. Im wyższy jest stopień niepełnosprawności, tym częściej ta odpowiedź jest wskazywana. Wyższe niż u osób sprawnych procentowe zainteresowanie dotyczy także zajęć ogólnorozwojowych, wędkarstwa i szachów, czyli form rekreacji w niewielkim stopniu związanych z aktywnością fizyczną.

Problemy ze stanem zdrowia są immanentną cechą osób niepełnosprawnych, które właśnie tę przyczynę podają jako główny (najczęstszy) powód braku uczestnictwa w zajęciach sportowych lub rekreacji ruchowej (55,1%). Może to wynikać z interpretacji, iż aktywność fizyczna przeznaczona jest jedynie dla osób w pełni zdrowych i sprawnych. Związane jest to z brakiem wiedzy o formach aktywności, które są korzystne i jednocześnie dostępne dla osoby niepełnosprawnej (ze szczególnym uwzględnieniem rehabilitacji ruchowej) oraz małym wyborem sportów możliwych do uprawiania.

2.3. Organizacje sportowe i ich członkowie

„Sport, turystyka, rekreacja, hobby” to najczęściej deklarowana przez organizacje pozarządowe w Polsce dziedzina działalności statutowej, określona według najważniejszego pola działalności organizacji. Dziedzinę tę na pierwszym miejscu wskazało 24 tys. organizacji (30%), z czego 17,7 tys., czyli 22% wszystkich aktywnych organizacji, stanowiły stowarzyszenia kultury fizycznej i związki sportowe⁶⁹.

Mimo że organizacje kultury fizycznej, a w szczególności kluby sportowe, stwarzają ogromne możliwości dla budowy kapitału ludzkiego i kapitału społecznego, ich liczba w stosunku do liczby mieszkańców jest w Polsce wyraźnie niższa w porównaniu do większości krajów Unii Europejskiej.

Według danych GUS⁷⁰, w 2012 r. funkcjonowało w Polsce 14 307 klubów sportowych. Na 100 tys. mieszkańców przypadało więc 37 tego typu organizacji. Warto podkreślić, że lepsza sytuacja pod tym względem jest na obszarach wiejskich (43 kluby na 100 tys. mieszkańców) niż w miastach (33 kluby na 100 tys. mieszkańców). Dla porównania, w Niemczech było ich ponad dwukrotnie więcej (110)⁷¹, w Holandii – prawie czterokrotnie więcej (150)⁷², zaś we Francji – ponad siedmiokrotnie więcej (275)⁷³.

⁶⁹ *Trzeci sektor w Polsce. Stowarzyszenia, fundacje, społeczne podmioty wyznaniowe, samorząd zawodowy i gospodarczy oraz organizacje pracodawców w 2010 r.*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2013 r.

⁷⁰ Bank Danych Lokalnych GUS, dostęp: kwiecień 2014 r.; suma liczby klubów sportowych, łącznie z klubami resortów obrony narodowej i spraw wewnętrznych, SALOS, UKS oraz wyznaniowymi (źródło: sprawozdanie KFT-1. Sprawozdanie działalności klubu sportowego).

⁷¹ Deutscher Olympischer Sport Bund, Bestandserhebung 2013 r.

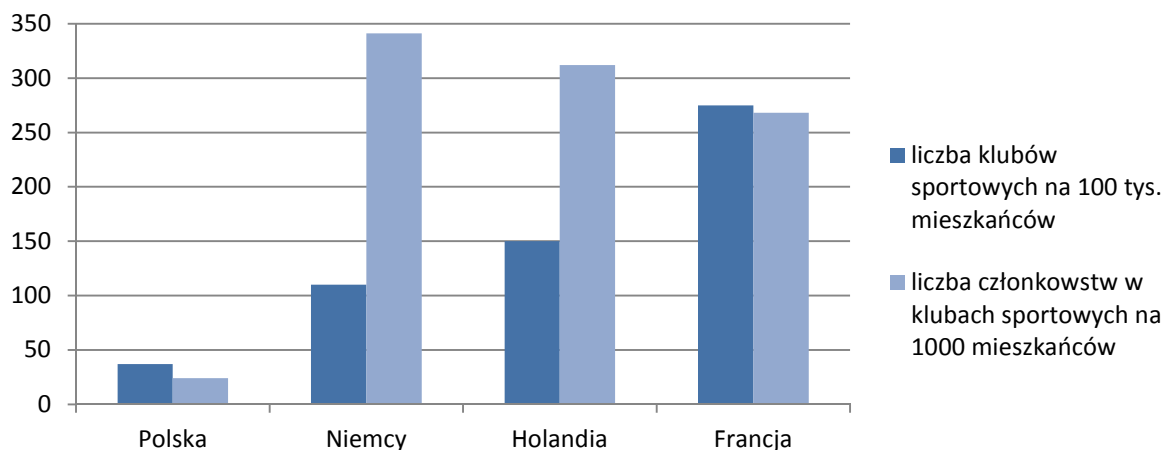
⁷² Ledentalrapportage 2012, Nederlands Olympisch Comité * Nederlandse Sport Federatie (NOC*NSF), liczba ludności (2012 r.) za: Eurostat.

⁷³ Colin Miège, Julian Jappert (red.), Think-tank Sport et citoyenneté, *L'organisation du sport dans les Etats membres de l'Union européenne*, Sammur 2013; liczba ludności (2012 r.) za: Eurostat.

Największy wzrost liczby klubów sportowych odnotowano w latach 2002-2006 (z 8,8 tys. do 13 tys.), w następnych latach liczba podlegała nieznacznym wahaniom. Przyrost ten wynikał w dużej mierze z powołania nowej formy prawnej – uczniowskich klubów sportowych (UKS), które zastąpiły ówczesne szkolne kluby sportowe niebędące osobami prawnymi.

O niewykorzystywanym potencjale, jakim dysponują kluby sportowe, świadczy też ogólna liczba osób deklarujących członkostwo w tego typu organizacjach w porównaniu do liczby ludności. Mimo dużego potencjału demograficznego, polskie organizacje sportowe deklarowały w 2012 r. jedynie 922 tys. zarejestrowanych członków⁷⁴, co oznacza 24 członkostwa na 1000 mieszkańców. Osoby ćwiczące stanowiły zdecydowaną większość (98%) członków klubów sportowych. Na 1 klub sportowy przypadało na obszarach wiejskich 51 członków, a w miastach – 78. W innych krajach europejskich liczba członkostw w klubach sportowych na 1000 mieszkańców jest zdecydowanie wyższa – we Francji wynosi 268⁷⁵, w Holandii – 312⁷⁶, a w Niemczech – 341⁷⁷.

Wykres 5: Liczba klubów sportowych oraz członkostw w klubach sportowych w odniesieniu do liczby ludności

Źródło: jak wskazano powyżej dla poszczególnych krajów; obliczenia własne

Warto również zwrócić uwagę, że liczba członków klubów sportowych nie koresponduje z ogromnym **wzrostem popularności sportowych imprez masowych**, w szczególności biegów ulicznych oraz maratonów rowerowych na rowerach górskich. Przykładowo, w ciągu ostatnich 8 lat liczba zawodników, którzy ukończyli Maraton Warszawski, wzrosła prawie 4-krotnie, zaś Półmaraton Warszawski – aż 10-krotnie. Systematycznie rośnie również liczba organizowanych biegów ulicznych. Dużą popularnością cieszą się także imprezy triathlonowe oraz masowe biegi narciarskie.

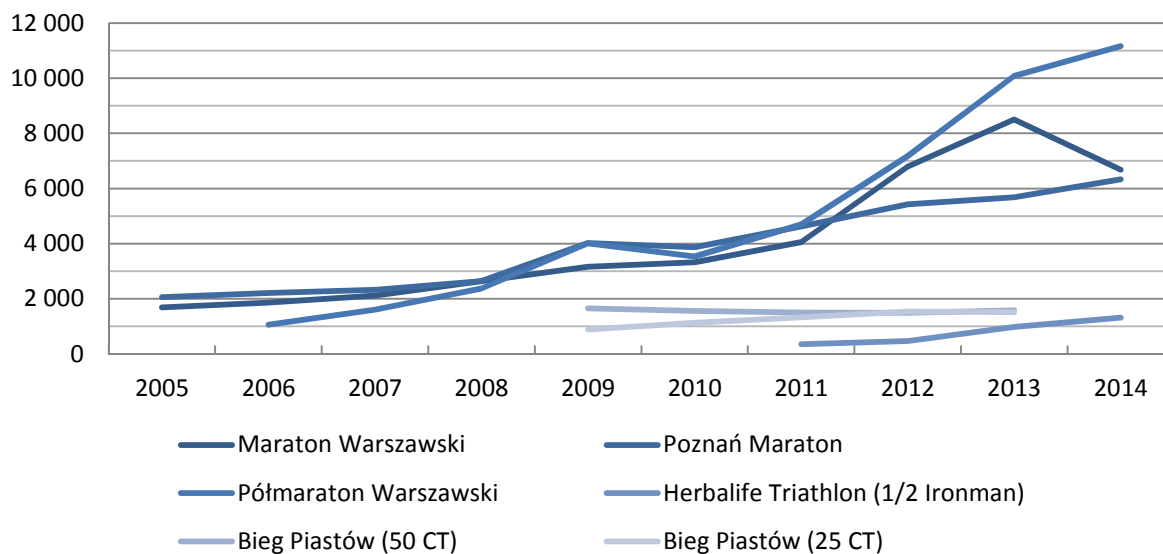
⁷⁴ Łączna liczba członków klubów sportowych, uczniowskich klubów sportowych oraz wyznaniowych klubów sportowych za: *Kultura fizyczna w Polsce w latach 2011 i 2012*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa-Rzeszów 2013 r.

⁷⁵ *Les chiffres-clés du sport*, Ministère des sports, de la jeunesse, de l'éducation populaire et de la vie associative, Paris 2013; liczba ludności (2012 r.) za: Eurostat.

⁷⁶ *Ledentalrapportage 2012*, Nederlands Olympisch Comité * Nederlandse Sport Federatie (NOC*NSF); liczba ludności (2012 r.) za: Eurostat.

⁷⁷ *Deutscher Olympischer Sport Bund, Bestandserhebung 2013*.

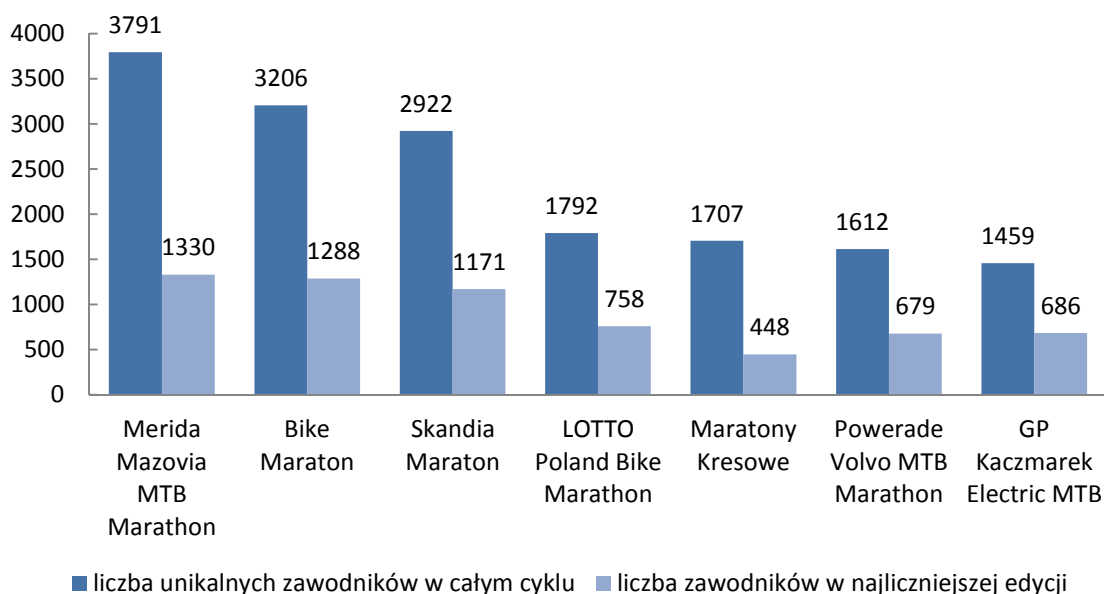
Wykres 6: Liczba uczestników (zawodników, którzy ukończyli zawody) wybranych sportowych imprez masowych w latach 2005-2014

Źródło: strony internetowe organizatorów, www.worldloppet.com; opracowanie własne

Fenomenem ostatnich lat jest rosnąca popularność kolarskich maratonów MTB. Od kilku lat w Polsce organizowanych jest kilka-kilkanaście cykli zawodów, z których każdy składa się z od kilku do kilkunastu wyścigów. Rosnącą popularnością cieszy się również powszechne uprawianie kolarstwa szosowego oraz jazdy na rolkach, co pozwala spodziewać się wzrostu popularności masowych imprez sportowych w tych sportach. Ważną cechą charakteryzującą uczestników imprez jest ich wiek – przeważają osoby w wieku 30-40 lat, dla których amatorski trening oraz udział w imprezach sportowych jest rodzajem hobby, a nie profesjonalną karierą sportową.

Wykres 7: Liczba uczestników wybranych cykli maratonów MTB w 2013 r.

Źródło: bikecalendar.pl; opracowanie własne

Niestety, niewątpliwie rosnąca potrzeba uczestnictwa w sporcie oraz rywalizacji sportowej nie znajduje odzwierciedlenia w rozwoju zorganizowanej aktywności fizycznej. Kluby sportowe od wielu lat uczestniczące we współzawodnictwie sportowym organizowanym i prowadzonym przez polskie związki sportowe nie są zainteresowane lub nie mają pomysłu na pozyskiwanie osób dorosłych uczestniczących w imprezach sportowych ukierunkowanych na masowe uczestnictwo. Warto zwrócić uwagę, że amatorskie grupy biegowe czy kolarskie z rzadka mają status klubu sportowego; nie podejmują współpracy z okręgowymi czy krajowymi strukturami polskich związków sportowych. Co więcej, rozwój masowego sportu amatorskiego jest postrzegany przez polskie związki sportowe jako zagrożenie w walce o środki publiczne⁷⁸. Formułą organizacji aktywności fizycznej, często stosowaną w niektórych państwach Unii Europejskiej, są tzw. kluby wielosekcyjne (multisport clubs), które w ramach swoich struktur łączą kilka sportów, a ich członkami są zarówno sportowcy wyczynowi, jak i amatorzy. Ci ostatni mają możliwość korzystania z niektórych zasobów klubu, zyskując jednocześnie dodatkową motywację do podejmowania aktywności fizycznej.

Rozwój imprez sportowych nastawionych na masowe uczestnictwo nie przekłada się na upowszechnienie **wolontariatu sportowego**⁷⁹. Wyniki europejskiego badania Eurobarometr⁸⁰ pokazują, że zjawisko to ma w Polsce charakter marginalny – jedynie 3% obywateli angażuje się w działania związane z wolontariatem w sporcie. Dla porównania, w Szwecji udział osób zaangażowanych w wolontariat sportowy wynosi 25%, a w Danii i Holandii – 18%. Średnia dla całej UE wynosi 7%. Polscy wolontariusze najrzadziej w całej UE pomagają w organizacji zawodów sportowych (10% wobec średniej UE-28 – 35%), natomiast stosunkowo często pełnią funkcje sędziów lub innych osób funkcyjnych (19% wobec średniej UE-28 – 9%).

Powyższą analizę można podsumować następującymi тезami dotyczącymi struktury organizacyjnej sportu w Polsce:

- W porównaniu do wybranych krajów europejskich, liczba klubów sportowych oraz liczba ich członków jest w Polsce znacznie niższa.
- W Polsce, podobnie jak w wielu krajach, można zaobserwować dynamiczny rozwój sportowych imprez nastawionych na masowe uczestnictwo, zarówno pod względem liczby imprez, jak i liczby uczestników. Zjawisko to dotyczy przede wszystkim sportów uprawianych w przestrzeni publicznej, często na terenach przyrodniczych lub rekreacyjnych, w szczególności lekkiej atletyki (biegów ulicznych i terenowych),

⁷⁸ Przykładowo, w Strategii Rozwoju Lekkoatletyki w Polsce w latach 2013-2016, można przeczytać: „Organizację imprez biegowych, wraz ze wzrastającą popularnością i liczbą uczestników, często wspierają mniejsi lub więksi sponsorzy, w zależności od rangi zawodów. Jednak coraz częściej, dzięki swojemu profesjonalizmowi i zaradności, ruch ten walczy również, i to skutecznie, także o środki publiczne. Taki stan rzeczy powoduje, że „zorganizowana” lekkoatletyka otrzymuje coraz skromniejsze kawałki, z i tak już zmniejszającego się budżetu publicznego, przeznaczonego na szeroko rozumiany sport.” (Polski Związek Lekkiej Atletyki, *Strategia Rozwoju Lekkoatletyki w Polsce w latach 2013-2016*, Warszawa 2013 r.).

⁷⁹ Organizacja każdej dużej imprezy sportowej nastawionej na masowe uczestnictwo opiera się na pracy wolontariuszy, którzy przede wszystkim zajmują się organizacją strefy startu i mety, obsługą bufetów oraz szatni. Wolontariusze często zajmują się także pomocą językową oraz logistyczną dla zagranicznych uczestników.

⁸⁰ *Sport and Physical Activity*, Special Eurobarometer 412, Bruksela 2014 r.

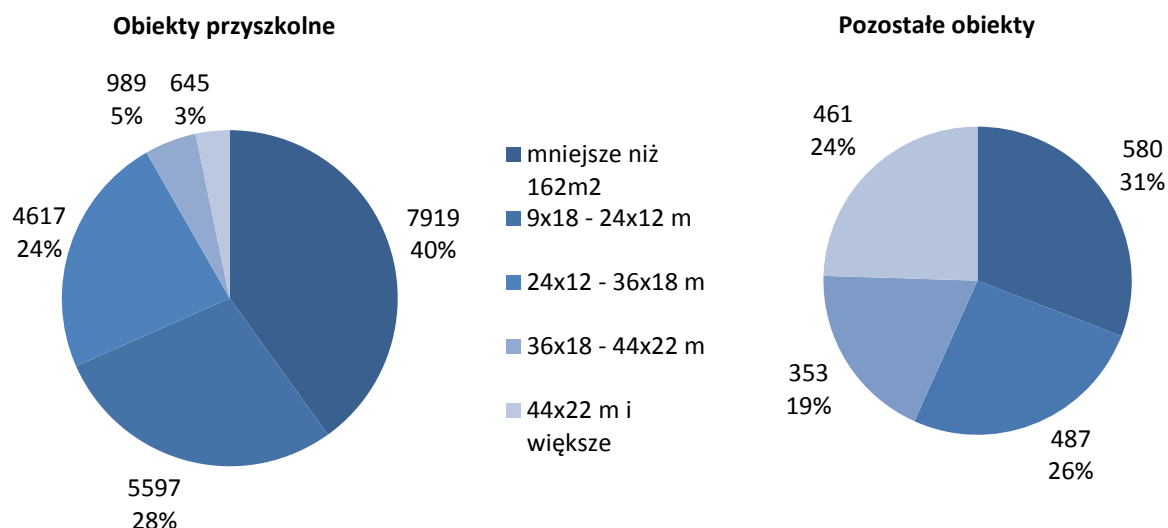
kolarstwa, triathlonu, narciarstwa biegowego oraz sportów związanych z orientacją w terenie (orientacja sportowa, rajdy przygodowe).

- Rozwój imprez sportowych nastawionych na masowe uczestnictwo odbywa się często bez udziału polskich związków sportowych. Rosnąca popularność wymienionych sportów nie przekłada się na liczbę sportowców trenujących w klubach sportowych uczestniczących we współzawodnictwie sportowym organizowanym przez polskie związki sportowe ani na poprawę wyników sportowych.
- Mało rozwinięte jest zjawisko wolontariatu sportowego. Polska charakteryzuje się bardzo niskim odsetkiem osób zrzeszonych w organizacjach działających w obszarze sportu lub rekreacji.

2.4. Infrastruktura sportowo-rekreacyjna

Biorąc pod uwagę specyfikę systemu zbierania danych dot. infrastruktury sportowej w Polsce⁸¹, szacuje się, że w 2012 r. w Polsce funkcjonowało prawie **22 tys. hal sportowych i sal gimnastycznych**, z których ponad 90% stanowiły obiekty przyszkolne. Struktura wymiarów hal różni się w zależności od przeznaczenia obiektu – wśród obiektów przyszkolnych sale gimnastyczne o wymiarach poniżej 648 m² stanowią ponad 90%, natomiast wśród nieprzyszkolnych – nieco ponad połowę (57%). Potwierdza to tezę, że wśród obiektów nieprzyszkolnych większy jest udział obiektów pełniących głównie funkcję widowiskową, a zatem z utrudnionym dostępem dla osób nieprofesjonalnie uprawiających sport. Duży udział najmniejszych sal gimnastycznych i hal sportowych to natomiast pochodna obiektów funkcjonujących przy szkołach o niewielkiej liczbie uczniów.

Wykres 8: Struktura hal sportowych i sal gimnastycznych wg wymiarów

Źródło: sprawozdanie KFT-Ob za 2010 r., GUS; System Informacji Oświatowej; obliczenia własne⁸²

W ostatnich latach odnotowano zdecydowany wzrost liczby przyszkolnych hal sportowych i sal gimnastycznych – w 2012 r. było ich o ponad 1,5 tys. więcej niż 2 lata wcześniej. Największy przyrost dotyczył najmniejszych sal gimnastycznych o powierzchni poniżej 162 m², których liczba w porównywanym okresie zwiększyła się o prawie 1,3 tys. Należy jednak mieć na uwadze, że wśród sal o wymiarach 162 m² i mniejszych, istotny udział stanowią sale pomocnicze, np. siłownie, sale fitness itp. Można zatem podsumować, że okresie 2010-2012 przybyło w Polsce ok. 200 pełnowymiarowych przyszkolnych hal sportowych i sal gimnastycznych.

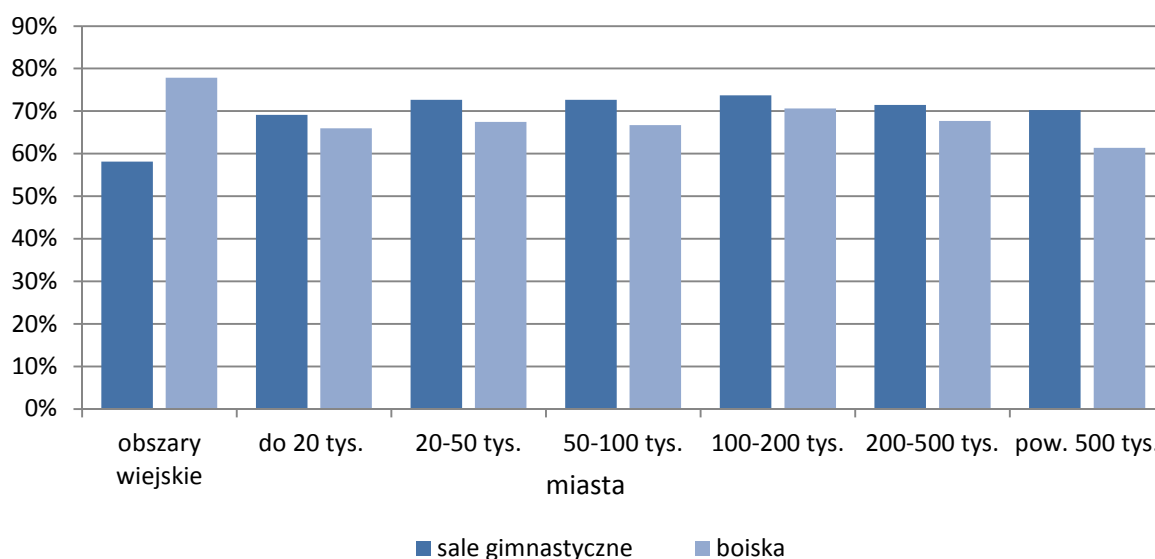
⁸¹ System zbierania danych dotyczących infrastruktury sportowej w Polsce opiera się na dwóch niezintegrowanych źródłach – Systemie Informacji Oświatowej Ministerstwa Edukacji Narodowej oraz sprawozdaniu KFT-Ob o obiektach sportowych, którym GUS posługuje się w cyklu czteroletnim. Zakłada się, że obiekty nie są wykazywane w obu bazach danych jednocześnie, lecz nie ma takiej pewności, dlatego dane dotyczące łącznej liczby obiektów sportowych należy traktować jako wartości przybliżone.

⁸² W sprawozdaniu KFT-Ob nie są wyszczególniane sale gimnastyczne o wymiarach poniżej 162m².

Analiza Ministerstwa Sportu i Turystyki wskazuje, że brak pełnowymiarowej (min. 24x12 m) sali gimnastycznej dotyka 7% gmin (173 jednostki), z których 46% posiada obiekt o mniejszych wymiarach. Liczba gmin nie posiadających żadnej sali gimnastycznej spadła z 340 w 2000 r. do 94 w 2014 r. Większość gmin nieposiadających pełnowymiarowego obiektu deklaruje chęć budowy takiego, korzystanie z istniejącego obiektu niepełnowymiarowego lub korzystanie z obiektu zlokalizowanego w sąsiedniej gminie.

Systematycznie zwiększa się również **odsetek szkół mających dostęp do sali gimnastycznej**⁸³. W 2012 r. taką możliwość posiadało 72% szkół podstawowych (wzrost o ponad 6 p. proc. w porównaniu z 2010 r.), 75% gimnazjów, 79% liceów ogólnokształcących oraz ponad 80% zasadniczych szkół zawodowych, techników i liceów profilowanych. Biorąc pod uwagę lokalizację szkoły, zdecydowanie lepiej wypadły jednostki w miastach (71%) niż na obszarach wiejskich (58%). Najkorzystniejszą sytuację zaobserwowano w miastach o wielkości od 20 do 200 tys. mieszkańców (73-74%). Należy jednak podkreślić, że w porównaniu z 2010 r. odnotowano znaczny wzrost odsetka szkół mających dostęp do sali gimnastycznej na obszarach wiejskich (o 6,4 p. proc.; w miastach – o 1,9 p. proc.).

Wykres 9: Odsetek szkół z dostępem do sali gimnastycznej lub jakiegokolwiek boiska lub urządzenia sportowego w 2012 r. wg lokalizacji

Źródło: System Informacji Oświatowej; obliczenia własne

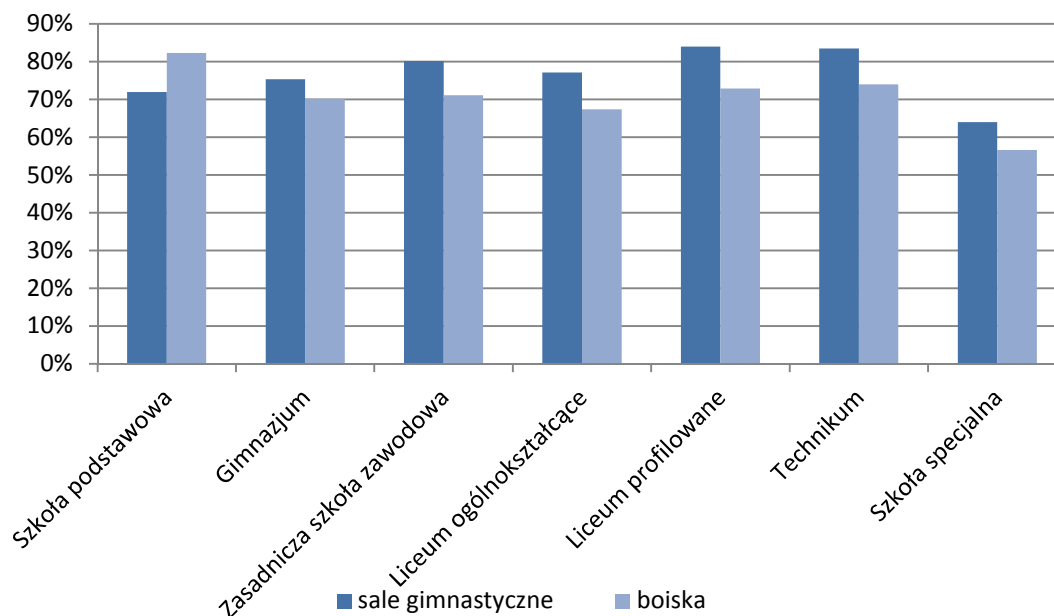
Na zbliżonym poziomie prezentuje się **odsetek szkół mających dostęp do jakiegokolwiek boiska lub urządzenia sportowego**⁸⁴ – dysponowało nim 82% szkół podstawowych oraz około 70% szkół ponadpodstawowych. Analiza terytorialna wskazuje na odwrotną niż w przypadku sal gimnastycznych zależność między dostępem do boisk a lokalizacją szkoły – dysponowało nim 78% jednostek na obszarach wiejskich i 66% w miastach (jedynie 61% w miastach o liczbie mieszkańców pow. 500 tys.). Pod względem dostępu do boisk lub innych

⁸³ Na podstawie zestawienia wygenerowanego z Systemu Informacji Oświatowej.

⁸⁴ Boiska do gier małych, boiska do gier dużych, bieżnie, skocznie, rzutnie, inne urządzenia sportowe. Nie wliczano pozostałych obiektów (sal gimnastycznych, basenów).

urządzeń sportowych można zaobserwować odmienne tendencje w miastach i na obszarach wiejskich – w miastach odsetek takich szkół spada, a na obszarach wiejskich – rośnie.

Wykres 10: Odsetek wybranych typów szkół z dostępem do sali gimnastycznej lub jakiegokolwiek boiska lub urządzenia sportowego w 2012 r.

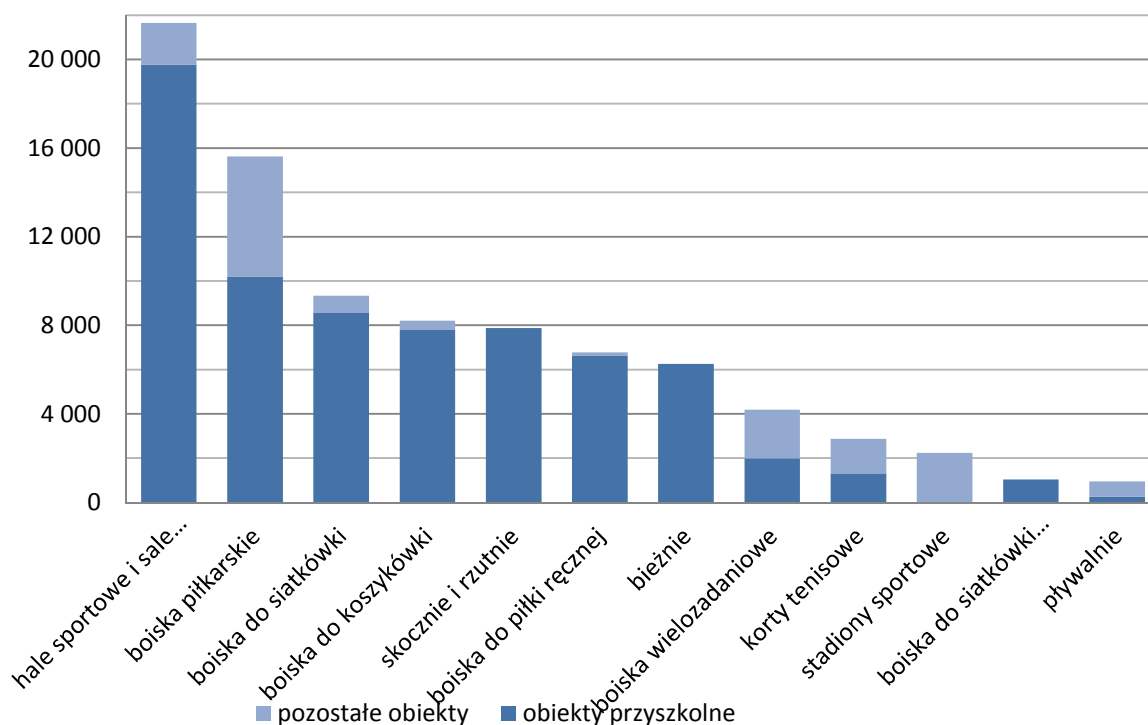

Źródło: System Informacji Oświatowej; obliczenia własne

Łącznie, w 2012 r. dostęp do sali gimnastycznej miało 74,7% szkół (wzrost o 4 p. proc. w porównaniu z 2010 r.), zaś do jakiegokolwiek boiska lub urządzenia sportowego – 75,9% szkół (wzrost o 0,4 p. proc. w porównaniu z 2010 r.). Analizując dostęp do obiektów sportowych wg typów szkół, warto pamiętać o znacznym wpływającym na wyniki rozkładzie terytorialnym poszczególnych typów placówek. Przykładowo, ze względu na większy udział szkół podstawowych na obszarach wiejskich niż w miastach, ten typ szkół charakteryzuje się parametrami zbliżonymi do wszystkich szkół na obszarach wiejskich.

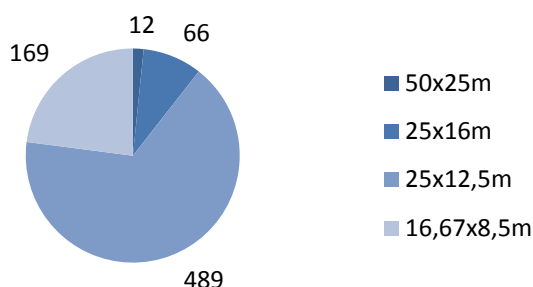
Łączna liczba boisk sportowych w Polsce przekracza 45 tys. Wśród nich 1/3 stanowią boiska piłkarskie, które zdecydowanie dominują wśród nieprzyszkolnych obiektów sportowych. Uwzględniając boiska wielofunkcyjne, istnieje po ok. 10 tys. boisk do gier małych⁸⁵ – siatkówki, koszykówki i piłki ręcznej. Mniej popularnymi obiektami sportowymi w Polsce są obiekty lekkoatletyczne (ok. 7 tys. obiektów, wliczając bieżnie, stadiony lekkoatletyczne oraz obiekty wielofunkcyjne) i korty tenisowe (niecałe 3 tys.).

⁸⁵ Termin stosowany przez GUS w sprawozdaniu KFT-Ob dot. obiektów sportowych.

Wykres 11: Liczba wybranych obiektów sportowych w Polsce w 2012 r.

Źródło: sprawozdanie KFT-Ob za 2010 r., GUS; System Informacji Oświatowej; obliczenia własne⁸⁶

Według danych systemu informacji oświatowej (SIO) oraz GUS, w 2012 r.⁸⁷ w Polsce funkcjonowały 952 pływalnie, z których prawie 700 stanowiły obiekty kryte⁸⁸. Natomiast na podstawie analizy Ministerstwa Sportu i Turystyki, dokonanej w oparciu o dane pozyskane z urzędów marszałkowskich, szacuje się, że w 2014 r. liczba pływalni krytych wynosiła 736. Prawie 80% z nich to baseny o wymiarach 25x12,5 m i większe, w tym 12 o wymiarach olimpijskich (50x25 m).

Wykres 12: Struktura pływalni krytych w Polsce w 2014 r. wg wymiarów

Źródło: opracowanie własne Ministerstwa Sportu i Turystyki

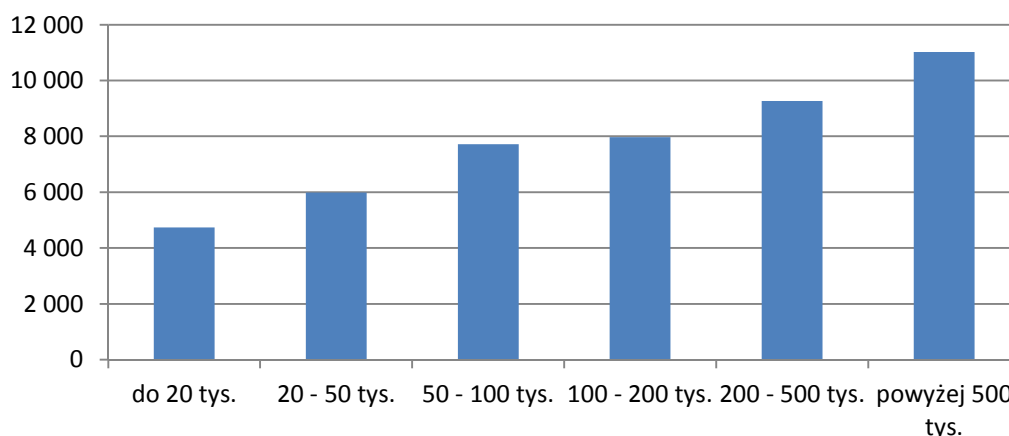
⁸⁶ Ze względu na 4-letnią częstotliwość zbierania danych przez GUS w sprawozdaniu KFT-Ob, dane dot. obiektów nieprzyszkolnych za 2010 r.

⁸⁷ Dane dot. obiektów nieprzyszkolnych z 2010 r. bez uwzględnienia aquaparków.

⁸⁸ Przy założeniu, że wszystkie przyszkolne obiekty są obiektami krytymi.

Analizie poddano również **liczbę obiektów sportowych w odniesieniu do liczby ludności** w poszczególnych typach jst. Liczba mieszkańców przypadających na 1 halę sportową lub salę gimnastyczną, niezależnie od jej wymiarów, jest w gminach każdego typu (miejska, wiejska, miejsko-wiejska) taka sama i wynosi 1,7-1,8 tys. Wśród gmin miejskich najlepszy współczynnik osiągają najmniejsze jednostki – o liczbie ludności do 20 tys. Pod względem liczby mieszkańców przypadających na 1 halę sportową lub salę gimnastyczną o wymiarach min. 24x12 m, sytuacja jest bardziej zróżnicowana: w gminach wiejskich na 1 taki obiekt przypada 4 tys. mieszkańców, w gminach miejskich ogółem – 6 tys., a w miastach na prawach powiatu – 7 tys. **Dostępność⁸⁹ sal gimnastycznych i hal sportowych w miastach jest odwrotnie proporcjonalna do wielkości ośrodków.** Biorąc pod uwagę jedynie obiekty przyszkolne o wymiarach 24x12 m i większych (przy założeniu, że większość obiektów nieprzyszkolnych pełni raczej funkcje widowiskowe), różnice między miastami wg kategorii wielkości są znacznie większe – obiekty w miastach do 20 tys. mieszkańców są ponad dwukrotnie łatwiej dostępne niż w miastach pow. 500 tys. mieszkańców. W praktyce, biorąc pod uwagę większą powszechność prosportowych postaw wśród mieszkańców największych aglomeracji miejskich, a także stosunkowo łatwy dostęp komunikacyjny do obiektów, nierówności mogą być jeszcze większe.

Wykres 13: Liczba mieszkańców przypadających na 1 halę sportową lub salę gimnastyczną o wymiarach 24x12 m i większych w miastach wg kategorii wielkości w Polsce w 2012 r.

Źródło: System Informacji Oświatowej

Liczba mieszkańców miast⁹⁰ przypadających na 1 **plywalnię krytą** dowolnych rozmiarów wynosiła 37 tys., natomiast ograniczając liczbę obiektów do basenów o wymiarach minimum 25x12,5 m – 65 tys. Liczba ta nie jest skorelowana z wielkością miasta – duże odchylenia, zarówno pozytywne, jak i negatywne, można zauważyć w przypadku jednostek o różnym rozmiarze. Dostępność **boisk do gier małych**⁹¹ (siatkówka, koszykówka, piłka ręczna) była większa na obszarach wiejskich niż w miastach, przy czym najmniejsze różnice dotyczyły

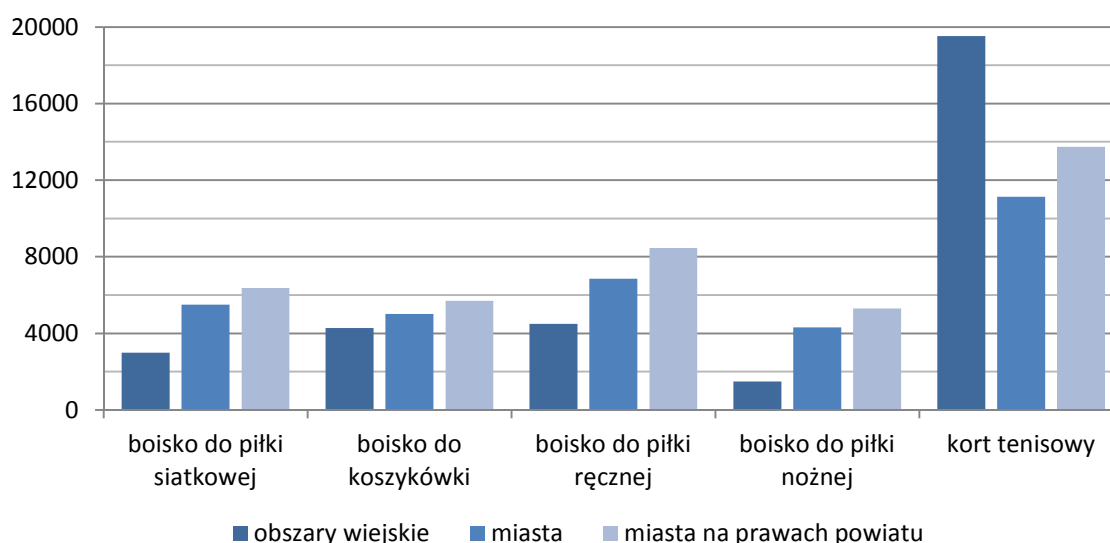
⁸⁹ Biorąc pod uwagę jedynie kryterium podażowe.

⁹⁰ Wliczono tylko mieszkańców miast, bez powiązanych funkcjonalnie obszarów wiejskich. Ze względu na szczegółowość określania lokalizacji obiektu, analizy dokonano na podstawie danych z GUS/SIO.

⁹¹ W analizie nie uwzględniono obiektów klasyfikowanych przez System Informacji Oświatowej jako „boiska uniwersalne”.

koszykówki, a największe – siatkówki. W miastach liczba mieszkańców przypadających na jeden obiekt rosła proporcjonalnie do ich wielkości (liczby mieszkańców ogółem). Największe dysproporcje między miastem a wsią w dostępie do obiektów sportowych (na korzyść wsi) dotyczyły **boisk piłkarskich**⁹² – na obszarach wiejskich na 1 obiekt przypadało 1,5 tys. mieszkańców, zaś w miastach – 4,3 tys. (w miastach na prawach powiatu – 5,3 tys.). Natomiast w przypadku **kortów tenisowych** sytuacja była przeciwna – zdecydowanie większa liczba obiektów w miastach sprawiła, że ich dostępność tam była lepsza niż na wsi (najlepsza w mniejszych ośrodkach miejskich).

Wykres 14: Liczba mieszkańców przypadających na 1 wybrany obiekt sportowy w Polsce w 2012 r.

Źródło: sprawozdanie KFT-Ob za 2010 r., GUS; System Informacji Oświatowej; obliczenia własne⁹³

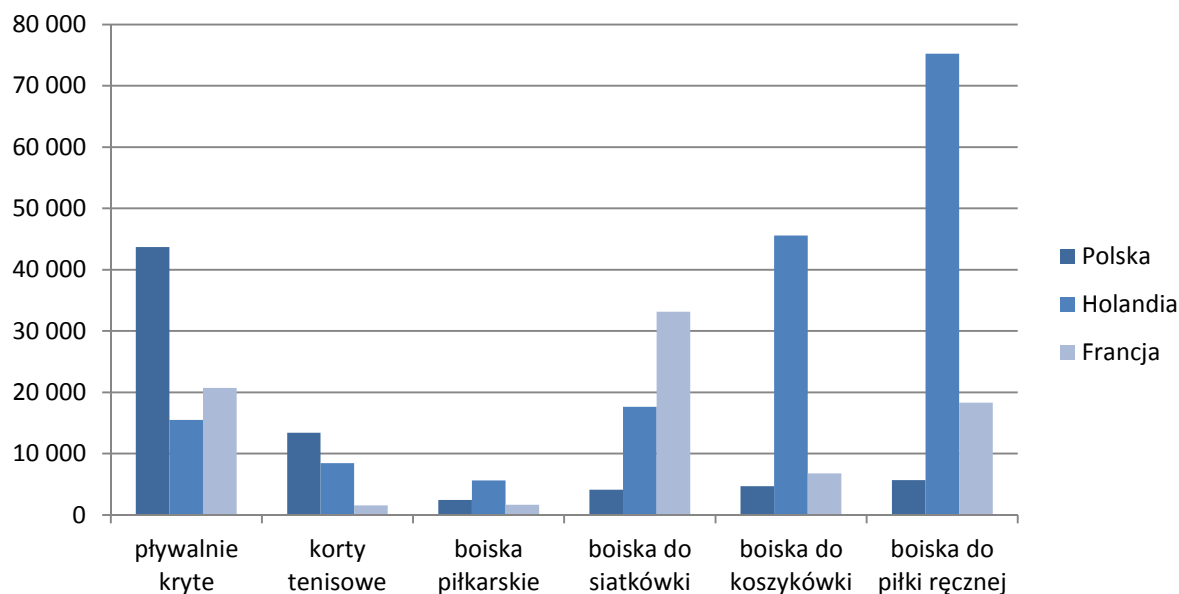
Biorąc pod uwagę liczne zastrzeżenia związane z dokonywaniem porównań międzynarodowych w zakresie infrastruktury sportowej⁹⁴, stwierdzono, że spośród 3 typów obiektów, których porównanie jest najmniej wątpliwe metodologicznie, pod względem liczby mieszkańców przypadających na 1 obiekt, Polska ma największe braki w pływalniach krytych oraz kortach tenisowych, natomiast liczba boisk piłkarskich w przeliczeniu na 1 mieszkańca w Polsce nie odbiega znacząco od porównywanych krajów (Francja, Holandia). Polska charakteryzuje się również dużą liczbą boisk do gier małych (koszykówka, siatkówka, piłka ręczna).

⁹² W analizie nie uwzględniono obiektów klasyfikowanych przez System Informacji Oświatowej jako „boiska uniwersalne” oraz wyszczególnionych w sprawozdaniu GUS stadionów piłkarskich i wielofunkcyjnych.

⁹³ Ze względu na 4-letnią częstotliwość zbierania danych przez GUS w sprawozdaniu KFT-Ob, dane dot. obiektów nieprzyszkolnych za 2010 r.

⁹⁴ Dokonanie porównań międzynarodowych w zakresie infrastruktury sportowej było utrudnione ze względu na brak przedmiotowych lub brak aktualnych danych w wielu krajach. Ponadto należy zaznaczyć, że klasyfikowanie obiektów infrastruktury sportowej nie jest dokonywane w oparciu o ujednoliconą metodologię. Przy analizie należy również uwzględnić klimat oraz popularność sportów.

Wykres 15: Liczba mieszkańców przypadających na 1 wybrany obiekt sportowy w wybranych krajach Unii Europejskiej

Źródło: Polska: sprawozdanie KFT-Ob za 2010 r., GUS; System Informacji Oświatowej za 2012 r.⁹⁵; analiza Ministerstwa Sportu i Turystyki (dane dot. pływalni krytych); Holandia: Mulier Instituut⁹⁶; Francja: Atlas des équipements sportifs français, Ministère des Sports, Paris 2011⁹⁷; liczba ludności: Eurostat (dane za 2013 r.)

2.4.1. Sportowa infrastruktura treningowo-widowiskowa

Patrząc z perspektywy ogólnokrajowej, pod względem zasobów **sportowej infrastruktury widowiskowej** można mówić o stanie bliskim nasycenia. Największe polskie miasta dysponują dużymi wielofunkcyjnymi halami widowiskowo-sportowymi, które pozwalają na organizację imprez sportowych o charakterze międzynarodowym w grach zespołowych. Dzięki organizacji turnieju UEFA EURO 2012TM oraz w efekcie licznych inwestycji samorządowych, Polska dysponuje bazą nowoczesnych stadionów piłkarskich. Istnieje także infrastruktura pozwalająca na organizację zawodów rangi mistrzowskiej w większości letnich sportów olimpijskich wymagających specjalistycznych obiektów sportowych⁹⁸, takich jak kajakarstwo (w tym górskie), wioślarstwo, pływanie czy kolarstwo torowe. Spośród obiektów przeznaczonych na potrzeby olimpijskich sportów zimowych należy przede wszystkim zwrócić uwagę na brak krytego toru łyżwiarstwa szybkiego oraz nierównomiernie rozłożone inwestycje w infrastrukturę w ramach narciarstwa klasycznego (na korzyść skoczni narciarskich kosztem ośrodków narciarstwa biegowego). Pozostałe braki w infrastrukturze

⁹⁵ Nie uwzględniono boisk wielofunkcyjnych (SIO) oraz stadionów piłkarskich (GUS) w liczbie boisk piłkarskich.

⁹⁶ Dane za 2014 r. nie uwzględniające obiektów wyłącznie przyszkolnych (ok. 10-20% obiektów). Liczba boisk piłkarskich jest sumą otwartych i krytych obiektów.

⁹⁷ Dane nie uwzględniają kategorii „Plateau EPS/Multisport/city-stades” (boiska wielofunkcyjne, place ćwiczeń wf). Ich liczba (18 349) mogłaby istotnie wpłynąć na wyniki obliczeń, gdyby przyjąć założenie, że każdy teren wyposażony jest w podstawowe boiska do gier małych.

⁹⁸ Zestawienie obiektów sportowych pozwalających na organizację międzynarodowych zawodów o charakterze mistrzowskim dla poszczególnych sportów/dyscyplin znajduje się w Załączniku 1.

(narcciarstwo alpejskie, narciarstwo dowolne, tor saneczkowo-bobslejowy) wynikają z ograniczonych zasobów terenowych (narcciarstwo alpejskie) oraz ograniczonej opłacalności inwestycji, wynikającej z negatywnej relacji nakładów do zasięgu i potencjału sportu (tor saneczkowo-bobslejowy). Spośród popularnych sportów nieolimpijskich należy podkreślić dobrze rozwiniętą bazę obiektów żużlowych.

W kontekście realizowania przygotowań do igrzysk olimpijskich, mistrzostw świata czy mistrzostw Europy, cały czas najważniejszymi dla polskiego sportu wyczynowego pozostają **Ośrodki Przygotowań Olimpijskich Centralnego Ośrodka Sportu (COS)**. Od 1 stycznia 2011 r. COS działa jako instytucja gospodarki budżetowej, a jego zadaniem jest świadczenie usług szkolenia sportowego na najwyższym poziomie. W ramach struktury COS funkcjonuje sześć Ośrodków Przygotowań Olimpijskich zlokalizowanych w Giżycku, Spale, Szczyrku, Wąlczu, Władysławowie, Zakopanem.

Jak wynika z raportu Najwyższej Izby Kontroli⁹⁹, Centralny Ośrodek Sportu tworzy warunki do szkolenia sportowego, zgodnie z wymogami międzynarodowych federacji sportowych, dla 16 z 37, tj. 43% sportów olimpijskich. Nie do końca odzwierciedla to istotę funkcjonowania COS, który dysponuje obiektami sportowymi przede wszystkim na cele szkoleniowe, a nie związane z organizacjami imprez rangi mistrzowskiej, do czego odnoszą się wymogi międzynarodowych federacji sportowych. Ponadto można stwierdzić duże zainteresowanie ofertą COS wśród polskich związków sportowych – w 2014 r. skorzystało z niej 30 z 37 kadr narodowych polskich związków sportowych działających w sportach olimpijskich. Większość obiektów jest również przystosowana do obsługi sportu niepełnosprawnych. Ponadto można mieć wątpliwości, czy zapewnienie specjalistycznych obiektów sportowych dla wszystkich sportów olimpijskich jest działaniem pożądanym i uzasadnionym ekonomicznie.

Ośrodki COS znajdują się najczęściej w miejscach odległych od dużych aglomeracji miejskich, co może utrudniać realizację przez sportowców tzw. kariery dwutorowej (łączenia kariery sportowej z pracą lub edukacją). Ośrodki są również sporadycznie wyposażone w aparaturę diagnostyczną do prowadzenia bieżącej czy okresowej kontroli diagnostycznej procesu treningowego.

2.4.2. Infrastruktura sportowa lub rekreacyjna związana z transportem lub turystyką

Długość ścieżek rowerowych¹⁰⁰ położonych wzdłuż dróg publicznych wykazana przez jest w sprawozdaniu dot. transportu lokalnego¹⁰¹ wyniosła w 2013 r. 7726 km. Duży wzrost długości ścieżek w ostatnich latach (o 34% w porównaniu z 2011 r.) świadczy o dużej dynamice inwestycji w transportową infrastrukturę rowerową. Na 10 tys. km² przypadało w Polsce w 2013 r. średnio 247,1 km ścieżek rowerowych położonych wzdłuż dróg publicznych, zaś na 10 tys. ludności – 2,0 km (dla porównania – dróg publicznych było

⁹⁹ *Działalność Centralnego Ośrodka Sportu i Ośrodków Przygotowań Olimpijskich*, Informacja o wynikach kontroli Najwyższej Izby Kontroli (nr ewid. 169/2013/P/13/060/KNO), Warszawa 2014 r.

¹⁰⁰ Suma długości dróg dla rowerów oraz pasów ruchu dla rowerów przebiegających w jednym kierunku. Długość ścieżek położonych po dwóch stronach drogi liczona odrębnie.

¹⁰¹ Sprawozdanie SG-01: Sprawozdanie gminy: samorząd i transport, Sprawozdanie ST-P: Sprawozdanie powiatu: samorząd i transport, Sprawozdanie ST-W: Sprawozdanie województwa: samorząd i transport; Źródło danych: Bank Danych Lokalnych GUS (dostęp: marzec 2015 r.)

prawie 40-krotnie więcej). Najwięcej kilometrów ścieżek rowerowych było w Warszawie (360 km), Trójmieście (łącznie Gdańsk, Sopot i Gdynia: 211 km), Wrocławiu (210 km), Krakowie (145 km) oraz Poznaniu (129 km).

Niestety, brak dostępnych danych zawierających komponent jakościowy (wyodrębnienie dróg rowerowych, ciągów pieszo-rowerowych, kontrapasów, szlaków rowerowych; szerokość ścieżki; rodzaj nawierzchni; infrastruktura towarzysząca) utrudnia bardziej szczegółową analizę infrastruktury dla zdecydowanie najczęściej podejmowanej formy aktywności fizycznej w Polsce.

Porównując długość ścieżek rowerowych w Polsce z innymi krajami, widać znaczne niedobory w infrastrukturze tego typu. Przykładowo, w Holandii, którą można uznać za wzorcowy kraj pod względem rozwoju tego typu infrastruktury, na 10 tys. km² powierzchni przypadało ponad 8,3 tys. km ścieżek rowerowych¹⁰² (40-krotnie więcej niż w Polsce). Tak rozwinięta infrastruktura sprawia, że statystycznie każdy Holender pokonuje dziennie od 2 do 3 km rowerem, w zależności od pory roku¹⁰³. Należy natomiast odnotować dynamiczny rozwój w ostatnich latach miejskich systemów wypożyczalni rowerów, które funkcjonują w kilku największych polskich miastach (Warszawa, Kraków, Poznań, Rzeszów, Trójmiasto, Lublin, Szczecin). Największy funkcjonujący system – Veturilo w Warszawie – obejmuje ok. 200 stacji, 2,5 tys. rowerów oraz ponad 150 tys. zarejestrowanych użytkowników.

Główny Urząd Statystyczny, publikujący statystyki na temat długości szlaków turystycznych, definiuje je jako trasy (głównie piesze) wytyczone w terenie ze względu na walory krajobrazowe i oznaczone umownymi znakami umożliwiającymi odnalezienie właściwej drogi (zalecanej bądź obligatoryjnej). Długości szlaków turystycznych obejmują zarówno te, które zostały wytyczone i znajdują się pod opieką oddziałów Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego (dalej: PTTK), jak i te będące poza ewidencją Komisji Zarządu Głównego PTTK.

Z danych GUS¹⁰⁴ dot. **długości szlaków turystycznych** wynika, że łączna długość szlaków turystycznych w Polsce wynosiła prawie 75 tys. km. Zdecydowana większość szlaków – ponad 68 tys. km – była wytyczona i utrzymywana przez PTTK. W strukturze szlaków turystycznych dominują szlaki piesze, których łączna długość wynosi 50 tys. km (z czego ponad 11 tys. to szlaki klasyfikowane jako górskie). Łączna długość szlaków rowerowych wynosiła 18,5 tys. km; konnych – 3,6 tys. km, a kajakowych – 1,1 tys. km. Wykazano również prawie 430 km szlaków narciarskich. Natomiast w sprawozdaniu GUS dot. obiektów sportowych, w 2010 r. wyszczególniono w Polsce 230,7 km tras narciarstwa biegowego, z których 38 km posiadało homologację oraz 210 km tras zjazdowych (50,4 km homologowanych). Po 2000 r. wybudowano lub istotnie zmodernizowano prawie wszystkie trasy narciarstwa biegowego oraz ponad 60% tras zjazdowych. Ze względu na warunki niezbędne do wytyczenia tras zjazdowych (tereny o dużych spadkach zajmują znikomą część powierzchni Polski) wydaje się, że potencjał do ich rozbudowy jest już niewielki, natomiast

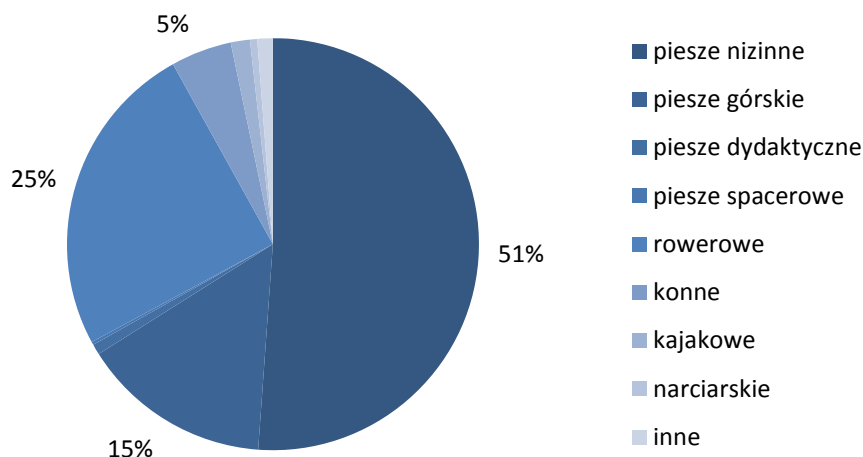
¹⁰² www.fietersbond.nl [dostęp: sierpień 2014 r.]

¹⁰³ Centraal Bureau voor de Statistiek [statline.cbs.nl, dostęp: wrzesień 2014 r., dane za 2013 r.]

¹⁰⁴ Główny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Rzeszowie, *Turystyka w 2013 r.*, Warszawa 2014

istnieją duże rezerwy w wykorzystaniu terenu do rozwoju infrastruktury do narciarstwa biegowego.

Wykres 16: Struktura długości szlaków turystycznych w Polsce w 2013 r.

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Rzeszowie, Turystyka w 2013 r., Warszawa 2014

Trudno przedstawić dane oraz dokonać ogólnej oceny przestrzeni publicznej pod kątem możliwości uprawiania aktywności fizycznej. Aktualnie nie są dostępne rzetelne i przekrojowe dane dotyczące m.in. dostępności terenów rekreacyjnych oraz wyposażenia ich w małą infrastrukturę sportowo-rekreacyjną (siłownie zewnętrzne, place zabaw dla starszych dzieci). Nie prowadzi się również w Polsce statystyki geoprzestrzennej związanej z lokalizacją parków i terenów zielonych, będących najłatwiej dostępnymi terenami rekreacyjnymi, co jest szczególnie istotne w miastach, gdzie mieszka ponad 60% ludności Polski. Doświadczenia innych krajów dotyczące zarządzania i zagospodarowania terenów otwartych¹⁰⁵ wskazują m.in. na potrzebę organizacji parków dzielnicowych, w niewielkiej odległości od miejsca zamieszkania, wyposażonych m.in. w tereny sportowo-rekreacyjne, boiska do gier, rozległe place zabaw dla dzieci oraz większych terenów rekreacyjnych w zasięgu kilkunastominutowego spaceru dla wszystkich mieszkańców aglomeracji miejskich. Ze względu na powszechne zjawisko niedostatku wolnej przestrzeni w centrach miast, szczególnie istotne znaczenie może mieć rewitalizacja obszarów zdegradowanych i nadanie części z nich funkcji rekreacyjnej.

2.4.3. Finansowanie infrastruktury sportowo-rekreacyjnej

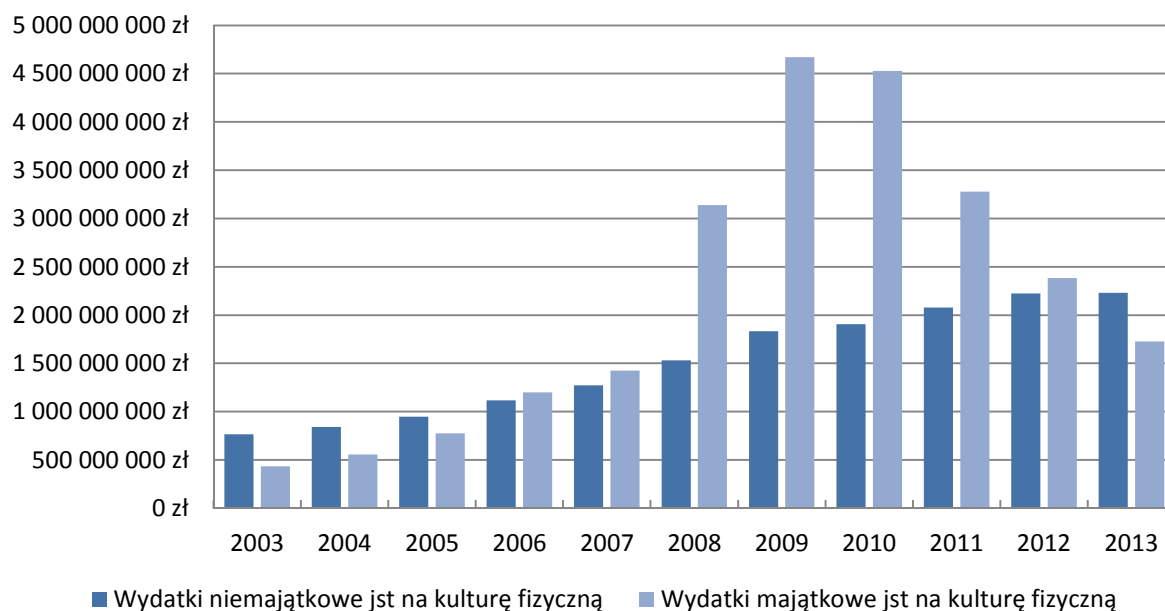
Analiza wydatków jst wykazała, że w latach 2008-2011 r. **wystąpił znaczny przyrost wydatków majątkowych na kulturę fizyczną¹⁰⁶**, co można utożsamiać z wydatkami inwestycyjnymi o charakterze infrastrukturalnym. W rekordowych latach 2010-2011 wydatki

¹⁰⁵ *Open space strategies. Best practice guidelines*, Commission for Architecture and the Built Environment and the Greater London Authority, Londyn 2009

¹⁰⁶ Ze względów technicznych, mając na celu porównywalność danych, analizie poddano wielkość wydatków majątkowych. Kwota rzeczywiście przeznaczona na inwestycje może być o kilka procent mniejsza niż poddana analizie (wydatki majątkowe obejmują również zakup akcji, wnoszenie wkładów oraz zwrotów).

inwestycyjne na kulturę fizyczną przekroczyły 4,5 mld zł rocznie i stanowiły ponad 10% wszystkich wydatków majątkowych jst. W latach 2008-2010 wydatki inwestycyjne stanowiły ok. 70% wszystkich wydatków jst na kulturę fizyczną.

Wykres 17: Wielkość wydatków majątkowych i niemajątkowych jst na kulturę fizyczną w latach 2003-2013

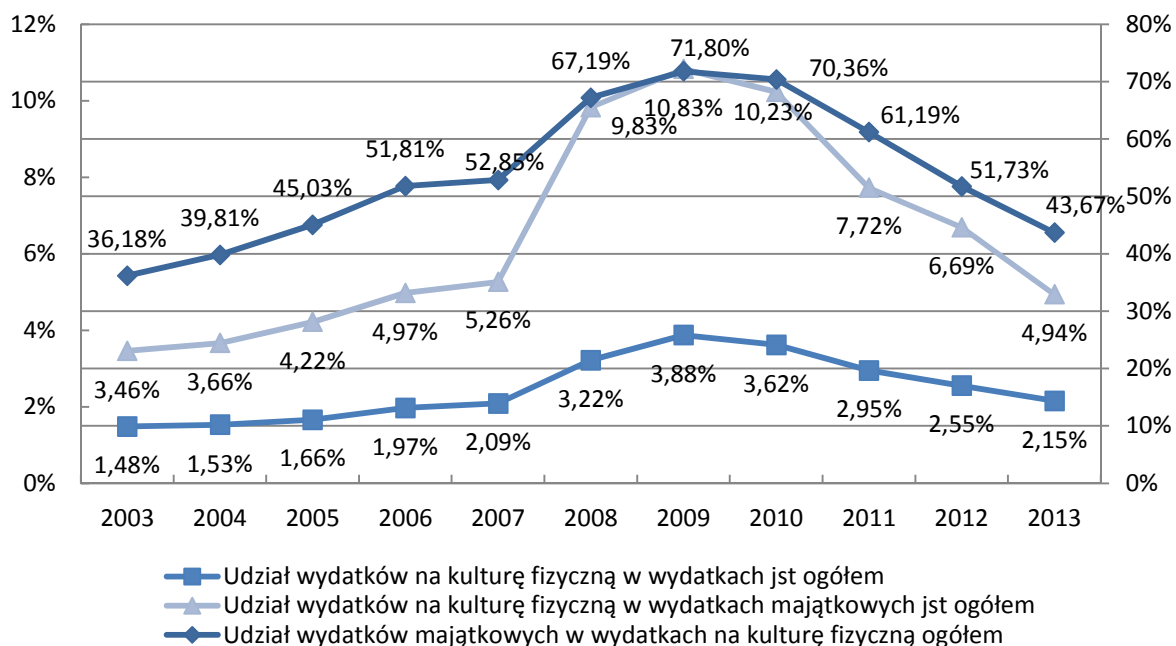

Źródło: www.mf.gov.pl, obliczenia własne

Przyczynami tego zjawiska były przede wszystkim budowa stadionów związana z przyznaniem praw do organizacji finałowego turnieju Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej UEFA EURO 2012™ oraz dostęp do relatywnie dużej ilości środków finansowych UE z perspektywy programowania 2007-2013.

Ze względu na „boom” inwestycji sportowych, wzrósł również udział wydatków jst na kulturę fizyczną ogółem – z 2% w 2007 r. do prawie 4% w 2009 r. Tendencja wzrostowa została przerwana w 2011 r., zaś w 2013 r. analizowane wskaźniki kształtowały się na poziomie wartości z 2007 r. Od 2003 r. odnotowano natomiast nieprzerwany coroczny wzrost wydatków niemajątkowych jst na kulturę fizyczną.

Wykres 18: Udział wydatków na kulturę fizyczną (w tym majątkowych) w wydatkach jst ogółem w latach 2003-2013

Źródło: www.mf.gov.pl, obliczenia własne

Ogromny udział w znacznym wzroście nakładów na infrastrukturę sportową jst w latach 2008–2010 miały inwestycje w nowoczesne stadiony piłkarskie oraz program „Moje Boisko – Orlik 2012”. W roku 2008, kiedy rozpoczęła się realizacja programu „Moje Boisko – Orlik 2012” oraz budowa infrastruktury na UEFA EURO 2012™, wydatki na „Orliki” i nowoczesne stadiony piłkarskie¹⁰⁷ stanowiły 29% wydatków na infrastrukturę sportową jst ogółem. Rok później udział ten wzrósł do 33%. Wraz ze spadkiem wydatków na stadiony piłkarskie w roku 2011, spadła także wartość wydatków na kulturę fizyczną ogółem jst (z 6,4 mld zł w roku 2010 do niecałych 4 mld zł w roku 2013) oraz wydatków na infrastrukturę sportową jst. W 2013 r., po raz pierwszy od 2005 r., wydatki niemajątkowe jst na kulturę fizyczną były wyższe od wydatków majątkowych.

W latach 2006-2011 za pośrednictwem **programów realizowanych przez Ministerstwo Sportu i Turystyki** dofinansowano budowę, modernizację bądź remont ponad 5 tys.¹⁰⁸ obiektów sportowych. Łącznie z wydatkami na stadiony piłkarskie na potrzeby UEFA EURO 2012™, z budżetu państwa i państwowych funduszy celowych przeznaczono na rozwój infrastruktury sportowej w tym okresie ponad 5 mld zł. W ramach programów prowadzonych

¹⁰⁷ Obliczenia dot. następujących obiektów: Stadion Miejski przy ul. Słonecznej w Białymstoku, Stadion Miejski przy ul. Rychlińskiego w Bielsku-Białej, Stadion Miejski im. Z. Krzyszkowiaka w Bydgoszczy, Stadion Miejski przy ul. Traugutta oraz PGE Arena Gdańsk w Gdańsku, Stadion GOSiR w Gdyni, Stadion Miejski przy ul. Okrzei w Gliwicach, Stadion Miejski im. Henryka Reymana oraz Stadion Miejski im. Józefa Piłsudskiego w Krakowie, Stadion Miejski przy ul. Bułgarskiej w Poznaniu, Stadion Wojska Polskiego (Pepsi Arena) im. Józefa Piłsudskiego w Warszawie, Stadion Olimpijski przy ul. Oporowskiej oraz Stadion Miejski we Wrocławiu i Stadion Śląski w Chorzowie (kwoty na podstawie sprawozdań z wykonania budżetu jst realizujących inwestycje).

¹⁰⁸ Na podstawie inwestycji rozliczonych w latach 2006-2011.

przez Ministerstwo Sportu i Turystyki, takich jak „Blisko-Boisko”, Program budowy wielofunkcyjnych boisk sportowych ogólnie dostępnych dla dzieci i młodzieży, „Moje Boisko – Orlik 2012”, Program budowy pełnowymiarowych boisk piłkarskich ze sztuczną nawierzchnią, inwestycji o szczególnym znaczeniu dla sportu oraz wsparcia zadań inwestycyjnych określonych w wojewódzkich wieloletnich programach rozwoju bazy sportowej, uchwalonych przez sejmiki województw, jst wydały w latach 2006–2011 ponad 10 mld zł. Szacunkowo można więc przyjąć, że 57% wszystkich wydatków jst na infrastrukturę sportową w latach 2006–2011 było związanych z programami realizowanymi przez Ministerstwo Sportu i Turystyki.

W analizowanym okresie tylko 500 gmin (20%) nie wzięło udziału w jakimkolwiek programie z obszaru infrastruktury sportowej realizowanym przez Ministerstwo Sportu i Turystyki. Nie ma wśród nich ani jednej gminy o liczbie mieszkańców pow. 30 tys., zaś niemal w 90% ich liczba mieszkańców nie przekracza 10 tys. Po dokonaniu pogłębionej analizy na próbie gmin, które nie brały udziału w programach realizowanych przez Ministerstwo Sportu i Turystyki, okazało się, że w analizowanym okresie aż 80% z nich wydało mniej niż 300 zł na mieszkańca na kulturę fizyczną (przy średniej krajowej 732 zł), a 71% nie przeznaczyło żadnej kwoty na rozwój infrastruktury sportowej. Również 71% z ww. gmin przeznaczyło w latach 2006–2011 na kulturę fizyczną mniej niż 1% ogólnych wydatków budżetowych (przy średniej krajowej 3%). Brak zainteresowania pewnej części gmin dotychczasowymi programami w obszarze infrastruktury sportowej, realizowanymi ze środków budżetu państwa i państwowych funduszy celowych, wynika więc głównie z ogólnego mniejszego zainteresowania finansowaniem działań w obszarze kultury fizycznej w danych gminach.

Wzrost wydatków na infrastrukturę sportową i rekreacyjną w ostatniej dekadzie potwierdzają również statystyki dotyczące **roku budowy lub ostatniej modernizacji** znacznie podnoszącej standard obiektu¹⁰⁹. Po roku 2000 wybudowano lub gruntownie przebudowano m.in. 60% kortów tenisowych (w tym 75% kortów krytych), 67% stadionów, 67% boisk do gier¹¹⁰ (w tym prawie wszystkie boiska piłkarskie z nawierzchnią syntetyczną – 98%), 71% pływalni krytych, 76% hal sportowych o wymiarach 36x19 m i większych oraz 90% lodowisk sztucznie mrożonych. W ostatnim piętnastoleciu powstały również prawie wszystkie skateparki (96%), aquaparki (91%) oraz pola golfowe (80%).

Można zauważyć dużą korelację pomiędzy odsetkiem obiektów wybudowanych lub istotnie zmodernizowanych po 2000 r. a odsetkiem **obiektów dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych**¹¹¹, co jest efektem wprowadzenia do ustawy – Prawo budowlane konieczności zapewnienia niezbędnych warunków do korzystania z obiektów użyteczności publicznej przez osoby niepełnosprawne. Niestety wciąż znaczący jest udział obiektów

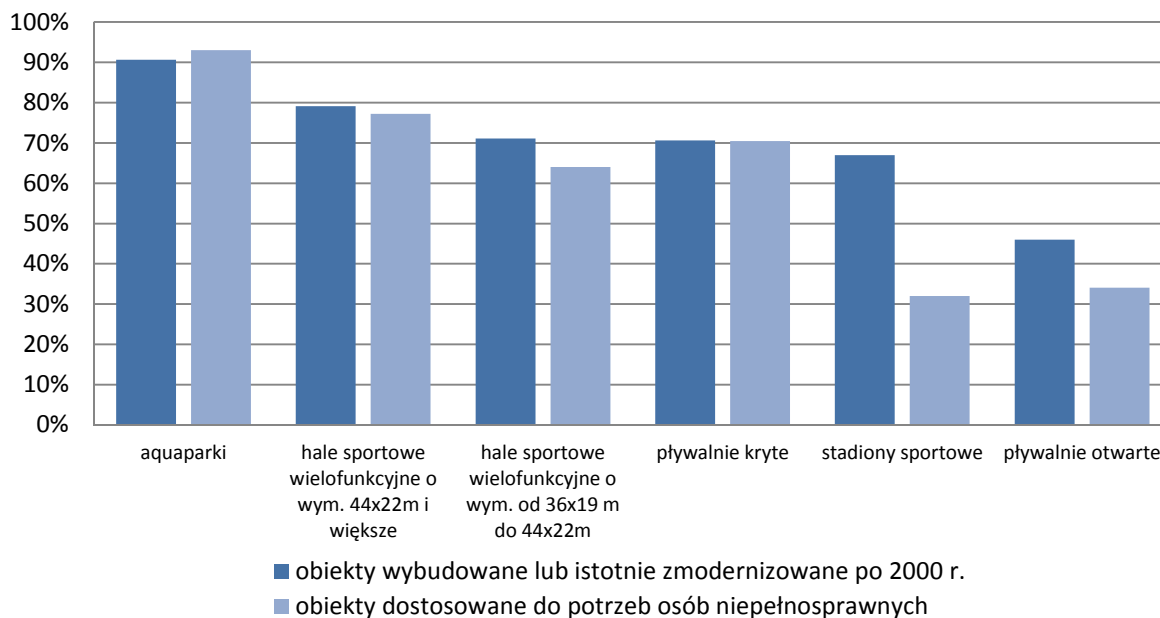
¹⁰⁹ Źródło: raport zbiorczy ze sprawozdania KFT-Ob. Sprawozdanie o obiektach sportowych, GUS (dane za 2010 r.).

¹¹⁰ Łącznie boiska do „gier wielkich” (piłka nożna, rugby, hokej na trawie, baseball i softball) oraz do „gier małych” (koszykówka, piłka ręczna, siatkówka, wielozadaniowe).

¹¹¹ Można podejrzewać, że dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych dotyczy raczej funkcji widowiskowej niż sportowej.

nieprzystosowanych do potrzeb osób o ograniczonej możliwości poruszania się – niedostępnych dla nich jest m.in. 68% stadionów, 30% pływalni krytych oraz 23% hal sportowych o wym. 44x22 m i większych.

Wykres 19: Odsetek wybranych obiektów sportowych wybudowanych lub istotnie zmodernizowanych po 2000 r. oraz dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych

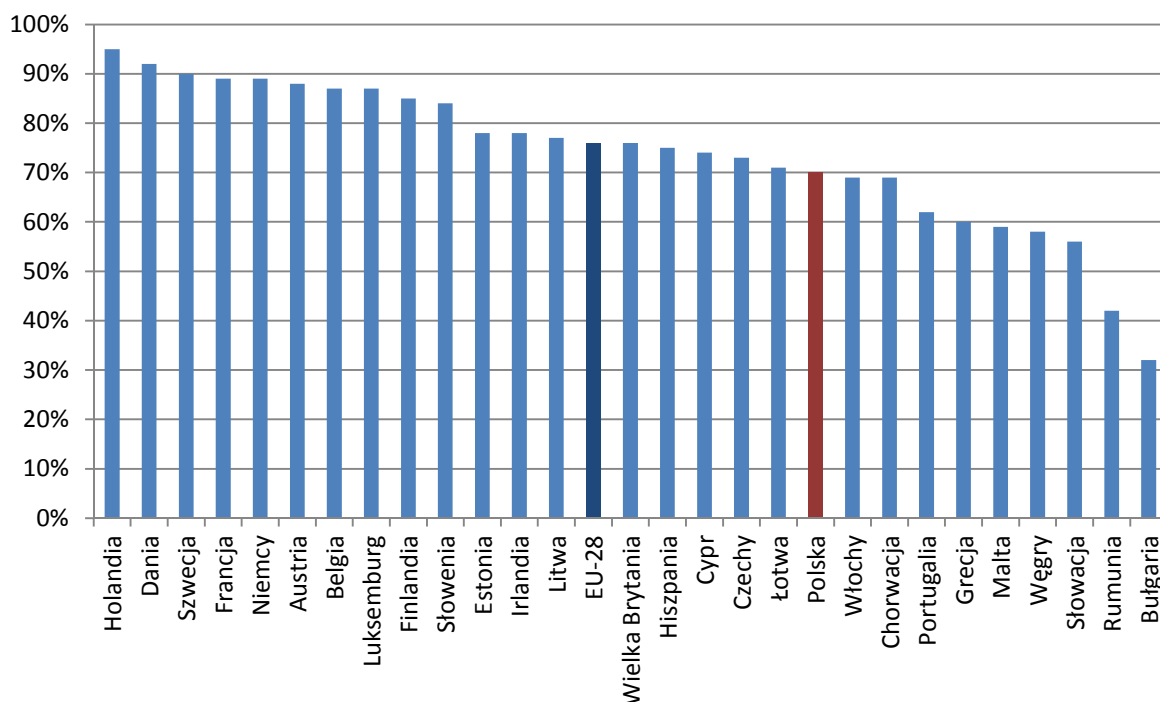

Źródło: sprawozdanie KFT-Ob za 2010 r., GUS; obliczenia własne

Jako syntezę dostępności infrastruktury sportowej można powtórzyć wniosek z badania Eurobarometr 2014, zgodnie z którym 70% Polaków ocenia ich **najbliższe sąsiedztwo jako dające wiele możliwości bycia aktywnym fizycznie**¹¹². Jest to wynik niższy od średniej dla UE (76%), zbliżony do takich krajów jak Czechy (73%), Łotwa (71%), Włochy (69%) czy Chorwacja (69%). Wymaga jednak podkreślenia faktu, że w porównaniu z 2009 r., Polska odnotowała w tym zakresie znaczący wzrost odpowiedzi pozytywnych (aż o 10 p. proc.).

¹¹² *Sport and Physical Activity*, Special Eurobarometer 412, Bruksela 2014 r.

Wykres 20: Odsetek odpowiedzi wskazujących, że najbliższe sąsiedztwo daje wiele możliwości bycia aktywnym fizycznie w krajach Unii Europejskiej w 2013 r.

Źródło: *Sport and Physical Activity, Special Eurobarometer 412, Bruksela 2014 r.; opracowanie własne*

Powyższą analizę można podsumować następującymi тезami dotyczącymi stanu infrastruktury sportowo-rekreacyjnej w Polsce:

- Dostępność infrastruktury sportowej i rekreacyjnej w Polsce istotnie się poprawiła w ostatnich latach. Dane ankietowe potwierdzają wzrost postrzegania najbliższego sąsiedztwa jako dające wiele możliwości bycia aktywnym fizycznie, choć wciąż na poziomie niższym niż średnia UE.
- Ok. 75% szkół ma dostęp do sali gimnastycznej; podobny odsetek placówek ma dostęp do boiska sportowego. Odsetek placówek mających dostęp do sali gimnastycznej rośnie (najszybciej na obszarach wiejskich), natomiast odsetek szkół mających dostęp do boiska sportowego rośnie na terenach wiejskich, ale spada w miastach.
- W przeliczeniu na liczbę ludności, liczba hal sportowych i sal gimnastycznych jest podobna, niezależnie od typu jst. Jeśli jednak brać pod uwagę tylko najbardziej funkcjonalne obiekty o wymiarach 24x12 m i większe, obszary wiejskie są lepiej wyposażone niż miasta. Dostępność pełnowymiarowych hal sportowych i sal gimnastycznych spada odwrotnie proporcjonalnie do wielkości miast.
- Na obszarach wiejskich jest również większa dostępność (mierzona odniesieniem liczby mieszkańców do liczby obiektów) boisk do piłki nożnej i gier małych (koszykówka, siatkówka, piłka ręczna). Odwrotną sytuację zaobserwowano w przypadku kortów tenisowych oraz pływalni krytych.

- W porównaniu z innymi krajami Unii Europejskiej, Polska charakteryzuje się mniejszą dostępnością pływalni krytych oraz kortów tenisowych, natomiast porównywalną lub większą dostępnością boisk piłkarskich oraz boisk do gier małych.
- Polska charakteryzuje się małą długością ścieżek rowerowych. W odniesieniu do powierzchni kraju, długość ścieżek rowerowych w Polsce jest ponad 40-krotnie mniejsza niż w Holandii.
- Pomimo wzrostu długości i różnorodności szlaków turystycznych w Polsce, niezbędne jest podejmowanie działań na rzecz właściwego stanu ich utrzymania i rozbudowy, co w połączeniu z zapewnieniem niezbędnej infrastruktury towarzyszącej powinno zwiększyć ich atrakcyjność oraz przyczynić się do pełniejszego wykorzystania potencjału turystyki aktywnej w popularyzacji aktywności fizycznej.
- Stan sportowej infrastruktury widowiskowej w Polsce jest zadowalający. Istniejące obiekty pozwalają na ubieganie się o organizację imprez mistrzowskich rangi międzynarodowej w większości letnich sportów olimpijskich.

2.5. Sport wyczynowy

Sport wyczynowy pełni wielorakie funkcje społeczne, kształtuje postawy i wpływa na procesy związane z gospodarką, stanowi jedną z podstawowych form promocji Polski w świecie, daje wzorce do naśladowania młodzieży i osobom dorosłym, kreuje w społeczeństwie popyt na aktywność fizyczną, a tym samym pośrednio wpływa na poziom jego zdrowia.

Głównymi podmiotami działającymi w obszarze sportu wyczynowego są **polskie związki sportowe**. Zgodnie z ustawą o sporcie¹¹³, mają one wyłączne prawo do organizowania i prowadzenia współzawodnictwa sportowego o tytuł Mistrza Polski oraz o Puchar Polski w danym sporcie; ustanawiania i realizacji reguł sportowych, organizacyjnych i dyscyplinarnych we współzawodnictwie sportowym organizowanym przez związek; powołania kadry narodowej oraz przygotowania jej do igrzysk olimpijskich, igrzysk paraolimpijskich, igrzysk głuchych, mistrzostw świata lub mistrzostw Europy oraz reprezentowania danego sportu w międzynarodowych organizacjach sportowych. W 2014 r. działało w Polsce ok. 70 związków¹¹⁴, z czego połowa była związana ze sportami olimpijskimi.

2.5.1. Liczba zawodników uprawiających sport wyczynowo

Podstawowym kryterium analizy w odniesieniu do sportu wyczynowego pozostaje liczba zawodników, którzy uprawiają dany sport. Źródłem informacji w tym zakresie jest sprawozdawczość polskich związków sportowych oraz klubów sportowych w ramach Programu badań statystycznych statystyki publicznej, koordynowanego przez GUS¹¹⁵. Kluby sportowe wykazują w tych badaniach liczbę członków oraz liczbę osób ćwiczących, natomiast polskie związki sportowe – liczbę zarejestrowanych zawodników, tj. liczbę zawodników, którzy uczestniczą we współzawodnictwie sportowym organizowanym i prowadzonym przez polskie związki sportowe.

Tabela 2: Liczba osób ćwiczących w klubach sportowych oraz zawodników uczestniczących we współzawodnictwie sportowym organizowanym i prowadzonym przez polskie związki sportowe w latach 2006-2013

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Liczba ćwiczących w klubach sportowych ogółem	907 866	-	895 119	-	860 954	-	906 940	-
Liczba zawodników wykazywanych przez pzs	558 507	494 706	547 721	594 969	662 128	798 949	888 625	1 009 351

¹¹³ Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz. U. z 2014 r. poz. 715).

¹¹⁴ W komunikacie MSiT z 9.01.2014 r. zostało wskazane 71 związków, jednak w okresie całego roku pomiędzy komunikatami liczba związków może się zmieniać (łączenie związków, likwidacja itp.).

¹¹⁵ Formularze KFT-1 (kluby sportowe) i KFT-2 (polskie związki sportowe).

Liczba ćwiczących piłkę nożną ¹¹⁶ w klubach sportowych	356 348	-	353 126	-	344 938	-	382 847	-
Udział ćwiczących piłkę nożną	39	-	39	-	40	-	42	-
Liczba zawodników wykazywanych przez PZPN	339 400	277 356	332 017	349 261	411 548	539 563	612 892	692 463
Udział zawodników wykazywanych przez PZPN do wszystkich pzs ogółem	61	56	61	59	62	68	69	69

Źródło: sprawozdanie z działalności klubu sportowego (KFT-1), sprawozdanie z działalności polskiego związku sportowego (KFT-2), Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny

Różnice pomiędzy liczbą zawodników sprawozdawaną przez kluby a wykazywaną przez polskie związki sportowe sprawiają, że dostępne dane w zakresie liczby osób uprawiających sport wyczynowo należy traktować jako szacunkowe. W szczególności zastanawiająca jest dynamicznie rosnąca liczba zawodników wykazywanych przez polskie związki sportowe, głównie za sprawą Polskiego Związku Piłki Nożnej (dalej: PZPN), a także skokowe, znaczne zmiany liczby zawodników ogółem w kolejnych latach, bez wyraźnej tendencji. Przyczynami takiego stanu rzeczy mogą być następujące działania:

- polskie związki sportowe nie wygaszają licencji (podają narastająco liczbę zawodników, nie weryfikując kontynuowania treningów przez danego zawodnika, także w przypadku zawieszenia działalności przez klub),
- licencje są wydawane w okresach kilkuletnich, co powoduje lawinowe wzrosty bądź spadki liczby zawodników w latach, w których są/nie są odnawiane licencje,
- w sportach, w których licencja nie jest podstawowym warunkiem, który determinuje możliwość uczestniczenia we współzawodnictwie w danym sporcie, liczba zawodników, którzy są wskazywani przez polskie związki sportowe jest szacunkowa.

Analizując popularność poszczególnych sportów, należy mieć świadomość **niedoskonałości procesu sprawozdawczego**, w szczególności w odniesieniu do PZPN, który wykazuje prawie 70% zawodników sprawozdawanych przez polskie związki sportowe ogółem. Struktura ilościowa zawodników uprawiających sport wyczynowy, z zastrzeżeniem skokowych, nieregularnych zmian między następującymi po sobie latami, pozostaje utrwalona w dłuższym okresie. Ok. 90% sportowców wyczynowych uprawia olimpijskie dyscypliny sportu, z których największą popularnością cieszą się gry zespołowe.

¹¹⁶ Łącznie z piłką nożną halową i piłką nożną plażową.

Tabela 3: Liczba zawodników w sportach olimpijskich wg grup sportów w latach 2006-2013

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
sporty indywidualne	84 860	87 711	79 270	83 009	96 522	84 972	83 195	98 385
gry sportowe ¹¹⁷	406 191	336 509	394 317	412 725	487 513	612 673	686 747	774 775
sporty walki	9 675	9 289	11 472	12 563	9 538	12 052	13 914	11 277
sporty zimowe	4 974	5 043	5 414	5 583	7 033	7 928	8 437	8 357

Źródło: sprawozdanie z działalności polskiego związku sportowego (KFT-2), Główny Urząd Statystyczny

Liczba zawodników w sportach nieolimpijskich wynosi ok. 100 tys. osób i stanowi ok. 10% wszystkich zawodników wykazywanych przez polskie związki sportowe. Strukturę ilościową zawodników uczestniczących we współzawodnictwie sportowym prowadzonym i organizowanym przez polskie związki sportowe można podsumować następującymi wnioskami:

- zdecydowanie najpopularniejszym sportem w Polsce jest piłka nożna;
- dużą popularnością cieszą się pozostałe gry zespołowe (koszykówka, piłka siatkowa, piłka ręczna) oraz lekkoatletyka;
- dużą liczbę członków wykazują polskie związki sportowe łączące działalność *stricto* sportową z pozasportową (alpinizm, strzelectwo, wędkarstwo);
- dużą liczbę zawodników wykazują polskie związki sportowe działające w grach karcianych oraz logicznych (szachy, brydż sportowy), a także nieolimpijskich sportach walki;
- wśród najmniej popularnych sportów olimpijskich przeważają sporty zimowe.

Tabela 4: Liczba zawodników uczestniczących we współzawodnictwie sportowym prowadzonym i organizowanym przez polskie związki sportowe wykazywana przez polskie związki sportowe w 2013 r.

Liczba zawodników w polskich związkach sportowych	Sporty olimpijskie	Sporty nieolimpijskie
powyżej 600 tys.	PZ Piłki Nożnej	
10-50 tys.	PZ Koszykówki PZ Lekkiej Atletyki PZ Piłki Siatkowej PZ Pływacki PZ Strzelectwa Sportowego PZ Tenisa Stołowego Związek Piłki Ręcznej w Polsce	PZ Szachowy
5-10 tys.	PZ Hokeja na Trawie PZ Rugby PZ Żeglarski	PZ Alpinizmu PZ Brydża Sportowego PZ Taekwon-do PZ Wędkarski
2-5 tys.	PZ Bokserski PZ Golfu PZ Hokeja na Lodzie PZ Jeździecki	PZ Ju Jitsu PZ Karate PZ Karate Tradycyjnego PZ Kickboxingu

¹¹⁷ Bez hokeja na lodzie i curlingu (zaliczonych do sportów zimowych).

	PZ Judo PZ Kajakowy PZ Kolarski PZ Łuczniczy PZ Narciarski PZ Szermierczy PZ Tenisowy PZ Zapaśniczy	PZ Kręglarski PZ Motorowy PZ Sumo PZ Wushu
1-2 tys.	PZ Akrobatyki Sportowej PZ Badmintona PZ Gimnastyczny PZ Pięcioboju Nowoczesnego PZ Podnoszenia Ciężarów PZ Taekwondo Olimpijskiego ¹¹⁸ PZ Towarzystw Wioślarskich PZ Triathlonu	Aeroklub Polski PZ Bilardowy PZ Karate Fudokan PZ Muaythai PZ Orientacji Sportowej PZ Sportu Niesłyszących PZ Tańca Sportowego PZ Unihokeja PZ Warcabowy
500-1000	PZ Łyżwiarstwa Szybkiego	PZ Baseballu i Softballu PZ Korfballu PZ Kulturystryki i Trójboju Siłowego PZ Motorowodny i Narciarstwa Wodnego PZ Sportów Wrotkarskich
200-500	PZ Biathlonu PZ Curlingu PZ Łyżwiarstwa Figurowego PZ Snowboardu PZ Sportów Saneczkowych	Liga Obrony Kraju PZ Kendo PZ Płetwonurkowania Sportowego PZ Snookera i Bilarda Angielskiego PZ Sportu Psich Zaprzęgów
do 200		PZ Skibobowy

Źródło: sprawozdanie z działalności polskiego związku sportowego (KFT-2), Główny Urząd Statystyczny

W 2013 r. prawie **2/3 zawodników uprawiających sport wyczynowy stanowili zawodnicy uczestniczący w systemie sportu młodzieżowego** (młodzieżowcy, juniorzy, juniorzy młodsi i młodzicy). Była to najwyższa wartość od 2006 r., kiedy odsetek ten wynosił 59%. Przy wyłączeniu z analizy piłki nożnej, sportu z największą liczbą seniorów, udział juniorów i młodzieżowców jest jeszcze wyższy o kilka punktów procentowych i w 2013 r. wynosił 67%.

Do sportów, które wyraźnie **opierają się na sporcie młodzieżowym**¹¹⁹ należą: pięciobój nowoczesny (99%), łyżwiarstwo figurowe (99%), akrobatyka sportowa (99%), sumo (99%), pływanie (98%), narciarstwo (95%), saneczkarstwo (95%), zapasy (95%), lekkoatletyka (94%), łyżwiarstwo szybkie (94%) oraz kajakarstwo (93%). W dużej części przypadków przewaga ta dotyczy sportów, w których ważne jest wczesne rozpoczęcie procesu treningowego oraz możliwe jest osiąganie sukcesów juniorów równolegle na seniorskim poziomie rozgrywek. Przyczyny mogą jednak wynikać z kosztów organizacji szkolenia w kategoriach seniorskich oraz długości karier najlepszych zawodników. Spośród sportów olimpijskich, dużym udziałem seniorów charakteryzują się sporty, w których typowe jest odnoszenie sukcesów w późniejszym wieku (tzw. sporty późne) – strzelectwo, jeździectwo, tenis stołowy, łucznictwo, żeglarsstwo, niektóre gry zespołowe (rugby, hokej na lodzie),

¹¹⁸ Polski Związek Taekwondo Olimpijskiego nie złożył sprawozdania za 2013 r. Został zaklasyfikowany w danym przedziale na podstawie liczby wykazanej w sprawozdaniu za 2012 r.

¹¹⁹ Udział zawodników w kategorii wiekowej młodzieżowców i młodszych (m.in. junior, junior młodszy, młodzik) w stosunku do liczby zawodników ogółem; źródło: sprawozdanie z działalności polskiego związku sportowego (KFT-2) za 2013 r.

a także sporty z rozbudowanym systemem rozgrywek seniorskich (np. ligowym), umożliwiającym zawodnikom uprawianie sportu zarobkowo.

Udział kobiet w sporcie wyczynowym¹²⁰ (w liczbie zawodników ogółem) wynosi kilkanaście procent, natomiast jeśli pominąć w analizie piłkę nożną, ze względu na trudności w prawidłowej interpretacji sprawozdawanej liczby zawodników (szczegółowo opisanej w części poprzedniej), udział ten jest zbliżony do 1/3.

Tabela 5: Procentowy udział kobiet w liczbie zawodników ogółem uczestniczących we współzawodnictwie sportowym organizowanym i prowadzonym przez polskie związki sportowe w latach 2007-2013

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Wszystkie sporty	15,4	13,7	14,0	13,9	11,4	11,3	11,8
Wszystkie sporty z wyłączeniem piłki nożnej	31,4	33,5	32,4	34,7	31,8	32,4	33,0

Źródło: sprawozdanie z działalności polskiego związku sportowego (KFT-2), Główny Urząd Statystyczny

Biorąc pod uwagę odsetek zawodniczek łącznie z danymi Polskiego Związku Piłki Nożnej, udział kobiet z roku na rok stopniowo maleje, natomiast po wyeliminowaniu tego sportu z obszaru analizy okazuje się, że udział zawodniczek nie wykazuje tendencji malejącej.

Do najbardziej sfeminizowanych sportów można zaliczyć taniec sportowy (90% zawodników to kobiety), fitness (90%), jeździectwo (75%), akrobatykę (71%) oraz gimnastykę (65%). Sportami z przewagą kobiet są również triathlon (52%) oraz piłka siatkowa (51%). Z drugiej strony, sportami z najmniejszym udziałem kobiet to piłka nożna (2%), kulturystyka (3%), sporty motorowe (4%), wędkarstwo (5%), rugby (6%), snooker (7%), kendo (8%), muaythai (8%), bilard (9%) oraz hokej na lodzie (11%). Podobne zróżnicowanie sportów rysuje się przy analizie danych dotyczących płci w niemieckich związkach sportowych¹²¹, aczkolwiek warto zauważyć, że w Niemczech nie występują sporty o wartości odsetka <10% (dla porównania w Niemczech: rugby – 15%, piłka nożna – 16%). Znacząco wyższy jest również łączny odsetek zawodniczek w sportach olimpijskich – 39,1% wobec 10,2% w Polsce. Ponadto należy zauważyć, iż liczba zawodniczek w piłce nożnej globalnie stale rośnie¹²² (przez ostatni rok wzrost o 4%, tj. ponad 45 tys. zawodniczek we wszystkich federacjach krajowych zrzeszonych w UEFA). Średnio kobiety stanowią 7% liczby zawodników wykazanych przez federacje należące do UEFA i tylko w czterech (Dania, Islandia, Szwecja i Wyspy Owcze) ich odsetek przekracza 20%.

Charakterystycznym zjawiskiem jest niższy udział kobiet w kategorii wiekowej senior niż w młodszych kategoriach (ogółem o prawie 10 p. proc.). Taki stan rzeczy może wynikać z poczucia braku perspektyw na karierę porównywalną z sukcesami mężczyzn w danym sporcie lub polityki poszczególnych polskich związków sportowych.

¹²⁰ Źródło: sprawozdanie z działalności polskiego związku sportowego (KFT-2), Główny Urząd Statystyczny.

¹²¹ Źródło: Deutscher Olympischer SportBund – Bestandserhebung 2013 r.

¹²² UEFA, *Women's Football across the national associations – 2013/2014*.

Tabela 6: Procentowy udział kobiet w liczbie zawodników ogółem uczestniczących we współzawodnictwie sportowym organizowanym i prowadzonym przez polskie związki sportowe wg kategorii wiekowych w latach 2007-2013

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Sport młodzieżowy ¹²³ ogółem	23,4	21,7	20,2	20,0	15,4	15,7	15,1
Sport seniorski	7,9	6,6	7,5	8,4	6,3	5,9	6,1
Sport młodzieżowy ¹²⁴ (z wyłączeniem piłki nożnej)	39,3	40,7	39,9	41,7	40,0	39,9	39,8
Sport seniorski (z wyłączeniem piłki nożnej)	20,2	21,7	21,1	25,5	19,5	20,1	19,2

Źródło: sprawozdanie z działalności polskiego związku sportowego (KFT-2), Główny Urząd Statystyczny

W 2012 r.¹²⁵ **liczba zawodników w kadrze narodowej** polskich związków sportowych wyniosła 7695 osób i była zbliżona do lat ubiegłych. Problematyczne pozostaje odniesienie udziału kadry narodowej do liczby zawodników uprawiających dany sport ogółem, ponieważ „objętość” kadry jest ograniczona i w przypadku dużych związków (w szczególności gry zespołowe) pozostaje na poziomie poniżej 1%. Ograniczona liczba zawodników w kadrze może mieć także konotacje związane z koncentracją na konkurencjach olimpijskich lub liczbą zawodników niezbędnych do ich obsadzenia w najważniejszych zawodach. Należy jednak zwrócić uwagę na polskie związki sportowe, których członkowie seniorskiej kadry stanowią względnie duży odsetek liczby zawodników w tej kategorii wiekowej ogółem. Takim zjawiskiem charakteryzowały się pięciobój nowoczesny (78%), łyżwiarstwo figurowe (60%), łyżwiarstwo szybkie (55%), sporty saneczkowe (46%), akrobatyka sportowa (41%), taniec sportowy (36%) oraz gimnastyka (35%). Duży udział członków kadry narodowej może wskazywać na słabość krajowej rywalizacji sportowej lub stosowanie niewystarczająco selektywnych kryteriów, czego skutkiem jest zbyt duża liczebność kadry narodowej w danym sporcie. Duży „odpływ” zawodników pomiędzy kategoriami wiekowymi sportu młodzieżowego a sportem seniorskim, szczególnie jeśli dotyczy zawodników odnoszących sukcesy sportowe w rywalizacji juniorskiej, może być efektem niewydolnego organizacyjnie procesu szkolenia oraz finansowania, ukierunkowanego na odnoszenie bezpośrednich sukcesów w sporcie młodzieżowym.

Udział kobiet w kadrze narodowej kształtuje się na poziomie 36-38%. Udział kobiet w kadrze w poszczególnych polskich związkach sportowych jest jednak znacząco zróżnicowany (68,5% – taniec sportowy, 2,5% – Aeroklub Polski), co może być konsekwencją m.in. udziału kobiet w danym sporcie, jak również liczby konkurencji sportowych, która nie zawsze jest równa dla obu płci. Biorąc jednakże pod uwagę tendencje Międzynarodowego Komitetu Olimpijskiego dla zrównania liczby konkurencji, może zastanawiać udział kobiet w kadrze narodowej znacząco niższy od 50%, m.in. w kolarstwie (24%), narciarstwie (30%) czy łyżwiarstwie szybkim (33%).

¹²³ Udział zawodników w kategorii wiekowej młodzieżowców i młodszych (m.in. junior, junior młodszy, młodzik) w stosunku do liczby zawodników ogółem.

¹²⁴ Ibidem.

¹²⁵ Za rok 2013 r. sprawozdawano liczbę reprezentantów Polski, a nie członków kadry narodowej.

2.5.2. Wyniki w międzynarodowym współzawodnictwie sportowym w sportach olimpijskich

Poziom osiągnięć polskich sportowców wykazuje cechy względnej stabilności. Podczas ostatnich trzech **letnich igrzysk olimpijskich** (Ateny, Pekin, Londyn) polska reprezentacja zdobyła każdorazowo 10 medali, jednakże skuteczność startowa¹²⁶ obniżała się sukcesywnie. Dla porównania, skuteczność startowa reprezentacji 5 najwyżej sklasyfikowanych krajów (Chiny, USA, Rosja, Niemcy, Australia) podczas letnich igrzysk olimpijskich w Londynie wyniosła od 1,38 do 2,31. Możliwe, że na obniżanie się skuteczności startowej ma wpływ tendencja do poszerzania liczebności reprezentacji olimpijskiej o zawodników z wynikami na granicy kwalifikacji do igrzysk (co ma miejsce często pod presją mediów czy sponsorów) lub włączanie do reprezentacji zawodników bez szans na zajęcie miejsca choćby w pierwszej dziesiątce.

Tabela 7: Podstawowe dane dot. startów polskiej reprezentacji olimpijskiej w letnich igrzyskach olimpijskich

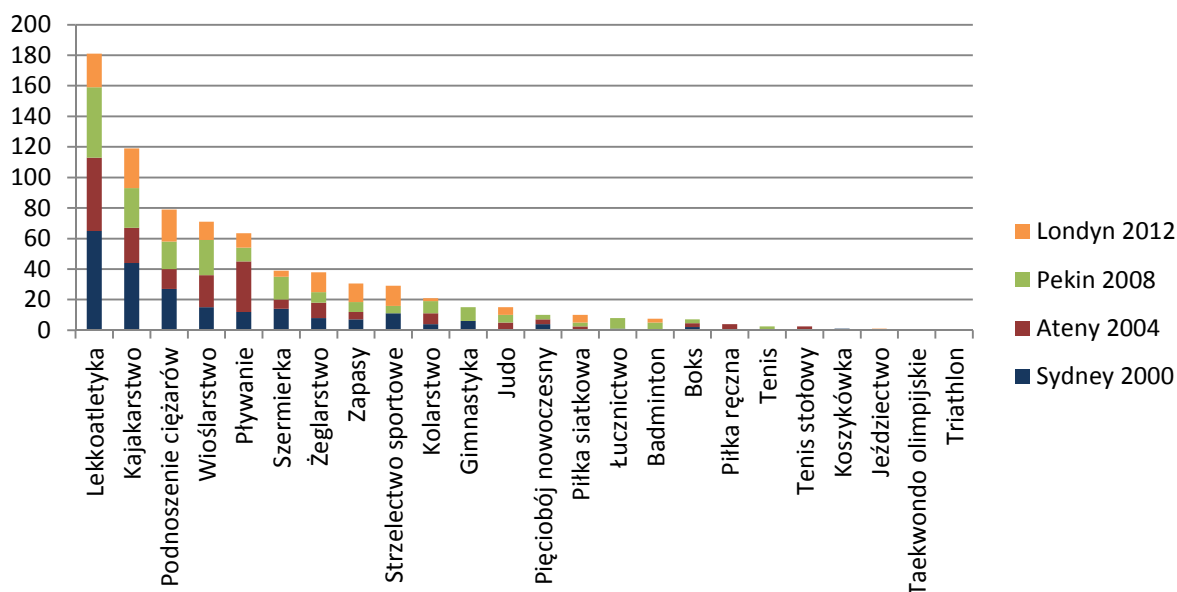
Igrzyska olimpijskie	Medale				Miejsce Polski w klasyfikacji medalowej	Punkty ¹²⁷	Liczba reprezentantów	Skuteczność startowa
	razem	złote	srebrne	brązowe				
Sydney 2000	14	6	5	3	14.	221	191	1,16
Ateny 2004	10	3	2	5	23.	181,5	202	0,90
Pekin 2008	10	3	6	1	20.	207	265	0,78
Londyn 2012	10	2	2	6	30.	147	218	0,67

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Zeszyt nr 6 - Materiały analityczne dot. sportu polskiego w okresie 2000-2014, Zespół Metodyczno-szkoleniowy Klub Polska oraz www.olimpijski.pl

Najwięcej medali igrzysk olimpijskich w ostatnich latach reprezentacja Polski zdobyła w lekkiej atletyce (przeważnie rzuty), kajakarstwie, wioślarstwie oraz podnoszeniu ciężarów. Ogółem, na czterech ostatnich letnich igrzyskach olimpijskich medale dla Polski wywalczyli reprezentanci 11 sportów, natomiast w dorobku punktowym swój udział miały 22 polskie związki sportowe.

¹²⁶ Skuteczność startowa to wskaźnik obrazujący stosunek całkowitej liczby punktów zdobytej przez reprezentację do liczby jej zawodników.

¹²⁷ Klasyfikacja punktowa nie jest oficjalnie prowadzona podczas igrzysk olimpijskich.

Wykres 21: Liczba punktów zdobyta na letnich igrzyskach olimpijskich wg sportów w latach 2000-2012

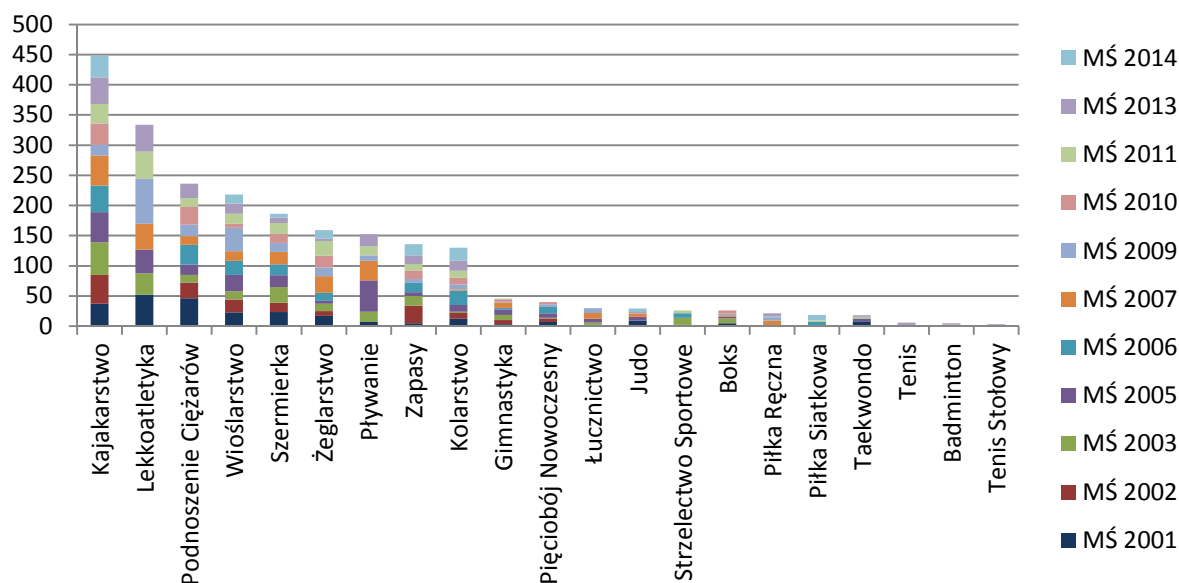
Źródło: Zeszyt nr 6 - Materiały analityczne dot. sportu polskiego w okresie 2002-2014, Zespół Metodyczno-szkoleniowy Klub Polska

Należy zwrócić uwagę, że stosunkowo często polscy medaliści olimpijscy powtarzają swoje sukcesy. Można zatem wyciągnąć wniosek, że indywidualny tryb przygotowań olimpijskich najbardziej obiecujących zawodników przynosi pożądane rezultaty. Z drugiej strony, sukcesy w poszczególnych sportach są nierzadko związane z wąską grupą zawodników (lub jednym zawodnikiem) o wybitnych predyspozycjach, a wraz z zakończeniem przez nich karier sportowych brakuje ich następców.

Na **mistrzostwach świata** w letnich sportach olimpijskich w latach 2001-2014, medale zdobywali zawodnicy 18 sportów, natomiast w dorobku punktowym udział miało 21 sportów. Największe zdobycze zanotowały sporty, które w ostatnich latach miały decydujący wpływ na pozycję Polski w klasyfikacjach olimpijskich: lekkoatletyka, kajakarstwo, podnoszenie ciężarów, pływanie, wioślarstwo. Należy jednak podkreślić negatywną tendencję do osiągania wyraźnie gorszych wyników sportowych w latach olimpijskich¹²⁸ w porównaniu do pozostałych lat, co może świadczyć o osiąganiu największych sukcesów w latach, kiedy rywalizacja międzynarodowa nie jest najsilniejsza.

¹²⁸ Sozański H. (red.), *Studium diagnozy sportu wyczynowego w Polsce*, Warszawa 2014 r.

Wykres 22: Liczba punktów zdobyta na mistrzostwach świata w letnich sportach olimpijskich wg sportów w latach 2000-2012¹²⁹

Źródło: Zeszyt nr 6 - Materiały analityczne dot. sportu polskiego w okresie 2002-2014, Zespół Metodyczno-szkoleniowy Klub Polska, 2014

W ostatnich latach reprezentacja Polski odnosiła spore sukcesy w **grach zespołowych**. Mimo iż nie udało się wywalczyć żadnego medalu olimpijskiego w sportach drużynowych, warto przytoczyć sukcesy polskich zawodników podczas mistrzostw świata i mistrzostw Europy. Najwięcej medali zdobyli siatkarze (MŚ 2006, MŚ 2014, ME 2003, ME 2009, ME 2011, plażowi ME 2013), siatkarki (ME 2005, ME 2009) oraz szczypiorniści (MŚ 2007, MŚ 2009, MŚ 2015). Należy również zwrócić uwagę na systematycznie zwiększające się finansowanie, a co za tym idzie – poziom sportowy polskich klubów piłki siatkowej oraz piłki ręcznej, skutkujący sukcesami również w międzynarodowych rozgrywkach klubowych.

Analizując wyniki sportowe w sportach letnich, nie należy zapominać o sportach, dla których igrzyska olimpijskie są tylko uzupełnieniem dla corocznego, rozbudowanego systemu współzawodnictwa. Do takich sportów niewątpliwie można zaliczyć tenis oraz kolarstwo (w szczególności szosowe).

W tenisie Agnieszka Radwańska należy bez wątpienia do ścisłej światowej czołówki i osiąga największe sukcesy w polskiej historii tego sportu w wydaniu kobiecym. Dobra postawa najlepszych polskich zawodników nie jest jednak wystarczającą przesłanką do stawiania tezy o sile tenisa w Polsce, o czym świadczą bardzo niskie pozycje w rankingu ATP/WTA kolejnych polskich zawodników.

¹²⁹ Przy analizie danych należy pamiętać o fakcie, że nie we wszystkich sportach mistrzostwa świata organizowane są corocznie.

Tabela 8: Miejsca polskich tenisistów w rankingach ATP/WT

	2010	2011	2012	2013	2014
Miejsce najwyższej notowanego polskiego tenisisty w rankingu ATP	70	57	26	21	43
Liczba polskich tenisistów w pierwszej „100” rankingu ATP	2	1	2	3	1
Miejsce najwyższej notowanej polskiej tenisistki w rankingu WTA	14	8	4	5	6
Liczba polskich tenisistek w pierwszej „100” rankingu WTA	1	1	2	2	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie: www.atpworldtour.com oraz www.wtatennis.com¹³⁰

Sportem, w którym notuje się stały wzrost wyników sportowych jest kolarstwo szosowe mężczyzn. Bezprecedensowy był rok 2014, kiedy to polscy zawodnicy odnieśli zwycięstwa etapowe na 2 z 3 tzw. wielkich tourów (Rafał Majka w Tour de France, Przemysław Niemiec we Vuelta a Espana), a Michał Kwiatkowski wywalczył mistrzostwo świata w wyścigu ze startu wspólnego.

Tabela 9: Miejsca polskich kolarzy w rankingu UCI World Tour

	2010	2011	2012	2013	2014
Miejsce najwyższej notowanego polskiego kolarza w rankingu UCI World Tour	91	82	48	20	16
Miejsce Polski w rankingu krajów	26	24	17	11	10

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.uci.ch

Stopniowo zwiększa się liczba Polaków zatrudnianych w grupach zawodowych najwyższej rangi (UCI WorldTeams), co jest świadectwem klasy sportowej oraz daje możliwość dalszego rozwoju. Warto zaznaczyć, że prowadzona przez cały sezon rywalizacja ma charakter klubowy a nie narodowy, w związku z powyższym za prowadzenie treningu oraz wyniki sportowe

w głównej mierze odpowiadają ponadnarodowe drużyny zawodowe.

Mimo sukcesów najwybitniejszych polskich zawodników, liczba zawodowych grup sportowych w Polsce od lat utrzymuje się na podobnym poziomie¹³¹, co zmusza wielu młodych zawodników, chcących rozpocząć karierę zawodową, do wyjazdu za granicę i pełnienia roli stażystów w półamatorskich zespołach.

W ostatnich latach można zauważyć znaczną poprawę wyników w **sportach zimowych**. Od 2002 do 2014 r. olimpijska reprezentacja Polski w sportach zimowych zdobyła 16 medali w 3 sportach (narciarstwo klasyczne, łyżwiarstwo szybkie, biathlon). Systematycznie rosła też liczba startujących polskich zawodników i zawodniczek oraz liczba zdobywanych punktów. Zauważalna jest stała poprawa skuteczności startowej z 0,63 (Turyn 2006) do 1,25 (Soczi 2014).

¹³⁰ Stan na koniec danego roku (ostatnia aktualizacja rankingu).

¹³¹ 0 lub 1 grupa zawodowa w gronie Professional Continental Teams oraz 3-5 drużyn Continental Teams.

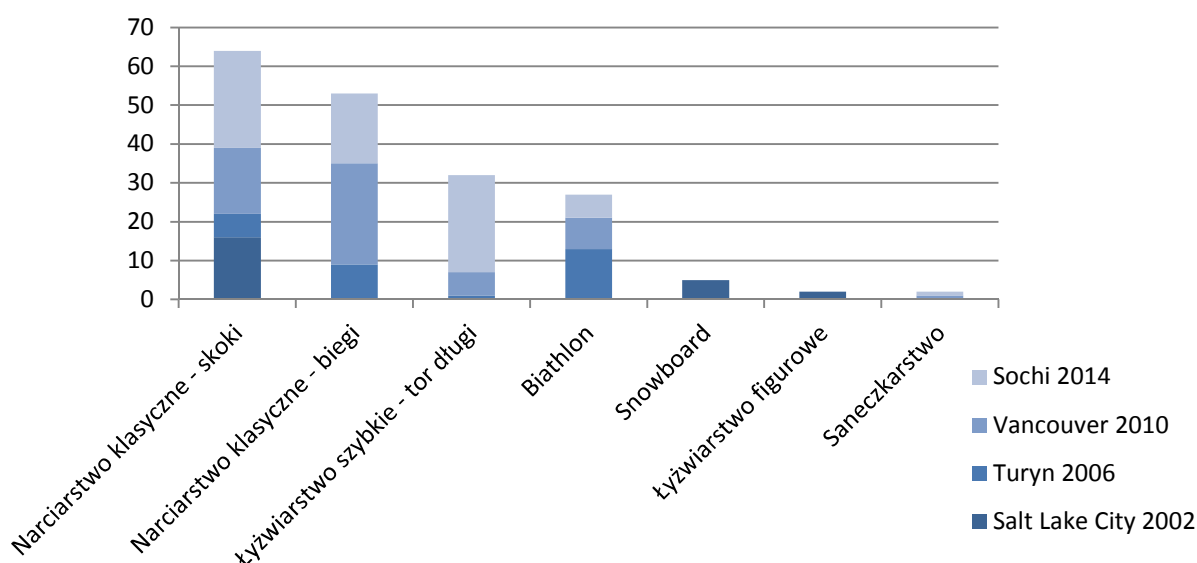
Tabela 10: Podstawowe dane dot. startów polskiej reprezentacji olimpijskiej w zimowych igrzyskach olimpijskich w latach 2002-2014

Igrzyska olimpijskie	Medale				Miejsce Polski w klasyfikacji medalowej	Punkty ¹³²	Liczba reprezentantów Polski	Skuteczność startowa
	razem	złote	srebrne	brązowe				
Salt Lake City 2002	2	-	1	1	21.	23	27	0,85
Turyn 2006	2	-	1	1	20.	29	46	0,63
Vancouver 2010	6	1	3	2	15.	56	47	1,19
Soczi 2014	6	4	1	1	11.	75	60	1,25

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Zeszyt nr 6 - Materiały analityczne dot. sportu polskiego w okresie 2000-2014, Zespół Metodyczno-szkoleniowy Klub Polska oraz www.olimpijski.pl

Warto zwrócić uwagę, że dorobek punktowy na zimowych igrzyskach olimpijskich jest w dużej mierze uzależniony od osiągnięć wybitnych zawodników (Adam Małysz, Kamil Stoch, Justyna Kowalczyk).

Wykres 23: Liczba punktów zdobyta na zimowych igrzyskach olimpijskich wg sportów lub dyscyplin w latach 2002-2014

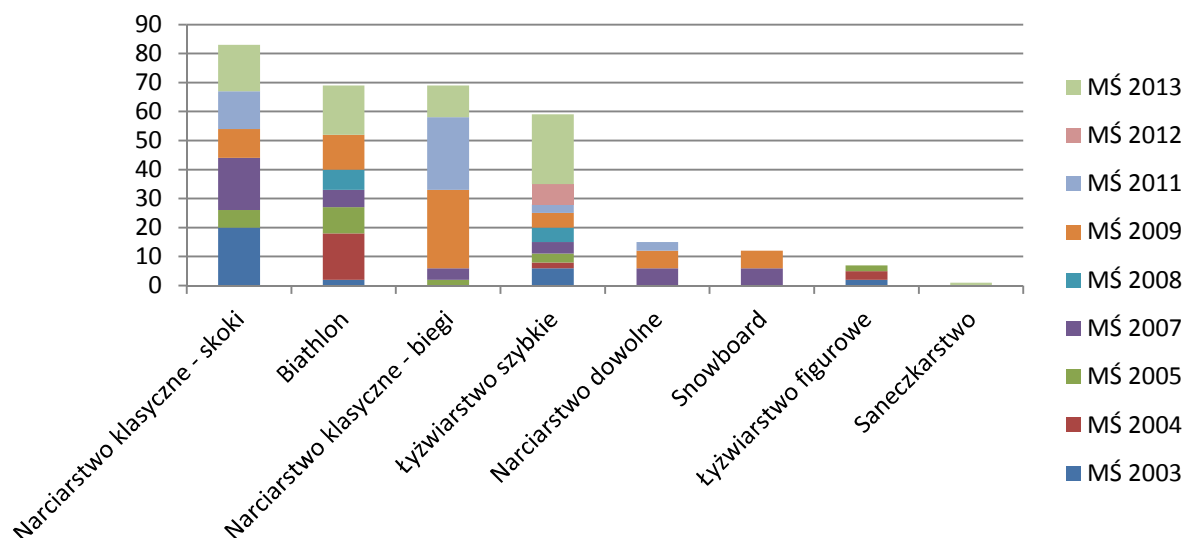

Źródło: Zeszyt nr 6 - Materiały analityczne dot. sportu polskiego w okresie 2002-2014, Zespół Metodyczno-szkoleniowy Klub Polska, 2014

Na **mistrzostwach świata** w zimowych sportach olimpijskich w latach 2003-2013, medale zdobywali zawodnicy reprezentujący 4 sporty: narciarstwo klasyczne (13 medali), biathlon (3 medale), łyżwiarstwo szybkie (3 medale) oraz snowboard (2 medale).

¹³² Klasyfikacja punktowa nie jest oficjalnie prowadzona podczas igrzysk olimpijskich.

Wykres 24: Liczba punktów zdobyta na mistrzostwach świata w zimowych sportach olimpijskich wg sportów lub dyscyplin w latach 2003-2013

Źródło: Zeszyt nr 6 - Materiały analityczne dot. sportu polskiego w okresie 2002-2014, Zespół Metodyczno-szkoleniowy Klub Polska, 2014

Najlepszym kryterium oceny formy sportowej w przekroju całego sezonu w sportach zimowych jest cykl pucharów świata. W ostatnich latach polscy zawodnicy odnosili w tych zawodach największe sukcesy w historii, wygrywając klasyfikację generalną pucharu świata w skokach narciarskich (Adam Małysz, Kamil Stoch) oraz biegach narciarskich (Justyna Kowalczyk). Należy jednak zaznaczyć, że z perspektywy przygotowań do startu w igrzyskach olimpijskich lub mistrzostwach świata, pojedyncze wyniki osiągane w Pucharach Świata nie muszą być miarodajne.

Tabela 11: Miejsca najwyższej notowanych Polaków w klasyfikacji generalnej PŚ w narciarstwie klasycznym oraz biathlonie w latach 2003–2015

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
biegi narciarskie (K)	88	46	44	13	8	3	1	1	1	2	1	12	13
biegi narciarskie (M)	56	27	36	51	54	87	111	110	151	-	122	59	70
skoki narciarskie (M)	1	10	4	9	1	12	13	5	3	5	3	1	9
biathlon (M)	9	7	12	4	18	12	2	18	29	72	-	-	-
biathlon (K)	35	23	26	35	16	17	27	32	22	17	14	22	14

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Zeszytu nr 6 - Materiały analityczne dot. sportu polskiego w okresie 2002-2014, Zespół Metodyczno-szkoleniowy Klub Polska, 2014 oraz <http://biathlonresults.com>, www.fis-ski.com

Warto zauważyć, że i w tym przypadku sukcesy często **uzależnione są od wyników jednego zawodnika** (np. biegi narciarskie kobiet). Sportami zimowymi z kilkoma zawodnikami

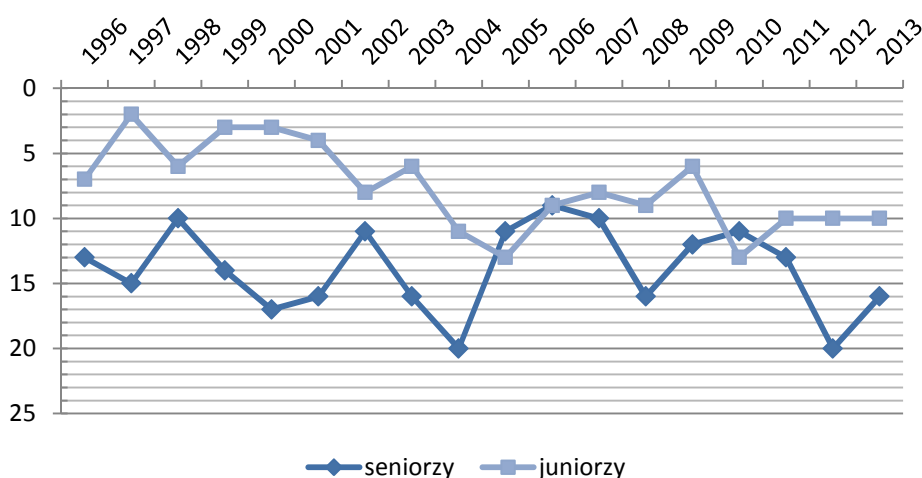
w szerokiej czołówce światowej są łyżwiarstwo szybkie (mężczyzn i kobiet), skoki narciarskie mężczyzn i biathlon kobiet.

2.5.3. Organizacja i wyniki sportowe w sporcie młodzieżowym¹³³

Wychodząc z założenia, że efektem procesu treningowego powinno być osiągnięcie przez zawodników najwyższej dyspozycji sportowej w kategorii seniorskiej, umożliwiające wywalczenie wysokich pozycji lub medali w igrzyskach olimpijskich czy mistrzostwach świata, efektywność szkolenia w obszarze sportu należy analizować w odniesieniu do wyników w sporcie seniorskim.

Poziom osiągnięć polskich juniorów, określany pozycją w klasyfikacji mistrzostw świata wg programu igrzysk olimpijskich, jest wyższy niż odpowiednio seniorów. Sytuacja ta wskazuje na funkcjonowanie w polskim systemie organizacji szkolenia sportowego dwóch względnie autonomicznych obszarów oddziaływania o małej kompatybilności¹³⁴. Może to być efektem funkcjonującego w polskim sporcie młodzieżowym systemu opartego o zamknięty, odnoszący się wyłącznie do tego obszaru szkolenia sposób punktowania (którego efektem są wielkości środków finansowych przekazywanych poszczególnym podmiotom realizującym szkolenie) lub nagrody finansowe dla kadry szkoleniowej.

Wykres 25: Miejsca Polski w klasyfikacji punktowej państw (wg programu letnich igrzysk olimpijskich) w kategorii seniorów i juniorów w latach 1996-2013

Źródło: Sozański H. (red.), *Studium diagnozy sportu wyczynowego w Polsce*, Warszawa 2014 r.

Ze 136 medalistów mistrzostw świata juniorów w latach 2005-2012¹³⁵ tylko 17 zawodników (12,5%) zakwalifikowało się do startu w igrzyskach olimpijskich w Pekinie (2008 r.) i Londynie (2012 r.), zdobywając 2 medale i jedno miejsce punktowane. Większość zawodników nie osiągnęła oczekiwanego wzrostu poziomu sportowego i nie powtórzyła

¹³³ Dla zawodników w kategorii wiekowej młodzieżowców i młodszych (junior, junior młodszy, młodzik). Granica wieku dla poszczególnych kategorii wiekowych może być różna w poszczególnych sportach, w zależności od ich specyfiki.

¹³⁴ Sozański H. (red.), *Studium diagnozy sportu wyczynowego w Polsce*, Warszawa 2014 r.

¹³⁵ Sozański H. (red.), *Studium diagnozy sportu wyczynowego w Polsce*, Warszawa 2014 r.

sukcesów w kategoriach seniorskich. Przyczyn tego zjawiska należy upatrywać w zbytnej eksploatacji zawodników na etapie juniora w celu realizacji doraźnych celów sportowych, braku warunków szkoleniowych do dalszego rozwoju zawodnika lub braku możliwości łączenia kariery sportowej z edukacją i karierą zawodową, co może skutkować wyborem drogi pozasportowej.

Stosowany w Polsce system punktowy miał na celu stworzenie odpowiednich warunków finansowania sportu młodzieżowego, a przez to pozytywnie wpłynąć na wzrost poziomu wyszkolenia zawodników z uwzględnieniem wieloletniej perspektywy startowej. Wykorzystywany przez większość podmiotów finansujących sport młodzieżowy (szczególnie jst) do wyliczania wysokości finansowania m.in. klubów, z biegiem czasu stał się celem samym w sobie, nie uwzględniając potrzeby planowania karier sportowych tak, aby zawodnicy osiągalni pełnię swoich możliwości w wieku seniora. Ponadto zastosowane podejście skutkowało nieefektywnym szkoleniem wojewódzkich kadr juniorskich¹³⁶, również poprzez finansowanie zbyt szerokiej kadry, której wielkość była uzależniona od możliwości finansowych danej jednostki i nie bazowała na rzeczywistych potrzebach. Dodatkowo, brak zachęty w postaci podobnego systemu naliczania środków finansowych na poziomie seniorskim nie mobilizował do kontynuowania karier oraz finansowania seniorów w klubach. Powodowało to sytuację, w której wielu zdolnych i perspektywicznych sportowców, którzy nie osiągnęli poziomu uprawniającego ich do korzystania z centralnych programów szkolenia polskich związków sportowych, nie mając wsparcia finansowego, kończyło uprawianie sportu. Można także wywnioskować, że system punktowy wywołał efekt tzw. „odwróconego skutku”, wyrażającego się realizacją nieefektywnych programów szkolenia skutkujących maksymalizacją wyników celem osiągnięcia wymiernych celów krótkoterminowych. W związku z powyższym, należy stwierdzić, iż system jest nieelastyczny, nieefektywny i zbyt sformalizowany.

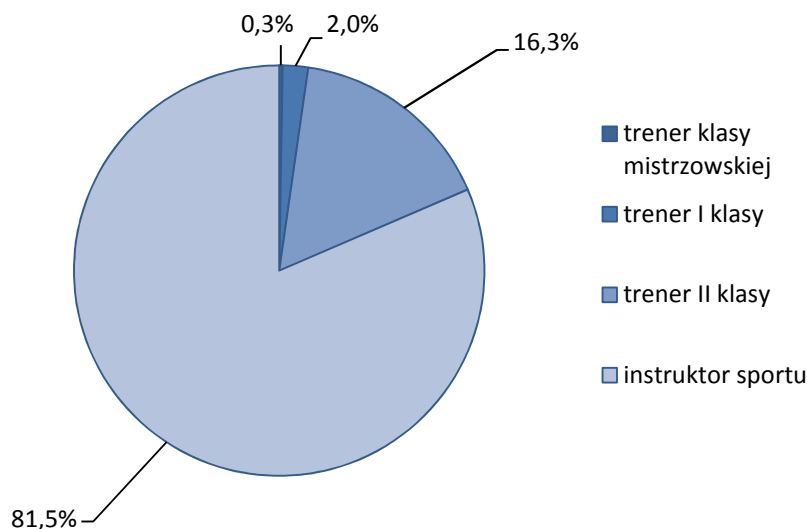
2.5.4. Wsparcie procesu treningowego

Osiągnięcie satysfakcjonującego wyniku sportowego wymaga spełnienia szeregu warunków. Jednym z nich, jest wykorzystanie w procesie treningowym zdobyczy nauki, oparcie treningu o naukowe przesłanki i wdrożenie opieki diagnostycznej. Brak obecnie rozwiązań służących wdrożeniu do procesu przygotowań polskich sportowców do najważniejszych zawodów międzynarodowych programu opieki diagnostycznej. Wykonywanie badań z wykorzystaniem różnych, niewystandaryzowanych protokołów badań (uniemożliwiających porównanie wyników), może być powodem niskiej efektywności szkolenia, a tym samym skuteczności startowej polskich zawodników. Należy wskazać, że wiele krajów zaliczanych do światowej czołówki w sporcie wyczynowym posiada centralne jednostki sprawujące kompleksowy nadzór nad badaniami diagnostycznymi zawodników biorących udział nie tylko w szkoleniu olimpijskim, ale także wczesnej identyfikacji talentów i opiece medycznej.

¹³⁶ Przychodny M., *Diagnoza efektów szkolenia w kadrach wojewódzkich juniorów*, Wrocław 2012 r., ekspertyza przygotowana na zlecenie Ministerstwa Sportu i Turystyki.

Jednym z kluczowych warunków efektywnego procesu szkolenia jest również dostępność wykwalifikowanej kadry trenerskiej. W okresie od roku 1998 do września 2014 r. tytuły trenera i instruktora¹³⁷ otrzymało w Polsce 96 853 osób. Spośród nich uprawnienia trenera klasy mistrzowskiej uzyskało 260 osób, trenera klasy I – 1945, a klasy II – 15 741 osób. Tytuł instruktora sportu uzyskało 78 884 osób.

Wykres 26: Struktura nadanych uprawnień szkoleniowych w latach 1998-2014

Źródło: Sozański H. (red.), *Studium diagnozy sportu wyczynowego w Polsce*, Warszawa 2014 r.

Dane GUS¹³⁸ wskazują, że w 2012 r. w klubach sportowych pracowało 9313 trenerów oraz 14 398 instruktorów. Ponadto zajęcia sportowe prowadziło również 5666 innych osób. W klubach sportowych było również zatrudnionych 7693 pracowników administracyjnych i 1794 pracowników medycznych i odnowy biologicznej. Prawie 45% ww. osób zajmowało się piłką nożną. Łączna liczba trenerów, instruktorów, pracowników medycznych i odnowy biologicznej oraz pracowników administracyjnych zatrudnionych w polskich związkach sportowych wyniosła w 2012 r. 922 osoby, z których połowę stanowili pracownicy administracyjni. Łączną liczbę osób zatrudnionych w obszarze sportu wyczynowego można zatem oszacować na poziomie 40 tys.

Analizując liczbę uprawnień instruktorskich i trenerskich z roku 2012 w podziale na poszczególne sporty uwagę zwraca to, że w niektórych sportach funkcjonuje w Polsce ograniczona (niewystarczająca) liczba trenerów z najwyższymi kwalifikacjami (klasa mistrzowska i pierwsza). W kontekście szkolenia olimpijskiego, wymagającego wysokiego poziomu wiedzy teoretycznej, praktycznej oraz doświadczenia jest to sytuacja bardzo niepokojąca. Sytuacja ta może ulec poprawie po wprowadzeniu wymogu posiadania przez trenerów licencji polskich związków sportowych, otrzymanie których warunkowane byłoby odbyciem odpowiedniego szkolenia. Aktualnie polskie związki sportowe przygotowują rozwiązania prawne w obszarze swoich sportów regulujące zasady przyznawania

¹³⁷ Zgodnie z ustawą z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej oraz ustawą z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie.

¹³⁸ Główny Urząd Statystyczny, *Kultura fizyczna w Polsce w latach 2011 i 2012*, Warszawa-Rzeszów 2013 r.

poszczególnych stopni trenerskich i uprawnień instruktorskich. Prowadzone są także prace nad określeniem tzw. ram kwalifikacji trenerskich, których celem jest ujednolicenie stopni trenerskich w różnych sportach w odniesieniu do stopni obowiązujących w krajach UE.

Warto zwrócić także uwagę na fakt niskiej reprezentacji kobiet w zawodach lub funkcjach związanych ze sportem: trenera (12%), instruktora (11,2%) i sędziego sportowego (16%)¹³⁹. Największy udział kobiet-trenerów odnotowano w sportach silnie sfeminizowanych – gimnastyce (73%) oraz łyżwiarstwie figurowym (62%).

2.5.5. System finansowania polskich związków sportowych

System ustalania wysokości przekazywanych dotacji na realizację przez polskie związki sportowe zadań związanych z przygotowaniem polskich sportowców do startów w igrzyskach olimpijskich, mistrzostwach świata oraz mistrzostwach Europy opierał się do 2012 r. w pełni na tzw. kryterium historycznym. Wysokość przyznawanej kwoty wynikała z niesformalizowanej oceny tendencji wyników sportowych danego sportu oraz poziomu finansowania w poprzednich latach. W 2013 r. przyjęto kryteria składające się na tzw. algorytm, na podstawie którego w 2014 r. rozdysponowano 40% środków, natomiast pozostałe 60% bazowało na kwocie dotacji z poprzedniego roku, a więc *de facto* nadal na podstawie tzw. kryterium historycznego.

Analiza w oparciu o algorytm prowadzona jest odrębnie dla indywidualnych sportów olimpijskich, olimpijskich gier zespołowych oraz sportów nieolimpijskich. Wstępny podział środków dotacji przyznawanych na realizację zadań w zakresie sportu wyczynowego dla poszczególnych grup sportów stanowi:

- indywidualne sporty olimpijskie – 75%,
- zespołowe gry sportowe programu olimpijskiego¹⁴⁰ – 15%,
- sporty nieolimpijskie – 10%,

Najważniejszymi składowymi algorytmu są wyniki w poprzednich latach (56-60%) oraz kryteria związane z liczbą zawodników w kadrze olimpijskiej, liczbą konkurencji olimpijskich lub skutecznością startową (15-26%). Kryteria związane z szerzej rozumianym potencjałem sportu (liczba zawodników, trenerów, klubów) stanowią 5% (w przypadku sportów indywidualnych) lub 10% (w przypadku sportów zespołowych) algorytmu.

Tabela 12: Kryteria wykorzystywane do podziału środków na realizację zadań w zakresie sportu wyczynowego w 2014 r.

	PARAMETRY	sporty indywidualne		gry zespołowe		sport młodzieżowy	
		waga (mnożnik)					
Wyniki sportowe			60		60		56
1.	Liczba punktów za miejsca /1-8/ w Igrzysk	12		12		6	

¹³⁹ Włoch R., *Bariery dla równouprawnienia płci w sporcie*, Warszawa 2014, raport wykonany na zlecenie Ministerstwa Sportu i Turystyki.

¹⁴⁰ Piłka nożna dofinansowywana jest jedynie z Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej w zakresie zadań wspierających rozwój sportu młodzieżowego.

	Olimpijskich Londyn2012/Vancouver 2010						
2.	Liczba punktów za miejsca /1-8/ w Igrzysk Olimpijskich Pekin2008/Turyn 2006	5		6		4	
3.	Liczba medali w Igrzysk Olimpijskich Londyn2012/Vancouver 2010	12		12		6	
4.	Liczba medali w Igrzysk Olimpijskich Pekin2008/Turyn 2006	5		6		4	
5.	Liczba punktów za miejsca /1-8/ w MŚ Sen. W konkurencjach Ol w latach 2009/13	8		8		6	
6.	Liczba medali zdobytych w MŚ Sen. W konkurencjach Ol w latach 2009/13	8		8		4	
7.	Liczba punktów za miejsca /1-8/ w ME Sen. W konkurencjach Ol w latach 2009/13	5		4		5	
8.	Liczba medali zdobytych w ME Sen w konkurencjach Ol w latach 2009/13	5		4		3	
9.	Liczba punktów za miejsca /1-8/ zdobytych w MŚ Jun. W konkurencjach Ol w latach 2009/13					6	
10.	Liczba punktów za miejsca /1-8/ zdobytych w MEŚ Jun. w konkurencjach Ol w latach 2009/13					4	
11.	Liczba medali zdobytych w ostatnich MŚ Młodz. Jun. Kad. W latach 2009/13					5	
12.	Liczba medali zdobytych w ostatnich ME Młodz. Jun. Kad. W latach 2009/13					3	
Priorytet - Programy indywidualne szkolenia olimpijskiego (grupy szkoleniowe)			20		15		24
1.	Strategia MSiT (przynależność do grup sportów)	10		10		10	
2.	Skuteczność startowa w ostatnich igrzyskach (Londyn, Vancouver)	5		5		0	
3.	Grupa A1 (liczba zawodników)	4		0		5	
4.	Grupa A2	1		0		4	
5.	Grupa B1					3	
6.	Grupa B2					2	
Organizacja			15		15		15
1.	Ilość konkurencji olimpijskich	8		10		8	
2.	Maksymalna liczba zawodników reprezentacji na IOI	3		0		4	
3.	Kapitałochłonność	3		0		2	
4.	Minimum organizacyjne	2		5		1	
Zasięg sportu			5		10		5
1.	Liczba licencjonowanych zawodników	2		4		2	
2.	Liczba licencjonowanych trenerów	2		3		2	
3.	Liczba licencjonowanych sekcji / klubów	1		3		1	

Źródło: opracowanie własne

Elementem algorytmu o wadze 10% jest również, funkcjonujący równolegle od 2013 r., podział sportów na grupy. Został on dokonany na podstawie m.in. potencjału danego sportu dla promocji kraju poprzez sportową rywalizację międzynarodową, historyczne tradycje danego sportu w Polsce, wyniki sportowe w ostatnich 3-4 cyklach olimpijskich, zaplecze organizacyjne (baza treningowa, kadra trenerska, organizacja polskich związków sportowych) oraz potencjał w kadrze zawodniczej, zarówno w kategorii seniorów, jak i młodszych kategoriach wiekowych. Podział dotyczy głównie priorytetów związanych

z dofinansowaniem realizacji zadań w zakresie przygotowań do startu w igrzyskach olimpijskich.

Tabela 13: Podział sportów na grupy

INDYWIDUALNE SPORTY OLIMPIJSKIE	
Sporty strategiczne (grupa złota)	kajakarstwo, kolarstwo, lekkoatletyka, narciarstwo, pływanie, podnoszenie ciężarów, wioślarstwo, zapasy, żeglarstwo
Sporty ważne (grupa srebrna)	biathlon, judo, łyżwiarstwo szybkie, strzelectwo sportowe, szermierka, tenis
Sporty o małym znaczeniu (grupa brązowa)	badminton, boks, gimnastyka, jeździectwo, łucznictwo, tenis stołowy
Sporty o minimalnym znaczeniu (poza podium)	akrobatyka sportowa, curling, golf, łyżwiarstwo figurowe, pięciobój nowoczesny, sporty saneczkowe, taekwondo, triathlon
ZESPOŁOWE SPORTY OLIMPIJSKIE	
Grupa I	koszykówka, piłka nożna, piłka ręczna, piłka siatkowa
Grupa II	hokej na trawie, hokej na lodzie, rugby
SPORTY NIEOLIMPIJSKIE	
Grupa I	alpinizm, brydż sportowy, karate tradycyjne, kickboxing, sporty motorowodne i narciarstwo wodne, sporty lotnicze, sporty motorowe, szachy, taekwon-do ITF
Grupa II	ju-jitsu, karate, karate fudokan, kulturystyka i trójbój siłowy, muaythai, orientacja sportowa, sumo, wu-shu
Grupa III	baseball i softball, bilard, kendo, korfbal, kręgle, pływaniarstwo, radioorientacja, skiboby, snooker i bilard angielski, sporty modelarskie, sporty wrotkarskie, sporty psich zaprzęgów, taniec sportowy, unihokej, warcaby, wędkarstwo

Źródło: Ministerstwo Sportu i Turystyki, informacja prasowa nr 1/2013, 29 stycznia 2013 r.

Dodatkowo, w celu premiowania wyników sportowych, od 2013 r. wprowadzono zasadę przyznawania polskim związkom sportowym dodatkowych środków za medale zdobyte w sportach i konkurencjach objętych programem igrzysk olimpijskich w kategorii seniora w danym roku¹⁴¹. Premie tego rodzaju przyznawane są związkom na ich wniosek, a ich wysokość jest uzależniona od rodzaju osiągnięcia (I-III miejsce na mistrzostwach świata, z wyjątkiem tenisa i golfa, gdzie premiowany jest wynik w zawodach finału „masters”).

2.5.6. Stan organizacyjno-finansowy polskich związków sportowych

Polskie związki sportowe działają w sposób daleki od transparentnego. Nie wszystkie związki deklarują liczbę członków zarządu zgodnie z KRS i posługują się nią w codziennej działalności¹⁴². Liczebność zawodników zarejestrowanych w danym związku nie ma

¹⁴¹ Decyzja Nr 13 Ministra Sportu i Turystyki z dnia 5 grudnia 2014 r. w sprawie ogłoszenia „Programu dofinansowania zadań ze środków budżetu państwa związanych z przygotowaniem zawodników kadry narodowej do udziału w igrzyskach olimpijskich oraz przygotowaniem i udziałem w mistrzostwach świata i Europy w sportach olimpijskich w 2015 roku”.

¹⁴² Analizowano wpisy w KRS, zapisy na stronach internetowych oraz odpowiedzi w ankiecie przygotowanej przez MSiT. Należy założyć, iż istnieje możliwość, że w momencie badania skład członków zarządu podlegał właśnie zmianom.

przełożenia na liczbę osób w zarządzie. Wiele związków sportowych odmawia również udzielenia informacji o kompetencjach zarządu. Część związków nie wypełniła ustawowego obowiązku¹⁴³ przekazania do Ministerstwa Sportu i Turystyki sprawozdania z działalności zarządu oraz sprawozdania finansowego – do dnia 23 stycznia 2015 r. do ministerstwa trafiły dane od 59 z 71 polskich związków sportowych (w tym 44 polskie związki sportowe złożyły komplet dokumentów), natomiast pozostałych 12 nie udzieliło żadnej odpowiedzi lub przekazało informacje dot. przybliżonego terminu dostarczenia przedmiotowej dokumentacji.

Polskie związki sportowe są w dużym stopniu uzależnione od dotacji ze środków publicznych. Udział środków z dotacji Ministra Sportu i Turystyki w przychodach związków kształtował się na poziomie do 99%. W przypadku ok. 30% związków, udział ten wynosił więcej niż 80%. Spośród polskich związków sportowych, które udzieliły odpowiedzi na pytanie, największym (ponad 95%) udziałem w przychodach charakteryzowały się Polski Związek Hokeja na Trawie, Polski Związek Korfballu, Polski Związek Podnoszenia Ciężarów, Polski Związek Stermierczy oraz Polski Związek Triathlonu.

Dane pozyskane ze sprawozdawczości polskich związków sportowych do Głównego Urzędu Statystycznego¹⁴⁴ pokazują jeszcze większe uzależnienie polskich związków sportowych od środków publicznych – prawie połowa podmiotów (44%) charakteryzowała się udziałem krajowych środków publicznych w budżecie ogółem na poziomie 80% lub więcej, a w przypadku 24% polskich związków sportowych udział ten wynosił 90% lub więcej. Do tej grupy zaliczają się zarówno polskie związki sportowe o małym budżecie, działające w sportach nieolimpijskich (m.in. ju-jitsu, kickboxing, muaythai, pływaniarstwo), jak i te prowadzące działalność w sportach olimpijskich, posiadające w niektórych przypadkach znacznie większy budżet (m.in. podnoszenie ciężarów, stermierka, wioślarstwo, gimnastyka, łucznictwo).

W 2012 r. blisko połowa z istniejących polskich związków sportowych (31) wykazała¹⁴⁵ dodatni wynik finansowy, który kształtował się w granicach od 20,67 zł do 21 501 206,52 zł. Podkreślenia wymaga fakt, że zdecydowana większość związków z tej grupy wykazała dodatni wynik wyższy niż 50 tys. zł. Pozostałe związki wykazały ujemną relację przychodów do kosztów, która kształtowała się w granicach od -3,11 zł do -13 754 256,13 zł; większość z tej grupy wykazała deficyt większy niż 50 tys. zł.¹⁴⁶

Ważnym aspektem zarządzania polskimi związkami jest partycypacja kobiet w ich władzach. Z analizy struktury członków zarządów polskich związków sportowych działających w sportach olimpijskich wynika, że liczba kobiet w zarządach poszczególnych związków jest bardzo niska i tylko w jednym przypadku przekracza 50% (PZ Łyżwiarstwa Figurowego – 60%).

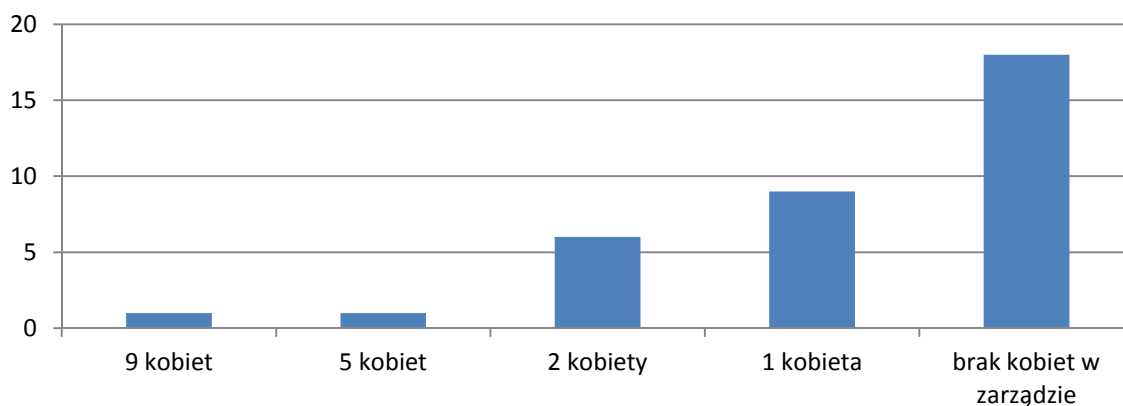
¹⁴³ Zgodnie z art. 9 ust. 4 ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz. U. z 2014 r. poz. 715).

¹⁴⁴ Sprawozdanie z działalności polskiego związku sportowego (KFT-2), Główny Urząd Statystyczny.

¹⁴⁵ Wywiązując się z obowiązku wynikającego z art. 9 ust. 4 ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz. U. z 2014 r. poz. 715), przekazują do Ministerstwa Sportu i Turystyki rozpatrzone przez walne zgromadzenie członków/delegatów związku sprawozdania z działalności zarządu oraz sprawozdania finansowe (wraz z kopią opinii i raportu z badania biegłego rewidenta).

¹⁴⁶ Dane dot. wyników finansowych zostały dodatkowo weryfikowane przez niezależnych biegłych rewidentów.

Wykres 27: Liczba zarządów polskich związków sportowych działających w sportach olimpijskich wg liczby kobiet

Źródło: opracowanie własne

Z zebranych danych¹⁴⁷ wynika, że kobiety stanowią jedynie 9,36% członków zarządów polskich związków sportowych w sportach olimpijskich. Co więcej, na 36 związków w zarządach 18 z nich nie ma ani jednej kobiety, choć niektóre z nich liczą kilkanaście, a nawet ponad 20 osób. Sytuacja ta dotyczy nie tylko związków w sportach częściej uprawianych przez mężczyzn i postrzeganych jako „męskie”, takich jak Polski Związek Zapaśniczy, Polski Związek Bokserski czy Polski Związek Piłki Nożnej, ale również Polskiego Związku Piłki Siatkowej, Polskiego Związku Lekkiej Atletyki czy Polskiego Związku Pływackiego, zarządzających sportami popularnymi zarówno wśród kobiet, jak i mężczyzn, w których obie płcie odnoszą znaczące sukcesy. Wśród pozostałych związków warto zwrócić uwagę na Polski Związek Gimnastyczny, w którym po pierwsze – proporcje płci w zarządzie rozkładają się po równo (5 kobiet i 5 mężczyzn), a po drugie – funkcję prezesa związku pełni kobieta.

Podobnie jak w polskich związkach sportowych, sytuacja wygląda w Polskim Komitecie Olimpijskim (6,78% kobiet w zarządzie) i Polskim Komitecie Paraolimpijskim (5,88%).

2.5.7. Organizacja sportu wyczynowego osób niepełnosprawnych

Zgodnie z ustawą z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie, **sport osób niepełnosprawnych jest objęty tymi samymi regulacjami, co sport osób pełnosprawnych**. Ustawa zawiera przepisy, zgodnie z którymi sportowcy niepełnosprawni mogą uczestniczyć we współzawodnictwie sportowym na tych samych zasadach i w ramach tego samego systemu, co sportowcy pełnosprawni. Zgodnie z rozporządzeniami Ministra Sportu i Turystyki w sprawie określenia rodzajów wyróżnień i wysokości nagród pieniężnych za wybitne osiągnięcia sportowe¹⁴⁸ oraz w sprawie stypendiów sportowych dla członków kadry narodowej¹⁴⁹, sportowcy pełnosprawni i niepełnosprawni otrzymują nagrody pieniężne i stypendia na podstawie tych samych kryteriów i w jednakowej wysokości. Na podstawie

¹⁴⁷ Dane MSiT – stan na dzień 26 stycznia 2015 r.

¹⁴⁸ Dz. U. z 2012 r. poz. 1107.

¹⁴⁹ Dz. U. z 2012 r. poz. 1130.

art. 36 ustawy o sporcie przyznawane są świadczenia dla olimpijczyków, paraolimpijczyków i sportowców głuchych.

W praktyce, zadania w obszarze sportu wyczynowego osób niepełnosprawnych realizowane są przez ogólnopolskie stowarzyszenia oraz polskie związki sportowe. **Model organizacji sportu osób niepełnosprawnych w Polsce związany jest nadal bardziej z rodzajem niepełnosprawności niż ze sportem** – wyróżniamy organizacje działające w środowisku osób z niepełnosprawnością fizyczną (np. Polski Związek Sportu Niepełnosprawnych „Start”, Stowarzyszenie Piłki Nożnej Osób Niepełnosprawnych „Amp Futbol”, Stowarzyszenie Sportu Osób Niepełnosprawnych), w środowisku osób niesłyszących i słabosłyszących (Polski Związek Sportu Niesłyszących), w środowisku osób niewidomych i słabowidzących (Stowarzyszenie Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki Niewidomych i Słabowidzących „Cross”, Związek Kultury Fizycznej „Olimp”, Polski Związek Sportu Niepełnosprawnych „Start”) oraz w środowisku osób z niepełnosprawnością intelektualną (Związek Stowarzyszeń Sportowych „Sprawni-Razem”). Za sporty w poszczególnych grupach niepełnosprawności odpowiadają przeważnie organizacje wielosportowe, ale są i takie, które działają tylko w obrębie jednego sportu. W ostatnich latach, w wyniku działań podejmowanych przez Ministerstwo Sportu i Turystyki, coraz aktywniej działają w tym obszarze również polskie związki sportowe – w 2011 r. sportem osób niepełnosprawnych zajmował się 1 polski związek sportowy działający w obrębie 1 sportu, a w 2014 r. – już 12 takich podmiotów.

Tabela 14: Polskie związki sportowe (działające w obrębie 1 sportu) prowadzące działalność w sporcie osób niepełnosprawnych w latach 2011-2014

2011	2012	2013	2014
PZ Jeździecki	PZ Jeździecki	PZ Jeździecki	PZ Jeździecki
	PZ Kajakowy	PZ Kajakowy	PZ Kajakowy
		PZ Bilardowy	PZ Bilardowy
		PZ Kęglarski	PZ Kęglarski
		PZ Tenisa Stołowego	PZ Tenisa Stołowego
		PZ Tenisowy	PZ Tenisowy
		PZ Taekwondo Olimpijskiego	PZ Taekwondo Olimpijskiego
		PZ Żeglarski	PZ Żeglarski
			PZ Badmintona
			PZ Koszykówki
			PZ Łuczniczy
			PZ Triathlonu

Źródło: opracowanie własne.

Współzawodnictwo międzynarodowe sportu osób niepełnosprawnych opiera się na ruchu paraolimpijskim, którym kieruje Międzynarodowy Komitet Paraolimpijski (International

Paralympic Committee, IPC) oraz ruchu olimpijskim osób głuchych i niedosłyszących, kierowanym przez Międzynarodowy Komitet Sportu Głuchych (International Committee of Sports for the Deaf, ICSD). Sporty nieobjęte programami igrzysk paraolimpijskich ani igrzysk głuchych są zarządzane przez właściwe międzynarodowe federacje sportowe. Organizacją sportu paraolimpijskiego w Polsce zajmuje się Polski Komitet Paraolimpijski.

Obecnie, w programie **igrzysk paraolimpijskich** znajduje się 27 sportów – 22 letnie oraz 5 zimowych. W Polsce na poziomie wyczynowym organizowane jest współzawodnictwo w 25 sportach paraolimpijskich: 20 letnich (boccia, goalball, kolarstwo, koszykówka na wózkach, lekkoatletyka, łucznictwo, paraujeżdżenie, parakajakarstwo, piłka nożna 5-osobowa, piłka siatkowa na siedząco, pływanie, podnoszenie ciężarów (powerlifting), rugby na wózkach, strzelectwo sportowe, szermierka na wózkach, tenis na wózkach, tenis stołowy, wioślarstwo, żeglarstwo, triathlon) i 5 zimowych (curling na wózkach, hokej na sledgach, narciarstwo biegowe i biathlon, narciarstwo zjazdowe).

Polska jest istotnym uczestnikiem letnich Igrzysk Paraolimpijskich. Od 2000 r. polska letnia reprezentacja paraolimpijska liczy ok. 100 osób, stanowiąc ok. 2,5% wszystkich uczestników Igrzysk. Pozycja medalowa reprezentacji Polski na letnich Igrzyskach Paraolimpijskich w ostatnich 20 latach charakteryzowała się względną stabilizacją (między 8. miejscem w 2000 r. a 18. w 2004 r. i 2008 r.). Polska zimowa reprezentacja paraolimpijska w ostatnich 7 imprezach liczyła średnio kilkanaście osób, stanowiąc podobny udział wszystkich uczestników jak to ma miejsce podczas letnich Igrzysk Paraolimpijskich. Od Igrzysk w Nagano w 1998 r., polski dorobek medalowy nie przekracza 3 medali.

Sport osób niesłyszących organizacyjnie jest niezależny od sportu paraolimpijskiego. Międzynarodowy Komitet Sportu Głuchych, który zrzesza 104 krajowe federacje sportu niesłyszących jest organizacją kierującą ruchem olimpijskim głuchych. Igrzyska Głuchych (Deaflympics) odbywają się co cztery lata, zarówno letnie i zimowe, jednak w innych latach i w innych miejscach niż igrzyska olimpijskie i paraolimpijskie. Programem letnich igrzysk głuchych objętych jest 18 sportów¹⁵⁰, natomiast zimowych – 5 sportów¹⁵¹. Organizacją skupiającą sport osób niesłyszących w Polsce jest Polski Związek Sportu Niesłyszących, który prowadzi działalność w następujących sportach: lekkoatletyka, koszykówka, piłka siatkowa, pływanie, piłka nożna, tenis stołowy, judo, zapasy, bowling, badminton, kolarstwo, karate, taekwondo, żeglarstwo, narciarstwo, snowboard oraz szachy.

W ostatnich 6 letnich igrzyskach głuchych startowało średnio 45 polskich zawodników, co stanowiło ok. 2% wszystkich uczestników. We wspomnianym okresie, Polacy zdobywali od 1 do 5 medali. Natomiast udział Polski w zimowych igrzyskach głuchych jest marginalny – Polska wystawiła swoją reprezentację jedynie trzykrotnie w historii igrzysk (maksymalnie 5 osób w 1979 r., jedynie 2 osoby w 2003 i 2007 r.) i nigdy nie zdobyła medalu.

¹⁵⁰ Lekkoatletyka, badminton, koszykówka, piłka siatkowa, piłka nożna, piłka ręczna, siatkówka plażowa, bowling, judo, kolarstwo, karate, biegi na orientację, strzelectwo, pływanie, tenis stołowy, tenis ziemny, taekwondo, zapasy.

¹⁵¹ Narciarstwo alpejskie, narciarstwo biegowe, curling, hokej na lodzie, snowboard.

Niestety aktualnie trudno oszacować ogólną liczbę niepełnosprawnych sportowców. Łączna liczba członków kadry narodowej sportu osób niepełnosprawnych wynosiła w 2013 r. 1135 osób. Wśród nich 549 zawodników uprawiających sporty paraolimpijskie, 319 zawodników sportu osób głuchych i niedosłyszących oraz 267 niepełnosprawnych zawodników sportów nieolimpijskich. Spośród wszystkich członków kadry narodowej, 235 osób (21%) należało do juniorskiej lub niższej kategorii wiekowej.

Tabela 15: Liczba członków kadry narodowej osób niepełnosprawnych w latach 2009-2013

	Paraolimpijska			Głuchych			Nieolimpijska			Razem		
	K	M	R	K	M	R	K	M	R	K	M	R
2009	84	301	385	95	144	239	106	193	299	285	638	923
2010	140	380	520	92	168	260	72	165	237	304	713	1017
2011	122	331	453	59	106	165	74	187	261	255	624	879
2012	121	361	482	87	187	274	48	160	208	256	708	964
2013	131	418	549	111	208	319	71	196	267	313	822	1135

K – kobiety, M – mężczyźni, R – razem

Źródło: opracowanie własne

2.5.8. Zagrożenia dla uczciwości współzawodnictwa sportowego

Do najpoważniejszych zagrożeń uczciwości współzawodnictwa sportowego zalicza się doping oraz ustawianie zawodów sportowych. Obok wyżej wymienionych również bezpieczeństwo imprez sportowych wskazuje się jako zjawisko mające wpływ na zgodny z regułami gry i niezakłócony przebieg zawodów.

Podstawowym działaniem w zakresie zwalczania doping w sporcie jest kontrola stosowania przez zawodników substancji i metod zabronionych, za co w Polsce odpowiada Komisja do Zwalczania Doping w Sporcie. W okresie od 2008 do 2013 r. obserwujemy stałą tendencję wzrostową pod względem liczby pobranych przez Komisję próbek fizjologicznych (od 2684 w 2008 r. do 3501 w 2013 r.). Po tym okresie zanotowano spadek liczby pobieranych próbek, co wynika z równoważenia kryterium jakościowego i ilościowego w działalności Komisji (zwiększenie liczby pobieranych próbek krwi, rozszerzenie zakresu analiz itd.). Nie wpłynęło to jednak na obniżenie skuteczności w zakresie kontroli stosowania substancji i metod zabronionych liczonej liczbą wykrytych przypadków pozytywnych. Ta kształtowała się w Polsce w latach 2011-2014 na stałym poziomie, od 40 do 60 naruszeń przepisów antydopingowych rocznie, co stanowiło każdorazowo około 1,5-2,5% kontrolowanych.

Analizując działalność podmiotów pełniących funkcję narodowych organizacji antydopingowych w innych państwach europejskich, określić można optymalny poziom nasycenia kontrolą antydopingową w Polsce. Dane zebrane za rok 2012 przez Radę Europy¹⁵² wskazują, iż państwa o podobnej charakterystyce do Polski (podobne lub większe terytorium, liczba ludności powyżej 20 mln mieszkańców, duży priorytet w polityce państwa dla sportu wyczynowego, zarówno zimowego, jak i letniego), posiadające na swoim terytorium laboratorium akredytowane przez Międzynarodową Agencję Antydopingową (World

¹⁵² Raport roczny Rady Europy na temat narodowych polityk antydopingowych w 2012 r., T-DO (2014) 03.

Anti-Doping Agency, WADA), legitymują się nasyceniem kontroli antydopingowej na poziomie 12-15 próbek fizjologicznych na 100 tys. mieszkańców. Tak liczony wskaźnik dla Hiszpanii za 2012 r. wynosił 11,30, dla Niemiec 11,98, dla Francji 15,89 oraz dla Rumunii 15,23. Zdecydowanie najwyższy współczynnik cechuje państwa o znacząco wyższym wskaźniku zamożności (PKB *per capita*) lub mniejszej liczbie mieszkańców (Portugalia 32,92, Finlandia 55,52, Norwegia 80,31). W przypadku Polski poziom nasycenia kontrolą antydopingową w 2012 r. wyniósł 8,24. Przy założeniu jego optymalizacji, liczba próbek fizjologicznych pobieranych od zawodników w Polsce powinna się kształtować na poziomie 4500-4700, czyli o około 30% wyższym niż aktualnie (3100 w 2015 r.).

Działalność narodowych organizacji antydopingowych, zgodnie z wytycznymi WADA¹⁵³, cechuje obecnie podejście jakościowe do kontroli antydopingowej. Oznacza to wykorzystanie w większym stopniu posiadanych zasobów informacyjnych i analitycznych (tzw. kontrole celowane, program paszportu biologicznego, działalność śledcza), a także zmianę polityki w zakresie planowania i realizacji kontroli (większy udział badań poza zawodami oraz badań krwi, zwiększenie zakresu analiz próbek krwi i moczu). W praktyce działalności wiodących narodowych organizacji antydopingowych (Niemcy, Francja, Wielka Brytania). Nie skutkuje to jednak zdecydowanym ograniczeniem liczby przeprowadzanych kontroli.

Obok narodowej organizacji antydopingowej w Polsce działa również akredytowane przez WADA laboratorium antydopingowe, funkcjonujące jako Zakład Badań Antydopingowych (dalej: ZBA) w strukturze organizacyjnej Instytutu Sportu. Posiadanie akredytowanego laboratorium na terytorium naszego kraju jest istotnym argumentem w kontekście ubiegania się o najważniejsze imprezy sportowe. Aktualnie na świecie działa nieco ponad 30 takich placówek, uprawnionych do analizy próbek fizjologicznych zawodników. Zgodnie z deklaracją wsparcia oraz na podstawie przepisów ustawy o sporcie Instytutowi zapewnia się środki finansowe na utrzymanie akredytacji WADA, w tym na przeprowadzanie analiz próbek fizjologicznych pobranych przez Komisję do Zwalczania Dopingu w Sporcie. Począwszy od 2010 r. liczba próbek przyjętych do analiz antydopingowych przez ZBA systematycznie rośnie (od 3153 w 2010 r. do 4509 w 2013 r.). Jak wykazano w raporcie Rady Europy za 2012 r., przeciętna liczba analiz wykonywanych w laboratoriach akredytowanych przez WADA na terenie Europy wynosiła 6260,67 (przy 4154 próbkach ZBA w analogicznym okresie). Należy również zwrócić uwagę, iż w strukturze liczby próbek przyjętych do analizy przez wiodące laboratoria istotną pozycję stanowią próbki pochodzące od podmiotów zewnętrznych w stosunku do właściwej narodowej organizacji antydopingowej, a więc inaczej niż w Polsce.

Analiza zjawiska korupcji w sporcie i określenie jej skali naraża na trudności metodologiczne, bowiem dostępne dane albo mają charakter szacunkowy, albo wskazują na ujawnioną, a nie rzeczywistą jego skalę. Z badania przeprowadzonego przez Międzynarodową Federację Piłkarzy Zawodowych (Fédération Internationale des Associations de Footballeurs Professionnels, FIFPro)¹⁵⁴ wynika, iż 55% piłkarzy z Europy Środkowej

¹⁵³ Międzynarodowy standard badań i śledztw (ISTI) WADA.

¹⁵⁴ FIFPro Black Book Eastern Europe, 2012 r.

i Wschodniej, którzy nie otrzymują terminowo wynagrodzenia za grę (w takiej sytuacji znalazło się 41,4% ankietowanych), było nakłanianych do ustawiania meczów piłkarskich. Można zatem założyć, że problem ten dotyczy ponad 20% uprawiających futbol w naszym regionie. Z kolei w badaniu TNS OBOP z 2005 r.¹⁵⁵ ankietowani wskazali, że spośród środowisk pracowniczych, sędziowie sportowi są w największym stopniu narażeni na zachowania korupcyjne. Ponadto w latach 2003-2010 w Polsce za przestępstwo korupcji sportowej (wówczas art. 296b Kodeksu karnego) skazano łącznie 44 osoby (najwięcej – 15 osób – w 2005 r.), w 2011 r. 4 osoby na podstawie przepisów ustawy o sporcie, a w 2012 r. kolejne 3. Wiele z postępowań w tych sprawach znajduje się wciąż w toku.

W przedmiocie bezpieczeństwa imprez sportowych należy zauważyć, że jego poziom w Polsce systematycznie się podnosi. Przyczyn takiego stanu rzeczy należy upatrywać przede wszystkim w standardach prawa obowiązującego w tym zakresie, jak również w profesjonalizacji działań organizatorów imprez sportowych oraz poprawie stanu infrastruktury, na której imprezy te się odbywają. w związku z przeprowadzonymi w I poł. 2014 r. meczami piłki nożnej odnotowano o 37,2% mniej przestępstw niż w analogicznym okresie roku 2013. Również liczba skierowanych do działań policjantów zmniejszyła się w stosunku do I poł. 2013 r. o 12,8%. Tendencja ta dotyczy także liczby wykonanych przez Policję zabezpieczeń przejazdów uczestników meczów piłkarskich, gdzie w analizowanym okresie odnotowano spadek o 23,5%¹⁵⁶.

Dane Komendy Głównej Policji oraz statystyki Polskiego Związku Piłki Nożnej wskazują jednak, że pomimo wyraźnych zmian na lepsze, na polskich stadionach wciąż pojawiają się incydenty zagrażające bezpieczeństwu widzów. Ministerstwo Sportu i Turystyki monitoruje na bieżąco sytuację na stadionach. W poprzednich sezonach zaobserwowano zarówno trendy pozytywne, takie jak: poprawa bezpieczeństwa i podniesienie poziomu obsługi widza meczu piłki nożnej na stadionach najwyższych klas rozgrywkowych piłki nożnej czy pogłębienie dialogu podmiotów odpowiedzialnych za bezpieczeństwo meczów piłki nożnej, jak i negatywne. W sezonie 2013/2014 podczas 19 meczów Ekstraklasy i 2 meczów I ligi doszło do przerwania zawodów ze względu na wystąpienie incydentów (głównie użycie środków pirotechnicznych). Ponadto na 6 meczach Ekstraklasy i 1 meczu I ligi odnotowano zakłócenie porządku na stadionie¹⁵⁷. Problemy z zapewnieniem bezpieczeństwa pojawiały się również w związku z organizacją meczów w niższych ligach piłki nożnej. Odnotowano także w ostatnich latach przypadki infiltrowania środowisk kibiców przez grupy skrajnie nacjonalistyczne, walczące o dominację w stowarzyszeniach kibiców czy też przypadki zrywania współpracy stowarzyszeń kibicowskich z klubami sportowymi. Współpraca klubów ze stowarzyszeniami kibiców jest w wielu przypadkach wciąż dość niestabilna (czasem niemożliwa) i zależy od wielu czynników, w tym decyzji wojewody o zamknięciu trybun, działań lokalnej policji czy polityki klubu.

¹⁵⁵ TNS OBOP, Korupcja w przededniu zmiany politycznej, 4-8 i 25-29 sierpnia 2005 r.

¹⁵⁶ Dane Komendy Głównej Policji.

¹⁵⁷ Dane statystyczne Polskiego Związku Piłki Nożnej.

Powyższą analizę można podsumować następującymi tezami dotyczącymi sportu wyczynowego w Polsce:

- Polski sport wyczynowy nie posiada dostatecznych narzędzi pozwalających na rzetelne opisanie skali jego zasięgu. Brak możliwości jednoznacznego określenia liczby zawodników uprawiających poszczególne sporty, co znacznie utrudnia strategiczne zarządzanie sportami oraz prowadzenie polityki opartej na faktach w obszarze sportu wyczynowego.
- Bez wątpienia najpopularniejszym sportem w Polsce jest piłka nożna. Stosunkowo dużą popularnością cieszą się pozostałe gry zespołowe oraz sporty walki. Dużą liczbę zawodników wykazują również polskie związki działające w sportach niewymagających intensywnego wysiłku fizycznego (m.in. wędkarstwo, brydż sportowy, szachy). Wiele polskich związków sportowych wykazuje mniej niż 1 tys. zawodników trenujących dany sport, wśród nich – prawie wszystkie sporty zimowe.
- Sport wyczynowy w Polsce opiera się na rywalizacji w kategoriach młodzieżowych¹⁵⁸. Seniorami jest niewiele ponad 35% zawodników uczestniczących we współzawodnictwie sportowym.
- Polska notuje względną stabilizację w występach na letnich igrzyskach olimpijskich, plasując się na miejscach ok. 20-30 w klasyfikacji medalowej oraz zdobywając ok. 10 medali. Najwięcej medali w ostatnich latach reprezentacja Polski zdobyła w lekkiej atletyce (przeważnie rzuty), kajakarstwie, wioślarstwie oraz podnoszeniu ciężarów. Systematycznie obniża się skuteczność startowa polskiej reprezentacji olimpijskiej na letnie igrzyska olimpijskie.
- Wiele sukcesów sportowych polscy zawodnicy odnoszą w sportach (a nawet konkurencjach) cieszących się mniejszą popularnością, uprawianych przez małą liczbę sportowców, często niemożliwych do uprawiania w ramach sportu dla wszystkich (np. skoki narciarskie, rzut młotem, skok o tyczce).
- Wyniki reprezentacji Polski na zimowych igrzyskach olimpijskich systematycznie poprawiają się; rośnie również skuteczność startowa. Najwięcej medali w ostatnich latach reprezentacja Polski wywalczyła w narciarstwie klasycznym (biegi narciarskie oraz skoki narciarskie) oraz łyżwiarstwie szybkim.
- Należy odnotować sukcesy (zarówno w rywalizacji narodowej, jak i klubowej) polskich drużyn (kobiet oraz mężczyzn) w sportach drużynowych, w szczególności w piłce siatkowej oraz piłce ręcznej, a także postępującą poprawę poziomu najlepszych polskich zawodników w kolarstwie i tenisie.
- Wysokość finansowania poszczególnych polskich związków sportowych ze środków budżetu państwa, poza wpływem tzw. kryterium historycznego, będącego odbiciem możliwości polskich związków sportowych w zakresie potencjału wynikowego oraz organizacyjnego, zależna jest w głównej mierze od wyników sportowych osiąganych w ostatnich latach oraz potencjalnej liczby medali do zdobycia w danym sporcie na igrzyskach olimpijskich. Biorąc pod uwagę, że wyniki sportowe są w dużej mierze

¹⁵⁸ Rozumianych zbiorczo jako wszystkie kategorie wiekowe poniżej „seniora”.

uzależnione od wysokości finansowania danego sportu, obecny algorytm nie daje realnej możliwości odwrócenia tendencji podniesienia potencjału wynikowego sportów, które nie osiągają obecnie sukcesów.

- Przydzielając finansowanie polskim związkom sportowym marginalizuje się wiele istotnych kwestii, takich jak jakość zarządzania związkiem, transparentność działania związku czy liczba zawodników uprawiających dany sport. Pomijane są również kwestie popularności sportu, jego prozdrowotnego charakteru oraz możliwości jego wykorzystania do promocji powszechnej aktywności fizycznej.
- Algorytm finansowy nie uwzględnia „zasięgu” poszczególnych sportów – liczby krajów biorących udział we współzawodnictwie sportowym czy medialności. Może skutkować faktem, że premiowane są sporty, w których osiągnięcie sukcesu jest względnie łatwe ze względu na małą liczbę krajów biorących udział we współzawodnictwie.
- System finansowania sportu młodzieżowego jest mało efektywny, jeśli chodzi o przygotowanie młodych sportowców do odnoszenia sukcesów w kategoriach seniorskich. Sukcesy w rywalizacji w ramach systemu sportu młodzieżowego najczęściej stają się celem samym w sobie, ze względu na bezpośrednie korzyści finansowe z nimi związane.
- Część polskich związków sportowych ma problemy z terminowym przekazywaniem sprawozdań oraz funkcjonowaniem w zgodzie z przepisami prawa powszechnego oraz wewnętrznego. Ponadto wiele z tych podmiotów jest uzależnionych finansowo od środków publicznych, nie potrafiąc pozyskać środków własnych.

3. CELE

Wizja: Aktywne i zdrowe społeczeństwo.

Wizją, której realizacji będą służyć strategiczne działania podejmowane w obszarze sportu, jest społeczeństwo, które ma wykształcony nawyk podejmowania aktywności fizycznej dostatecznie często i intensywnie, aby dzięki temu móc dłużej cieszyć się życiem w zdrowiu, a tym samym zarówno zwiększyć poziom zadowolenia z życia, jak i obniżyć koszty społeczne związane z prowadzeniem niezdrowego trybu życia.

Cel główny: Tworzenie warunków dla rozwoju sportu oraz promocja aktywności fizycznej pozytywnie wpływającej na zdrowie.

Głównym celem zapisanym w dokumencie jest stworzenie takich warunków, które umożliwią zbliżenie się do zarysowanej wizji, idealnego stanu docelowego – aktywnego i zdrowego społeczeństwa. Cel główny zakłada 2 główne komponenty – działania związane z tworzeniem warunków (infrastruktury, oferty, struktury organizacyjnej) dla upowszechniania aktywności fizycznej oraz promocję zdrowego i aktywnego stylu życia. Cel główny będzie realizowany poprzez poniższe cele szczegółowe.

Cele szczegółowe:

1. Zapewnienie warunków i oferty dla powszechnego podejmowania aktywności fizycznej na każdym etapie życia.
2. Wykorzystanie sportu na rzecz budowy kapitału społecznego.
3. Poprawa warunków organizacyjno-prawnych dla rozwoju sportu oraz zwiększenie dostępności wykwalifikowanych zasobów kadrowych.
4. Wykorzystanie potencjału sportu na poziomie wyczynowym na rzecz upowszechnienia aktywności fizycznej lub promocji Polski na arenie międzynarodowej.

Cel szczegółowy 1. Zapewnienie warunków i oferty dla powszechnego podejmowania aktywności fizycznej na każdym etapie życia.

Cel szczegółowy 1 obejmuje działania związane z zapewnieniem warunków dla powszechnego uprawiania aktywności fizycznej. Zgodnie z porządkiem przyjętym w Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020, działania zostały przyporządkowane różnym etapom życia człowieka – dzieciństwu i młodości (sport i aktywność fizyczna w szkole), życiu dorosłemu (godzenie aktywności fizycznej/kariery sportowej z życiem zawodowym i rodzinnym) oraz podeszłemu wiekowi (aktywność fizyczna jako forma przedłużenia aktywności społecznej). Na każdym etapie planowane są działania związane z zapewnianiem niezbędnej infrastruktury, oferty zajęć oraz promocją aktywności fizycznej.

Ważnym komponentem ujętym w tym celu jest problematyka przestrzeni publicznej sprzyjającej podejmowaniu aktywności fizycznej. Z badań przedstawionych w diagnozie wynika, że Polacy najczęściej uprawiają sport w sposób niezorganizowany, w miejscu publicznie dostępnym (np. park). Ponadto, w porównaniu z innymi krajami, w Polsce stosunkowo mało osób regularnie podejmuje pozasportową aktywność fizyczną, do której przede wszystkim zalicza się m.in. aktywność fizyczną związaną z przemieszczaniem się. Stworzenie warunków oraz promocja podejmowania „transportowej” aktywności fizycznej może znacząco przyczynić się do prowadzenia zdrowszego i bardziej aktywnego trybu życia, pomimo zdiagnozowanej bariery braku czasu. Ponadto zagadnienia rewitalizacji i rekultywacji terenów zdegradowanych i przeznaczenie ich na funkcje rekreacyjne oraz niskoemisyjnego transportu miejskiego, w tym pieszego i rowerowego, są wprost wskazane jako priorytety inwestycyjne w ramach unijnej perspektywy finansowej 2014-2020, co umożliwia realizację tego typu inwestycji przy dofinansowaniu ze środków Unii Europejskiej.

Cel szczegółowy 1 koresponduje z działaniami Komisji Europejskiej oraz Światowej Organizacji Zdrowia, które kładą nacisk na promocję aktywności fizycznej pozytywnie wpływającej na zdrowie (ang. Health-enhancing physical activity, HEPA). Aktywność fizyczna prezentowana jest w bardzo szerokim kontekście – nie tylko jako czynnik przyczyniający się do dłuższego pozostawania w zdrowiu, lecz również jako prawo i przywilej każdego człowieka, narzędzie prawidłowego rozwoju psychicznego i społecznego. W związku z powyższym, działania związane z promocją aktywności fizycznej pozytywnie wpływającej na zdrowie wykraczają poza wąsko rozumiany obszar sportu, zaś odnoszą się w szczególności do zapewnienia sprzyjających warunków do pozostawania aktywnym w każdej fazie życia oraz w każdej roli społecznej. Działania promujące aktywność fizyczną muszą zatem być zawarte w wielu sektorowych politykach, nie tylko sportowej i zdrowotnej, lecz również społecznej, transportowej, planistycznej (urbanistycznej) i środowiskowej. Ponadto wskazane byłoby, zgodnie z kierunkiem wskazanym w projektowanej *Europejskiej Strategii Aktywności Fizycznej WHO*¹⁵⁹, umiejscowienie w strukturach administracji rządowej

¹⁵⁹ Światowa Organizacja Zdrowia (World Health Organisation, WHO), *WHO European Region Physical Activity Strategy 2016-2025*, projekt [kwiecień 2015 r.].

krajowej instytucji koordynującej wszystkie wielosektorowe działania z zakresu promocji prozdrowotnej aktywności fizycznej.

Priorytet 1.1. Kształtowanie nawyku podejmowania aktywności fizycznej oraz podnoszenie sprawności fizycznej dzieci i młodzieży.

Dzieci i młodzież są grupą wymagającą szczególnego wsparcia w zakresie organizacji zajęć sportowo-rekreacyjnych. Okres edukacji szkolnej jest szczególnie istotny w życiu człowieka ze względu na kształtowanie wielu nawyków behawioralnych. Szczególnie istotne jest w tym kontekście zachęcenie dzieci i młodzieży szkolnej do prowadzenia zdrowego i aktywnego stylu życia. Regularne podejmowanie aktywności fizycznej sprzyja właściwemu rozwojowi psychofizycznemu dzieci i młodzieży, a także może pełnić pomocniczą rolę w nawiązywaniu relacji społecznych oraz przeciwdziałaniu zjawiskom patologicznym. Egalitarny charakter sportu i aktywności fizycznej może w szczególności przyczynić się do integracji dzieci i młodzieży z różnych środowisk, ucząc tolerancji oraz kształtując umiejętność współpracy. Dużą rolę odgrywają w tym zakresie zarówno wzorce rodzinne, jak i instytucjonalne.

Warto również podkreślić istotną rolę wzorców kulturowych, w tym najważniejszych – przekazywanych w rodzinie. Aktualnie promowany wzorzec rozwoju oparty o maksymalizację konsumpcji dóbr i usług sprzyja zachowaniom aspołecznym lub pozornie społecznym (z wykorzystaniem tzw. serwisów społecznościowych) oraz siedzącemu trybowi życia. Istotne jest zatem prezentowanie aktywności fizycznej jako atrakcyjnej, konkurencyjnej dla gier i zabaw z wykorzystaniem nowych technologii, formy spędzania wolnego czasu, w tym również dla całej rodziny. Ponadto rozwój nowych technologii z zakresu tzw. activity tracking (śledzenie i udostępnianie przebytych tras treningowych itp.) również może zostać wykorzystany w celu promocji aktywności fizycznej.

Kierunek interwencji 1.1.1. Zapewnianie niezbędnej ogólnodostępnej infrastruktury sportowej i rekreacyjnej, w tym infrastruktury przyszkolnej.

Zapewnianie ogólnodostępnej infrastruktury sportowej i rekreacyjnej jest jednym z podstawowych czynników warunkujących podejmowanie aktywności fizycznej, nie tylko wśród dzieci i młodzieży. Jak wykazano w diagnozie, ok. 25% szkół w Polsce nie ma dostępu ani do boiska sportowego, ani do sali gimnastycznej. Zaleca się, aby przynajmniej jeden z tych dwóch typów obiektów był dostępny w każdej szkole (z wyjątkiem przypadków szczególnych, np. szkół z bardzo małą liczbą uczniów). Warto zwrócić uwagę na negatywną tendencję spadku odsetka szkół z dostępem do sali gimnastycznej w miastach, szczególnie tych największych.

Inwestycje w przyszkolną infrastrukturę sportową mogą być elementem szerszego wsparcia placówki, a nawet jej najbliższego sąsiedztwa. Istotne jest, aby przyszkolne obiekty sportowo-rekreacyjne były dostępne dla uczniów oraz mieszkańców również po godzinach lekcyjnych. Warto również pamiętać o zróżnicowanych potrzebach ruchowych dzieci i młodzieży w różnym wieku oraz o różnym stopniu sprawności, stąd inwestycje w infrastrukturę nie

powinny ograniczać się do obiektów *stricte* sportowych, lecz uwzględniać również obiekty rekreacyjne przeznaczone dla młodszych dzieci, np. place zabaw czy ścieżki sprawnościowe.

Do najważniejszych działań w ramach powyższego kierunku interwencji należą:

- dofinansowywanie budowy oraz przebudowy ogólnodostępnej przyszkolnej infrastruktury sportowej;
- dofinansowywanie budowy ogólnodostępnej infrastruktury sportowej i rekreacyjnej uwzględniającej potrzeby rozwoju fizycznego dzieci i młodzieży we wszystkich grupach wiekowych.

Kierunek interwencji 1.1.2. Zapewnianie ogólnodostępnej oferty zajęć sportowych sprzyjających zrównoważonemu rozwojowi psychofizycznemu dzieci i młodzieży.

Podstawową formą zajęć sportowo-rekreacyjnych dla dzieci i młodzieży są lekcje wychowania fizycznego w szkole. Z diagnozy wynika, że niepokojąco duży jest odsetek młodzieży (szczególnie w wieku gimnazjalnym i ponadgimnazjalnym), która nie uczestniczy regularnie w lekcjach wychowania fizycznego. Lekcje wychowania fizycznego często uznawane są za nieatrakcyjne lub związane z różnego rodzaju problemami wynikającymi ze zbyt dużej trudności zadań przy obniżonej sprawności części uczniów, ocennej postawy nauczyciela oraz szczególnej presji grupy rówieśniczej. Presja grupy oraz rosnący poziom agresji stosunków społecznych pomiędzy uczniami (w tym tendencja publicznego „kompromitowania” nie lubianych kolegów/koleżanek) może wpływać na obniżanie się poziomu uczestnictwa w zajęciach w szczególności uczniów mniej sprawnych fizycznie oraz otyłych lub z nadwagą. Pożądaną sytuacją jest także aktywne uczestnictwo uczniów niepełnosprawnych w lekcjach wychowania fizycznego, dostosowanych do ich indywidualnych potrzeb.

Warto również podjąć działania mające na celu podniesienie prestiżu zajęć wychowania fizycznego, które często są traktowane jako mniej ważne niż pozostałe przedmioty szkolne. Działaniem niewątpliwie realizującym powyższy postulat oraz motywującym do przeprowadzania lekcji wychowania fizycznego w pełnym wymiarze byłoby np. wprowadzenie możliwości zdawania matury z wychowania fizycznego, uwzględniającej wiedzę z historii sportu i ruchu olimpijskiego, reguł sportowych, lecz także prawidłowego wykonywania ćwiczeń fizycznych i zdrowego trybu życia.

Ważnym aspektem jest również zapewnienie wystarczającej oferty zajęć pozalekcyjnych. Dzieci i młodzież zdecydowanie preferują sporty wymagające zorganizowanej formy zajęć (gry zespołowe, taniec). Ponadto często nie dysponują jeszcze wystarczającą wiedzą, która pozwalałaby na prawidłowe wykonywanie ćwiczeń bez szkody dla zdrowia (np. podczas zajęć w siłowni). Atrakcyjna oferta pozalekcyjnych zajęć sportowo-rekreacyjnych powinna być również alternatywą dla innych, mniej angażujących fizycznie form spędzania wolnego czasu.

Do najważniejszych działań w ramach powyższego kierunku interwencji należą:

- uatrakcyjnienie szkolnych zajęć wychowania fizycznego poprzez dofinansowanie programów upowszechniania sportu w szkole, dostosowanych do faz rozwoju oraz zróżnicowanych potrzeb i preferencji poszczególnych grup wiekowych oraz płci;
- rozszerzenie zakresu zajęć sportowo-rekreacyjnych w szkole, np. w formie zajęć pozalekcyjnych przeznaczonych dla uczniów o różnym poziomie sprawności;
- dofinansowanie programów upowszechniania sportu dzieci i młodzieży przy wykorzystaniu ogólnodostępnych obiektów sportowo-rekreacyjnych, dostosowanych do faz rozwoju oraz zróżnicowanych potrzeb i preferencji poszczególnych grup wiekowych oraz płci;
- promocja podniesienia prestiżu zajęć wychowania fizycznego w szkole;
- wsparcie organizacji imprez sportowych dla dzieci i młodzieży, ukierunkowanych na ich powszechne uczestnictwo.

Kierunek interwencji 1.1.3. Promocja aktywności fizycznej wśród dzieci i młodzieży z uwzględnieniem jej prozdrowotnego charakteru.

Aktywność fizyczna powinna stanowić element szerszej interwencji promującej zdrowy i aktywny styl życia dzieci i młodzieży. Wśród innych, niezbędnych dla spójnego przekazu elementów należy wymienić przede wszystkim edukację na temat zdrowego odżywiania się oraz działania na rzecz ograniczania upowszechniającego się siedzącego trybu życia. Uczniowie powinni być edukowani, że powszechne korzystanie z urządzeń nowych technologii informatycznych i komunikacyjnych ma również negatywne skutki – nie tylko w postaci obniżenia i tak już przeciętnie niskiego poziomu aktywności fizycznej, lecz również potencjalnych problemów z nawiązywaniem prawidłowych relacji społecznych. Ważnym elementem przekazu może być również edukacja ekologiczna promująca poszanowanie środowiska naturalnego, spędzanie wolnego czasu na łonie przyrody oraz wykorzystywanie zasobów zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju.

Dużym wyzwaniem jest współpraca międzyresortowa na poziomie operacyjnym w zakresie rozwiązań promujących aktywność fizyczną oraz zdrowy tryb życia w szkole. Należy zauważyć, że w 2010 r. powołano Radę Programową ds. Promocji Zdrowia i Profilaktyki Problemów Dzieci i Młodzieży – ciało eksperckie w Ministerstwie Edukacji Narodowej¹⁶⁰, do którego zadań należy określanie kierunków działań oraz zadań w zakresie promocji zdrowia i profilaktyki problemów dzieci i młodzieży oraz wspieranie wdrażania edukacji zdrowotnej zapisanej w nowej podstawie programowej. Rada¹⁶¹ zwraca uwagę m.in. na potrzebę

¹⁶⁰ W skład Rady wchodzi przedstawiciele lub eksperci Ministerstwa Edukacji Narodowej, Ministerstwa Zdrowia oraz Ministerstwa Sportu i Turystyki.

¹⁶¹ Postulaty uczestników seminarium „Kształcenie i doskonalenie nauczycieli wychowania fizycznego w zakresie edukacji zdrowotnej”, zorganizowanego przez Radę Programową ds. Promocji Zdrowia i Profilaktyki Problemów Dzieci i Młodzieży, Katedrę Biomedycznych Podstaw Rozwoju i Seksuologii Wydziału Pedagogicznego Uniwersytetu Warszawskiego oraz Zespół ds. Promocji Zdrowia w Szkole Ośrodka Rozwoju Edukacji (ORE), które odbyło się w listopadzie 2014 r.; Rada Programowa ds. Promocji Zdrowia i Profilaktyki Problemów Dzieci i Młodzieży jest ciałem eksperckim w Ministerstwie Edukacji Narodowej, do której zadań należy określanie kierunków działań oraz zadań w zakresie promocji zdrowia i profilaktyki problemów dzieci i młodzieży oraz wspieranie wdrażania edukacji zdrowotnej zapisanej w nowej podstawie programowej. W skład

zainicjowania prac nad poprawą jakości i efektywności szkolnego wychowania fizycznego, ze szczególnym uwzględnieniem procesu kształcenia i doskonalenia zawodowego nauczycieli wychowania fizycznego.

Ważnym aspektem może być promocja aktywnego transportu do szkoły – pieszo, rowerem, na rolkach lub deskorolce. Doświadczenia międzynarodowe oraz zalecenia Światowej Organizacji Zdrowia pokazują, że jest to prosta, ale skuteczna metoda zwiększenia dziennej dawki aktywności fizycznej, a także kształtowanie pozytywnych wzorców na przyszłość.

Należy podkreślić, że obok szkoły, drugim czynnikiem kształtującym tryb życia dzieci i młodzieży są wzorce przekazywane w domu. Obecnie mamy do czynienia z postępującym zjawiskiem nadopiekuńczości rodziców, której efektem jest znaczne ograniczenie spontanicznego podejmowania aktywności fizycznej przez dzieci i młodzież, m.in. poprzez pełną organizację wolnego czasu dzieci, regularne podwożenie ich do szkoły oraz na pozostałe zajęcia, wpajanie nieufności do przebywania w przestrzeni publicznej czy roszczeniową postawę wobec systemu edukacji, zwiększającą zachowawczość wychowawców wobec inicjatyw mogących zostać źle zinterpretowanych przez rodziców (przebieżenie, ubrudzenie się dzieci). W związku z powyższym, w celu osiągnięcia pozytywnego efektu w zakresie aktywności fizycznej dzieci i młodzieży, odbiorcą działań promocyjnych powinni być w dużej mierze ich rodzice oraz opiekunowie.

Do najważniejszych działań w ramach powyższego kierunku interwencji należą:

- uspołnienie przekazu edukacyjnego z zakresu zdrowego i aktywnego stylu życia z uwzględnieniem aspektów m.in. zdrowego odżywiania się, aktywności fizycznej oraz edukacji ekologicznej;
- promocja aktywności fizycznej młodzieży w wieku gimnazjalnym i licealnym, ze szczególnym uwzględnieniem dziewcząt;
- kompleksowa promocja zdrowego i aktywnego stylu życia wśród dzieci i młodzieży, w tym w kontekście przeciwdziałania nadwadze oraz otyłości;
- promocja aktywnej podróży uczniów do szkoły;
- prowadzenie działań edukacyjnych skierowanych do rodziców dzieci i młodzieży w wieku szkolnym, ukierunkowanych na kształtowanie oraz przekazywanie dobrych nawyków w zakresie praktykowania zdrowego i aktywnego stylu życia.

Kierunek interwencji 1.1.4. Rozwijanie sportu szkolnego, w tym szkolnego współzawodnictwa sportowego dzieci i młodzieży.

Jednym z czynników zwiększających motywację części dzieci i młodzieży do uczestnictwa w zajęciach wychowania fizycznego są szkolne rozgrywki sportowe. Udział w takim przedsięwzięciu skłania do bardziej intensywnej pracy na lekcjach, uczy dyscypliny, pracy w grupie, odpowiedzialności oraz radzenia sobie ze stresem. Istotne przy tym, aby szkolne

Rady wchodzi przedstawiciele lub eksperci Ministerstwa Edukacji Narodowej, Ministerstwa Zdrowia oraz Ministerstwa Sportu i Turystyki.

rozgrywki sportowe pozostawały dla uczniów przede wszystkim zabawą. Nie powinny również stawać się priorytetem nauczyciela, co mogłoby powodować poświęcanie mniejszej uwagi uczniom nieuczestniczącym we współzawodnictwie.

Udział w szkolnym współzawodnictwie sportowym może być również pierwszym krokiem do rozpoczęcia systematycznego treningu. Z tego punktu widzenia ważny jest systematyczny przepływ informacji między nauczycielami wychowania fizycznego a lokalnymi klubami sportowymi, składający się na podstawy systemu identyfikacji talentów.

Warto zwrócić uwagę na fakt, że wprowadzenie nowej formy prawnej – uczniowskich klubów sportowych – należy ocenić ambiwalentnie. Z jednej strony ułatwiło to doposażanie szkół w sprzęt sportowy oraz usprawniło dalszy rozwój sportowy dzieci i młodzieży szczególnie uzdolnionych, z drugiej zaś – wprowadziło bariery do uczestnictwa w rywalizacji szkolnej, w której praktycznie bierze udział mała liczba najsprawniejszych uczniów uczestniczących we współzawodnictwie w wielu sportach. Część uczniowskich klubów sportowych zatraciła swój związek ze szkołami, skupiając się na uczestniczeniu w rywalizacji sportowej w wysokich klasach rozgrywkowych.

Do najważniejszych działań w ramach powyższego kierunku interwencji należą:

- organizacja pozaszkolnych zajęć wychowania fizycznego (szkolne koła sportowe), ukierunkowanych na podnoszenie sprawności oraz umiejętności sportowych, a także aktywne uczestnictwo w szkolnym współzawodnictwie sportowym;
- wsparcie systemu szkolnego współzawodnictwa sportowego opartego na rywalizacji szkół (klas), a nie szkolnych (uczniowskich) klubów sportowych;
- usprawnienie systemu identyfikacji utalentowanych sportowo uczniów oraz wzmocnienie współpracy między podmiotami sportu szkolnego (szkołami) a uczestnikami rozgrywek sportowych organizowanych przez polskie związki sportowe (klubami sportowymi);
- umożliwienie uczestnictwa w systemie sportu szkolnego jak największej liczby uczniów, ze szczególnym uwzględnieniem uczniów nieuczestniczących w zorganizowanych formach aktywności fizycznej (objętych szkoleniem w klubach sportowych).

Priorytet 1.2. Promocja oraz ułatwianie godzenia aktywności fizycznej osób dorosłych z nauką oraz życiem zawodowym i osobistym.

Osoby dorosłe, w wieku produkcyjnym, były do tej pory zaniedbywaną grupą, jeśli chodzi o skierowane do nich działania z zakresu promocji aktywności fizycznej. Przytoczona w dokumencie diagnoza ilustruje, że w tej grupie wiekowej następuje największy spadek poziomu aktywności fizycznej. Osoby dorosłe, po zakończeniu formalnej edukacji, muszą mierzyć się z problemem chronicznego braku czasu z uwagi na konieczność pogodzenia obowiązków służbowych oraz rodzinnych, a także wydłużającego się czasu spędzanego w codziennych podróżach między poszczególnymi centrami aktywności społecznej (dom, praca, zakupy).

Należy również podkreślić ogromną rolę aspektu ekonomicznego oraz wychowawczego aktywności fizycznej osób dorosłych. Stan zdrowia oraz nawyki behawioralne osób w wieku produkcyjnym, stanowiących największy udział w strukturze społeczeństwa, mają duży wpływ na system opieki zdrowotnej. Warto podkreślić, że regularne podejmowanie aktywności fizycznej znacznie obniża ryzyko zachorowań na wiele chorób, ze szczególnym uwzględnieniem chorób cywilizacyjnych. Lepsza kondycja fizyczna poprawia nastrój, a tym samym przyczynia się do utrzymania właściwego poziomu zdrowia psychicznego, a także zwiększa efektywność, kreatywność oraz obecność w pracy. Ponadto badania motywów podejmowania aktywności fizycznej przez dzieci i młodzież wykazały zachęty ze strony rodziców oraz wspólne podejmowanie aktywności fizycznej jako najważniejszy czynnik potencjalnie zwiększający poziom aktywności dzieci.

Kierunek interwencji 1.2.1. Promocja podejmowania aktywności fizycznej osób dorosłych z uwzględnieniem specyficznych uwarunkowań (nauka, praca, rodzina).

Działania promujące podejmowanie aktywności fizycznej przez osoby dorosłe powinny przede wszystkim wskazywać na korzyści prowadzenia zdrowego i aktywnego stylu życia, a także koncentrować się na umożliwieniu łączenia aktywności fizycznej z innymi czynnościami podejmowanymi w ciągu dnia, takimi jak praca, transport czy spędzanie czasu razem z rodziną. Promocja podejmowania aktywności fizycznej powinna obejmować trzy główne obszary działań: kampanie medialne, dofinansowanie i promocję imprez sportowych ukierunkowanych na masowe uczestnictwo oraz wprowadzanie rozwiązań umożliwiających podejmowanie aktywności fizycznej bez szkody dla typowego harmonogramu dnia osób pracujących. W tym kontekście szczególnie istotna jest integracja obiektów infrastruktury sportowo-rekreacyjnej dla dzieci i młodzieży oraz dorosłych; zapewnienie wspólnych lub zintegrowanych zajęć fizycznych lub imprez sportowych dla całej rodziny; promocja aktywnego transportu w ramach codziennego przemieszczania się oraz zachęcenie pracodawców do tworzenia przestrzeni w pracy sprzyjającej aktywności fizycznej. Należy podkreślić, że promocja powinna w głównym stopniu dotyczyć sportów, które nie wymagają specjalistycznego sprzętu lub infrastruktury oraz które mogą być masowo uprawiane w przestrzeni publicznej, np. bieganie, kolarstwo (rekreacyjna jazda na rowerze), nordic walking, łyżwiarstwo, narciarstwo.

Bardzo ważnym aspektem projektowanych działań jest różnicowanie przekazu oraz oferty w zależności od grup docelowych. Z wniosków zawartych w diagnozie wynika, że przedmiotem szczególnego zainteresowania w obszarze promocji aktywności fizycznej powinny m.in. być kobiety oraz osoby dorosłe prowadzące siedzący tryb życia. Działania te powinny uwzględniać zarówno specyficzne uwarunkowania fizjologiczno-społeczne poszczególnych grup, jak i ich charakterystyczne preferencje w zakresie typów aktywności fizycznej. Wszelkie działania związane z promocją i upowszechnianiem aktywności fizycznej powinny być wolne od wszelkich form dyskryminacji lub faworyzowania grup określonych m.in. ze względu na płeć, narodowość, przynależność etniczną, orientację seksualną i tożsamość płciową, polityczne czy religijne.

Do najważniejszych działań w ramach powyższego kierunku interwencji należą:

- organizacja kampanii informacyjno-promocyjnych prezentujących korzyści regularnego podejmowania aktywności fizycznej oraz propagujących jej podejmowanie;
- umiejscowienie w strukturach administracji rządowej krajowej instytucji koordynującej wszystkie, wielosektorowe działania z zakresu promocji prozdrowotnej aktywności fizycznej;
- upowszechnianie międzynarodowych wytycznych WHO oraz opracowanie i upowszechnianie krajowych rekomendacji w zakresie minimalnej dawki prozdrowotnej aktywności fizycznej;
- upowszechnianie wiedzy z zakresu bezpiecznego i poprawnego wykonywania ćwiczeń fizycznych;
- promocja podejmowania aktywności fizycznej jako atrakcyjnego sposobu spędzania wolnego czasu dla całej rodziny;
- promocja podejmowania aktywności fizycznej w grupach o obniżonej aktywności fizycznej;
- działania zachęcające pracodawców do ułatwiania podejmowania aktywności fizycznej w pracy (np. tworzenie przestrzeni w miejscu pracy sprzyjającej aktywności fizycznej);
- dofinansowanie organizacji imprez sportowo-rekreacyjnych o dużych walorach promocyjnych (m.in. z dużą liczbą uczestników, odbywających się w miejscach sprzyjających promocji, np. w centrach miast), ukierunkowanych na masowe uczestnictwo;
- promocja powszechnego udziału w zajęciach wychowania fizycznego studentów oraz wsparcie współzawodnictwa sportowego w ramach sportu akademickiego.

Kierunek interwencji 1.2.2. Tworzenie warunków oraz oferty aktywności fizycznej blisko miejsca zamieszkania.

Jednym z podstawowych czynników warunkujących podejmowanie aktywności fizycznej jest zapewnienie odpowiedniej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej (lub sprzyjającej przestrzeni publicznej), a także wsparcia merytorycznego (instruktorskiego, trenerskiego) w przypadku sportów, które tego wymagają. W związku ze zdiagnozowaniem braku czasu jako głównej bariery niepodjęcia aktywności fizycznej przez osoby dorosłe, należy dążyć do maksymalnego uproszczenia dostępu do infrastruktury sportowo-rekreacyjnej. Zalecane jest zatem inwestowanie w infrastrukturę małej i średniej skali, uwzględniając aspekt przestrzenny sieci osadniczej. Ważną kwestią jest także integracja, tam gdzie to możliwe, obiektów infrastruktury dla dzieci, młodzieży i dorosłych, np. placów zabaw w pobliżu siłowni terenowych. Należy również podjąć działania mające na celu udostępnienie społeczności lokalnej szkolnych obiektów sportowych (boisk, sal gimnastycznych), w terminach, kiedy nie są one wykorzystywane przez uczniów (wieczory, dni wolne od nauki). Wreszcie, dostępność infrastruktury sportowo-rekreacyjnej należy również rozpatrywać w aspekcie ekonomicznym,

zatem inwestycje realizowane przy wsparciu środków z budżetu państwa powinny być dostępne bezpłatnie lub konkurencyjne cenowo.

Ponadto osoby nieregularnie uprawiające sport często potrzebują dodatkowej motywacji w postaci zorganizowanej formy aktywności. Wsparcie trenera lub instruktora jest nie tylko czynnikiem motywującym do bardziej regularnego podejmowania aktywności fizycznej, lecz czasem również warunkiem niezbędnym do bezpiecznego wykonywania ćwiczeń oraz satysfakcji z ich wykonywania. Wsparciem motywacyjnym jest również podejmowanie aktywności fizycznej w grupie, której zorganizowanie jest dla wielu osób dorosłych sporym utrudnieniem. W związku z powyższym, należy dążyć do ogniskowania zorganizowanych form aktywności fizycznej wokół obiektów infrastruktury sportowo-rekreacyjnej na poziomie lokalnym.

Należy również pamiętać, że równie ważne jak dostępność obiektów sportowych jest zapewnienie przestrzeni publicznej sprzyjającej rekreacji w najbliższym sąsiedztwie. Warto zwracać uwagę na aspekt udostępniania terenów na cele sportowo-rekreacyjne przy okazji prowadzenia kompleksowych procesów rewitalizacji i rekultywacji, szczególnie w centrach miast oraz na obszarach zdegradowanych. Wypełnienie tkanki miejskiej przestrzenią społeczną i rekreacyjną może przynieść pozytywne efekty nie tylko w zakresie aktywności fizycznej, lecz również relacji społecznych, stanu zdrowia oraz ograniczenia natężenia transportu w miastach.

Do najważniejszych działań w ramach powyższego kierunku interwencji należą:

- dofinansowywanie budowy, remontu i przebudowy łatwo dostępnej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej na poziomie lokalnym, uwzględniające różnorodne preferencje w zakresie form aktywności;
- dofinansowywanie budowy, remontu i przebudowy obiektów infrastruktury sportowo-rekreacyjnej w ogólnodostępnej przestrzeni publicznej, ze szczególnym uwzględnieniem terenów zielonych (w tym powstałych w wyniku rekultywacji i rewitalizacji), np. siłowni terenowych, skateparków czy stołów do tenisa stołowego;
- promocja działań na rzecz integracji funkcjonalno-przestrzennej obiektów infrastruktury sportowo-rekreacyjnej skierowanych do osób z różnych grup wiekowych;
- promocja udostępniania szkolnych obiektów sportowo-rekreacyjnych na potrzeby społeczności lokalnej;
- wspieranie zorganizowanych form aktywności fizycznej ukierunkowanych na uczestnictwo osób dorosłych rekreacyjnie uprawiających sport;
- wsparcie działań rewitalizacyjnych i rekultywacyjnych służących przeznaczeniu terenu na funkcje rekreacyjne.

Priorytet 1.3. Wspieranie działań na rzecz integracji społecznej osób starszych poprzez aktywność fizyczną.

Postępujące wydłużanie przeciętnego trwania życia skutkuje wieloma wyzwaniami, jakie stają przed polityką senioralną, której głównym zadaniem powinno być zapewnianie

warunków dla starzenia się w zdrowiu. Regularnie podejmowana aktywność fizyczna, dostosowana do potencjału fizycznego seniorów, jest bardzo dobrym sposobem na zachowanie sprawności fizycznej, a także pozytywnie wpływa na podtrzymanie sprawności umysłowej. Ponadto, oprócz hamowania procesów starzenia oraz korzyści zdrowotnych, aktywność fizyczna pozytywnie oddziałuje na aktywność społeczną osób starszych, pozwalając m.in. na pozostawanie samodzielnym i niezależnym. W konsekwencji, utrzymanie dobrego stanu zdrowia staje się kluczowe dla pozostawania na rynku pracy oraz uczestnictwa w życiu społecznym.

Dla osób w wieku poprodukcyjnym, aktywność fizyczna jest szansą na kontynuację aktywności społecznej, dzięki czemu można zapobiegać, prowadzącej często do stanów depresyjnych, singularyzacji osób starszych. Niemniej ważnym aspektem dbałości o stan zdrowia seniorów jest kwestia kosztów opieki zdrowotnej i socjalnej. Polski system opieki zdrowotnej kładzie nacisk głównie na leczenie skutków chorób, poświęcając relatywnie mniej uwagi profilaktyce wczesnej. W kontekście zdrowotnym aktywność fizyczna osób starszych powinna być zatem rozumiana dwojako – jako forma profilaktyki zdrowotnej dla osób sprawnych oraz forma rehabilitacji ruchowej dla osób mniej sprawnych. W obu przypadkach równie ważny jest aspekt integracji społecznej seniorów.

Kierunek interwencji 1.3.1. Tworzenie dedykowanej oferty zajęć sportowych i rekreacyjnych dla osób starszych.

Styl życia seniorów w Polsce można określić jako przeważnie bierny i monotony¹⁶², choć w ostatnich latach można odnotować wzrost zainteresowania aktywnością fizyczną jako atrakcyjną formą spędzania wolnego czasu. Okres starzenia się związany jest ze stopniowym spadkiem sprawności fizycznej oraz zachodzącymi zmianami fizjologicznymi ograniczającymi zdolności funkcjonalne. Tworząc ofertę zajęć sportowo-rekreacyjnych, należy pamiętać o specyficznych uwarunkowaniach tej grupy – relatywnie mniejszej sprawności fizycznej, większych trudnościach z przyswojeniem skomplikowanych technicznie ćwiczeń oraz barierach psychicznych związanych ze stosunkowo dużą nieufnością oraz troską o wizerunek (starsze osoby stosunkowo często rezygnują z pewnych typów aktywności, bo uważają, że w ich wieku „już nie wypada” ich podejmować). Działania ukierunkowane na stymulowanie procesów integracji społecznej osób starszych poprzez aktywność fizyczną powinny uwzględniać zarówno aspekt promocyjny, jak i zapewnienie dedykowanej oferty aktywności fizycznej. Należy przy tym pamiętać również o dużym zróżnicowaniu grupy pod względem sprawnościowym.

Do najważniejszych działań w ramach powyższego kierunku interwencji należą:

- działania edukacyjno-promocyjne ukierunkowane na popularyzację aktywności fizycznej wśród osób starszych, ze szczególnym uwzględnieniem zorganizowanych form aktywności;

¹⁶² Hallicy M. i J. (2002) *Integracja społeczna i aktywność ludzi starszych* w: B. Synak (red.) *Polska starość*. Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk, s.189-118, za: E. Kozdroń, *Aktywność rekreacyjna w procesie pomyślnego starzenia się*, w: Zeszyty Naukowe WSKFiT 9:75-84, 2014”.

- promocja organizowania zajęć aktywności fizycznej dedykowanych osobom starszym, z uwzględnieniem ich preferencji oraz ograniczeń sprawnościowych;
- opracowanie i promocja krajowych rekomendacji w zakresie prozdrowotnej aktywności fizycznej osób starszych.

Priorytet 1.4. Tworzenie przestrzeni publicznej sprzyjającej podejmowaniu aktywności fizycznej.

Diagnoza aktywności fizycznej potwierdza tezę, że może poza grupą dzieci i młodzieży, uprawiającą sport głównie w oparciu o szkolne obiekty sportowe, Polacy przeważnie podejmują aktywność fizyczną w sposób nieorganizowany, spontanicznie, w ogólnodostępnej przestrzeni sportowo-rekreacyjnej. Miejscami aktywności najczęściej stają się parki, lasy, tereny rekreacyjne lub ciągi komunikacyjne. W związku z powyższym, chcąc zapewnić w aspekcie przestrzennym odpowiednie warunki do upowszechniania aktywności fizycznej, nie można koncentrować się wyłącznie na obiektach infrastruktury sportowo-rekreacyjnej, takich jak hale sportowe, baseny i boiska wielofunkcyjne, do których dostęp, rozumiany w kategoriach przestrzennych, ekonomicznych i organizacyjnych, bywa utrudniony. Zasadne z punktu widzenia sprzyjania podejmowaniu aktywności są zatem również działania ukierunkowane na ochronę środowiska naturalnego (ekosystemów), które spełniają m.in. funkcje rekreacyjne i turystyczne.

Zagadnienie przestrzeni publicznej sprzyjającej podejmowaniu aktywności fizycznej wymaga skoordynowanych działań w ramach kilku obszarów: inwestycyjnej polityki sportowej, planowania przestrzennego, transportu oraz turystyki. Wyjątkowo istotna jest polityka przestrzenna prowadzona przez jst – przede wszystkim w zakresie zapewnienia łatwego dostępu do terenów zielonych lub rekreacyjnych dla wszystkich mieszkańców, priorytetyzacji transportu niskoemisyjnego (publicznego, rowerowego, pieszego) oraz zapewnianie przestrzeni społecznej zamkniętej dla ruchu samochodowego. Wszystkie te postulaty konsumuje idea miasta zwartego¹⁶³, która – niestety, wskutek prowadzenia mało aktywnej polityki przestrzennej, szczególnie przez ośrodki metropolitalne, narażone w szczególności na zjawisko rozlewania się miast – jest trudna do wdrożenia.

Warto łączyć funkcje rekreacyjne przestrzeni z funkcjami typowo sportowymi. Dobrym przykładem takich działań jest urozmaicanie ogólnodostępnej przestrzeni publicznej (parków, lasów, placów) obiektami infrastruktury sportowej i rekreacyjnej, takimi jak: siłownie terenowe, place zabaw, skateparki czy stoły do tenisa stołowego. Niezwykle istotnym, aczkolwiek niedostrzeganym i mało wykorzystywanym potencjałem do podejmowania aktywności fizycznej, jest promocja i rozwój turystyki aktywnej. W Polsce wyjątkowo sprzyjają temu warunki – zarówno klimatyczne i środowiskowe (duża dostępność terenów umożliwiających podejmowane wielu rodzajów aktywności fizycznej, z których większość na

¹⁶³ Miasto zwarte (ang. compact city) to model rozwoju miasta zakładający zahamowanie rozpraszania zabudowy, wsparcie rewitalizacji i zagospodarowania terenów zdegradowanych, jak również priorytet dla transportu publicznego, rowerowego i pieszego przy jednoczesnym ograniczaniu ruchu samochodowego. Model miasta zwartego uznany został w Europejskiej Perspektywie Rozwoju Przestrzennego (European Spatial Development Perspective) za zgodny z zasadą zrównoważonego rozwoju [za: www.regioportal.pl, dostęp: luty 2015 r.].

poziomie niewymagającym dużej sprawności), jak i organizacyjne (skupienie obszarów sportu oraz turystyki w jednym ministerstwie sprzyjające koordynacji sektorowych działań).

Kierunek interwencji 1.4.1. Tworzenie rozwiązań infrastrukturalnych i prawnych sprzyjających podejmowaniu aktywności fizycznej w ramach codziennego przemieszczania się.

Pomimo sprzyjających warunków pod względem ukształtowania terenu oraz klimatu, udział transportu rowerowego w ramach codziennego przemieszczania się jest znikomy. Jazda rowerem wciąż jest postrzegana i przeważnie podejmowana jako forma rekreacji, a nie transportu. Z drugiej strony, z uwagi na priorytety polityki spójności Unii Europejskiej, do których należy m.in. wsparcie niskoemisyjnych form transportu, infrastruktura rowerowa została dostrzeżona również przez władze samorządowe jako obszar wymagający znaczącego doinwestowania, wskutek czego znacznie zwiększyła się dynamika budowy dróg rowerowych.

Niestety, w Polsce wciąż istnieje wiele barier, które stoją na drodze rozwojowi transportu rowerowego. Do najważniejszych można zaliczyć niewystarczającą infrastrukturę podstawową oraz towarzyszącą, brak odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa ruchu drogowego oraz bariery kulturowe i planistyczne, zgodnie z którymi nadrzędną rolę w projektowaniu przestrzeni, w szczególności transportowej, przyznaje się transportowi samochodowemu.

Również piesi są grupą marginalizowaną, która często pozbawiona jest swoich zasobów przestrzennych lub przywilejów, kosztem zmotoryzowanych uczestników ruchu. Błędy w wytyczaniu i prowadzeniu ciągów dla pieszych oraz niewłaściwe administrowanie przestrzenią (pojazdy parkujące na chodniku, niekorzystne oświetlenie, bliskość ruchu samochodowego dużej prędkości, hałas itp.) skutkują decyzją o wyborze innego środka transportu. Ponadto warto zwrócić uwagę, że wiele działań prowadzonych w kierunku zwiększenia bezpieczeństwa polega na postępującej segregacji uczestników ruchu samochodowego, rowerowego i pieszego (np. poprzez budowanie przejść podziemnych, kładek lub „oddawania” części chodnika pod budowę dróg dla rowerów). Efektem takich działań jest niewątpliwie poprawa bezpieczeństwa tzw. niechronionych uczestników ruchu drogowego, lecz również utrudnienie i wydłużenie czasu podróży pieszych (w tym również w efekcie działań mających na celu upłynnienie ruchu samochodowego, które często skutkują koniecznością dłuższego oczekiwania pieszych na przejściach przez jezdnię). Pożądaną alternatywą dla działań segregujących ruch pieszego od zmotoryzowanego jest uspokajanie ruchu samochodowego w strefach o dużym zagęszczeniu pieszych oraz wyznaczanie stref o ograniczonym lub całkowitym zakazie dostępu pojazdów.

Tworzenie rozwiązań infrastrukturalnych i prawnych sprzyjających podejmowaniu aktywności fizycznej w ramach codziennego przemieszczania się powinno być poparte promocją transportu pieszego i rowerowego. Podejmowanie aktywności fizycznej „w ramach” codziennych podróży może być dobrym sposobem na zwiększenie poziomu aktywności pomimo powszechnie występującej bariery braku czasu.

Do najważniejszych działań w ramach powyższego kierunku interwencji należą:

- promocja budowy dróg dla rowerów i pasów rowerowych na poziomie lokalnym;
- promocja budowy rowerowej infrastruktury towarzyszącej (stojaki rowerowe, wiaty) na poziomie lokalnym;
- promocja wiedzy i dobrych praktyk w zakresie budowy infrastruktury rowerowej (w tym infrastruktury towarzyszącej) i infrastruktury przeznaczonej dla pieszych;
- wsparcie działań legislacyjnych na priorytetyzacji ruchu pieszego i rowerowego;
- działania promocyjne ukierunkowane na likwidację barier przestrzennych oraz promocję rozwiązań ułatwiających ruch pieszego i rowerowego;
- promocja podejmowania aktywności fizycznej w ramach codziennego przemieszczania się, ze szczególnym uwzględnieniem dojazdów do pracy;
- działania zachęcające pracodawców do tworzenia ułatwień do podejmowania aktywności w ramach dojazdu do pracy, w zakresie niezbędnej infrastruktury towarzyszącej (np. stojaki na rowery, prysznice);
- kampanie promocyjno-edukacyjne ukierunkowane na zwiększenie praw defaworyzowanych uczestników ruchu (pieszych, rowerzystów) oraz poprawę ich bezpieczeństwa;
- wsparcie działań na rzecz prowadzenia polityki przestrzennej zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju, ze szczególnym uwzględnieniem priorytetyzacji transportu pieszego i rowerowego, w szczególności w centrach miast.

Kierunek interwencji 1.4.2. Tworzenie i utrzymanie wysokiej jakości infrastruktury do uprawiania turystyki aktywnej.

Jak wspomniano wcześniej, Polska posiada bardzo duży potencjał dla rozwoju turystyki aktywnej. Jako główne rodzaje aktywności, które bez przeszkód można podejmować w naszym kraju, należy wymienić turystykę pieszą (w tym górską), rowerową, kajakową, żeglarską, narciarską oraz konną.

Można jednak postawić tezę, że potencjał ten nie jest w pełni wykorzystany. Zmienić tę sytuację można między innymi przy wykorzystaniu doświadczeń państw legitymujących się wysokiej jakości ofertą turystyki aktywnej. Dla przykładu, wzorem krajów alpejskich, należy rozważyć promocję systemowego podejścia do tworzenia oferty turystycznej, przejawiającego się dominacją współpracy nad rywalizacją. Dobrą praktyką jest podejmowanie wspólnych przedsięwzięć ponad podziałami administracyjnymi, podobnie jak integrowanie usług turystycznych o różnym charakterze (infrastruktura turystyczna, nocleg, transport itp.). Warto promować powstawanie regionów turystycznych ze wspólną ofertą, zintegrowaną bazą noclegową oraz kartą gościa¹⁶⁴ (co obecnie w Polsce występuje sporadycznie). Należy również pamiętać, że oferta turystyki, w tym turystyki aktywnej, ograniczająca się do obszaru jednej gminy, może nie być wystarczająco atrakcyjna dla wymagającego turysty.

¹⁶⁴ Rozwiązanie powszechnie stosowane przez regiony turystyczne np. w krajach alpejskich oraz atrakcyjnych turystycznie metropoliach, bazujące na zintegrowanej ofercie turystycznej i ścisłej współpracy z podmiotami świadczącymi usługi noclegowe.

Należy pamiętać, że w wielu przypadkach infrastruktura turystyczna pełni funkcję sportowo-rekreacyjną – przykładem takiego rozwiązania są np. trasy rowerowe, biegowe czy narciarskie. Promocja turystyki aktywnej może więc nieść wielowymiarowe korzyści – ekonomiczne, prozdrowotne, a nawet *stricte* sportowe. Warto również podkreślić wagę bezpiecznego uprawiania turystyki aktywnej, co powinny zapewnić zarówno właściwe rozwiązania w terenie (dbałość o jakość infrastruktury), jak i działania informacyjno-promocyjne.

W związku z powyższym, należy czynić starania na rzecz dalszego rozwoju infrastruktury dla turystyki aktywnej oraz promowania tej formy aktywności.

Do najważniejszych działań w ramach powyższego kierunku interwencji należą:

- działania popularyzujące turystykę aktywną w ramach zadań zleconych organizacjom pozarządowym, w tym również działania na rzecz utrzymania i rozwijania szlaków turystycznych;
- wspieranie imprez lub inicjatyw o charakterze sportowo-rekreacyjnym, promujących turystykę aktywną (np. biegi, wyścigi rowerowe, rajdy przygodowe itp.);
- wpieranie inicjatyw na rzecz rozwoju i popularyzacji turystyki aktywnej;
- działania informacyjno-promocyjne na rzecz bezpiecznego uprawiania turystyki, w szczególności w górach, w wodzie i nad wodą;
- promocja turystyki aktywnej.

Cel szczegółowy 2. Wykorzystanie sportu na rzecz budowy kapitału społecznego.

Cel szczegółowy 2. poświęcony jest społecznemu wymiarowi sportu, który sprzyja budowie kapitału społecznego. Prowadzone w jego ramach działania będą polegać z jednej strony na wspieraniu podejmowania aktywności społecznej w obszarze sportu (wolontariat sportowy, lokalne inicjatywy sportowe), z drugiej zaś – na działaniach włączenia społecznego poprzez sport grup defaworyzowanych lub charakteryzujących się mniejszym udziałem w sporcie i rekreacji (osoby niepełnosprawne, ubogie, kobiety). Działania ujęte w celu 2. mają za zadanie sprzyjać budowaniu kapitału społecznego poprzez stymulowanie aktywności społecznej w obszarze sportu.

Ważnym elementem będą również działania na rzecz uczciwości sportu, czyli przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom w sporcie, takim jak korupcja, doping, zagrożenia wywoływane przez subkultury pseudokibiców (w tym używanie przez te środowiska tzw. „mowy nienawiści”), a także dyskryminacja ze względu na rasę, pochodzenie etniczne, narodowość, religię, wyznanie, wiek, płeć, orientację seksualną, tożsamość płciową, jak również stopień niepełnosprawności czy inną cechę różnicującą. Przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom w sporcie powinno prowadzić do poprawy wizerunku sportu jako sprawiedliwej, inkluzywnej i dostępnej dla wszystkich formy samorealizacji.

Priorytet 2.1. Wspieranie aktywności społecznej w obszarze sportu.

Sport posiada potencjał do kształtowania postaw prospołecznych. Zakres podmiotowy oddziaływania jest w tym wypadku szeroki i obejmuje zarówno samych uczestników współzawodnictwa sportowego, u których sport kształtuje określone wartości, jak i osoby zaangażowane, nawet pośrednio, w jego organizację. Jak słusznie zauważono w *Białej księdze na temat sportu*¹⁶⁵, działalność na zasadzie wolontariatu w organizacjach sportowych dostarcza wielu okazji do kształcenia pozaformalnego. Sport stwarza też możliwość osobistego zaangażowania w działania na rzecz społeczności lokalnej, także w formie wolontariatu sportowego. Potencjał społeczny sportu może być również wykorzystywany w procesie resocjalizacji, czy oddziaływania na środowiska zagrożone wykluczeniem.

Kierunek interwencji 2.1.1. Wsparcie wolontariatu sportowego.

Wolontariat sportowy jest zjawiskiem złożonym, bez którego jednak nie sposób wyobrazić sobie współczesnego sportu. Idea poświęcania swojego czasu dla innych to kwintesencja wartości, których nośnikiem jest sport. Poza tym, że kształtuje on pozytywne postawy społeczne, to sprzyja również pozyskiwaniu doświadczenia i umiejętności przydatnych do wykonywania ewentualnej przyszłej pracy zawodowej.

Wolontariat sportowy to zjawisko dynamiczne. W Polsce na przyspieszenie jego rozwoju bez wątpienia miała organizacja dużych imprez sportowych na przestrzeni ostatnich lat. Trudno sobie bowiem wyobrazić sprawny przebieg imprez, w tym również lokalnych, bez współpracy wykwalifikowanych wolontariuszy. Co więcej, wolontariat sportowy to nie tylko

¹⁶⁵ KOM(2007) 391 wersja ostateczna.

zabezpieczenie przebiegu wydarzeń sportowych (wolontariat akcyjny), ale również wsparcie bieżącego działania organizacji sportowych, w tym w zakresie upowszechniania aktywności fizycznej, w perspektywie długoterminowej (wolontariat stały). Płynne przejście od jednej do drugiej formy wolontariatu ma decydujący wpływ na funkcjonowanie wielu klubów sportowych oraz centrów aktywności zorientowanych na sport.

Rozwój wolontariatu sportowego definiuje jednak nie tylko kryterium ilości, ale i jakości. Organizacja korzystająca z usług wolontariuszy powinna dbać o podnoszenie ich kwalifikacji celem przygotowania do pełnienia przypisanych ról w organizacji. To samo, choć w mniejszym stopniu, dotyczy wolontariuszy akcyjnych, zwykle krótkoterminowo realizujących powierzone zadania. Stąd kształcenie pozaformalne wolontariuszy musi stanowić istotny element działalności w ramach wspierania wolontariatu sportowego w Polsce.

Szczególną kwestią, związaną z wolontariatem sportowym, jest problem godzenia ról zawodowych. Wolontariusze w pewnej liczbie rekrutują się spośród osób aktywnych zawodowo. Istotne w tym kontekście jest przekonanie środowiska pracodawców do rozwiązań zapewniających większą elastyczność zatrudnienia w stosunku do osób, pełniących taką podwójną rolę. Ponadto warto zwrócić uwagę, na duży potencjał osób starszych w zakresie wolontariatu sportowego. Liczebność tej grupy wiekowej systematycznie rośnie, a ze względu na opisane wcześniej zagrożenia w zakresie singularyzacji związanej z zaprzestaniem aktywności zawodowej, aktywny udział w wolontariacie sportowym może być dobrym sposobem na aktywność społeczną tej grupy.

Do najważniejszych działań w ramach powyższego kierunku interwencji należą:

- promocja idei wolontariatu sportowego, również jako etapu w kształceniu trenerów, instruktorów sportu, sędziów i innych przedstawicieli kadr sportu;
- promocja aktywnego udziału w wolontariacie sportowym wśród osób starszych;
- upowszechnianie wśród organizacji sportowych praktyki podnoszenia kwalifikacji wolontariuszy;
- badania i opracowywanie rekomendacji związanych z wolontariatem sportowym w Polsce, w tym analiza barier dla płynnego przechodzenia od wolontariatu akcyjnego do wolontariatu stałego;
- upowszechnianie dobrych praktyk w zakresie wykorzystania wolontariatu w organizacji imprez sportowych o różnym zasięgu;
- zbieranie oraz upowszechnianie dobrych praktyk w zakresie godzenia życia zawodowego z działalnością społeczną związaną ze sportem i rekreacją.

Kierunek interwencji 2.1.2. Wsparcie inicjatyw ukierunkowanych na rozwój lokalnych centrów aktywności.

Aktywność fizyczna nie tylko wpływa pozytywnie na zdrowie, ale również posiada olbrzymi potencjał społeczny. Integruje lokalną społeczność, daje poczucie przynależności do niej, a także wyzwala potrzebę działania na jej rzecz. Stąd wsparcie dla inicjatyw ukierunkowanych na wzrost aktywności fizycznej nie powinno koncentrować się wyłącznie

na aspekcie jej upowszechniania (ilościowym). Uproszczone postrzeganie aktywności fizycznej może bowiem w konsekwencji prowadzić do kierowania wsparcia na inicjatywy kształtujące aktywność o epizodycznym charakterze. Jej stabilność może zagwarantować korzystanie z istniejących bądź tworzenie nowych skupisk aktywności społeczności lokalnej, zwanych na potrzeby dokumentu lokalnymi centrami aktywności.

Zamysłem niniejszego działania nie jest powoływanie do życia nowej struktury podmiotów, czy wskazywanie nowej formy prawnej działania. Lokalne centra aktywności należy rozumieć jako miejsca/osoby mocno osadzone w społeczności lokalnej (cieszące się jej zaufaniem, mające długą tradycję funkcjonowania, oparte na autorytecie). Bez znaczenia pozostaje forma, w jakiej działają (klub sportowy, dom kultury, stowarzyszenie, spółdzielnia, szkoła, klub seniora itd.), a także przedmiot ich podstawowej działalności (nie tylko sportowa). Nie ulega jednak wątpliwości, że najbardziej predystynowanym do pełnienia tej roli jest klub sportowy. Wymaga to jednak ponownego zdefiniowania jego roli, która wbrew obowiązującemu stereotypowi i praktyce działania w Polsce nie ogranicza się do obszaru sportu wyczynowego. Klub sportowy w modelu europejskim rozwoju sportu to oparty na swobodzie zrzeszania byt (bez względu na sposób rejestracji, czy okoliczność prowadzenia działalności gospodarczej), którego zasadniczym celem jest zapewnienie warunków dla aktywności fizycznej jego członków, w tym w szczególności dzieci, młodzieży, rodzin, osób starszych czy niepełnosprawnych. W takim ujęciu kluby sportowe odgrywają istotną rolę w animowaniu lokalnej społeczności. Ponadto podejmowanie inicjatyw w zakresie aktywności fizycznej przez tak określone podmioty daje gwarancję ich stabilności.

Problem jest szczególnie istotny w sytuacji, gdy w społeczności lokalnej brak podmiotów o podobnej charakterystyce. Wówczas celem inicjatyw w zakresie aktywności fizycznej i swego rodzaju efektem ubocznym ich realizacji powinno być tworzenie tak zdefiniowanych lokalnych centrów aktywności. To z kolei stwarza możliwość przeniesienia zaangażowania w projekty z zakresu aktywności fizycznej na szerszej pojmowaną działalność społeczną. W tej sytuacji sport stanie się aktywatorem zaangażowania i animowania życia społeczności lokalnej.

Należy podkreślić, że opisane działanie ma znaczenie w wymiarze lokalnym i dotyczy w znacznej mierze działań podejmowanych na tym szczeblu, choć efekt, o którym mowa, można też w pewnym ograniczonym zakresie osiągnąć stymulując działania lokalne projektami horyzontalnymi o większym zasięgu (np. regionalnym lub krajowym).

Do najważniejszych działań w ramach powyższego kierunku interwencji należą:

- w ramach wsparcia upowszechniania aktywności fizycznej ukierunkowanie wspieranych inicjatyw na rozwój struktury lokalnych centrów aktywności;
- poprzedzenie interwencji centralnej prowadzonej w ramach projektów horyzontalnych analizą oddziaływania na strukturę lokalnych centrów aktywności;
- uwzględnienie aspektu rozwoju lokalnych centrów aktywności w ramach animacji projektów infrastrukturalnych w sporcie (dobra praktyka w ramach projektu „Animator - Moje Boisko Orlik 2012”).

Priorytet 2.2. Przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom w sporcie oraz promocja pozytywnych wartości kształtowanych przez sport.

Sport odgrywa istotną rolę ekonomiczną. Jak wykazano w diagnozie, ma on znaczny udział w gospodarce, w tworzeniu produktu krajowego brutto, a także w kreowaniu zatrudnienia oraz w strukturze wydatków gospodarstw domowych w naszym kraju¹⁶⁶. Sport poddany zjawisku globalizacji i komercjalizacji staje się coraz częstszym przedmiotem zainteresowania biznesowego. Zakłada się, że przychody z rynku sportowego liczone globalnie, przy rocznej stopie wzrostu na poziomie 3,7%, wyniosą w 2015 r. 145,3 mld dolarów¹⁶⁷. Tendencja ta widoczna jest również na polskim rynku. Wartość sponsoringu sportowego w naszym kraju wzrosła z 0,2 mld zł w 2001 r. do 3,8 mld na koniec 2013 r.¹⁶⁸ Proces ten wiąże się jednak z konkretnymi zagrożeniami, z których część wynika z regularnej infiltracji sportu przez środowisko przestępcze. Zgodnie z raportem przygotowanym na zlecenie EU Sports Platform¹⁶⁹, jednymi z najpoważniejszych zagrożeń dla uczciwości współzawodnictwa sportowego są doping oraz ustawianie zawodów sportowych. Katalog ten uzupełnić należy również o zjawisko dyskryminacji w sporcie oraz zagrożenia dla bezpieczeństwa imprez sportowych, które wpływają negatywnie na wizerunek sportu.

Działania mające na celu zapobieganie i zwalczanie negatywnych zjawisk w sporcie są nie tylko związane z koniecznością przestrzegania prawa krajowego, ale służą także realizacji obecnych bądź przyszłych zobowiązań międzynarodowych Polski. Zarówno obowiązek aktywnego wspierania walki z dopingiem w sporcie, jak i poprawy bezpieczeństwa imprez sportowych oraz zwalczania ustawiania zawodów sportowych, mają swoje źródło w wiążących Polskę umowach międzynarodowych¹⁷⁰. Również w zakresie zwalczania wszelkich przejawów dyskryminacji w sporcie standardy międzynarodowe stanowią punkt odniesienia w programowaniu działań krajowych. Co warto podkreślić, Polska działała aktywnie w środowisku międzynarodowym jako inicjator prac legislacyjnych poświęconych zwalczaniu negatywnych zjawisk w sporcie. Podczas swojej Prezydencji w Radzie UE w II połowie 2011 r. zapoczątkowała debatę nad koniecznością przeciwdziałania ustawianiu zawodów sportowych, co zaowocowało przyjęciem przez Radę UE konkluzji w sprawie walki z manipulowaniem wynikami sportowymi¹⁷¹.

Kierunek interwencji 2.2.1. Przeciwdziałanie przejawom dyskryminacji w sporcie.

Dyskryminacja oznacza odmienne traktowanie różnych podmiotów, które znajdują się w podobnej sytuacji, przy czym podobieństwo ocenia się w oparciu o obiektywne

¹⁶⁶ Rachunek Satelitarny Sportu dla Polski za 2008 rok, Warszawa 2013 r.

¹⁶⁷ PriceWaterHouseCoopers, *Changing the game, Outlook for the global sports market to 2015*, grudzień 2011 r.

¹⁶⁸ Pentagon Research, *Podsumowanie polskiego sponsoringu sportowego w 2013 roku*.

¹⁶⁹ Oxford Research, *Examination on threats to the integrity of sports*, kwiecień 2010 r.

¹⁷⁰ Konwencja Antydopingowa Rady Europy (Dz. U. z 2001 r. Nr 15, poz. 149), Międzynarodowa konwencja o zwalczaniu dopingu w sporcie (Dz. U. z 2007 r. Nr 142, poz. 999, z późn. zm.), Konwencja Rady Europy w sprawie manipulowania zawodami sportowymi (otwarta do podpisu w 2014 r.), Europejska konwencja w sprawie przemocy i ekscesów widzów w czasie imprez sportowych, a w szczególności meczów piłki nożnej (Dz. U. z 1995 r. Nr 129, poz. 625).

¹⁷¹ Konkluzje Rady w sprawie walki z manipulowaniem wynikami sportowymi, 2011/C 378/01.

i weryfikowalne okoliczności istotne w danej sprawie. Przyczyną odmiennego traktowania, a więc podstawą dyskryminacji, może być rasa, pochodzenie etniczne, narodowość, religia, wyznanie, wiek, płeć, orientacja seksualna, tożsamość płciowa, a także stopień niepełnosprawności czy inna cecha różnicująca. Dyskryminacja w sporcie jest zjawiskiem wieloaspektowym. Obejmuje całe spektrum zdarzeń i zachowań, od procesów decyzyjnych, w tym prowadzonych przez organy władzy publicznej, po zachowanie samych uczestników współzawodnictwa sportowego oraz kibiców.

Zakaz dyskryminacji w różnych obszarach życia, w tym w sporcie, choć wynika zarówno z prawa krajowego, z normami konstytucyjnymi na czele, jak i ze standardów międzynarodowych, w tym konwencyjnych, w dalszym ciągu nie jest powszechnie respektowany. Raport Europejskiej Komisji przeciw Rasizmowi i Nietolerancji (European Commission against Racism and Intolerance, ECRI)¹⁷² z 2010 r. zwraca uwagę na problem rasizmu i antysemityzmu wśród kibiców piłkarskich, wskazując jednocześnie na nieskuteczność w egzekwowaniu istniejących przepisów dyscyplinarnych w tym zakresie. Odrębną kwestią jest też dyskryminacja ze względu na płeć, w tym w dostępie do stanowisk kierowniczych w sporcie, która zostanie omówiona w dalszej części dokumentu, podobnie jak zagadnienie równego traktowania sportowców niepełnosprawnych.

Istotnym zagadnieniem związanym z dyskryminacją w sporcie jest też kwestia homofobii. Problem postaw i zachowań homofobicznych w sporcie z jednej strony jest analogiczny do problemu innych zachowań dyskryminacyjnych, takich jak: rasizm, antysemityzm czy ksenofobia; posługuje się podobnymi mechanizmami wykluczenia i wywiera podobne skutki. Z drugiej jednak strony, zjawisko homofobii w sporcie ma odmienny charakter. W niemal wszystkich badaniach dotyczących zjawiska homofobii w sporcie¹⁷³ przyjmuje się założenie, że jest ono wpisane w samą istotę współczesnego sportu, zwłaszcza w jego język. Współczesny sport jest wysoce heteronormatywny (uznaje heteroseksualność za normę absolutną). Stąd też sport jest środowiskiem niesprzyjającym kobietom i osobom LGBT, nawet mimo postępów równouprawnienia i tolerancji w innych obszarach życia społecznego, a homofobia postrzegana jest w środowisku jako element heteroseksualnej kultury sportowej, a nie obszar dyskryminacji, zatem wszelkie działania w dziedzinie zwalczania i zapobiegania homofobii w sporcie powinny uwzględniać powyższą specyfikę zjawiska. Rekomendacje dla tych działań¹⁷⁴ obejmują zarówno prace nad wspólną deklaracją władz publicznych i środowiska sportowego przeciwko homofobii w sporcie, jak również wdrażanie dobrych praktyk międzynarodowych związanych ze zwalczaniem tej formy dyskryminacji czy wreszcie wspieranie inicjatyw angażujących osoby LGBT w ramach sportu dla wszystkich.

¹⁷² Raport ECRI dotyczący Polski, przyjęty 28 kwietnia 2010 r., CRI(2010)18.

¹⁷³ Anderson, E. (2002), *Openly Gay Athletes: Contesting Hegemonic Masculinity in a Homophobic Environment*, *Gender & Society*, 16(6): 860–877; Elling, A., Janssens, J. (2009), *Sexuality as a Structural Principle in Sport Participation: Negotiating Sports Spaces*. *International Review for the Sociology of Sport*, 44(1): 71–86; Cashmore E., Clelland J. (2012), *Fans, homophobia and masculinities in association football: evidence of a more inclusive environment*, *British Journal of Sociology*, 63 (2): 370–387.

¹⁷⁴ Włoch R., *Raport dotyczący wybranych przejawów dyskryminacji (rasizm, antysemityzm, ksenofobia i homofobia) w polskim sporcie, ze szczególnym uwzględnieniem środowiska kibiców sportowych*, Warszawa 2014, raport wykonany na zlecenie Ministerstwa Sportu i Turystyki.

Do najważniejszych działań w ramach powyższego kierunku interwencji należą:

- zapewnienie zasady równego traktowania w toku procesów decyzyjnych, w tym przede wszystkim dotyczących finansowania lub dofinansowania przedsięwzięć o charakterze sportowym, zarówno w obszarze aktywności fizycznej i inkluzyjnej roli sportu, jak i w sporcie wyczynowym;
- zapewnienie niedyskryminujących warunków realizacji przedsięwzięć sportowych wspieranych ze środków publicznych;
- opracowanie, wspólnie ze środowiskiem sportowym, kodeksu postępowania i zbioru dobrych praktyk w dziedzinie zwalczania dyskryminacji w sporcie, z uwzględnieniem różnych jej podstaw;
- monitorowanie i rozpowszechnianie dobrych praktyk wśród organizacji sportowych, w tym przede wszystkim polskich związków sportowych, w kwestii stosowania odpowiedzialności dyscyplinarnej za zachowania o charakterze dyskryminacyjnym w sporcie;
- promocja w środowisku sportowym, w tym kibiców i uczestników współzawodnictwa sportowego, tematu równego traktowania w sporcie.

Kierunek interwencji 2.2.2. Zwalczanie dopingu w sporcie.

Doping z perspektywy ostatnich 50 lat stanowi najpoważniejsze zagrożenie dla uczciwości współzawodnictwa sportowego, podważając podstawowe wartości, na jakich się ono opiera. Doping jednak nie tylko wpływa negatywnie na wizerunek sportu, ale w równie dużym stopniu zagraża zdrowiu samych zawodników. Przyjmowanie substancji i stosowanie metod zabronionych może prowadzić do uszkodzenia każdego z układów ludzkiego ciała. Coraz częściej daje się ponadto zaobserwować tendencję do zwiększonego stosowania substancji dopingowych w sporcie uprawianym w formie rekreacji. Na podstawie badań prowadzonych na początku lat 90.¹⁷⁵ szacuje się, że około 2% użytkowników klubów fitness i siłowni stosowało w tym czasie substancje zabronione w sporcie. Analogicznych wniosków dostarcza badanie przeprowadzone przez Komisję do Zwalczania Dopingu w Sporcie podczas biegów masowych w latach 2010 i 2012¹⁷⁶.

Istotną rolę w zwalczaniu dopingu w sporcie odgrywa również działalność profilaktyczna. Edukacja antydopingowa, odwołująca się do negatywnych skutków stosowania metod i substancji zabronionych, zarówno na płaszczyźnie sportowej, jak i zdrowotnej, prawnej czy etycznej, stanowi w dłuższej perspektywie szansę na ograniczenie nakładów finansowych na działalność reakcyjną, związaną z już zaistniałymi przypadkami naruszania przepisów antydopingowych. Profilaktykę w tym zakresie cechuje różnorodność jej form, od działań bezpośrednich, w tym z udziałem zawodników, którzy dla młodzieży stanowią wzorzec sportowej kariery, poprzez wykorzystanie popularnych mediów społecznościowych, aż do kampanii medialnych.

¹⁷⁵ Doping in Norwegian Gyms, Telemark Research Institute & Norwegian University of Sport and Physical Education, 1993 r.

¹⁷⁶ Raport na temat antydopingowych badań ankietowych przeprowadzonych podczas biegów masowych w latach 2010 i 2012, Komisja do Zwalczania Dopingu w Sporcie, 2013 r.

Do najważniejszych działań w ramach powyższego kierunku interwencji należą:

- utrzymanie akredytacji WADA przez Zakład Badań Antydopingowych Instytutu Sportu;
- kontynuowanie krajowego programu zwalczania dopingu w sporcie, koordynowanego przez Komisję do Zwalczania Dopingu w Sporcie, z dążeniem do optymalizacji nasycenia kontrolą antydopingową oraz uwzględnieniem podejścia jakościowego w działalności;
- rozwijanie współpracy z odpowiednimi służbami (Policja, Służba Celna) w celu ograniczenia dostępności, stosowania, a także handlu substancjami i metodami zabronionymi, jak również współpracy międzyresortowej dla zagwarantowania lepszego efektu działań w zakresie edukacji antydopingowej (Ministerstwo Zdrowia, Ministerstwo Edukacji Narodowej);
- podjęcie działań w zakresie zwalczania dopingu w sporcie rekreacyjnym i masowym, w tym poprzez kampanie edukacyjne;
- kontynuowanie działań profilaktycznych przy wykorzystaniu dostępnych form przekazu.

Kierunek interwencji 2.2.3. Zwalczanie korupcji w sporcie oraz ustawiania zawodów sportowych.

Korupcja w sporcie, a w szczególności manipulowanie zawodami sportowymi, to obok dopingu jedno z najpoważniejszych zagrożeń dla współczesnego sportu. Narusza fundamentalne wartości promowane poprzez sport, takie jak uczciwość, zasady *fair play* czy poszanowanie innych uczestników współzawodnictwa. Manipulowanie zawodami sportowymi to forma sportowego oszustwa, która prowadzi do wypaczenia idei nieprzewidywalności zawodów sportowych.

Ustawianie zawodów sportowych przybiera współcześnie formę bardzo dobrze zorganizowanego przestępczego procederu, gdzie często wpływ na wynik czy przebieg zawodów nie jest celem samym w sobie, a sposobem na osiągnięcie dochodu czy „wypranie brudnych pieniędzy” dzięki zakładom bukmacherskim. Nierzadko procederem tym zajmują się zorganizowane grupy przestępcze.

Poza działaniami o charakterze operacyjno-rozpoznawczym i dochodzeniowo-śledczym, za które odpowiada przede wszystkim Policja i powołane do tego instytucje (Centralne Biuro Antykorupcyjne), kluczową rolę w zwalczaniu korupcji w sporcie odgrywają działania edukacyjne, a także współpraca i wymiana informacji pomiędzy wszystkimi zainteresowanymi podmiotami, w tym organami ścigania, administracją publiczną, ruchem sportowym.

Do najważniejszych działań w ramach powyższego kierunku interwencji należą:

- kontynuowanie projektów edukacyjnych adresowanych do młodych piłkarzy oraz uczniów szkół mistrzostwa sportowego, przy założeniu umasowienia działań (w formule pozwalającej na objęcie szkoleniami klubów piłkarskich kilku klas rozgrywkowych oraz szkół mistrzostwa sportowego);

- podjęcie działań edukacyjnych w zakresie profilaktyki antykorupcyjnej w stosunku do kadr zarządzających klubami i polskimi związkami sportowymi;
- stworzenie sieci koordynatorów odpowiedzialnych na poziomie krajowym i regionalnym za wymianę informacji oraz działalność edukacyjną, w szczególności w polskich związkach sportowych, klubach piłkarskich i wojewódzkich komendach policji;
- kontynuowanie współpracy i wymiany informacji między wszystkimi podmiotami zaangażowanymi w zwalczanie korupcji w sporcie.

Kierunek interwencji 2.2.4. Wspieranie działań w zakresie poprawy bezpieczeństwa imprez sportowych.

Poprawa bezpieczeństwa imprez sportowych stanowi istotny element dbałości o wizerunek sportu. Niezakłócony przebieg imprezy masowej wpływa bowiem na wzrost zainteresowania współzawodnictwem ze strony widzów, a także sponsorów. Warunkiem bezpieczeństwa imprezy sportowej jest właściwe, pozbawione agresji zachowanie kibiców. Stąd też jego poprawy nie można oczekiwać bez zintegrowania działań wszystkich zaangażowanych w ten proces podmiotów.

Analiza uwarunkowań dla poprawy bezpieczeństwa imprez sportowych, z pominięciem zagadnień porządku publicznego, w tym przede wszystkim działań Policji i organizatora imprezy, wskazuje na kluczową w tym zakresie rolę współpracy z kibicami. Cel ten można osiągnąć przy wykorzystaniu planowanych na perspektywę długookresową projektów kibicowskich.

Do najważniejszych działań w ramach powyższego kierunku interwencji należą:

- prowadzenie, przy udziale organizacji kibicowskich, projektów ukierunkowanych na demokratyzację i aktywizację społeczną środowisk kibiców sportowych przy jednoczesnym ograniczaniu kultury przemocy w tym środowisku;
- działania organizacyjno-legislacyjne mające na celu zwiększanie bezpieczeństwa na imprezach sportowych.

Kierunek interwencji 2.2.5. Promocja pozytywnych wartości kształtowanych przez sport.

Proces zmian cywilizacyjnych i kulturowo-społecznych, charakterystyczny dla państw o dużej dynamice rozwoju, połączony ze zjawiskiem globalizacji i komercjalizacji różnych obszarów działalności człowieka, wymaga odwołania się w wychowaniu, kształceniu i kształtowaniu postaw młodzieży do wartości uniwersalnych, ponadczasowych. Doskonałym ich nośnikiem jest sport, który utrwala poczucie przynależności do zespołu, zasadę uczciwego współzawodnictwa, ciężkiej pracy, szacunku dla innych uczestników rywalizacji oraz dla reguł, które nią rządzą, a także wzmacnia solidarność, zaangażowanie i dyscyplinę. Przyswojenie tych wartości poprzez sport stanowi nie tylko o lepszym przygotowaniu do kariery zawodowej, kształtując cechy pożądane przez pracodawców, ale również do życia w społeczeństwie.

Nauka pozytywnych wartości poprzez sport, popularnie zwana też edukacją poprzez sport, stanowić powinna zasadniczy element każdego narzędzia realizacji polityki publicznej w obszarze szeroko pojętej aktywności fizycznej. Ponadto istnieje potrzeba podnoszenia poziomu świadomości organizacji edukacyjnych i sportowych co do potrzeby działania na rzecz rozwoju edukacji poprzez sport.

Do najważniejszych działań w ramach powyższego kierunku interwencji należą:

- uwzględnienie w programach i projektach realizowanych w obszarze aktywności fizycznej promocji pozytywnych wartości kształtowanych poprzez sport;
- popularyzacja idei edukacji poprzez sport wśród organizacji sportowych oraz instytucji oświatowych;
- uwzględnienie tematyki pozytywnych wartości, jakie niesie sport w akcjach promocyjnych.

Priorytet 2.3. Wspieranie włączenia społecznego poprzez sport.

Sport cechuje olbrzymi potencjał w kształtowaniu spójności społecznej. Rola integracyjna sportu wynika przede wszystkim z możliwości budowania więzi i poczucia przynależności do grupy. Stąd utylitarny charakter działań popularyzujących aktywność fizyczną w społeczeństwie. Dotyczy to w szczególności tych grup, które odczuwają deficyt więzi społecznych, wynikający z powodowanej różnymi względami izolacji. Są to zwykle grupy o szczególnych potrzebach, takie jak młodzież z mniej uprzywilejowanych środowisk, osoby niepełnosprawne, imigranci, mniejszości etniczne, seksualne, a w pewnym zakresie również kobiety.

Kierunek interwencji 2.3.1. Zapewnienie oferty umożliwiającej integrację społeczną poprzez sport.

Sport oddziałuje pozytywnie na proces integracji społecznej, przyspieszając jego przebieg, a w niektórych wypadkach będąc czynnikiem ułatwiającym jego rozpoczęcie. Proces integracji społecznej jest złożony, a jego znaczenie w znacznej mierze uzależnione jest od analizy struktury danej społeczności, i to dokonanej przy uwzględnieniu wielu kryteriów. Z uwagi na nieznaczące zróżnicowanie polskiego społeczeństwa pod względem religijnym, etnicznym czy językowym¹⁷⁷, proces ten postrzegany jest marginalnie. Niewielka liczba osób deklarujących odmienną od większości narodowość czy pochodzenie etniczne, w tym imigrantów, sprawia, że proces ten nabiera dla nich szczególnego znaczenia – integracja społeczna staje się bowiem koniecznością dla tak zdefiniowanej mniejszości, a jej przebieg może być o wiele bardziej gwałtowny. W tym kontekście sport odegrać może kluczową rolę. Wykorzystanie potencjału społecznego sportu powinno zatem stać się istotnym elementem przedsięwzięć realizowanych w tym zakresie, a istniejące inicjatywy mogą stać się podstawą do upowszechniania dobrych praktyk.

¹⁷⁷ Główny Urząd Statystyczny, *Ludność. Stan i struktura demograficzno-społeczna – NPS 2011*, Warszawa 2013 r.

Znacznie bardziej widoczna jest konieczność podniesienia poziomu spójności społecznej w kontekście rozwarstwienia majątkowego i zróżnicowanej sytuacji ekonomicznej Polaków¹⁷⁸. Jest to proces dwukierunkowy. Z jednej bowiem strony, obywatele znajdujący się w gorszej sytuacji majątkowej w pierwszej kolejności rezygnują z dóbr ekskluzywnych, za jakie postrzegany jest dostęp do kultury i sportu. Z drugiej zaś rezygnacja z tych usług pogłębia zjawisko izolacji i wykluczenia grupy najuboższych Polaków. Warto również zwrócić uwagę, iż kryterium infrastrukturalne nie przesądza o dostępie do sportu tej grupy osób, czego dobrym przykładem są duże aglomeracje miejskie, zwykle wyposażone w infrastrukturę sportową. Nawet przy wynikającym z diagnozy założeniu, że nasycenie infrastrukturą tego typu dużych ośrodków miejskich nie jest wystarczające, to i tak występuje ona tam w stosunkowo dużej ilości. Bariera dostępu dla osób ubogich w dużych aglomeracjach pozostaje brak odpowiedniej oferty sportowej na poziomie lokalnym, przystępnej cenowo, powszechnej (nie ekskluzywnej) i nakierowanej na wymiar społeczny (nie sportowy) aktywności fizycznej.

Wskazać można również inne niż wymienione grupy, wśród których upowszechnianie aktywności fizycznej jest pożądane jako element polityki wyrównywania szans. Należą do nich bez wątpienia osoby niepełnosprawne, osoby starsze, a także kobiety. Każdej z tych grup poświęcono odrębny kierunek interwencji w niniejszym dokumencie. Kwestią otwartą pozostaje identyfikacja dalszych tego typu grup, co wydaje się istotne w kontekście konstytucyjnego obowiązku wspierania rozwoju kultury fizycznej przez władze publiczne, z którego można wywodzić prawo obywateli do równego dostępu do aktywności fizycznej.

Do najważniejszych działań w ramach powyższego kierunku interwencji należą:

- promocja inicjatyw i dobrych praktyk w zakresie integracji poprzez sport;
- wzmocnienie współpracy z organizacjami pozarządowymi na rzecz integracji poprzez sport grup defaworyzowanych, w tym młodzieży z mniej uprzywilejowanych środowisk, imigrantów, mniejszości etnicznych czy seksualnych;
- promocja oraz zapewnienie – na etapie założeń inicjatyw horyzontalnych i realizacji na poziomie lokalnym – warunków dla zwiększonego uczestnictwa w aktywności fizycznej osób ubogich i z obszarów wymagających rewitalizacji;
- identyfikacja wszystkich grup o utrudnionym dostępie do aktywności fizycznej jako zagrożonych wykluczeniem społecznym i przygotowanie w stosunku do nich założeń działań pomocowo-naprawczych.

Kierunek interwencji 2.3.2. Wsparcie integracji osób niepełnosprawnych poprzez ich uczestnictwo w sporcie.

Sport jest jedną z tych dziedzin życia, która daje ogromne możliwości w zakresie integracji społecznej osób niepełnosprawnych. Udział w jego różnych formach odgrywa ważną rolę w rozwoju osobistym, utrzymaniu lepszej kondycji fizycznej i psychicznej oraz aktywności społecznej. Dzięki propagowaniu poczucia przynależności do społeczności i uczestnictwa

¹⁷⁸ Główny Urząd Statystyczny, *Budżety gospodarstw domowych w 2013 r.*, Warszawa 2014 r.

w jej życiu, przyczynia się do znoszenia barier społecznych, stając się ważnym narzędziem inkluzji osób niepełnosprawnych oraz ułatwiając reintegrację ze społeczeństwem.

Osoby niepełnosprawne stanowią bardzo zróżnicowaną grupę zarówno pod względem stopnia i rodzaju niepełnosprawności, jak i innych cech wyznaczających ich potrzeby. Powoduje to konieczność zróżnicowania i zindywidualizowania działań adresowanych do tych osób.

Celem działań podejmowanych w obszarze sportu powszechnego wobec osób niepełnosprawnych jest tworzenie warunków umożliwiających zwiększanie ich uczestnictwa w różnych formach aktywności sportowej, postrzeganej przede wszystkim przez pryzmat wyrównywania szans i pełnego udziału w życiu społecznym. Integracja społeczna według modelu „do sportu, a następnie poprzez sport” do społeczeństwa, zapewnia płynność oraz większą skuteczność tego procesu. Aktywność fizyczna stanowi w tym przypadku swego rodzaju zachętę do porzucenia izolacji i nadzieję na ułatwioną aktywizację w bardziej inkluzyjnym otoczeniu, jakim jest środowisko sportowe. Włączenie to może odbywać się zarówno poprzez pozbawione rywalizacji uczestnictwo w zajęciach sportowych, jak i niewyczynowe współzawodnictwo sportowe. Sport jako narzędzie włączenia społecznego zwiększa także szansę na podjęcie lub powrót osób niepełnosprawnych do pracy zawodowej.

Idea powszechnej aktywności fizycznej wśród osób niepełnosprawnych wymaga promocji, przede wszystkim z uwagi na panujący w społeczeństwie stereotyp, że osoby niepełnosprawne nie mogą jej podejmować z uwagi na stan zdrowia. Przy odpowiednim doborze form oraz stopnia intensywności aktywności może ona być uprawiana przez osoby niepełnosprawne o różnym stopniu i rodzaju niepełnosprawności, będąc nawet formą rehabilitacji i poprawy stanu zdrowia.

Do najważniejszych działań w ramach powyższego kierunku interwencji należą:

- zwiększenie dostępności zajęć i obiektów sportowych dla osób niepełnosprawnych, w tym poprzez wsparcie finansowe;
- promocja aktywności fizycznej wśród osób niepełnosprawnych, w tym w placówkach opieki zdrowotnej;
- zapewnienie wsparcia medycznego dla zajęć sportowych przeznaczonych dla osób niepełnosprawnych (rehabilitacja);
- wspieranie niewyczynowego sportu osób niepełnosprawnych, w tym współzawodnictwa.

Kierunek interwencji 2.3.3. Zwiększenie partycypacji kobiet w sporcie.

Problem partycypacji kobiet w sporcie jest złożony. Dotyczy on zarówno powszechnej aktywności fizycznej, jak i sportu uprawianego wyczynowo. W obu przypadkach można zaobserwować występowanie negatywnych trendów, które w sposób istotny różnicują sytuację kobiet i mężczyzn. Mniejszy udział kobiet w aktywności fizycznej, w różnych kategoriach wiekowych, został obszernie omówiony w części diagnostycznej dokumentu. Tendencja ta znajduje potwierdzenie w danych na temat uczestnictwa w imprezach

masowych. W Maratonie Warszawskim średni udział kobiet wynosi około 10%¹⁷⁹, podczas gdy w biegach ulicznych na tym dystansie w Stanach Zjednoczonych i Kanadzie to kobiety stanowią większość.

Problem partycypacji kobiet w sporcie dotyczy również sportu wyczynowego. Badanie przeprowadzone w 2012 r. przez Projekt Społeczny 2012¹⁸⁰ identyfikuje podstawowe bariery w rozwoju sportu kobiet, a wśród nich mniejsze zainteresowanie sponsorów i zdecydowanie niższy poziom finansowania, niedostosowanie treningu do potrzeb kobiet, w tym mała liczba kobiet w kadrze trenerskiej, szczególnie niski poziom reprezentacji kobiet we władzach organizacji sportowych, klasyczny konflikt ról społecznych (macierzyństwo a sport) oraz problem molestowania seksualnego zawodniczek. Problemy te potwierdzają badania realizowane na zlecenie Ministerstwa Sportu i Turystyki, poświęcone równouprawnieniu płci w sporcie¹⁸¹ oraz nietykalności fizycznej i psychicznej sportowców¹⁸².

Mniejszy udział kobiet dotyczy zarówno samego współzawodnictwa organizowanego przez polskie związki sportowe, jak i członkostwa w kadrach narodowych, a także dostępu do zawodów związanych ze sportem (trener, instruktor i sędzia) oraz reprezentacji w zarządach polskich związków sportowych. Zagadnienia te zostały obszernie omówione w części diagnostycznej dokumentu. Warto przypomnieć, iż ostatni z problemów dotyczy nie tylko związków działających w sportach częściej uprawianych przez mężczyzn i postrzeganych jako „męskie”, takich jak zapasy, boks czy piłka nożna, ale również tych popularnych zarówno wśród mężczyzn, jak i kobiet, w których sukcesy są autorstwa obu płci (siatkówka, lekkoatletyka czy pływanie)¹⁸³.

Nie sposób za to określić skali molestowania seksualnego w polskim sporcie, czy też ujmując problem szerzej – naruszania nietykalności fizycznej i psychicznej sportowców. Brak jest danych oraz reprezentatywnych badań w tym zakresie. Nie ulega jednak wątpliwości, że zjawisko to występuje, o czym świadczą źródła międzynarodowe. W 1993 r. w Kanadzie przeprowadzono badania wśród 266 sportowców (55% próby stanowiły kobiety). Co piąty badany zadeklarował, że spotkał się z molestowaniem lub wykorzystywaniem seksualnym, najczęściej ze strony osoby dysponującej jakimś rodzajem władzy, zwykle trenera. W 1996 r. opublikowano wyniki badań¹⁸⁴ przeprowadzonych wśród 1200 byłych i obecnych kanadyjskich sportowców elitarnych i olimpijczyków, z których wynikało, że ponad 8% respondentów było ofiarą „wymuszonego stosunku seksualnego” z osobą, która pełniła rolę autorytetu w ramach ich sportu. Wyniki te potwierdzają analogiczne badania przeprowadzone m.in. w Australii, Norwegii, Turcji i Czechach.

¹⁷⁹ Dane statystyczne Fundacji Maraton Warszawski, w 2012 r. bieg ukończyło 6797 osób, w tym 726 kobiet (10,5%).

¹⁸⁰ Projekt Społeczny 2012, *Sport kobiet w Polsce. Zaproszenie do diagnozy*, Warszawa 2012 r.

¹⁸¹ Włoch R., *Bariery dla równouprawnienia płci w sporcie*, Warszawa 2014 r., raport wykonany na zlecenie Ministerstwa Sportu i Turystyki.

¹⁸² Włoch R., *Naruszenia nietykalności fizycznej i psychicznej wobec sportowców*, Warszawa 2014 r., raport wykonany na zlecenie Ministerstwa Sportu i Turystyki.

¹⁸³ Dane własne, styczeń 2015 r.

¹⁸⁴ Sandra Kirby, *Global issues: harassment and abuse research*, 1996 r.

Przedstawiona sytuacja kobiet w sporcie wymaga interwencji w ramach polityk publicznych. W przyjętym w 2013 r. *Krajowym programie działań na rzecz równego traktowania na lata 2013-2016*, w ramach celu szczegółowego 7.1. Przeciwdziałanie dyskryminacji ze względu na płeć w sporcie, wskazano wstępny zakres takiej interwencji. Obejmuje on zarówno promowanie idei równości kobiet i mężczyzn w sporcie, jak i wyrównywanie szans kobiet i mężczyzn w dostępie do sportu oraz aktywne upowszechnianie sportów z udziałem kobiet i dziewcząt.

Do najważniejszych działań w ramach powyższego kierunku interwencji należą:

- dostosowanie oferty sportowej na różnych szczeblach do szczególnych potrzeb kobiet, zidentyfikowanych w badaniach społecznych;
- promocja równego dostępu kobiet i mężczyzn do sportu, zarówno w kontekście powszechnej aktywności fizycznej, jak i sportu uprawianego wyczynowo;
- zapewnienie kryterium równego dostępu do sportu ze względu na płeć w ramach projektów i programów realizowanych w obszarze aktywności fizycznej oraz sportu wyczynowego;
- upowszechnianie standardów równego dostępu kobiet i mężczyzn do stanowisk zarządczych w sporcie, w tym przede wszystkim w polskich związkach sportowych;
- prowadzenie badań na temat sytuacji kobiet w sporcie, w tym badań jakościowych;
- wymiana między polskimi związkami sportowymi dobrych praktyk, w tym zagranicznych, na temat udziału kobiet w sporcie;
- opracowanie i upowszechnianie kodeksu postępowania przeciwko naruszeniom nietykalności fizycznej i psychicznej sportowców, w tym w szczególności kobiet;
- podnoszenie świadomości środowiska sportowego, w tym w szczególności polskich związków sportowych, na temat sytuacji kobiet w sporcie.

Cel szczegółowy 3. Poprawa warunków organizacyjno-prawnych dla rozwoju sportu oraz zwiększenie dostępności wykwalifikowanych zasobów kadrowych.

Cel szczegółowy 3. obejmuje wszelkie działania związane z optymalizacją funkcjonowania oraz struktury podmiotów zaangażowanych w tworzenie lub prowadzenie polityki sportowej, w tym w szczególności upowszechnienie polityki sportowej opartej na faktach oraz zasad dobrego rządzenia. Ważnym komponentem tego celu jest stworzenie optymalnego otoczenia prawnego dla rozwoju sportu oraz ustalenie zasad współpracy pomiędzy wszystkimi interesariuszami działającymi w obszarze sportu, ze szczególnym jst oraz organizacji pozarządowych.

Celem realizacji proponowanych działań jest stworzenie efektywnego systemu zarządzania w sporcie, ze szczególnym uwzględnieniem wprowadzenia standardów dobrego rządzenia w polskich związkach sportowych. Proponowane działania mają również na celu zwiększenie efektywności finansowego wspierania i stymulowania przedsięwzięć sportowych ze środków centralnych, przy zastosowaniu mechanizmów ewaluacyjnych. Istotnym aspektem kierunków interwencji w ramach tego celu jest również aktywne kształtowanie zasad współpracy między Ministerstwem Sportu i Turystyki a samorządami, przy założeniu wielopłaszczyznowego podejścia do tej współpracy (m.in. korelacje między działaniami w zakresie infrastruktury, a także wspierania aktywności fizycznej, w tym dzieci i młodzieży oraz organizacji sportowych na danym obszarze).

Dodatkowym celem stawianym przed polskimi związkami sportowymi jest prowadzenie aktywnej polityki upowszechniania swojego sportu. W tym celu niezbędne jest podniesienie kompetencji władz i pracowników polskich związków sportowych oraz wypracowanie standardów jakości działania tych organizacji, co poprawi ich wizerunek oraz zwiększy efektywność realizowanych przedsięwzięć.

Priorytet 3.1. Usprawnienie systemu organizacyjnego oraz zasad finansowania sportu.

Rozwój sportu w Polsce to złożony proces, w którym partycypują podmioty o różnej charakterystyce, od organów administracji centralnej, przez jst, po organizacje pozarządowe. Efektywność realizacji zadań w tym obszarze zależy w znacznej mierze od usprawnienia systemu organizacyjnego oraz zasad finansowania, w tym przede wszystkim od przyjęcia optymalnych dla rozwoju sportu zasad współpracy między wszystkimi podmiotami biorącymi w tym procesie udział. Osiągnięta w ten sposób efektywność odnosić się będzie zarówno do rzeczowych rezultatów działań, jak i do poniesionych nakładów finansowych.

Kierunek interwencji 3.1.1. Optymalizacja zasad współpracy pomiędzy podmiotami działającymi w obszarze sportu.

Jednym z fundamentalnych założeń współpracy między interesariuszami działającymi na rzecz rozwoju sportu powinna być decentralizacja jego finansowego wspierania. Oznacza to w praktyce finansowanie przedsięwzięć sportowych, zarówno w zakresie sportu wyczynowego, jak i powszechnej aktywności fizycznej, a także inwestycji sportowych, na poziomie adekwatnym do skali przedsięwzięcia. Powinno to skutkować większym

zaangażowaniem samorządów w działania na szczeblu lokalnym i regionalnym oraz koncentracją organów administracji centralnej na przedsięwzięciach (projektach, programach i kampaniach) krajowych (ogólnopolskich), co ograniczy efekt rozproszenia środków.

Zasady współpracy i podziału zadań, przy poszanowaniu kompetencji ustawowych poszczególnych podmiotów (administracji rządowej i samorządowej), powinny również uwzględniać efekt lokalnego oddziaływania przedsięwzięć horyzontalnych, wynikający z modelu współfinansowania przedsięwzięć przez rządową administrację centralną (głównie Ministra Sportu i Turystyki) oraz jst różnego szczebla. W modelu tym projekty tworzone i koordynowane na poziomie krajowym operacjonalizują się na poziomie regionalnym i lokalnym przy założeniu partycypacji finansowej jst.

Zwiększenie efektywności w procesie rozwoju sportu można osiągnąć również dzięki współpracy horyzontalnej jst, szczególnie w kontekście procesów inwestycyjnych. Dotyczy to budowy i modernizacji infrastruktury sportowej, której koszty utrzymania mogą być zbyt wysokie dla jednego samorządu. Reguła ta ma również zastosowanie do inwestycji w ciągi transportowe rowerowe i piesze, które mogą przebiegać przez obszar więcej niż jednego samorządu, a także do przedsięwzięć realizowanych przez jst różnych państw, w ramach współpracy partnerskiej.

Podobny efekt synergii działań osiągnąć można na poziomie centralnym dzięki współpracy międzyresortowej. Specyfika sportu przejawiająca się w jego horyzontalnym oddziaływaniu i możliwości realizacji celów z zakresu różnych polityk publicznych wskazuje na konieczność współdziałania podmiotów kształtujących te polityki, czyli organów administracji centralnej odpowiedzialnych za sprawy kultury fizycznej, zdrowia, spójności społecznej, a także nauki, szkolnictwa wyższego, edukacji, rozwoju regionalnego czy polityki przestrzennej. Podejmowanie działań nieskoordynowanych, a czasem wręcz konkurencyjnych przez poszczególne organy prowadzi do rozproszenia nakładów finansowych i wpływa negatywnie na ich efektywność.

Innym aspektem optymalizacji zasad współpracy pomiędzy podmiotami działającymi w obszarze sportu jest kooperacja między administracją publiczną a organizacjami pozarządowymi. Dotyczy to zarówno wykorzystania dobrych praktyk i doświadczeń tych podmiotów w procesie legislacyjnym (konsultacje publiczne), jak i bieżącej współpracy. Każdy organ administracji publicznej zainteresowany taką współpracą powinien przyjąć jej program, określający warunki i zasady wymiany doświadczeń i uczestnictwa w procesie decyzyjnym.

Do najważniejszych działań w ramach powyższego kierunku interwencji należą:

- opracowanie szczegółowych zasad współpracy pomiędzy Ministrem Sportu i Turystyki a jst przy realizacji działań w obszarze sportu (spójnych bądź odrębnych dla inwestycji, wspierania sportu wyczynowego i powszechnej aktywności fizycznej), w ramach kompetencji ustawowych;

- wielopłaszczyznowe podejście do współpracy Ministra Sportu i Turystyki oraz jst (korelacja inwestycji w infrastrukturę i przedsięwzięcia promujące aktywność fizyczną lub sport wyczynowy);
- decentralizacja finansowego wspierania rozwoju sportu na poziom regionalny i lokalny;
- prowadzenie współpracy międzyresortowej w oparciu o model niekonkurencyjny, w którym podejmowane działania wzajemnie się uzupełniają i służą rozwojowi sportu jako narzędzia horyzontalnie kształtujące polityki publiczne;
- przygotowanie programu współpracy Ministra Sportu i Turystyki z organizacjami pozarządowymi;
- tworzenie na poziomie krajowym programów horyzontalnych oddziałujących lokalnie w modelu współpracy Ministra Sportu i Turystyki z jst.

Priorytet 3.2. Zapewnienie otoczenia prawnego sprzyjającego rozwojowi sportu.

Przyjazne otoczenie prawne sprzyja dynamice rozwoju danego sektora. Reguła ta dotyczy procesów horyzontalnych, jak choćby rozwój przedsiębiorczości, ale także tych mających miejsce w obszarach o bardziej wyizolowanym charakterze, w tym sportu. Przyjazne otoczenie prawne obejmuje zarówno aspekty biernego, jak i czynnego oddziaływania. Pierwszy z czynników polega na tworzeniu jak najmniejszej liczby obciążeń dla podmiotów działających w danym obszarze (tylko obciążenia, które są konieczne i proporcjonalne). Istota drugiego sprowadza się zaś do kreowania zachęt dla rozwoju danego obszaru, w tym finansowych.

Kierunek interwencji 3.2.1. Ewaluacja przepisów organizacyjno-prawnych odnoszących się do obszaru sportu.

Działania na rzecz zapewnienia otoczenia prawnego sprzyjającego rozwojowi sportu w znacznej mierze uzależnione są od oceny, w jakim stopniu dotychczas obowiązujące przepisy organizacyjno-prawne warunek ten spełniają. Do tego celu niezbędna jest ich ewaluacja, której zakres przedmiotowy powinien obejmować zarówno przepisy dotyczące działalności w sporcie *sensu stricte*, jak i *sensu largo*, a więc również przepisy o charakterze horyzontalnym, dotyczące prowadzenia działalności gospodarczej czy opodatkowania. Analiza powinna koncentrować się w takim samym stopniu na identyfikacji ewentualnych barier prawno-organizacyjnych dla rozwoju sportu, jak i na wskazaniu obszarów, w których zasadne byłoby przyjęcie odpowiednich zachęt dla rozwoju sportu, w postaci preferencji o charakterze fiskalnym czy prawnym (np. zastosowanie trybów uproszczonych).

Ewaluacja przepisów organizacyjno-prawnych odnoszących się do obszaru sportu nie powinna jednak stanowić celu samego w sobie w ramach niniejszego kierunku interwencji. Priorytetem jest bowiem zapewnienie otoczenia prawnego sprzyjającego rozwojowi sportu, a co za tym idzie, przeprowadzona ewaluacja powinna stanowić podstawę do rozważań nad dalszymi pracami legislacyjnymi, przy założeniu jednak, że uzyskane zostaną wystarczające gwarancje prawidłowości funkcjonowania sektora sportowego. Innymi słowy, zakres dalszej

deregulacji w polskim sporcie i zwiększania autonomii powinien być uzależniony od stopnia wdrażania zasad dobrego rządzenia.

Do najważniejszych działań w ramach powyższego kierunku interwencji należą:

- dokonanie analizy przepisów organizacyjno-prawnych obowiązujących w obszarze sportu oraz wpływających na sport;
- następnie, na tej podstawie, optymalizacja rozwiązań przyjętych w ustawie o sporcie oraz innych aktach prawnych.

Priorytet 3.3. Upowszechnienie zasad dobrego rządzenia w obszarze sportu.

Dobre zarządzanie jest warunkiem koniecznym rozwoju sportu na każdym poziomie. Od jakości zarządzania w organizacjach sportowych zależy też zakres przysługującej im w granicach prawa autonomii i prawa do samoregulacji. Dobre rządzenie w sporcie jest procesem opartym o kluczowe zasady, do których niewątpliwie należą przestrzeganie powszechnie obowiązującego prawa i reguł sportowych, określenie celów i wizji rozwoju organizacji (sportu) oraz ich ciągła ewaluacja, zapewnienie odpowiedniego poziomu kompetencji, reprezentatywności i inkluzyjności organów statutowych, a także gwarancja stabilnego finansowania wraz z przejrzystymi procedurami obiegu środków finansowych i jego kontroli oraz przewidywalność, transparentność i odpowiedzialność społeczna w ramach prowadzonej działalności.

Kierunek interwencji 3.3.1. Wprowadzenie i monitorowanie standardów jakości w zarządzaniu organizacjami sportowymi.

Proces demokratyzacji życia oraz odzyskanie swobód obywatelskich po 1989 r. zapoczątkowały w Polsce rozwój opartej na modelu biznesowym prywatnej przedsiębiorczości, której celem była optymalizacja zysku. Istotną rolę w tym procesie odegrało upowszechnianie standardów jakości rządzenia w sektorze prywatnym. Proces ten niestety wolniej postępował w obszarze sportu, w większości nadal uzależnionym od finansowania publicznego, którego poziom systematycznie się obniżał. W efekcie wiele z organizacji sportowych w Polsce nadal funkcjonuje według wzoru postawy pasywnej, nie pozyskując dodatkowych źródeł finansowania, bez precyzyjnie określonej strategii działania, w sposób nieprzejrzysty dla inwestorów, opierając proces decyzyjny o nieobiektywne przesłanki.

Biorąc powyższe pod uwagę, zasadne wydaje się przyspieszenie procesu upowszechniania standardów dobrego rządzenia w sposób administracyjny, co wpisuje się w pewnym sensie w kulturę działania wielu organizacji sportowych w Polsce (preferujących zarządzanie „odgórne” i niewymuszające inicjatywy, ograniczających działania do tych „reglamentowanych”). Z oczywistych względów upowszechnianie w ten sposób standardów jakości w zarządzaniu organizacjami sportowymi może dotyczyć tylko wiodących podmiotów tego sektora, z polskimi związkami sportowymi na czele, a ich egzekwowanie należy ograniczyć do zakresu, w jakim dysponują one bądź mogą dysponować środkami

publicznymi oraz autonomią gwarantowaną przez prawo. Podmiotem właściwym do wprowadzenia tego rodzaju standardów powinien być Minister Sportu i Turystyki.

Standardy jakości w zarządzaniu organizacjami sportowymi wynikać powinny zarówno z przepisów prawa powszechnie obowiązującego, jak i dobrych praktyk w tym zakresie, również międzynarodowych, czy pochodzących z innych obszarów zarządzania. Powinny się one odnosić między innymi do kompetencji i efektywności działania organów statutowych, przejrzystości i zróżnicowania źródeł finansowania, przebiegu procesu decyzyjnego, a także planowania strategicznego w działaniach organizacji, w tym konstytuować obowiązek opracowania i przyjęcia dokumentu strategicznego wytyczającego kierunki rozwoju organizacji, o czym w kontekście polskich związków sportowych mowa w dalszej części dokumentu.

Naturalną konsekwencją wypracowania i upowszechniania standardów jakości w zarządzaniu organizacjami sportowymi powinno być ich monitorowanie. Zasadniczym celem tego procesu będzie nie tylko pozyskanie wiedzy na temat stopnia wdrożenia standardów, a tym samym aktualnej jakości zarządzania w organizacji, ale również, a nawet przede wszystkim, uzależnienie poziomu wsparcia finansowego kierowanego do danej organizacji ze środków Ministra Sportu i Turystyki od rezultatu monitorowania. Postępowanie to ma związek z koniecznością określenia przejrzystych zasad finansowania zadań realizowanych przez polskie związki sportowe, o czym również mowa w dalszej części dokumentu.

Do najważniejszych działań w ramach powyższego kierunku interwencji należą:

- opracowanie i upowszechnienie przez Ministerstwo Sportu i Turystyki (a następnie monitorowanie wdrażania) standardów i dobrych praktyk w zakresie jakości zarządzania w polskich związkach sportowych i innych wiodących organizacjach działających w obszarze sportu, które korzystają ze środków publicznych;
- promocja nowoczesnych metodyk zarządzania w polskich związkach sportowych i innych wiodących organizacjach działających w obszarze sportu, które korzystają ze środków publicznych, a także wspieranie rozwoju kompetencji, w tym w zakresie współpracy z mediami i inwestorami, w wymienionych organizacjach;
- powiązanie poziomu finansowania realizowanych zadań z wynikiem oceny wdrażania standardów i dobrych praktyk w zakresie jakości zarządzania przez polskie związki sportowe i inne wiodące organizacje działające w obszarze sportu, które korzystają ze środków publicznych.

Kierunek interwencji 3.3.2. Podniesienie jakości i efektywności zarządzania obiektami sportowymi.

Intensywny proces inwestycyjny w zakresie tworzenia i rozbudowy infrastruktury sportowej w Polsce, szczególnie w ostatnich latach, doprowadził do powstania w naszym kraju dużej liczby nowoczesnych obiektów o różnej skali, od przyszkolnych boisk wielofunkcyjnych, sal gimnastycznych i pływalni po stadiony piłkarskie będące arenami mistrzostw Europy w piłce nożnej, hale widowiskowo-sportowe, w których można przeprowadzać imprezy sportowe rangi mistrzostw świata i Europy czy skocznie narciarskie, stadiony żużlowe oraz

pełnowymiarowe pływalnie (50-metrowe). Cechą charakterystyczną wielu z tych obiektów jest ich uniwersalny charakter (możliwość przeprowadzenia zarówno imprez sportowych, jak i artystycznych), dający wiele możliwości organizacyjnych, ale i duża kosztochłonności. Stąd niezbędne jest profesjonalne przygotowanie kadr i procesów zarządzania tego typu obiektami.

Zapewnienie odpowiedniej jakości i efektywności zarządzania obiektami sportowymi jest powinnością podmiotów, którym powierzono administrowanie nimi. Tym niemniej w szeroko pojętym interesie publicznym mieści się dbałość o stan tych obiektów, a tym samym o sposób zarządzania. Dlatego zasadne wydaje się opracowanie na szczeblu centralnym kodeksu dobrych praktyk w zakresie zarządzania obiektami sportowymi, a następnie jego upowszechnianie wśród podmiotów wykonujących taki zarząd. Równie istotne jest egzekwowanie standardów jakości zarządzania obiektami już na etapie inwestycyjnym. Stąd każdy proces decyzyjny w przedmiocie realizacji inwestycji w infrastrukturę sportową, w tym w szczególności ze środków publicznych, powinien być poprzedzony analizą ekonomiczną, uwzględniającą koszty utrzymania obiektu i skalę ewentualnych przychodów z tytułu jego użytkowania. Zarówno proces budowy jak i utrzymania i zarządzania obiektami infrastruktury sportowej powinien być prowadzony zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju i racjonalnego gospodarowania zasobami.

Do najważniejszych działań w ramach powyższego kierunku interwencji należą:

- opracowanie i upowszechnianie przez Ministerstwo Sportu i Turystyki kodeksu dobrych praktyk w zakresie zarządzania obiektami sportowymi;
- wsparcie procesu podnoszenia jakości kadr zarządzających obiektami sportowymi (poprzez organizację szkoleń i konferencji lub ich dofinansowanie);
- ścisła kontrola i nadzór właściwych organów administracji publicznej nad podmiotami, którym powierzono zarząd obiektami sportowymi;
- zawarcie w programach inwestycyjnych realizowanych ze środków publicznych wymogu przygotowania przez inwestora analizy ekonomicznej dotyczącej bilansu prognozowanych kosztów i zysków z działania projektowanej infrastruktury sportowej oraz sposobu zarządzania.

Priorytet 3.4. Przyjęcie zasad skutecznej współpracy Ministerstwa Sportu i Turystyki z polskimi związkami sportowymi.

Polskie związki sportowe są istotnymi ogniwami w procesie rozwoju sportu w naszym kraju, przede wszystkim w kontekście potencjału w zakresie upowszechniania aktywności fizycznej lub promocji Polski za granicą poprzez wyniki współzawodnictwa. Są też kluczowymi partnerami Ministra Sportu i Turystyki w realizacji procesu zarządzania sportem. Stąd też skuteczna współpraca między związkami a obsługującym ministra urzędem powinna być oparta na przejrzystych i społecznie akceptowalnych zasadach. Odnosi się to zarówno do finansowania zadań realizowanych na zlecenie ministra przez polskie związki sportowe, jak i spójnej wizji strategicznych kierunków rozwoju sportu.

Kierunek interwencji 3.4.1. Określenie przejrzystych zasad finansowania zadań realizowanych przez polskie związki sportowe.

Realizacja zadań publicznych przez polskie związki sportowe, w szczególności gdy dotyczy przygotowania kadry narodowej do udziału w najważniejszych imprezach sportowych, a ich zlecenie odbywa się na preferencyjnych warunkach¹⁸⁵, wymaga precyzyjnego określenia zasad ich finansowania. Proces decyzyjny w tej sprawie powinien być bowiem, zgodnie z jednym z priorytetów niniejszego dokumentu, oparty na obiektywnych przesłankach, w tym wypadku kryteriach finansowania. Muszą się one odwoływać do tradycyjnych wskaźników ilościowych, pozwalających mierzyć sukces w danym sporcie, ale również do aspektów jakościowych, wyrażonych w priorytetach niniejszego dokumentu.

Zasady finansowania i dofinansowania zadań realizowanych przez polskie związki sportowe powinny nie tylko uwzględniać wymogi określone w przepisach prawa, ale również opierać się na założeniu, że konsekwencją udzielenia wsparcia finansowego będą konkretne oczekiwania po stronie podmiotu, który je kieruje. Minister Sportu i Turystyki może zatem uzależnić poziom dofinansowania zadań, o których mowa, od realizacji przez polskie związki sportowe działań, również dodatkowych – określonych w wiążącej strony umowie. Zgodnie z założeniami polityki opartej na faktach działania te mogą dotyczyć między innymi gromadzenia kompleksowych danych na temat przebiegu finansowanego lub dofinansowanego zadania, wdrażania standardów dobrego rządzenia, przyjęcia dokumentu określającego kierunki rozwoju sportu zarządzanego przez dany związek czy aktywnej postawy w walce z negatywnymi zjawiskami w sporcie.

Wymienione powyżej przykładowo elementy oceny mogą stanowić podstawę do określenia wysokości wsparcia finansowego kierowanego do polskich związków sportowych przez Ministra Sportu i Turystyki. Podstawa do obliczenia wartości finansowania lub dofinansowania zadań realizowanych przez polskie związki sportowe, a więc tzw. algorytm naliczania, powinien uwzględniać wszystkie priorytety wyrażone w niniejszym dokumencie, na czele z preferencyjnym traktowaniem sportów o największym potencjale w zakresie upowszechnienia aktywności fizycznej lub promocji Polski na arenie międzynarodowej.

Do najważniejszych działań w ramach powyższego kierunku interwencji należą:

- uzupełnienie narzędzia w zakresie finansowania i dofinansowania zadań realizowanych przez polskie związki sportowe o elementy wynikające z priorytetów niniejszego dokumentu, a następnie upublicznienie zasad udzielania wsparcia na realizację tych zadań;

¹⁸⁵ Zgodnie z art. 29 ust. 7 ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie minister właściwy do spraw kultury fizycznej, w zakresie dofinansowania zadań związanych z przygotowaniem kadry narodowej do udziału w igrzyskach olimpijskich, igrzyskach paraolimpijskich, igrzyskach głuchych, mistrzostwach świata lub mistrzostwach Europy, może zlecać polskim związkom sportowym, Polskiemu Komitetowi Olimpijskiemu i Polskiemu Komitetowi Paraolimpijskiemu realizację zadań publicznych z pominięciem otwartego konkursu ofert, o którym mowa w art. 11 ust. 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

- wprowadzenie zasady preferencyjnego finansowania zadań realizowanych na rzecz sportów o największym potencjale w zakresie upowszechnienia aktywności fizycznej lub promocji Polski na arenie międzynarodowej;
- uwzględnienie w umowach na realizację zadań publicznych przez polskie związki sportowe zadań dodatkowych, służących wykonaniu przyjętych w niniejszym dokumencie założeń, w tym postulatu polityki opartej na faktach, walki z negatywnymi zjawiskami, czy zwiększenia jakości zarządzania.

Kierunek interwencji 3.4.2. Stworzenie kompleksowych strategii rozwoju poszczególnych sportów lub grup sportów.

Istotnym elementem procesu standaryzacji jakości rządzenia w polskich związkach sportowych jest opracowanie, a następnie przyjęcie przez właściwe organy statutowe związków dokumentów wytyczających kierunek rozwoju sportów, czy grup sportów (np. sportów motorowych), w których polskie związki sportowe działają. Interwencja o takim kierunku jest uzasadniona nie tylko zamierzeniem podniesienia jakości zarządzania, ale również optymalizacji finansowania związków, w tym przede wszystkim ze środków publicznych. Powyższe wiązać należy z potrzebą precyzyjnego określenia w dokumentach strategicznych związków zakładanych celów działalności i uzależnienia poziomu finansowania od stopnia ich realizacji.

Kompleksowe strategie rozwoju poszczególnych sportów lub grup sportów powinny poza celami określać również katalog działań służących ich osiągnięciu, diagnozę sytuacji w danym sporcie oraz plan finansowy (planowane zasoby finansowe przeznaczone na realizację działań), a także określać rolę związku w rozwoju danego sportu, w szczególności w wymiarze jego upowszechniania. Okres programowania strategii powinien odpowiadać perspektywie planowania przyjętej w niniejszym dokumencie, a więc do roku 2020. Polskie związki sportowe powinny ponadto zapewnić spójność przyjmowanych dokumentów z celami niniejszego programu. Dla osiągnięcia tego efektu zasadne wydaje się przyjęcie formuły opiniowania przez Ministra Sportu i Turystyki strategii przygotowywanych przez poszczególne związki.

Do najważniejszych działań w ramach powyższego kierunku interwencji należą:

- przygotowanie przez Ministerstwo Sportu i Turystyki wytycznych dla tworzenia przez polskie związki sportowe dokumentów kształtujących kierunki rozwoju poszczególnych sportów lub grup sportów;
- weryfikacja (opiniowanie) przez Ministra Sportu i Turystyki dokumentów strategicznych przygotowanych przez polskie związki sportowe;
- uwzględnienie dokumentu strategicznego i stopnia realizacji przewidzianych w nim celów (na podstawie rocznej sprawozdawczości) jako kryterium kierowania wsparcia finansowego ze środków publicznych do polskich związków sportowych.

Priorytet 3.5. Poprawa dostępności wysoko wykwalifikowanych kadr w sporcie.

Dostępność wysoko wykwalifikowanych kadr, obok infrastruktury oraz otoczenia administracyjno-prawnego, stanowi niezbędny warunek organizacyjny dla rozwoju sportu. Czynniki ten jest jednak spośród wymienionych najbardziej niestabilny i zmienny w czasie, a jego poprawa jest procesem długotrwałym, wymagającym zmian systemowych, w tym w dziedzinie edukacji i szkolnictwa wyższego. Efekt doraźny można w procesie tym osiągnąć poprzez realizację działań w zakresie kształcenia ustawicznego, wykraczających poza system szkolnictwa wyższego, związanych z pracą zawodową kadr w sporcie, w tym poprzez wszelkie formy doksztalcenia (stałe oraz epizodyczne). Poprawa dostępności wysoko wykwalifikowanych kadr w sporcie na potrzeby niniejszego dokumentu wymaga zastosowania obu rozwiązań zarówno systemowych, jak i doraźnych.

Proces kształcenia kadr sportu w Polsce, podobnie jak w wielu innych sektorach, abstrahuje w znacznej mierze od aktualnej sytuacji na rynku pracy i jego potrzeb, a także ignoruje zachodzące w nim procesy. W rezultacie produkt tego procesu ani w ujęciu ilościowym, ani jakościowym nie spełnia oczekiwań rynku. Pożądaną zmianę przynieść może jedynie uelastycznienie oraz zwiększenie responsywności kształcenia. Efekt ten można zapewnić poprzez dostosowanie kompetencji kadr do zmieniających się trendów w zakresie aktywności fizycznej. Dotyczy to zarówno zmiennej w czasie popularności poszczególnych sportów, jak i uwzględnienia procesów demograficznych (zwiększone zapotrzebowanie na ofertę dla osób starszych), a także rozszerzenia możliwości kształcenia o nowe kierunki związane z wykonywaniem zawodów okołosportowych (np. zarządzanie infrastrukturą sportową, marketing i prawa telewizyjne).

Kierunek interwencji 3.5.1. Podniesienie kompetencji osób prowadzących zajęcia z wychowania fizycznego oraz trenerów, instruktorów i animatorów sportu.

Potrzeba podnoszenia kompetencji kadr sportu wynika ze zdiagnozowanych słabości w tym obszarze. Dotyczy to zarówno braku odpowiedniego przygotowania do prowadzenia zajęć wychowania fizycznego na różnych szczeblach edukacji, jak i niewystarczających kompetencji po stronie animatorów, instruktorów oraz trenerów, również tych pracujących w sporcie wyczynowym. Efekt w postaci zwiększenia kompetencji wymienionych grup zawodowych można osiągnąć zarówno w toku edukacji formalnej, jak i po jej zakończeniu, w ramach kształcenia ustawicznego. Znaczącą rolę w tym procesie może odegrać również wdrożenie Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji¹⁸⁶.

Zgodnie ze stanowiskiem Rady Programowej ds. Promocji Zdrowia i Profilaktyki Problemów Dzieci i Młodzieży¹⁸⁷, większość nauczycieli wychowania fizycznego pracujących w szkołach gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych nie jest przygotowana do realizacji aktualnej podstawy programowej. Dotyczy to przede wszystkim kompetencji w zakresie edukacji zdrowotnej. Problem niewystarczającego przygotowania zawodowego dotyka

¹⁸⁶ Terminologia zgodna z projektem założeń do projektu ustawy o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji.

¹⁸⁷ Stanowisko Rady Programowej ds. Promocji Zdrowia i Profilaktyki Problemów Dzieci i Młodzieży z dnia 16 grudnia 2014 r., przedstawione Ministrowi Edukacji Narodowej po seminarium „Kształcenie i doskonalenie nauczycieli wychowania fizycznego w zakresie edukacji zdrowotnej”.

w jeszcze większym stopniu nauczycieli realizujących wychowanie fizyczne w klasach I-III szkoły podstawowej, i to zarówno absolwentów kierunku wychowanie fizyczne, jak i kierunku edukacja wczesnoszkolna. Rozwiązaniem tego problemu byłaby poprawa jakości kształcenia na wymienionych kierunkach oraz organizacja odpowiednich form doksztalcania, w tym w zakresie edukacji zdrowotnej.

Problem niewystarczającego przygotowania zawodowego dotyczy także trenerów, instruktorów i animatorów pracujących przy upowszechnianiu aktywności fizycznej wśród dzieci, młodzieży i osób dorosłych. Ponownie przyczyną w pewnej mierze jest niskiej jakości kształcenie tych grup zawodowych, ale również brak inicjatywy w zakresie podnoszenia kwalifikacji po zakończeniu edukacji. Uzasadnionym kierunkiem działań naprawczych w ramach tej interwencji powinno zatem być kształcenie ustawiczne trenerów, instruktorów i animatorów, realizowane w ramach kursów i szkoleń, ale również nabywanie kompetencji w ramach wolontariatu sportowego. Doksztalcenie wymienionych grup zawodowych może być prowadzone również w ramach projektów horyzontalnych, których celem zasadniczym jest upowszechnianie aktywności fizycznej.

Proces podnoszenia kwalifikacji trenerów w sporcie wyczynowym, w szczególności pracujących z kadrą narodową w sportach olimpijskich, powinien być realizowany systemowo, w tym przy wykorzystaniu rozwiązań scentralizowanych. Odpowiedzialność za ich zapewnienie powinna spoczywać zarówno na administracji rządowej, jak i na polskich związkach sportowych, w ramach wymiany dobrych praktyk i doksztalcania zawodowego trenerów w danym sporcie. Polskie związki sportowe powinny również wprowadzić autonomiczne systemy licencyjne (niezależne od nadawanych do niedawna na podstawie przepisów ustawy o sporcie uprawnień trenera i instruktora sportu). Kształcenie ustawiczne mogłoby w nich stanowić wymóg dla podtrzymania uzyskanych uprawnień.

Szczególną rolę w podnoszeniu kompetencji kadr sportu może odegrać wdrożenie Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji, który opisuje wzajemne relacje między kwalifikacjami przedstawionymi w postaci efektów kształcenia, ujętych z kolei w kategorie wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych. Służyć on będzie przede wszystkim większej przejrzystości, dostępności i jakości zdobywanych kwalifikacji. System ten zapewnia też porównywalność kwalifikacji zdobytych w różnych państwach. Może on zatem nie tylko podnieść jakość kształcenia kadr sportu w Polsce, ale i zwiększyć ich konkurencyjność. Rolę dedykowanego narzędzia może w tym systemie odegrać tzw. sektorowa rama kwalifikacji w sporcie, która stanowi próbę usystematyzowania istniejących w tym obszarze kwalifikacji. Odnosi się ona do zawodów trenera, instruktora sportu, a także animatora i innych związanych z prowadzeniem zajęć sportowych dla wszystkich oraz szkoleniem w sporcie wyczynowym.

Do najważniejszych działań w ramach powyższego kierunku interwencji należą:

- poprawa poziomu przygotowania zawodowego nauczycieli wychowania fizycznego, a w szczególności osób realizujących zajęcia z wychowania fizycznego w ramach nauczania wczesnoszkolnego (kształcenie ustawiczne nauczycieli, współprowadzenie zajęć w nauczaniu wczesnoszkolnym, kształcenie dwuzawodowe);

- podnoszenie kwalifikacji trenerów, instruktorów i animatorów w ramach projektów i programów horyzontalnych, których celem jest upowszechnianie aktywności fizycznej bądź realizacja procesu inwestycyjnego w sporcie;
- prowadzenie przedsięwzięć centralnych nakierowanych na podnoszenie kwalifikacji wśród trenerów kadry narodowej;
- upowszechnianie w polskich związkach sportowych idei autonomicznych systemów licencyjnych opartych na potrzebie kształcenia ustawicznego;
- wprowadzenie tzw. sektorowej ramy kwalifikacji w sporcie.

Priorytet 3.6. Prowadzenie polityki sportowej opartej na faktach.

Proces decyzyjny, w tym także w obszarze sportu, jeżeli ma go cechować racjonalność oczekiwanych rezultatów, obiektywizm i efektywne dysponowanie zasobami, również finansowymi, musi być oparty na faktach. Tak prowadzony proces wpływa na poprawę jakości zarządzania strategicznego w danym obszarze bądź organizacji. Fakty odgrywają istotną rolę na każdym jego etapie, zarówno w fazie projektowania założeń interwencji, w trakcie jej realizacji, jak również po jej zakończeniu – w formie ewaluacji wykonanych działań (programów, projektów), która stanowi niezbędne doświadczenie w planowaniu kolejnych interwencji.

Fakty należy rozumieć szeroko, zarówno jako efekty działalności badawczej (w tym dane statystyczne), analitycznej, pozyskiwanie dobrych praktyk, również międzynarodowych, czy też doświadczeń wynikających ze wspomnianych działań ewaluacyjnych. Oparcie procesu decyzyjnego na faktach czyni go bardziej transparentnym i ułatwia uzyskanie akceptacji adresatów działań, również w sytuacji, gdy są dla nich mniej korzystne.

Kierunek interwencji 3.6.1. Identyfikacja sportów o największym potencjale w zakresie upowszechnienia aktywności fizycznej lub promocji Polski na arenie międzynarodowej.

Sukces w sporcie wyczynowym jako cel sam w sobie nie jest uzasadniony z punktu widzenia interesu społecznego; ma bowiem charakter jednostkowy. Jednak traktowany jako narzędzie promocji aktywnego stylu życia i aktywności fizycznej w szczególności, a także jako element promocji Polski na arenie międzynarodowej, czy wręcz instrument dyplomacji publicznej, kształtującej wizerunek Polski zagranicą, zyskuje na znaczeniu.

Biorąc pod uwagę – choć stabilne, to jednak ograniczone źródła finansowania sportu w Polsce, w tym w szczególności ze środków publicznych – istnieje konieczność określenia priorytetów w ramach wsparcia dla sportu wyczynowego. Zgodnie z przyjętymi w dokumencie założeniami, kryterium priorytetowości odnosić się powinno do potencjału danego sportu w zakresie upowszechnienia aktywności fizycznej lub promocji Polski na arenie międzynarodowej, przy szczególnym uwzględnieniu jego olimpijskiego charakteru.

Kryteria oceny tak zdefiniowanego potencjału powinny być przejrzyste i dostępne dla ogółu zainteresowanych. Ich opracowanie jest zadaniem Ministerstwa Sportu i Turystyki. Powinny one zarówno uwzględniać wskaźniki ilościowe, jak i jakościowe. Ich transparentność

powinna również prowadzić do elastyczności katalogu sportów priorytetowych (strategicznych), w związku z koniecznością spełnienia kryteriów oceny potencjału w danym czasie (status sportu priorytetowego wymaga potwierdzenia z upływem czasu). Kryteria oceny potencjału powinny być w związku z tym stale monitorowane przez Ministerstwo Sportu i Turystyki, a także wewnętrznie przez polskie związki sportowe (również w ramach przyjętych przez związki dokumentów strategicznych).

Dopuszczalne jest stopniowanie priorytetowego charakteru sportów w ramach grupy sportów strategicznych (grupa ta nie musi być jednolita). Różnice w ocenie potencjału, w tym także w ramach grupy sportów strategicznych (priorytetowych), powinny jednak znaleźć odzwierciedlenie w poziomie finansowania poszczególnych sportów (zadań realizowanych przez polskie związki sportowe).

Do najważniejszych działań w ramach powyższego kierunku interwencji należą:

- opracowanie kryteriów oceny potencjału sportów w zakresie upowszechnienia aktywności fizycznej lub promocji Polski na arenie międzynarodowej;
- identyfikacja, z przyjętą częstotliwością, grupy (grup) sportów o największym potencjale w zakresie upowszechnienia aktywności fizycznej lub promocji Polski na arenie międzynarodowej, na podstawie opracowanych kryteriów;
- wdrożenie systematyki zidentyfikowanych sportów o największym potencjale w zakresie upowszechnienia aktywności fizycznej lub promocji Polski na arenie międzynarodowej do prowadzonej polityki sportowej, w tym w zakresie finansowania zadań realizowanych przez polskie związki sportowe.

Kierunek interwencji 3.6.2. Prowadzenie i wykorzystywanie w procesie decyzyjnym działań badawczych, analitycznych i ewaluacyjnych.

Konieczność wykorzystania w procesie decyzyjnym działań badawczych, analitycznych, czy ewaluacyjnych wynika bezpośrednio z założeń polityki sportowej opartej na faktach. Wiedza pozyskana z wymienionych źródeł służy lepszemu modelowaniu interwencji w każdym obszarze sportu, od upowszechniania aktywności fizycznej, przez wspieranie sportu wyczynowego, po proces inwestycyjny. Konieczność stosowania przesłanek obiektywnych, wynikających z szeroko pojętych badań, dotyczy nie tylko procesów decyzyjnych realizowanych w administracji publicznej, ale też w środowisku sportowym, w szczególności przez polskie związki sportowe. Nie ulega przy tym wątpliwości, że przykład dobrych praktyk w tym zakresie musi ustanowić administracja publiczna, z Ministerstwem Sportu i Turystyki na czele.

Badania, analizy i ewaluacje jako narzędzia racjonalizacji procesu decyzyjnego mają w sporcie wyjątkowo duże możliwości zastosowania. Badania społeczne w zakresie aktywności fizycznej pomagają nie tylko określić skalę potencjalnej interwencji, ale i jej kierunek, modelując przy tym także jej kształt w zależności od potrzeb konkretnej grupy docelowej. Działania faktyczne prowadzone w następstwie tego typu badań cechuje zwykle

większa skuteczność, pozwalają bowiem precyzyjnie dotrzeć do danej grupy docelowej, bez efektu rozproszenia.

Zgromadzone w toku realizacji działań informacje oraz dane zewnętrzne mogą być następnie wykorzystane do analizy, której celem jest optymalizacja ewentualnych przyszłych interwencji. Dotyczy to w szczególności procesów udzielania dotacji oraz procesów inwestycyjnych, gdzie od analizy skuteczności (silnych i słabych stron) już finansowanych przedsięwzięć winna być uzależniona decyzja o kontynuacji bądź zmianie modelu lub kierunku dalszego finansowania. Szczególnym typem tego rodzaju analiz jest ewaluacja. Jej wykonanie powinno być obligatoryjnym elementem każdego projektu i programu realizowanego ze środków publicznych. Ewaluacja przedstawia wartość wówczas, jeśli jest wykonana przez podmiot niezależny w stosunku do zlecniodawcy i wykonawcy projektu.

Do najważniejszych działań w ramach powyższego kierunku interwencji należą:

- pozyskiwanie danych zewnętrznych oraz wytwarzanie danych własnych, mogących służyć do optymalizacji procesów decyzyjnych w Ministerstwie Sportu i Turystyki (dotyczy to w szczególności danych o przebiegu i jakości działań finansowanych z budżetu państwa i funduszy celowych);
- prowadzenie działań badawczo-analitycznych, pozwalających w jak najlepszym stopniu przygotować ewentualną interwencję w obszarze sportu;
- prowadzenie niezależnej ewaluacji finansowanych ze środków Ministerstwa Sportu i Turystyki działań (w formie projektów i programów).

Kierunek interwencji 3.6.3. Wykorzystywanie rekomendacji międzynarodowych na rzecz optymalizacji krajowej polityki sportowej.

Działaniem o dużym wpływie na jakość procesów decyzyjnych jest wykorzystywanie dobrych praktyk i doświadczeń, w tym międzynarodowych. Część z nich przybiera formę niewiążących rekomendacji opracowanych w strukturach organizacji międzynarodowych, bądź na ich zlecenie. Stosowanie tego rodzaju wytycznych, które zwykle mają charakter uniwersalny (odnosząc się np. do kwestii aktywności fizycznej, zdrowego stylu życia), pozwala wykorzystać potencjał badawczy i naukowy, jakim legitymują się ich autorzy, na czele z organizacjami takimi, jak Rada Europy, Światowa Organizacja Zdrowia (WHO), czy Unia Europejska.

Równie istotne dla optymalizacji krajowej polityki sportowej jest wykorzystanie jednostkowych doświadczeń poszczególnych państw. Pozwalają one uniknąć przyjęcia błędnych założeń konkretnych interwencji, a także stwarzają możliwość empirycznego potwierdzenia zasadności ich podejmowania. Proces korzystania z dobrych praktyk i doświadczeń zagranicznych odejmuje zarówno działania realizowane w zakresie upowszechniania aktywności fizycznej, jak i w sporcie wyczynowym. Jest również pomocny w rozstrzyganiu kwestii horyzontalnych, jak ramy prawne, organizacja, czy finansowanie sportu.

Do najważniejszych działań w ramach powyższego kierunku interwencji należą:

- pozyskiwanie w ramach współpracy międzynarodowej dobrych praktyk i doświadczeń, a także rekomendacji odnoszących się do obszaru sportu;
- upowszechnianie pozyskanych dobrych praktyk, doświadczeń i rekomendacji, po uprzedniej weryfikacji ich adekwatności.

Cel szczegółowy 4. Wykorzystanie potencjału sportu na poziomie wyczynowym na rzecz upowszechnienia aktywności fizycznej lub promocji Polski na arenie międzynarodowej.

Cel szczegółowy 4. prezentuje nowe podejście do sportu wyczynowego – wyniki sportowe w prowadzonej rywalizacji międzynarodowej nie mają być celem samym w sobie, lecz sposobem promocji powszechnej aktywności fizycznej lub promocji Polski na świecie. W związku z powyższym, zostanie dokonana rzetelna hierarchizacja sportów na podstawie jasno zdefiniowanych kryteriów, wśród których znajdują się przede wszystkim: prozdrowotne i edukacyjne walory poszczególnych sportów, możliwość ich powszechnego uprawiania przez całe życie oraz medialność i poziom światowego współzawodnictwa. Takie podejście, ukierunkowane na korzyści społeczne oraz gospodarcze, uzasadnia wspieranie sportu wyczynowego ze środków publicznych.

Kariera sportowa jest niezwykle ryzykowna, stąd zadaniem państwa jest organizowanie kariery dwutorowej dla sportowców, czyli dofinansowanie nie tylko procesu szkolenia, ale także zapewnienie równoległej ścieżki edukacyjnej lub zawodowej, zwłaszcza w służbach mundurowych, umożliwiającej płynne wejście na rynek pracy po zakończeniu kariery sportowej. Należy pamiętać, iż we współczesnym sporcie kariera wyczynowa jest dla zawodników (i często ich rodziców) rodzajem inwestycji, która w przypadku sukcesu może zapewnić bardzo wysoką stopę zwrotu, a oni sami stają się jej głównymi beneficjentami.

Istotną rolę we wsparciu sportu wyczynowego ma państwowy system stypendialny. Powinien być on nakierowany przede wszystkim na młodych, wybitnie uzdolnionych zawodników. Utrwalona praktyka hojnego wspierania wyczynowych sportowców w Polsce ze środków publicznych ma swoje negatywne skutki, takie jak choćby mniejsze zainteresowanie karierą pozasportową (dwutorową), dążenie do maksymalnego wydłużania karier sportowych finansowanych ze środków publicznych czy mniejsza aktywność w poszukiwaniu wsparcia z innych źródeł (z wykorzystaniem marketingu sportowego). W przypadku sportowców uprawiających sport zawodowo, mających stały dochód z kontraktów sponsorskich (klubowych), należy rozważyć rewizję zasad przyznawania państwowych stypendiów. Dobrą praktyką w tym zakresie może być np. przekazywanie części stypendiów lub funduszu stypendialnego na rzecz promocji i rozwoju sportu młodzieżowego lub sportu na poziomie najbliższym obywatelowi.

Planuje się także działania związane z zapewnieniem wsparcia naukowo-badawczego wybranych sportów, wspieranie organizacji istotnych imprez rangi międzynarodowej oraz zapewnienie specjalistycznej bazy treningowej. Istotne będzie przeprojektowanie organizacji systemu szkolenia i finansowania, które w obecnej formie skutkuje zbytnią eksploatacją zawodników w wieku juniorskim.

Priorytet 4.1. Wzmocnienie roli polskich związków sportowych jako podmiotów odpowiadających kompleksowo za rozwój i popularyzację dedykowanych sportów.

Elementem niezbędnym do prawidłowego funkcjonowania systemu sportu wyczynowego w Polsce są kompetentnie zarządzane polskie związki sportowe. Jak wykazano w diagnozie,

aktualnie można mieć pewne zastrzeżenia do jakości zarządzania w tych podmiotach, ze szczególnym uwzględnieniem braku transparentności oraz niewystarczającego poziomu zarządzania strategicznego. Planuje się, że działalność polskich związków sportowych, jako odbiorców pomocy publicznej, powinna być ewaluowana w sposób zbliżony do organizacji pożytku publicznego lub beneficjentów otrzymujących dofinansowanie ze środków Unii Europejskiej.

Jak wskazano w diagnozie, polskie związki sportowe są w zróżnicowanej kondycji finansowej, część z nich wykazuje duże zyski, lecz wiele – wręcz przeciwnie. Dla większości podmiotów, środki publiczne stanowią dominującą część budżetu. Wnioski z prowadzonych przez Ministerstwo Sportu i Turystyki kontroli wskazują, że regularnie prowadzone są postępowania związane z nieprawidłowościami w związku ze stanem prawnym lub kwestiami organizacyjno-merytorycznymi.

Polskie związki sportowe muszą również charakteryzować się wysokiej jakości kompetencjami w kluczowych kwestiach dla organizacji współzawodnictwa sportowego, takimi jak znajomość aktualnych przepisów sportowych oraz ich przestrzeganie, marketing sportowy, współpraca z mediami, prowadzenie baz danych, łatwość w nawiązaniu kontaktu (np. za pomocą poczty elektronicznej) czy utrzymywanie relacji z międzynarodową federacją sportową w jednym z oficjalnych języków. Należy dołożyć wszelkich starań, aby polskie związki sportowe były zarządzane w sposób gospodarny, transparentny oraz kompetentny, co przyczyni się do poprawy ich postrzegania zarówno przez opinię publiczną, jak i środowisko sportowe.

Warto również podkreślić, że polskie związki sportowe powinny dążyć do całościowego zarządzania sportem, w którym organizują współzawodnictwo sportowe. Należy przez to rozumieć w szczególności zarządzanie wszystkimi dyscyplinami sportu, a także uwzględnianie sportu dzieci i młodzieży, sportu kobiet oraz osób niepełnosprawnych.

Kierunek interwencji 4.1.1. Wzmocnienie roli polskich związków sportowych jako podmiotów odpowiedzialnych również za upowszechnianie uprawiania sportu.

Działania polskich związków sportowych są skoncentrowane na kadrze narodowej. Jest to zrozumiałe z punktu widzenia sposobu finansowania, w którym wyniki sportowe kadry odgrywają największą rolę. Z drugiej strony, takie podejście jest krótkowzroczne i może skutkować coraz mniejszym zainteresowaniem sportem w społeczeństwie, zarówno na poziomie rekreacyjnym, jak i zawodowym.

Trzeba podkreślić, że odpowiedzialność polskich związków sportowych za upowszechnianie danego sportu nie powinna być utożsamiana jedynie z konkretnymi działaniami ukierunkowanymi na upowszechnianie sportu, takimi jak organizacja imprez sportowych dla osób niezrzeszonych w klubach sportowych czy programy popularyzatorskie. Istotną rolę w tym procesie powinny odgrywać działania o charakterze horyzontalnym, takie jak promocja danego sportu w mediach i szkołach (w tym np. z wykorzystaniem sportowców odnoszących sukcesy na poziomie seniorskim), dbałość o wizerunek sportu i organizacji czy prowadzenie

strategicznej polityki upowszechniania sportu (np. organizacja zawodów popularyzacyjnych przy okazji imprez rangi mistrzowskiej).

Należy odnotować, że w kilku sportach¹⁸⁸ realizowane są projekty mające na celu popularyzację danego sportu wśród młodzieży. Trzeba natomiast podkreślić, że polskie związki sportowe powinny wykazywać większe zainteresowanie rywalizacją osób dorosłych niezawodowo lub pół-zawodowo uprawiających sport. Obecnie można zaobserwować, że dynamiczny wzrost liczby uczestników imprez sportowych ukierunkowanych na masowe uczestnictwo (np. lekkoatletycznych, kolarskich czy triathlonowych) nie znajduje odzwierciedlenia w liczbie zawodników należących do klubów sportowych zrzeszonych w odpowiednich polskich związkach sportowych. Co więcej, zdarza się, że imprezy komercyjne są traktowane przez związki jako konkurencyjne, zaś próby wcielenia ich w swoje struktury nie przynoszą planowanych efektów.

Jak wykazano w diagnozie, system sprawozdawczy polskich związków sportowych nie jest w pełni efektywny. W związku z powyższym, istnieje konieczność wprowadzenia takich rozwiązań, które zapewnią, że każdy związek sportowy będzie posiadał dane dot. aktualnej liczby zawodników uczestniczących we współzawodnictwie sportowym w danym sporcie. Polskie związki sportowe powinny być zobligowane do prowadzenia sprawnych systemów licencyjnych, wprowadzając je od nowa lub dostosowując do potrzeb, eliminując obecnie występujące błędy utrudniające określenie aktualnej liczby zawodników (np. jedna licencja obejmująca okres ponad jednego roku/sezonu; brak integracji systemów licencyjnych polskich i okręgowych związków sportowych; brak wykreślenia zawodników nieodnawiających licencji). Ponadto należy zwrócić uwagę, że liczba zawodników uprawiający dany sport w minimalny sposób wpływa na wysokość otrzymywanej dotacji ze środków publicznych. Można zatem podsumować, że polskie związki sportowe powinny zostać zarówno odpowiednio motywowane, jak i wsparte w zakresie posiadania niezbędnych kwalifikacji organizacyjnych do prowadzenia działań ukierunkowanych na upowszechnianie sportu.

Dobrym przykładem zintegrowanych działań skutkujących promocją i upowszechnieniem danego sportu może być Brytyjski Związek Kolarski. Organizacja ta nie ogranicza się do finansowania procesu treningowego kadry narodowej oraz koordynacji prowadzenia współzawodnictwa sportowego w swoim sporcie. Jej oferta skierowana jest do różnych grup – zawodowców, półzawodowców, amatorów oraz kibiców. Związek traktuje system licencyjny jako narzędzie, które pokazuje skalę jego oddziaływania, dzięki czemu podnosi swój prestiż oraz zwiększa szansę na pozyskiwanie kolejnych sponsorów. Wykupienie licencji wiąże się z wieloma udogodnieniami o charakterze organizacyjnym i finansowym, w związku z czym jest atrakcyjną ofertą dla osób uprawiających sport amatorsko. Zintegrowane działania, obejmujące również kwestie bezpieczeństwa na drogach czy równouprawnienia, poparte przemyślanym podejściem do organizacji międzynarodowych imprez sportowych oraz wsparciem sektora naukowo-badawczego, skutkują bardziej przejrzystym przekazem

¹⁸⁸ Np. badminton, lekkoatletyka, kolarstwo, koszykówka, piłka ręczna, piłka siatkowa.

medialnym oraz większą konsolidacją środowiska, co służy rozwojowi całego sportu zarówno w aspekcie wynikowym, jak i społecznym.

Do najważniejszych działań w ramach powyższego kierunku interwencji należą:

- stymulowanie procesu kompleksowej promocji danego sportu przez polskie związki sportowe;
- wprowadzenie wymogu prowadzenia rzetelnego systemu licencyjnego przez każdy związek sportowy;
- integracja środków finansowych przekazywanych do polskich związków sportowych w miejsce niezintegrowanego finansowania pojedynczych zadań, z uwzględnieniem w algorytmie przyznawanych środków dużej wagi liczby zawodników zrzeszonych w polskich związkach sportowych.

Kierunek interwencji 4.1.2. Sport wyczynowy osób niepełnosprawnych.

Zgodnie z tendencjami w organizacji współzawodnictwa sportowego osób niepełnosprawnych na poziomie międzynarodowym, sport osób niepełnosprawnych jest integrowany ze sportem osób pełnosprawnych. Kierunek tych działań jest spójny z wytycznymi Międzynarodowego Komitetu Paraolimpijskiego¹⁸⁹ dotyczącymi transformacji i przekazania zarządzania sportami pozostającymi pod kierownictwem Komitetu do niezależnych międzynarodowych federacji sportowych oraz specjalizacją i profesjonalizacją sportu osób niepełnosprawnych.

Aktualny system organizacji sportu osób niepełnosprawnych w Polsce, charakteryzujący się dublowaniem zakresów działań w odniesieniu do sportów oraz grup niepełnosprawności, jest niespójny, co skutkuje mniejszą efektywnością szkolenia zawodników oraz niepełnym wykorzystaniem integracyjnej roli sportu. W ocenie Ministerstwa Sportu i Turystyki, tylko wąsko wyspecjalizowane w danym sporcie polskie związki sportowe są w stanie zapewnić szkolenie na poziomie umożliwiającym skuteczne uczestnictwo w międzynarodowym współzawodnictwie sportowym. Ponadto profesjonalizacja sportu osób niepełnosprawnych powoduje, iż sytuacją pożądaną w sporcie wyczynowym jest szkolenie sportowców niepełnosprawnych w środowisku zawodników pełnosprawnych, zaś zarówno ze względów sportowych, jak i społecznych, nie jest wskazana izolacja tej grupy sportowców w gronie osób niepełnosprawnych. Stworzenie spójnego systemu sportu osób pełnosprawnych i niepełnosprawnych będzie wprowadzeniem w życie zapisów ustawy o sporcie, która nie różnicuje sportu osób pełnosprawnych i niepełnosprawnych, a także przewiduje dostęp do aktywności sportowej dla wszystkich i na równych zasadach.

Do najważniejszych działań w ramach powyższego kierunku interwencji należą:

- stworzenie spójnego systemu sportu osób pełnosprawnych i niepełnosprawnych poprzez integrację struktur sportu osób niepełnosprawnych w poszczególnych sportach (dyscyplinach) z odpowiednimi polskimi związkami sportowymi;

¹⁸⁹ IPC Handbook 2010, Section 1, Chapter 2.7. Sport governance and management bylaw, <http://www.paralympic.org/the-ipc/handbook> [dostęp: październik 2014 r.]

- zapewnienie sportowcom niepełnosprawnym optymalnych warunków szkolenia sportowego w zakresie przygotowań do udziału w letnich i zimowych igrzyskach paraolimpijskich, igrzyskach głuchych, mistrzostwach świata i Europy.

Priorytet 4.2. Zapewnienie optymalnych warunków dla rozwoju sportów o największym potencjale w zakresie upowszechnienia aktywności fizycznej lub promocji Polski na arenie międzynarodowej.

Na podstawie przejrzystych, obejmujących wszystkie istotne aspekty sportu kryteriów zostanie ustalona hierarchia sportów, która powinna mieć decydujący wpływ na przyznawanie ewentualnego wsparcia publicznego w zakresie np. specjalistycznej infrastruktury treningowej czy wsparcia naukowo-badawczego oraz dokonany podział bezpośrednich środków finansowych przeznaczanych na rozwój poszczególnych sportów.

Sporty uznane za priorytetowe, mające największy potencjał w zakresie upowszechnienia aktywności fizycznej lub promocji Polski na arenie międzynarodowej, a także gwarantujące rzetelność zarządzania i gospodarność wydatkowania środków finansowych przez odpowiednie polskie związki sportowe, powinny mieć zapewnione optymalne warunki do rozwoju, przez co należy rozumieć dostęp wysoko wykwalifikowanej kadry szkoleniowej, właściwe ukierunkowanie prowadzonych badań naukowych w obszarze sportu oraz preferencyjność przy wsparciu inwestycji infrastrukturalnych.

Należy również wspierać możliwość łączenia kariery sportowej z edukacją lub pracą, np. poprzez sprzyjanie organizacji procesu treningowego w ośrodkach miejskich lub ich pobliżu. Ponadto sportowcy powinni rozwijać swoją wiedzę z zakresu marketingu sportowego, co pomogłoby im uniezależnić się od wsparcia ze środków publicznych, co mogłoby z kolei pozytywnie wpłynąć na poprawę ich poziomu i wyników sportowych.

Kierunek interwencji 4.2.1. Wsparcie procesu treningowego w sportach o największym potencjale w zakresie upowszechnienia aktywności fizycznej lub promocji Polski na arenie międzynarodowej.

Zapewnienie wsparcia procesu treningowego ma na celu osiągnięcie sukcesów w sportach o największym potencjale w zakresie upowszechnienia aktywności fizycznej lub promocji Polski na arenie międzynarodowej. Przyjmując aspekty promocyjne sportu wyczynowego jako główną przyczynę jego systemowego wsparcia w ramach polityki publicznej, należy nie tylko szczegółowo określić sporty priorytetowo objęte wsparciem, lecz również wskazać imprezy docelowe do osiągania najlepszych wyników sportowych, także w oparciu o siłę medialną tych imprez. Jest to odejście od dotychczasowej polityki ukierunkowanej na ilość medali, stymulującej koncentrację na niszowych sportach, dyscyplinach lub poszczególnych konkurencjach na korzyść jakości sukcesów – osiągnięć w globalnie popularnych dyscyplinach, na największych imprezach sportowych. Takie podejście będzie wymagać prowadzenia zintegrowanych, systematycznych działań na rzecz rozwoju całego sportu zarówno w aspekcie wyczynowym, jak i powszechnym.

W związku z powyższym, system państwowych stypendiów sportowych powinien zostać odpowiednio zmodyfikowany. Aktualnie, stypendium sportowe można otrzymać za wyniki sportowe osiągane wyłącznie na igrzyskach olimpijskich, paraolimpijskich, głuchych, mistrzostwach świata oraz mistrzostwach Europy. Są one różnicowane pod względem wysokości, uwzględniając fakt, że są sporty¹⁹⁰, w których np. mistrzostwa Europy są zwykle słabiej obsadzone lub tradycyjnie biorą w nich udział zawodnicy spoza pierwszej kadry narodowej lub członkowie młodzieżowej kadry narodowej. Z drugiej strony, imprezy wysokiej rangi, mające duże walory promocyjne oraz wymagające wysokiej klasy sportowej, np. Puchary Świata w większości sportów zimowych, nie są uznawane za podstawę do przyznania stypendiów. Rodzi to sytuację być może niepożądaną, w której zdarza się, że polscy zawodnicy celowo przygotowują się do słabiej obsadzonych zawodów, aby zmaksymalizować swoje szanse na przedłużenie zawodowej, finansowanej ze środków publicznych, kariery sportowej. Starty w takich imprezach odbywają się nierzadko kosztem możliwości rywalizacji z czołówką światową w zawodach powszechnie uważanych za imprezy wyższej rangi. Należy jednak podkreślić trudności ze zdefiniowaniem poziomu sportowego poszczególnych zawodów pucharowych, natomiast warte rozważenia jest rozpatrywanie klasyfikacji generalnych cyklów w przypadku braku zawodów rangi mistrzostw świata lub Europy w danym roku.

Warto również zaznaczyć, że Polska jest jednym z niewielu krajów, który wysyła zawodowych sportowców na zawody sektorowe – akademickie czy wojskowe. Skutkuje to kuriozalną sytuacją, w której polscy zawodnicy rywalizują z półprofesjonalistami z krajów Europy Zachodniej. W związku z powyższym, istnieje duża potrzeba uporządkowania systemu finansowania procesu treningowego ze środków publicznych, ze szczególnym uwzględnieniem wyeliminowania wielokrotnego finansowania zawodnika z różnych źródeł¹⁹¹. Rozgrywki sektorowe – akademickie, wojskowe, ludowe i inne – powinny być traktowane jako dodatkowe i co do zasady przeznaczone dla osób rzeczywiście wywodzących się z danych środowisk.

Należy podkreślić, że dobrą praktyką, stosowaną zarówno w Polsce, jak i w innych krajach odnoszących sukcesy w sporcie wyczynowym, jest indywidualny tok treningowo-startowy dla najwybitniejszych sportowców. Zawodnicy skupieni w Klubie Polska mają zapewnione optymalne warunki przygotowań do najważniejszych startów w sezonie i regularnie potwierdzają swoją klasę sportową.

Do najważniejszych działań w ramach powyższego kierunku interwencji należą:

- wsparcie procesu treningowego w sportach o największym potencjale w zakresie upowszechnienia aktywności fizycznej lub promocji Polski na arenie międzynarodowej, ukierunkowane na osiąganie sukcesów na imprezach o największych walorach promocyjnych;
- wsparcie indywidualnego toku przygotowań dla najwybitniejszych sportowców;

¹⁹⁰ Np. biathlon, kolarstwo.

¹⁹¹ Ze środków ministra właściwego do spraw kultury fizycznej oraz innych ministrów.

- wprowadzenie systemu stypendialnego w sporcie młodzieżowym, wspierającego wybitne jednostki niezależnie od bieżącej oceny wynikowej;
- uwzględnienie w systemie stypendialnym zróżnicowania wysokości ze względu na rangę poszczególnych imprez sportowych w danym sporcie;
- uspołnienie systemów finansowania procesu treningowego ze źródeł publicznych;
- rewizja zasad uczestnictwa członków kadry narodowej w sektorowych zawodach sportowych, z uwzględnieniem zasadności finansowania ich uczestnictwa i treningu w ramach krajowej polityki sportowej.

Kierunek interwencji 4.2.2. Wsparcie systemu szkolenia w sporcie młodzieżowym sprzyjającego osiągnięciu najlepszych wyników w kategoriach seniorskich.

Jednym z największych zdiagnozowanych wyzwań w obszarze sportu wyczynowego jest reorganizacja sportu młodzieżowego. Co do zasady, sportowi młodzieżowemu można przypisać dwie funkcje, które wymagają odmiennego traktowania. Przyjmując, że głównym zadaniem sportu młodzieżowego jest aktywizacja dzieci i młodzieży oraz zapewnienie im oferty prowadzenia treningu oraz uczestniczenia w rywalizacji sportowej, sport młodzieżowy powinien być traktowany jako element polityki wychowawczej, a tym samym jego finansowanie powinno być uniezależnione od wyników sportowych. Celem powinno być jak najszerze włączenie młodzieży do sportu i utrzymanie w nim przez całe życie.

Z drugiej strony, sport młodzieżowy, szczególnie od kategorii „junior” (przeważnie 17-18 lat) ma wszelkie znamiona sportu wyczynowego, ze szczególnym uwzględnieniem uczestnictwa w międzynarodowym współzawodnictwie sportowym. Niestety, analizy historyczne wskazują, że zawodnicy osiągający sukcesy w kategoriach juniorskich i młodzieżowych rzadko odnoszą sukcesy w kategorii seniorów, co może świadczyć o niewłaściwym ukierunkowaniu procesu treningowego – nastawieniu na szybkie osiągnięcie celu, braku długofalowego planu kariery oraz nadmiernej eksploatacji zawodnika. Sprzyja to również dokonywaniu selekcji zawodników w oparciu o możliwości szybkiego osiągnięcia sukcesów, co negatywnie odbija się na możliwości kontynuacji kariery sportowej zawodników późno dorastających.

Ponadto zauważalny jest znaczny ubytek zawodników wyrastających z wieku juniora, których utrzymaniem kluby przestają być zainteresowane. Wszystko to wskazuje na brak synergii między sportem młodzieżowym a sportem seniorskim, utrwalonym przez błędny system motywacji finansowej. Aktualnie system finansowania sportu młodzieżowego jest uzależniony od wyników sportowych w odpowiednich kategoriach wiekowych. Skutkuje to negatywną tendencją dążenia do krótkofalowych sukcesów w kategoriach młodzieżowych, z pominięciem lub marginalizacją perspektywy długofalowej.

Do najważniejszych działań w ramach powyższego kierunku interwencji należą:

- reorganizacja systemu sportu młodzieżowego i ukierunkowanie jego działalności na osiągnięcie docelowych wyników w sporcie seniorskim;
- uspołnienie zasad przekazywania środków finansowych do polskich związków sportowych z uwzględnieniem sportu młodzieżowego;

- uniezależnienie wysokości przyznawanych środków finansowych wyłącznie od wyników sportowych osiągniętych w kategoriach młodzieżowych i juniorskich;
- wsparcie procesu treningowego w systemie sportu młodzieżowego w sportach o największym potencjale w zakresie upowszechnienia aktywności fizycznej lub promocji Polski na arenie międzynarodowej, ukierunkowane na osiągnięcie sukcesów w kategorii seniorów.

Kierunek interwencji 4.2.3. Zapewnienie wsparcia naukowo-badawczego oraz medycznego.

Jednym z istotnych elementów procesu treningowego powinno być zapewnienie niezbędnego wsparcia ze strony sektora naukowo-badawczego. Na poziomie międzynarodowej rywalizacji sportowej wsparcie naukowo-badawcze może być czynnikiem decydującym o wypracowaniu przewagi konkurencyjnej, a w konsekwencji – decydować o sukcesie lub porażce. Odpowiednie wsparcie medyczne kadr narodowych jest również czynnikiem niezbędnym do bezpiecznego uprawiania sportu na poziomie wyczynowym.

Można zaobserwować, że w Polsce poziom współpracy między podmiotami odpowiadającymi za szkolenie – polskimi związkami sportowymi – a instytucjami naukowo-badawczymi jest niższy niż w krajach odnoszących większe sukcesy sportowe, gdzie taka współpraca jest już standardem. Z drugiej strony, należy odnotować wzrost zainteresowania tego typu działaniami, w szczególności w zakresie badań diagnostycznych. Planuje się wzmocnienie motywacji polskich związków sportowych do podejmowania, nastawionej na długoterminowy rozwój danego sportu, współpracy z instytucjami sektora naukowo-badawczego w obszarze sportu. Badania te powinny kompleksowo obejmować obszary zainteresowania – od diagnostyki, poprzez optymalizację procesu treningowego, aż po badanie zawodników i reakcji ich organizmów w warunkach startowych. Wskazane jest aby umożliwić przeprowadzanie tego typu badań bez konieczności przerywania procesu treningowego.

Do najważniejszych działań w ramach powyższego kierunku interwencji należą:

- wsparcie działalności badawczo-rozwojowej o charakterze wdrożeniowym oraz działań diagnostycznych w sporcie wyczynowym na rzecz sportów o największym potencjale w zakresie upowszechnienia aktywności fizycznej lub promocji Polski na arenie międzynarodowej;
- wypracowanie mechanizmów motywujących polskie związki sportowe do podejmowania współpracy z instytucjami naukowo-badawczymi w obszarze sportu;
- wsparcie instytucji naukowo-badawczych w obszarze sportu w zakresie infrastruktury oraz sprzętu niezbędnego do prowadzenia badań;
- wsparcie medyczne kadr narodowych polskich związków sportowych.

Kierunek interwencji 4.2.4. Zapewnienie specjalistycznej bazy treningowej.

Specjalistyczna baza treningowa jest niezbędnym komponentem zapewnienia optymalnych warunków do prowadzenia procesu treningowego. Ministerstwo Sportu i Turystyki regularnie

realizuje programy infrastrukturalne dedykowane dofinansowywaniu zadań inwestycyjnych na potrzeby sportu wyczynowego. Katalog działań obejmuje zarówno budowę nowych obiektów, jak i remont oraz modernizację istniejącej infrastruktury.

Priorytetowe wsparcie powinny otrzymywać obiekty służące sportom o największym potencjale w zakresie upowszechnienia aktywności fizycznej lub promocji Polski na arenie międzynarodowej. Należy jednak pamiętać również o innych aspektach inwestycji – długofalowych planach zarządzania obiektem oraz jego realnym wykorzystaniu. Jest sytuacją pożądaną, aby większość infrastruktury sportowej na potrzeby sportu wyczynowego powstawała w miejscach umożliwiających godzenie procesu treningowego z nauką lub pracą zawodową.

Kwestią wymagającą systemowego rozwiązania jest określenie funkcji Centralnego Ośrodka Sportu (COS), który w chwili obecnej działa w formule prawnej instytucji gospodarki budżetowej. W skład COS wchodzi 6 Ośrodków Przygotowań Olimpijskich położonych na terenie całego kraju, tj. w: Spale, Władysławowie, Zakopanem, Wałczu, Szczyrku i Giżycku. Aktualnie COS próbuje łączyć ukierunkowanie na procesy treningowe zawodowych sportowców z działalnością komercyjną. Można jednak dostrzec, że część infrastruktury sportowej jest rzadziej wykorzystywana (mimo motywowania polskich związków sportowych do korzystania z oferty COS) przy okazji organizacji zgrupowań. Należy zatem odpowiedzieć na pytanie, czy wszystkie aktualne Ośrodki Przygotowań Olimpijskich są dalej potrzebne polskim zawodnikom przygotowującym się do najważniejszych imprez sportowych oraz jak optymalnie przygotować ich ofertę. Należy przy tym pamiętać, że w przypadku niektórych sportów w Polsce brak jest specjalistycznej infrastruktury lub specyficznych warunków treningowych, toteż nierzadko organizacja procesu treningowego zagranicą jest rozwiązaniem najbardziej gospodarnym i skutecznym. Niezbędne jest zatem dokonanie analizy ekonomicznej zasad funkcjonowania każdego z obecnych ośrodków COS.

Mając na uwadze konieczność zapewnienia wsparcia naukowo-medycznego w trakcie całorocznego procesu treningowego oraz wymogi kariery dwutorowej, zasadne wydaje się takie dostosowanie ośrodków COS, aby stanowiły nowoczesną bazę treningową umożliwiającą młodym sportowcom łączenie kariery sportowej z edukacją, pracą oraz prowadzeniem aktywnego życia społecznego. Ponadto sytuacją pożądaną jest umożliwienie w COS przeprowadzania badań diagnostycznych na miejscu. Alternatywą jest rozwój procesu szkolenia w oparciu o infrastrukturę sportową uczelni, które prowadzą działalność naukową w dziedzinie nauk o kulturze fizycznej. Ich niewątpliwym atutem jest posiadanie niezbędnego zaplecza naukowego oraz położenie w dużych aglomeracjach miejskich.

Do najważniejszych działań w ramach powyższego kierunku interwencji należą:

- wsparcie budowy, przebudowy oraz modernizacji obiektów sportowych na potrzeby sportu wyczynowego w sportach o największym potencjale w zakresie upowszechnienia aktywności fizycznej lub promocji Polski na arenie międzynarodowej;

- uspołnienie priorytetów wsparcia inwestycji sportowych z ogólnymi kryteriami wspierania poszczególnych sportów;
- określenie zadowalającego poziomu specjalistycznej infrastruktury treningowej na potrzeby rozwoju sportów na poziomie wyczynowym;
- opracowanie strategicznego planu dalszego zarządzania Centralnym Ośrodkiem Sportu określającego m.in. docelową liczbę ośrodków przygotowań olimpijskich, funkcję oraz ofertę, z uwzględnieniem zdefiniowanych sportów priorytetowych.

Kierunek interwencji 4.2.5. Wsparcie rozwiązań służących godzeniu życia zawodowego lub nauki z karierą sportową.

Sportowcy uprawiający sport na poziomie wyczynowym napotykają często problemy związane z łączeniem specjalistycznego treningu z edukacją lub pracą. Kariera sportowa wymaga od sportowca poświęcenia dużej ilości czasu, często spędzanego poza domem, w warunkach względnej izolacji, co również negatywnie wpływa na życie osobiste i społeczne zawodników. Niestety, zarówno podmioty sektora sportowego, jak i instytucje systemu edukacji oraz rynku pracy często nie są przygotowane do wsparcia zawodnika w łączeniu kariery sportowej z edukacją lub pracą. Niejednokrotnie skutkuje to koniecznością wyboru przez zawodnika wyłącznie jednej ścieżki kariery.

Zagadnienie tzw. kariery dwutorowej jest przedmiotem zainteresowania Komisji Europejskiej. Wytyczne UE¹⁹² wskazują na dwa główne problemy do rozwiązania: brak długofalowej współpracy pomiędzy sektorem sportu i edukacji lub rynku pracy oraz brak odpowiednich regulacji prawnych lub polityki w tym obszarze. Szczególnie istotnym aspektem działań w zakresie tzw. kariery dwutorowej jest uświadamianie sportowców o ograniczonym horyzoncie czasowym ich kariery sportowej, a tym samym konieczności planowania dalszego, „pozasportowego” życia zawodowego.

Do najważniejszych działań w ramach powyższego kierunku interwencji należą:

- upowszechnianie idei konieczności realizowania równoległych karier – sportowej oraz zawodowej;
- wsparcie dostępu sportowców do poradnictwa z zakresu planowania równoległe ścieżki edukacyjnej oraz kariery zawodowej;
- wsparcie działań z zakresu umożliwienia godzenia procesu treningowego z edukacją lub pracą;
- promocja byłych sportowców jako posiadających cechy dobrych pracowników, z uwzględnieniem walorów kształtowanych przez wieloletnie uprawianie sportu (zadaniowość, zaangażowanie, wytrwałość, odporność na stres, konsekwencja w dążeniu do celu, dyscyplina).

¹⁹² *Konkluzje Rady UE i przedstawicieli rządów państw członkowskich zebranych w Radzie w sprawie dwutorowych karier sportowców* (2013/C 168/04), Bruksela 2013 r.

Kierunek interwencji 4.2.6. Zapewnianie warunków dla godzenia edukacji i kariery sportowej dzieci i młodzieży.

Młodzież szczególnie zainteresowana sportem oraz wykazująca predyspozycje do przyszłego uprawiania sportu na poziomie wyczynowym może korzystać ze szczególnych form edukacji szkolnej – klas sportowych lub szkół mistrzostwa sportowego. Istotą tego typu rozwiązań organizacyjnych jest umożliwienie prowadzenia systematycznego procesu treningowego (zwiększona liczba zajęć wychowania fizycznego) bez szkody dla edukacji (zgodnej z podstawą programową Ministerstwa Edukacji Narodowej). Istotnym komponentem nauczania w klasach sportowych oraz w szczególności w szkołach mistrzostwa sportowego powinno być również prowadzenie zajęć przygotowujących przyszłych sportowców do prowadzenia tzw. kariery dwutorowej – alternatywnej kariery zawodowej, którą będą mogli podjąć po zakończeniu (często przedwczesnym) kariery sportowej.

Do najważniejszych działań w ramach powyższego kierunku interwencji należą:

- nadzór nad realizacją programu szkolenia sportowego w szkołach mistrzostwa sportowego;
- promocja wiedzy z zakresu konceptu kariery dwutorowej w szkołach mistrzostwa sportowego.

Priorytet 4.3. Wsparcie wykorzystania sportów o największym potencjale w zakresie upowszechnienia aktywności fizycznej lub promocji Polski na arenie międzynarodowej poprzez organizację imprez sportowych rangi międzynarodowej.

Organizacja imprez sportowych rangi międzynarodowej jest bardzo dobrą metodą popularyzacji sportu, a przy okazji – może nieść za sobą wiele dodatkowych korzyści. Wielkie wydarzenia sportowe to nie tylko sportowe emocje podczas samej imprezy. Efekty organizacji mistrzostw świata czy Europy bardzo często wykraczają poza obszar sportu. Do najważniejszych aspektów należy zaliczyć inwestycje w infrastrukturę – nie tylko tę sportową, lecz również transportową (drogi, dworce, lotniska). Prowadzone inwestycje przyczyniają się do podniesienia jakości przestrzeni. Tworzone są nowe, atrakcyjne tereny na mapach miast, często w miejsce obszarów zdegradowanych (czego świetnym przykładem jest likwidacja targowiska na nieużywanym Stadionie Dziesięciolecia w Warszawie i budowa nowoczesnego Stadionu Narodowego, który stał się jedną z wizytówek miasta). Wielkie imprezy sportowe to również pobudzenie gospodarki – zarówno w bezpośrednim związku z organizacją, jak i długofalowy wzrost atrakcyjności turystycznej, co może wspomagać powstawanie kolejnych miejsc pracy. Na koniec, choć jest to aspekt nie do przecenienia, należy również wspomnieć o budowie kapitału społecznego – skupienia się społeczności lokalnej wokół wydarzenia sportowego, rosnącego poczucia dumy i tożsamości, także nauki i nowych doświadczeń wyniesionych z międzykulturowych kontaktów.

W ostatnich latach Polska była gospodarzem wielu istotnych imprez sportowych rangi międzynarodowej, które okazały się wizerunkowymi sukcesami. Finałowy turniej piłkarskich Mistrzostw Europy UEFA EURO 2012™ czy Mistrzostwa Świata w Siatkówce Mężczyzn w 2014 r. zebrały świetne recenzje wśród uczestników i widzów, a cykliczne imprezy takie

jak Tour de Pologne czy Puchar Świata w skokach narciarskich regularnie wzbudzają duże zainteresowanie. Wskazane byłoby podkreślenie efektu synergii oraz wzmocnienie przekazu promocyjnego międzynarodowych imprez sportowych rangi mistrzowskiej organizowanych w Polsce wzorem programu Gold Event Series w Wielkiej Brytanii¹⁹³, który jest wieloletnią strategią pozyskiwania praw do organizacji wielkich imprez sportowych oraz wykorzystywania ich dziedzictwa. Spójny przekaz informacyjny zwiększa rozpoznawalność oraz podwyższa rangę, w szczególności imprez w sportach o mniejszej popularności lub niższej rangi.

Kierunek interwencji 4.3.1. Zapewnienie niezbędnej infrastruktury sportowo-widowiskowej na potrzeby organizacji międzynarodowych lub ogólnokrajowych imprez sportowych.

Jak wykazano w diagnozie, dzięki inwestycjom zrealizowanym w ostatnich latach, Polska może się pochwalić posiadaniem obiektów sportowych niezbędnych do przeprowadzenia międzynarodowych imprez rangi mistrzowskiej w większości sportów olimpijskich. Istotne jest dalsze modernizowanie kluczowych dla polskiego sportu obiektów, tak aby zapewnić możliwość ich wykorzystania na potrzeby organizacji krajowych i międzynarodowych imprez sportowych.

Należy dołożyć wszelkich starań, aby wesprzeć inwestycje, które umożliwią lub zwiększą szanse Polski na organizację kolejnych wielkich imprez sportowych, traktując priorytetowo sporty o największym potencjale w zakresie upowszechnienia aktywności fizycznej lub promocji Polski na arenie międzynarodowej. Każda inwestycja wsparta ze środków publicznych powinna być przedmiotem analizy w zakresie przyszłego wykorzystania oraz zarządzania obiektem. Wsparcie dla obiektów sportowo-widowiskowych o znaczeniu regionalnym powinno być udzielane pod warunkiem dominacji wykorzystania obiektu na cele sportowe wobec komercyjnych.

Do najważniejszych działań w ramach powyższego kierunku interwencji należą:

- wsparcie budowy, przebudowy oraz modernizacji obiektów sportowych na potrzeby sportu wyczynowego w sportach o największym potencjale w zakresie upowszechnienia aktywności fizycznej lub promocji Polski na arenie międzynarodowej;
- uspołnienie priorytetyzacji wsparcia inwestycji sportowych z ogólnymi kryteriami wspierania poszczególnych sportów;
- uspołnienie długofalowego planu wsparcia inwestycji sportowych z długoterminowym planem ubiegania się o międzynarodowe imprezy rangi mistrzowskiej.

¹⁹³ Portal UK Sport, podmiotu odpowiedzialnego za wsparcie i promocję sportu w Wielkiej Brytanii, <https://www.uksport.gov.uk/pages/gold-events-series/> [dostęp: styczeń 2015 r.].

Kierunek interwencji 4.3.2. Wspieranie organizacji imprez rangi międzynarodowej.

Długofalowe działania ukierunkowane na pozyskiwanie praw do organizacji wielkich wydarzeń sportowych są jednym z najlepszych sposobów na promocję Polski na świecie, a także podnoszenie poziomu polskiego sportu poprzez zapewnienie możliwości rywalizacji z czołowymi sportowcami z całego świata. Warto pamiętać, że plan ubiegania się o prawo organizacji imprez mistrzowskich lub innych prestiżowych imprez w danym sporcie powinien odpowiadać priorytetyzacji sportów opartej m.in. na ich potencjale w zakresie upowszechnienia aktywności fizycznej lub promocji Polski na arenie międzynarodowej. Przy organizacji wielkich imprez sportowych duży nacisk należy położyć na efektywność oraz gospodarność wydatkowania środków. Aby odnieść jak najwięcej korzyści związanych z takim wydarzeniem, należy z wyprzedzeniem planować wykorzystanie jego dziedzictwa w celu odniesienia efektów w wielu obszarach społeczno-ekonomicznych.

Należy również rozważyć objęcie wsparciem lub wykorzystaniem w przekazie promocyjnym największych polskich imprez sportowych skierowanych do amatorów lub łączących rywalizację sportowców wyczynowych oraz nastawionych na masowe uczestnictwo. Imprezy, takie jak masowe biegi (np. maratony), wyścigi kolarskie czy biegi narciarskie, przy osiągnięciu odpowiedniego poziomu organizacyjnego oraz rozpoznawalności, mogą również stać się świetną wizytówką Polski oraz służyć jej promocji. Fakt, że imprezy te nastawione są na masowe uczestnictwo, sprawia, że tego typu wydarzenia mogą również istotnie wpływać na ożywienie turystyczno-gospodarcze na poziomie lokalnym.

Do najważniejszych działań w ramach powyższego kierunku interwencji należą:

- stworzenie długofalowego planu ubiegania się o międzynarodowe imprezy rangi mistrzowskiej, spójnego z ogólnymi kryteriami wspierania poszczególnych sportów;
- stworzenie i promocja marki organizacji istotnych imprez sportowych rozgrywanych w Polsce;
- określenie ogólnych zasad wsparcia ubiegania się przez Polskę o organizację imprez sportowych rangi międzynarodowej;
- wykorzystanie w przekazie promocyjnym największych rozgrywanych w Polsce międzynarodowych imprez sportowych ukierunkowanych na masowe uczestnictwo.

4. SYSTEM WDRAŻANIA I MONITOROWANIA REALIZACJI CELÓW

Zakłada się realizację zapisów PRS 2020 w ramach zadań własnych organów administracji centralnej, z Ministrem Sportu i Turystyki na czele, administracji samorządowej, organizacji pozarządowych oraz podmiotów gospodarczych. Organem odpowiedzialnym za koordynację realizacji zapisów PRS 2020 jest minister właściwy do spraw kultury fizycznej.

PRS 2020 należy zatem traktować jako dokument o charakterze horyzontalnym i wielosektorowym, nieograniczającym się wyłącznie do działań ministra właściwego do spraw kultury fizycznej. W jego realizację, według swoich kompetencji oraz posiadanych środków budżetowych, będą zaangażowane inne podmioty, ze szczególnym uwzględnieniem ministra właściwego do spraw budownictwa, lokalnego planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz mieszkalnictwa (priorytet 1.2., kierunek interwencji 1.4.1.), ministra właściwego do spraw nauki (kierunek interwencji 4.2.3.), ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania (priorytety 1.1. oraz 3.5., kierunek interwencji 4.2.6.), ministra właściwego do spraw pracy (priorytet 1.2., kierunki interwencji 1.4.1. oraz 4.2.5.), ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego (priorytet 1.2, kierunki interwencji 1.4.1. oraz 2.1.2.), ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego (priorytet 3.5., kierunki interwencji 4.2.3. oraz 4.2.5.), ministra właściwego do spraw transportu (kierunek interwencji 1.4.1.), ministra właściwego do spraw turystyki (kierunek interwencji 1.4.2.), ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego (priorytety 1.3., 2.1., 2.3.), ministra właściwego do spraw wewnętrznych (kierunki interwencji 2.2.1.-2.2.4.), ministra właściwego do spraw zdrowia (cel szczegółowy 1, kierunek interwencji 4.2.3.). PRS 2020 ma być również inspiracją oraz wyznacznikiem pożądanych kierunków interwencji na poziomie regionalnym i lokalnym w zakresie zadań leżących w kompetencjach jst, natomiast nie będzie on stanowił podstawy do ubiegania się przez te jednostki o dodatkowe środki finansowe.

Ze względu na specyfikę obszaru interwencji, PRS 2020 nie określa szczególnego **ujęcia terytorialnego** w ramach zaprojektowanych celów, priorytetów i kierunków interwencji. W dokumencie nie zostały wyznaczone, wyszczególnione enumeratywnie, regiony, dla których przewidziano preferencje w zakresie podejmowania interwencji, natomiast wskazano funkcjonalne cechy obszarów wymagających szczególnego wsparcia w niektórych zakresach tematycznych.

PRS 2020 jest dokumentem bazowym wyznaczającym ramowe cele, priorytety i kierunki interwencji w obszarze sportu. Dokumentem określającym sposób realizacji poszczególnych kierunków interwencji będzie **Dokument Implementacyjny PRS 2020** (dalej: DI PRS 2020), stanowiący katalog narzędzi służących realizacji celów PRS 2020, wraz z podmiotami odpowiedzialnymi za ich koordynację oraz realizację. Zostanie również określony czas realizacji, a także wartości bazowe i docelowe mierników realizacji poszczególnych narzędzi. DI PRS będzie opracowywany i przyjmowany przez ministra właściwego do spraw kultury fizycznej, po uprzedniej konsultacji z podmiotami odpowiedzialnymi za realizację celów PRS 2020. Zakłada się możliwość aktualizacji DI PRS 2020. Aby zmniejszyć obciążenia procesem sprawozdawczym, rozważa się połączenie procesu sprawozdawczości z realizacją narzędzi

zapisanych w DI PRS oraz programowania narzędzi do realizacji na kolejny rok. Alternatywą dla takiego rozwiązania będą odrębne roczne plany realizacji.

System monitorowania realizacji PRS 2020 będzie prowadzony dwutorowo. Na poziomie strategicznym –, monitorowanie realizacji PRS 2020 będzie oparte na wskaźnikach realizacji, które znajdują się w tabeli 16. Strategiczne wskaźniki realizacji PRS 2020 co do zasady mają charakter wskaźników oddziaływania lub rezultatu. Na poziomie operacyjnym – wskaźniki monitorowania poszczególnych narzędzi realizacji w ramach PRS 2020 będą zapisane w dokumencie towarzyszącym – DI PRS 2020. Narzędzia, które zostaną zapisane w DI PRS 2020, będą miały określony budżet, podmiot odpowiedzialny za ich realizację oraz wartość docelową realizacji wskaźnika o charakterze wskaźnika produktu. Będą się one mogły odnosić do więcej niż 1 priorytetu/kierunku interwencji zapisanego w PRS 2020.

Nie przewiduje się przygotowywania rocznych sprawozdań z realizacji PRS 2020 o charakterze opisowym. **Sprawozdawczość** z rocznego wykonania narzędzi zapisanych w DI PRS 2020 będzie zawierać następujące informacje: osiągniętą wartość wskaźnika realizacji narzędzi, wysokość wydatkowanych środków finansowych oraz syntetyczną (maksymalnie 3 zdania) charakterystykę prowadzonych działań. Zgromadzone informacje będą prezentowane w formie corocznie aktualizowanej tabeli obejmującej wszystkie narzędzia realizowane w ramach PRS 2020. Przedmiotowa tabela, wraz z corocznie aktualizowaną tabelą strategicznych wskaźników monitorowania realizacji PRS 2020, będzie przedkładana przez ministra właściwego do spraw kultury fizycznej Prezesowi Rady Ministrów lub wyznaczonemu przez niego ministrowi do końca I kwartału każdego roku. Pierwsze sprawozdanie, obejmujące okres od przyjęcia PRS 2020 przez Radę Ministrów do końca 2016 r., planowane jest do przedłożenia w I kwartale 2017 r.

Organem odpowiedzialnym za koordynację procesu sprawozdawczego z realizacji narzędzi zapisanych w DI PRS 2020 jest minister właściwy do spraw kultury fizycznej. Obowiązkiem przekazywania danych do rocznych sprawozdań z wykonania DI PRS 2020 zostaną objęte wszystkie podmioty realizujące narzędzia zapisane w DI PRS 2020, w tym w szczególności ministrowie wg właściwości. Nie zakłada się sprawozdawczości przez jst.

Do monitorowania realizacji dokumentu zobowiązana jest komórka organizacyjna odpowiadająca za monitorowanie wdrażania dokumentów strategiczno-planistycznych z zakresu zadań ministra właściwego do spraw kultury fizycznej w obszarze sportu.

Tabela 16: Strategiczne wskaźniki realizacji PRS 2020

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa (rok bazowy)	Wartość docelowa (2020 r.)	Jednostka	Źródło danych	Dostępność danych
WIZJA: AKTYWNE I ZDROWE SPOŁECZEŃSTWO						
1	Przeciętne trwanie życia w zdrowiu ¹⁹⁴ kobiet	62,9 (2012 r.)	64,0	lata	Eurostat	roczna
2	Przeciętne trwanie w zdrowiu ¹⁹⁵ mężczyzn	59,2 (2012 r.)	60,5	lata	Eurostat	roczna
CEL GŁÓWNY: TWORZENIE WARUNKÓW DLA ROZWOJU SPORTU ORAZ PROMOCJA AKTYWNOŚCI FIZYCZNEJ POZYTYWNE WPLYWAJĄCEJ NA ZDROWIE						
3	Odsetek Polaków w wieku 15-69 lat podejmujących aktywność fizyczną ¹⁹⁶ w wymiarze zgodnym z wytycznymi WHO	18,5 (2014 r.)	22	%	Ministerstwo Sportu i Turystyki ¹⁹⁷	roczna
4	Odsetek Polaków, którzy nigdy nie uprawiają sportu w stosunku do średniej UE-28 (UE-28=100)	123,8 (2013 r.)	100		obliczenia własne na podstawie: Eurobarometr	kilkuletnia
5	Odsetek Polaków, którzy nie podejmują pozasportowej aktywności fizycznej w stosunku do średniej UE-28 (UE-28=100)	116,6 (2013 r.)	100		obliczenia własne na podstawie: Eurobarometr	kilkuletnia
6	Odsetek Polaków niedeklarujących uczestnictwa ¹⁹⁸ w zajęciach sportowych lub rekreacji ruchowej ¹⁹⁹	54,1 (2012 r.)	46	%	GUS ²⁰⁰	kilkuletnia
7	Relacja PKB sportu do całkowitego PKB Polski	2,23 (2008 r.)	2,5	%	Ministerstwo Sportu i Turystyki ²⁰¹	Kilkuletnia
8	Relacja zatrudnienia w sporcie do całkowitej liczby pracujących w gospodarce narodowej w Polsce	2,1 (2008 r.)	2,3	%	Ministerstwo Sportu i Turystyki ²⁰²	Kilkuletnia
CEL SZCZEGÓŁOWY 1: ZAPEWNIENIE WARUNKÓW I OFERTY DLA POWSZECHNEGO PODEJMOWANIA AKTYWNOŚCI FIZYCZNEJ NA KAŻDYM ETAPIE ŻYCIA						
Aktywność fizyczna dzieci i młodzieży						

¹⁹⁴ W dniu narodzin (healthy life years at birth); przeciętne trwanie życia oznacza oczekiwaną długość życia.

¹⁹⁵ Ibidem.

¹⁹⁶ W czasie wolnym.

¹⁹⁷ Wartość bazowa na podstawie: *Badanie aktywności fizycznej Polaków*, GfK Polonia dla Ministerstwa Sportu i Turystyki, kwiecień oraz październik 2014 r. Przytoczone dane są uśrednionymi wynikami uzyskanymi w dwóch falach badania. Badanie jest badaniem ankietowym, opartym na deklaracjach osób badanych

¹⁹⁸ Regularne lub sporadyczne.

¹⁹⁹ W czasie wolnym.

²⁰⁰ Publikacja *Uczestnictwo Polaków w sporcie i rekreacji ruchowej*.

²⁰¹ Wartość bazowa na podstawie: *Rachunek Satelitarne Sportu dla Polski za 2008 rok*, Warszawa 2013 r., raport wykonany na zlecenie Ministerstwa Sportu i Turystyki.

²⁰² Ibidem.

9	Odsetek dzieci i młodzieży w wieku 11-17 lat podejmujących aktywność fizyczną ²⁰³ w wymiarze zgodnym z wytycznymi WHO	21,5 (2013 r.)	27	%	Badania HBSC ²⁰⁴ lub pokrewne ²⁰⁵	kilkuletnia
10	Odsetek dziewcząt w wieku 11-17 lat podejmujących aktywność fizyczną ²⁰⁶ w wymiarze zgodnym z wytycznymi WHO w stosunku do analogicznego odsetka chłopców (chłopcy=100)	53,3 (2013 r.)	60		Badania HBSC ²⁰⁷ lub pokrewne ²⁰⁸	kilkuletnia
11	Odsetek młodzieży w wieku 15-17 lat podejmujących aktywność fizyczną ²⁰⁹ w wymiarze zgodnym z wytycznymi WHO	13,5 (2013 r.)	16	%	Badania HBSC ²¹⁰ lub pokrewne ²¹¹	kilkuletnia
12	Odsetek uczniów w wieku 11-17 lat uczestniczących we wszystkich lub prawie wszystkich lekcjach wychowania fizycznego ²¹²	73,8 (2013 r.)	78	%	Ministerstwo Sportu i Turystyki	kilkuletnia
Aktywność fizyczna osób dorosłych						
13	Odsetek kobiet w Polsce w wieku 15-69 lat podejmujących aktywność fizyczną ²¹³ w wymiarze zgodnym z wytycznymi WHO	16 (2014 r.)	19	%	Ministerstwo Sportu i Turystyki ²¹⁴	roczna
14	Odsetek mężczyzn w Polsce w wieku 15-69 lat podejmujących aktywność fizyczną ²¹⁵ w wymiarze zgodnym z wytycznymi WHO	21,5 (2014 r.)	23	%	Ministerstwo Sportu i Turystyki ²¹⁶	roczna

²⁰³ W czasie wolnym.

²⁰⁴ Health Behaviour in School-Aged Children; polskim operatorem badań jest Instytut Matki i Dziecka.

²⁰⁵ Zlecane przez Ministerstwo Sportu i Turystyki zgodnie z metodologią badań HBSC w okresach pomiędzy oficjalnymi badaniami HBSC.

²⁰⁶ Z uwzględnieniem szkolnych zajęć wychowania fizycznego.

²⁰⁷ Health Behaviour in School-Aged Children; polskim operatorem badań jest Instytut Matki i Dziecka.

²⁰⁸ Zlecane przez Ministerstwo Sportu i Turystyki zgodnie z metodologią badań HBSC w okresach pomiędzy oficjalnymi badaniami HBSC.

²⁰⁹ Z uwzględnieniem szkolnych zajęć wychowania fizycznego.

²¹⁰ Health Behaviour in School-Aged Children; polskim operatorem badań jest Instytut Matki i Dziecka.

²¹¹ Zlecane przez Ministerstwo Sportu i Turystyki zgodnie z metodologią badań HBSC w okresach pomiędzy oficjalnymi badaniami HBSC.

²¹² Na podstawie raportu Instytutu Matki i Dziecka, *Aktywność fizyczna młodzieży szkolnej w wieku 9-17 lat*, Warszawa 2013 r.

²¹³ Z uwzględnieniem szkolnych zajęć wychowania fizycznego.

²¹⁴ Wartość bazowa na podstawie: *Badanie aktywności fizycznej Polaków*, GfK Polonia dla Ministerstwa Sportu i Turystyki, kwiecień oraz październik 2014 r. Przytoczone dane są uśrednionymi wynikami uzyskanymi w dwóch falach badania. Badanie jest badaniem ankietowym, opartym na deklaracjach osób badanych.

²¹⁵ W czasie wolnym.

²¹⁶ Wartość bazowa na podstawie: *Badanie aktywności fizycznej Polaków*, GfK Polonia dla Ministerstwa Sportu i Turystyki, kwiecień oraz październik 2014 r. Przytoczone dane są uśrednionymi wynikami uzyskanymi w dwóch falach badania. Badanie jest badaniem ankietowym, opartym na deklaracjach osób badanych.

15	Odsetek kobiet deklarujących regularne uczestnictwo w zajęciach sportowych lub rekreacji ruchowej w stosunku do analogicznego odsetka mężczyzn (mężczyźni=100)	86,7 (2012 r.)	88		obliczenia własne na podstawie: GUS ²¹⁷	kilkuletnia
Aktywność fizyczna osób starszych						
16	Odsetek osób w wieku powyżej 60 lat podejmujących aktywność fizyczną ²¹⁸ w wymiarze zgodnym z wytycznymi WHO	11,5 (2014 r.)	13	%	Ministerstwo Sportu i Turystyki ²¹⁹	roczna
Transportowa aktywność fizyczna						
17	Odsetek Polaków w wieku 15+, którzy nie spacerują ²²⁰	48 (2014 r.)	45	%	Ministerstwo Sportu i Turystyki ²²¹	roczna
18	Odsetek Polaków w wieku 15-69 lat, którzy regularnie ²²² podejmują transportową aktywność fizyczną ²²³	5 (2014 r.)	7	%	Ministerstwo Sportu i Turystyki ²²⁴	roczna
Infrastruktura sportowo-rekreacyjna						
19	Odsetek Polaków, którzy oceniają, że najbliższe sąsiedztwo daje wiele możliwości bycia aktywnym fizycznie w stosunku do średniej UE-28 (UE-28=100)	92,1 (2013 r.)	100		obliczenia własne na podstawie: Eurobarometr	Kilkuletnia
20	Odsetek szkół mających dostęp do sali gimnastycznej	74,7 (2012 r.) ²²⁵	80	%	System Informacji Oświatowej (SIO), Ministerstwo Edukacji Narodowej	roczna
21	Odsetek szkół mających dostęp do jakiegokolwiek boiska lub urządzenia sportowego	75,9 (2012 r.)	80	%	System Informacji Oświatowej (SIO), Ministerstwo Edukacji Narodowej	roczna

²¹⁷ Publikacja *Uczestnictwo Polaków w sporcie i rekreacji ruchowej*.

²¹⁸ W czasie wolnym.

²¹⁹ Wartość bazowa na podstawie: *Badanie aktywności fizycznej Polaków*, GfK Polonia dla Ministerstwa Sportu i Turystyki, kwiecień oraz październik 2014 r. Przytoczone dane są uśrednionymi wynikami uzyskanymi w dwóch falach badania. Badanie jest badaniem ankietowym, opartym na deklaracjach osób badanych.

²²⁰ Ani jednego dnia w tygodniu w wymiarze min. 10 minut bez przerw; metodologia zgodna z międzynarodowym kwestionariuszem IPAQ – International Physical Activity Questionnaire.

²²¹ Wartość bazowa na podstawie: *Badanie aktywności fizycznej Polaków*, GfK Polonia dla Ministerstwa Sportu i Turystyki, kwiecień oraz październik 2014 r. Przytoczone dane są uśrednionymi wynikami uzyskanymi w dwóch falach badania. Badanie jest badaniem ankietowym, opartym na deklaracjach osób badanych.

²²² 5 i więcej razy w tygodniu.

²²³ Jazda na rowerze, rolkach itp.

²²⁴ Wartość bazowa na podstawie: *Badanie aktywności fizycznej Polaków*, GfK Polonia dla Ministerstwa Sportu i Turystyki, kwiecień oraz październik 2014 r. Przytoczone dane są uśrednionymi wynikami uzyskanymi w dwóch falach badania. Badanie jest badaniem ankietowym, opartym na deklaracjach osób badanych.

²²⁵ Z przyczyn technicznych, w momencie pisania dokumentu nie są dostępne w pełni zweryfikowane dane za lata 2013 i 2014.

22	Długość ścieżek rowerowych ²²⁶	7726 (2013 r.)	15 000	km	GUS (Bank Danych Lokalnych)	roczna
CEL SZCZEGÓŁOWY 2: WYKORZYSTANIE SPORTU NA RZECZ BUDOWY KAPITAŁU SPOŁECZNEGO						
23	Odsetek osób niepełnosprawnych deklarujących regularne lub sporadyczne uczestnictwo w zajęciach sportowych lub rekreacji ruchowej	25,8 (2012 r.)	28	%	GUS ²²⁷	kilkuletnia
24	Odsetek Polaków, którzy deklarują społeczne motywacje ²²⁸ uprawiania sportu w stosunku do średniej UE-28 (UE-28=100)	45 (2013 r.)	50		obliczenia własne na podstawie: Eurobarometr	kilkuletnia
25	Odsetek Polaków deklarujących zaangażowanie w wolontariat sportowy	3 (2013 r.)	5	%	Eurobarometr	kilkuletnia
26	Odsetek kobiet w kadrze narodowej w sportach olimpijskich	37,7 (2012 r.)	40	%	Obliczenia własne na podstawie: GUS ²²⁹ / Ministerstwo Sportu i Turystyki	roczna
Kluby sportowe						
27	Liczba klubów sportowych ²³⁰ na 100 tys. ludności ²³¹	37,1 (2012 r.)	40	szt.	Obliczenia własne na podstawie: GUS (Bank Danych Lokalnych)	dwuletnia
28	Liczba członków klubów sportowych ²³² na 1000 ludności ²³³	23,9 (2012 r.)	26,4	osób	GUS, (Bank Danych Lokalnych)	dwuletnia
29	Liczba ćwiczących w klubach sportowych ²³⁴	906 940 (2012 r.)	1 000 000	osób	GUS, (Bank Danych Lokalnych)	dwuletnia
30	Odsetek kobiet ćwiczących w klubach sportowych ²³⁵	24,5	26	%	Obliczenia własne na podstawie: GUS (Bank Danych Lokalnych)	dwuletnia

²²⁶ Położonych wzdłuż dróg publicznych, wykazanych przez jst w sprawozdaniu dot. transportu lokalnego.

²²⁷ Publikacja *Uczestnictwo Polaków w sporcie i rekreacji ruchowej*.

²²⁸ Odpowiedź „aby być z przyjaciółmi”.

²²⁹ sprawozdanie z działalności polskiego związku sportowego (KFT-2); od 2013 r. liczba członków kadr narodowych została zastąpiona liczbą reprezentantów Polski.

²³⁰ Suma liczby klubów sportowych, łącznie z klubami resortów obrony narodowej i spraw wewnętrznych, SALOS, UKS oraz wyznaniowymi.

²³¹ Ludność wg faktycznego miejsca zamieszkania, stan na 31 grudnia.

²³² Suma liczby klubów sportowych, łącznie z klubami resortów obrony narodowej i spraw wewnętrznych, SALOS, UKS oraz wyznaniowymi.

²³³ Ludność wg faktycznego miejsca zamieszkania, stan na 31 grudnia.

²³⁴ Ibidem.

²³⁵ Ibidem.

CEL SZCZEGÓŁOWY 3: POPRAWA WARUNKÓW ORGANIZACYJNO-PRAWNYCH DLA ROZWOJU SPORTU ORAZ ZWIĘKSZENIE DOSTĘPNOŚCI WYKWALIFIKOWANYCH ZASOBÓW KADROWYCH						
31	Odsetek Polaków, którzy uważają, że lokalne władze robią wystarczająco dużo w kwestii zapewnienia możliwości podejmowania aktywności fizycznej przez obywateli w stosunku do średniej UE-28 (UE-28=100)	73,1 (2013 r.)	80		obliczenia własne na podstawie: Eurobarometr	kilkuletnia
32	Odsetek polskich związków sportowych w sportach olimpijskich z przynajmniej 1 kobietą w zarządzie	50 (2015 r.)	100	%	Ministerstwo Sportu i Turystyki	roczna
33	Odsetek polskich związków sportowych, których udział z krajowych środków publicznych dotacja stanowi 80% lub więcej budżetu	44 (2012 r.)	0	%	GUS ²³⁶ / Ministerstwo Sportu i Turystyki	roczna
34	Odsetek polskich związków sportowych posiadających strategię rozwoju pozytywnie zaopiniowaną przez MSiT	0 (2015 r.)	100	%	Ministerstwo Sportu i Turystyki	roczna
35	Odsetek polskich związków sportowych w sportach olimpijskich posiadających system licencyjny lub ewidencyjny umożliwiający coroczną aktualizację liczby zawodników	69 ²³⁷ (2015 r.)	100	%	Ministerstwo Sportu i Turystyki	roczna
CEL SZCZEGÓŁOWY 4: WYKORZYSTANIE POTENCJAŁU SPORTU NA POZIOMIE WYCZYNOWYM NA RZECZ UPOWSZECHNIANIA AKTYWNOŚCI FIZYCZNEJ LUB PROMOCJI POLSKI NA ARENIE MIĘDZYNARODOWEJ						
36	Skuteczność startowa polskiej reprezentacji na letnich i zimowych igrzyskach olimpijskich	0,67 (2012 r.) 1,25 (2014 r.)	≥1,0 (każdo- razowo)	pkt	Ministerstwo Sportu i Turystyki	dwuletnia
37	Liczba polskich związków sportowych (działających obrębie 1 sportu) prowadzących działalność w sporcie osób niepełnosprawnych	12 (2015 r.)	24	szt.	Ministerstwo Sportu i Turystyki	roczna
38	Odsetek polskich związków sportowych w sportach olimpijskich, dla których COS zapewnia bazę i sprzęt umożliwiający prowadzenie szkolenia sportowego	43	61	%	Ministerstwo Sportu i Turystyki	roczna

²³⁶ Sprawozdanie z działalności polskiego związku sportowego (KFT-2).

²³⁷ Do określenia przed przekazaniem projektu dokumentu na Komitet Stały Rady Ministrów.

39	Odsetek polskich związków sportowych w sportach olimpijskich, których kadra narodowa objęta jest badaniami przez Instytut Sportu	61 (2015 r.)	75	%	Ministerstwo Sportu i Turystyki	roczna (kumulatywnie)
40	Liczba zawodników w sportach indywidualnych w kadrze szkolenia olimpijskiego zakwalifikowanych do grupy szkolenia A1 i A2	98	120	osoby	Ministerstwo Sportu i Turystyki	roczna

5. PLAN FINANSOWY

Program Rozwoju Sportu do roku 2020 ma charakter programowy. W przeważającej większości działania finansowane będą w ramach środków pozostających w dyspozycji ministra właściwego do spraw kultury fizycznej, tj. części 25 – kultura fizyczna i państwowych funduszy celowych – Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej oraz Fundusz Zająć Sportowych dla Uczniów. Program określa kierunki priorytetów i działań, które w pierwszej kolejności finansowane będą ze źródeł już dostępnych. System finansowania Programu Rozwoju Sportu do roku 2020 jest oparty na możliwości wykorzystywania różnych środków finansowych, bez tworzenia odrębnego funduszu, który byłby dedykowany poszczególnym kierunkom interwencji wskazanym w programie. Z tej racji informacje dotyczące finansowania zostały ograniczone do przedstawienia najważniejszych źródeł finansowania i ewentualnych możliwych do pozyskania środków będących w dyspozycji innych ministerstw lub pochodzących z funduszy UE.

Podstawowym punktem odniesienia do oszacowania nakładów finansowych, jakie mogą być przeznaczone na realizację PRS 2020 są środki będące w dyspozycji ministra właściwego do spraw kultury fizycznej. Zgodnie z ustawą budżetową działania związane ze sportem są finansowane z części 25 budżetu państwa – kultura fizyczna.

W 2015 roku w części 25 – Kultura fizyczna na zadania z obszaru kultury fizycznej planowane są wydatki na poziomie 265.445 tys. zł, w tym:

- finansowanie działalności Komisji do Zwalczenia Dopingu w Sporcie – 2.077 tys. zł,
- dotacje celowe dla Centralnego Ośrodka Sportu na dofinansowanie zadań bieżących oraz inwestycyjnych – 23.311 tys. zł,
- zadania w zakresie kultury fizycznej – 186.579 tys. zł, z tego:
 - w zakresie sportu dla wszystkich – 23.349 tys. zł,
 - w zakresie sportu wyczynowego – 150.000 tys. zł,
 - w zakresie sportu wyczynowego osób niepełnosprawnych – 5.200 tys. zł,
 - pozostałe zadania – 8.030 tys. zł
- działalność badawczo-rozwojowa – 800 tys. zł
- pozostała działalność w zakresie kultury fizycznej – 52.678 tys. zł.

Dodatkowo działaniom związanym ze sportem i szeroko rozumianą kulturą fizyczną są dedykowane dwa państwowe fundusze celowe.

Pierwszy z nich, **Fundusz Rozwoju Kultury Fizycznej (FRKF)**, działa na podstawie ustawy z dnia 19 listopada 2009 r. o grach hazardowych (Dz. U. z 2015 r. poz. 612.) Źródłem przychodów Funduszu są wpływy pochodzące z dopłat do stawek w grach losowych stanowiących monopol państwa. Środki mogą być przeznaczone na zadania inwestycyjne (z zakresu przebudowy, remontu lub inwestycji obiektu sportowego, a także z zakresu rozwijania sportu wśród dzieci, młodzieży i osób niepełnosprawnych).

Plan finansowy Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej na 2015 rok przedstawia się następująco:

1. Stan Funduszu na początek roku – 297.943 tys. zł
2. Przychody – 645.800 tys. zł, w tym m.in.:
 - wpływy z dopłat do stawek w grach losowych stanowiących monopol państwa 621.800 tys. zł
 - odsetki bankowe i inne przychody – 24.000 tys. zł
3. Koszty – 645.800 tys. zł, w tym m.in.:
 - Przebudowa, remonty i dofinansowanie inwestycji obiektów sportowych – 382.853 tys. zł
 - Rozwijanie sportu wśród dzieci i młodzieży – 233.814 tys. zł, z tego:
 - a. Program szkolenia i współzawodnictwa sportowego młodzieży uzdolnionej 169.119 tys. zł
 - b. Program sport wszystkich dzieci – 64.695 tys. zł
 - Rozwijanie sportu wśród osób niepełnosprawnych – 29.123 tys. zł

Drugi fundusz celowy to **Fundusz Zajęć Sportowych dla Uczniów**, który został utworzony na podstawie ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2012 r. poz. 1356, z późn. zm.). Przychodami Funduszu są opłaty stanowiące 10% podstawy opodatkowania podatkiem od towarów i usług, usług polegających na reklamie napojów alkoholowych.

Plan finansowy Funduszu Zajęć Sportowych dla Uczniów na rok 2015 przedstawia się następująco:

1. Stan Funduszu na początek roku – 21.380 tys. zł
2. Przychody – 13.000 tys. zł
3. Koszty – 13.000 tys. zł, z tego m.in.:
 - dotacje na realizację zadań bieżących wynikających z ustawy tworzącej fundusz celowy zajęcia sportowe dla uczniów – 12.996 tys. zł.

Zgodnie z przepisami ustawy środki są przeznaczone wyłącznie na dofinansowanie zajęć sportowych dla uczniów, prowadzonych przez kluby sportowe działające w formie stowarzyszenia oraz inne organizacje pozarządowe, które w ramach swojej statutowej działalności realizują zadania z zakresu upowszechniania kultury fizycznej wśród dzieci i młodzieży, a także organizowanych przez jst.

W ramach możliwości finansowania działań określonych w PRS 2020 należy również wskazać środki w ramach różnych funkcji budżetu państwa, będące w dyspozycji innych ministrów według właściwości kompetencyjnych w tym:

Funkcja 3 – edukacja, wychowanie i opieka,
Funkcja 19 – infrastruktura transportowa,
Funkcja 20 – zdrowie,

oraz pośrednio:

- Funkcja 6 – polityka gospodarcza kraju,
- Funkcja 7 – gospodarka przestrzenna, budownictwo i mieszkalnictwo,
- Funkcja 12 – środowisko,
- Funkcja 14 – rynek pracy.

Na podstawie informacji uzyskanych od właściwych ministrów na temat wysokości aktualnie wydatkowanych lub planowanych do wydatkowania środków finansowych, a także aktualnej wysokości środków finansowych wydatkowanych w ramach funduszy celowych (opisanych powyżej), można przyjąć, że szacunkowy roczny koszt realizacji zadań wpisujących się w ramy PRS 2020 wynosi ok. 1006,9 mln zł, z czego koszty zadań znajdujących się we właściwości poszczególnych ministrów wynoszą:

- ministra właściwego do spraw sportu – ok. 265,4 mln zł;
- ministra właściwego do spraw turystyki – ok. 1 mln zł;
- ministra właściwego do spraw transportu – ok. 64,5 mln zł.
- ministra właściwego do spraw wewnętrznych – ok. 4,5 mln zł;
- ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego – ok. 7,8 mln zł;
- ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego – ok. 3,1 mln zł;
- ministra właściwego do spraw zdrowia – ok. 1,8 mln zł;

Szacunkowy roczny koszt zadań wpisujących się w ramy PRS 2020 finansowanych ze środków funduszy celowych wynosi ok. 658,8 mln zł.

Przy założeniu, że wysokość środków finansowych nie będzie ulegać znacznym zmianom w okresie obowiązywania PRS 2020 można przyjąć, że szacunkowy łączny koszt realizacji zadań wpisujących się w ramy PRS 2020 wyniesie ok. 5 mld zł. Suma ta nie uwzględnia środków finansowych, które mogą być wydatkowane w związku z realizacją Programów Operacyjnych w perspektywie finansowej 2014-2020 (w szczególności w zakresie zadań związanych z budową i rozbudową infrastruktury dla ruchu pieszego i rowerowego oraz promowaniem zrównoważonej mobilności miejskiej).

Należy przy tym podkreślić, że realizacja PRS 2020 nie będzie generować dodatkowych środków finansowych, a wszystkie wyszczególnione powyżej szacunki znajdują się w planach budżetowych właściwych ministrów niezależnie od realizacji PRS 2020.

Istnieją również możliwości formalno-prawne finansowania działań wskazanych w PRS 2020 przez jst, m.in. w zakresie zadań własnych wynikających z ustaw kompetencyjnych.

Poziom samorządu terytorialnego	Kategorie zadań związane ze sportem i kulturą fizyczną będące kompetencją danej jednostki
Gmina	1. Ład przestrzenny, gospodarka nieruchomościami, ochrona środowiska i przyrody oraz gospodarka wodna 2. Lokalny transport zbiorowy 3. Ochrona zdrowia 4. Edukacja publiczna (przedszkola i szkoły podstawowe) 5. Kultura fizyczna i turystyka, w tym tereny rekreacyjne i urządzenia sportowe 6. Współpraca z organizacjami pozarządowymi
Powiat	1. Edukacja publiczna (poziom ponadpodstawowy) 2. Promocja ochrony zdrowia 3. Wspieranie osób niepełnosprawnych 4. Transport zbiorowy i drogi publiczne 5. Kultura fizyczna i turystyka 6. Ochrona środowiska i przyrody 7. Rolnictwo, leśnictwo i rybactwo śródlądowe 8. Przeciwdziałanie bezrobociu oraz aktywizacja lokalnego rynku pracy 9. Utrzymanie powiatowych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych 10. Współpraca z organizacjami pozarządowymi
Województwo	1. Edukacja publiczna, w tym szkolnictwo wyższe 2. Promocja ochrony zdrowia 3. Kultura i ochrona jej dóbr 4. Polityka prorodzinna 5. Modernizacja terenów wojskowych 6. Zagospodarowanie przestrzenne 7. Ochrona środowiska 8. Transport zbiorowy i drogi publiczne 9. Kultura fizyczna i turystyka 10. Przeciwdziałanie bezrobociu i aktywizacja lokalnego rynku pracy

Należy zauważyć, iż możliwości finansowania sportu z budżetów jst zostały znacznie poszerzone w następstwie uchwalenia ustawy o sporcie w 2010 r. oraz nowelizacji ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie z 2010 r. Konsekwencje tych rozwiązań to m.in.:

- możliwość realizacji zadań jst w dziedzinie kultury fizycznej przez własne jednostki organizacyjne bądź przez podmioty zewnętrzne, którym tego rodzaju zadania będą zlecane do wykonania lub które będą współdziałały przy ich wykonywaniu z daną jst;
- umożliwienie kapitałowego uczestnictwa gminy w klubie sportowym działającym w formie spółki kapitałowej;

- stosowanie uproszczonego trybu do zlecania zadań w sferze kultury fizycznej organizacjom pozarządowym oraz możliwości realizacji takich zadań w formie inicjatywy lokalnej.

Ważnym elementem systemu finansowania rozwoju sportu w Polsce są także budżety programów rządowych, które zawierają katalogi zadań ściśle związanych z działaniami na rzecz kultury fizycznej, tj.:

ASOS - Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014–2020

Głównym celem Programu jest tworzenie warunków do rozwoju aktywności społecznej osób starszych, które w związku z wyżym demograficznym lat 50. wchodzi lub w najbliższej przyszłości będą wchodzić w wiek 60+, a kończąc aktywność zawodową pozostają nadal w dobrej kondycji psychofizycznej, mają potencjał, kwalifikacje, życiowe doświadczenie i czas wolny, który można i należy zagospodarować dzięki tworzeniu odpowiedniej oferty aktywności społecznej.

W kontekście rozwoju aktywności fizycznej społeczeństwa szczególnie ważne są priorytety:

II Aktywność społeczna promująca integrację wewnątrz- i międzypokoleniową

Działania planowane są w obszarach:

- aktywność społeczna, w tym wolontariat osób starszych;
- aktywność fizyczna osób starszych, aktywność turystyczno-rekreacyjna osób starszych;
- budowanie sieci społecznych, w tym wolontariat wewnątrz- i międzypokoleniowy.

IV Usługi społeczne dla osób starszych (usługi zewnętrzne)

Działania planowane są w obszarach:

- szkolenia dla wolontariuszy i opiekunów (z zakresu pomocy osobom starszym);
- wspieranie różnych form samopomocy;
- rozszerzanie dostępności do usług społecznych m.in. opiekuńczych, kulturalnych, edukacyjnych, poradniczo-doradczych, sportowych i turystycznych.

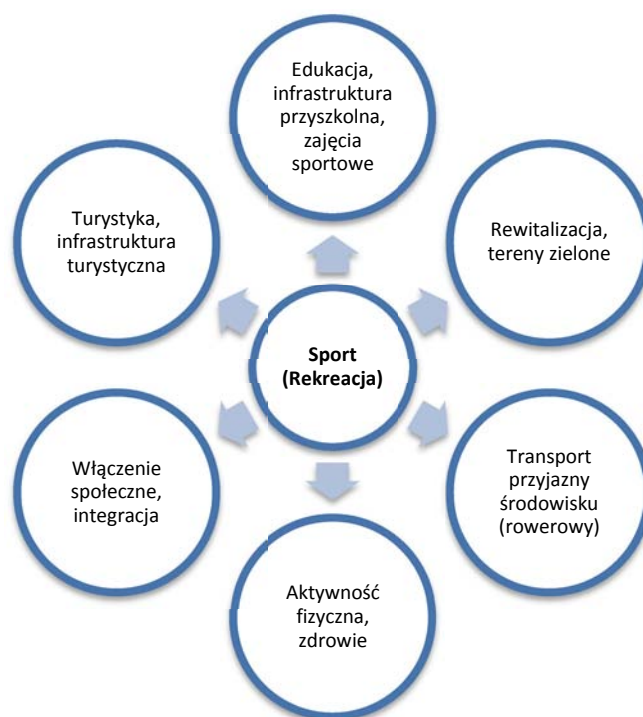
FIO – Program pn. Fundusz Inicjatyw Obywatelskich na lata 2014–2020

Fundusz Inicjatyw Obywatelskich jest instrumentem programowym i finansowym zwiększającym dynamikę rozwoju społeczeństwa obywatelskiego oraz przejawem, wypracowanej w partnerstwie publiczno-społecznym, troski o rozwój aktywności obywatelskiej i potrzeby wzmocnienia miejsca i roli trzeciego sektora w realizacji zadań publicznych. Dnia 27 listopada 2013 r. przyjęty został Program FIO na lata 2014-2020, który jest podstawą do corocznej organizacji konkursu w tym okresie.

Projekty realizowane w ramach FIO mieszczą się w 4 priorytetach: *Małe inicjatywy*, *Aktywne społeczeństwo*, *Aktywni obywatele* oraz *Silne organizacje pozarządowe*. Do kierunków

działań wskazanych w PRS 2020 w obszarze zwiększania aktywności społecznej obywateli poprzez sport odnoszą się w szczególności następujące kierunki działania FIO: aktywizacja obywateli w sprawach wspólnotowych poprzez rozwijanie sportu w środowisku lokalnym oraz kształtowanie postaw obywatelskich w środowiskach kibiców, a także rozwijanie wolontariatu w różnych dziedzinach aktywności obywatelskiej.

Istotną kwestią jest możliwość współfinansowania działań PRS 2020 z funduszy unijnych w ramach perspektywy finansowej 2014-2020. **W dniu 23 maja 2014 r. została przyjęta przez Komisję Europejską Umowa Partnerstwa**, będąca najważniejszym dokumentem określającym strategię wykorzystania nowej puli Funduszy Europejskich. Umowa definiuje obszary interwencji jedynie pośrednio związane z aktywnością fizyczną i sportem.

Biorąc powyższe pod uwagę, należy rozważyć możliwości otrzymania finansowania dla projektów dotyczących infrastruktury rekreacyjnej w ramach:

1. Priorytet 4e., 4v. (FS/EFRR) Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu.
Proponowane działania to budowa ścieżek rowerowych, parkingów bike&ride, udogodnień systemowych dla ruchu rowerowego i pieszego, instrumenty terytorialne skierowane do miast.
2. Priorytet 6iii., 6d. (FS/EFRR) Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja gleby oraz wspieranie usług ekosystemowych, także poprzez program Natura 2000 i zieloną infrastrukturę.
Możliwość rozwoju infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej na terenach zielonych oraz finansowania rozwoju i promocji szlaków turystycznych.

3. Priorytet 9a. (EFRR) inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych oraz przejścia z usług instytucjonalnych do usług na poziomie społeczności lokalnych.

Ponadto istnieje możliwość sfinansowania kierunków interwencji związanych z rewitalizacją w ramach kompleksowych przedsięwzięć wynikających z programów rewitalizacji:

1. Priorytet 6iv., 6e. (FS/EFRR) Podejmowanie przedsięwzięć mających na celu poprawę stanu jakości środowiska miejskiego, rewitalizację miast, rekultywację i dekontaminację terenów przemysłowych (w tym terenów powojсковych), zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza oraz propagowania działań służących zmniejszaniu hałasu.
2. Priorytet 9b. (EFRR) wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich.

oraz zdrowiem i edukacją:

1. Priorytet 8vi (EFS) aktywne i zdrowe starzenie się.

Biorąc pod uwagę specyfikę powyższych priorytetów inwestycyjnych, będą one realizowane głównie na poziomie wojewódzkim poprzez **regionalne programy operacyjne**. W latach 2014-2020 samorządy województw będą zarządzać około 40% wartości funduszy polityki spójności – **31,28 mld euro**.

Dodatkowo, 1 stycznia 2014 r. wszedł w życie **Program Erasmus+**, który zastąpił dotychczasowe programy: „Uczenie się przez całe życie” (oraz jego programy sektorowe – Erasmus, Leonardo da Vinci, Comenius i Grundtvig), akcję Jean Monnet, program „Młodzież w działaniu” oraz pięć innych programów (m.in. Erasmus Mundus i Tempus). Po raz pierwszy w historii programów edukacyjnych Unii Europejskiej wspierane będą również inicjatywy związane ze sportem.

W ramach akcji w dziedzinie sportu wspierane będą:

- współpraca partnerska mająca na celu promowanie uczciwości w sporcie (anty doping, walka z ustawianiem wyników zawodów sportowych, ochrona małoletnich), wspieranie innowacyjnych podejść do wdrażania zasad UE dotyczących dobrego zarządzania w sporcie, strategii UE w dziedzinie włączenia społecznego i równości szans, zachęcanie do uczestnictwa w aktywności sportowej i fizycznej (wspieranie wdrażania wytycznych UE dotyczących aktywności fizycznej, wolontariatu, zatrudnienia w sporcie, a także kształcenie i szkolenie w sporcie) oraz wspieranie wdrażania wytycznych UE dotyczących kariery dwutorowej sportowców;
- niekomercyjne europejskie imprezy sportowe, w ramach których przyznaje się dofinansowanie na rzecz poszczególnych organizacji odpowiedzialnych za przygotowanie i organizację danej imprezy oraz za działania następce. Działania w tym zakresie obejmują organizację działań szkoleniowych dla sportowców i wolontariuszy w okresie poprzedzającym imprezę, ceremonii otwarcia i zamknięcia,

zawodów sportowych, działań towarzyszących imprezie sportowej (konferencji, seminariów) oraz realizację działań związanych ze skutkami danej imprezy, takich jak działania następcze;

- lepsze wykorzystanie wyników badań przy kształtowaniu polityki dzięki badaniom, gromadzeniu danych, ankietom, sieciom, konferencjom i seminariom, za pośrednictwem których rozpowszechnia się dobre praktyki z krajów uczestniczących w programie i organizacji sportowych i które wzmacniają sieci na szczeblu UE tak, by członkowie tych sieci na szczeblach krajowych korzystali z synergii i wymiany ze swoimi partnerami;
- dialog z właściwymi europejskimi zainteresowanymi stronami, w ramach którego głównym wydarzeniem jest coroczne Forum Sportu UE oraz wsparcie na rzecz imprez sportowych związanych z prezydencją organizowanych przez państwa członkowskie UE sprawujące prezydencję UE. Stosownie do potrzeb można również organizować inne doraźne spotkania i seminaria w celu zapewnienia optymalnego dialogu z zainteresowanymi stronami w dziedzinie sportu.

6. ZAŁĄCZNIKI

Załącznik 1. Zestawienie obiektów sportowych pozwalających na organizację międzynarodowych zawodów o charakterze mistrzowskim dla poszczególnych sportów/dyscyplin olimpijskich.

Załącznik 2. Sytuacja finansowa polskich związków sportowych w 2012 r.

Załącznik 3. Elementy analizy SWOT.

Załącznik 4. Wartość dotacji Ministerstwa Sportu i Turystyki dla polskich związków sportowych w 2014 r.

SPIS TABEL

Tabela 1: Średnie wyniki w próbach sprawności 7-letnich chłopców w latach 1979-2009	30
Tabela 2: Liczba osób ćwiczących w klubach sportowych oraz zawodników uczestniczących we współzawodnictwie sportowym organizowanym i prowadzonym przez polskie związki sportowe w latach 2006-2013	54
Tabela 3: Liczba zawodników w sportach olimpijskich wg grup sportów w latach 2006-2013	56
Tabela 4: Liczba zawodników uczestniczących we współzawodnictwie sportowym prowadzonym i organizowanym przez polskie związki sportowe wykazywana przez polskie związki sportowe w 2013 r.	56
Tabela 5: Procentowy udział kobiet w liczbie zawodników ogółem uczestniczących we współzawodnictwie sportowym organizowanym i prowadzonym przez polskie związki sportowe w latach 2007-2013	58
Tabela 6: Procentowy udział kobiet w liczbie zawodników ogółem uczestniczących we współzawodnictwie sportowym organizowanym i prowadzonym przez polskie związki sportowe wg kategorii wiekowych w latach 2007-2013	59
Tabela 7: Podstawowe dane dot. startów polskiej reprezentacji olimpijskiej w letnich igrzyskach olimpijskich	60
Tabela 8: Miejsca polskich tenisistów w rankingach ATP/WTN	63
Tabela 9: Miejsca polskich kolarzy w rankingu UCI World Tour	63
Tabela 10: Podstawowe dane dot. startów polskiej reprezentacji olimpijskiej w zimowych igrzyskach olimpijskich w latach 2002-2014	64
Tabela 11: Miejsca najwyżej notowanych Polaków w klasyfikacji generalnej PŚ w narciarstwie klasycznym oraz biathlonie w latach 2003–2015	65
Tabela 12: Kryteria wykorzystywane do podziału środków na realizację zadań w zakresie sportu wyczynowego w 2014 r.	69
Tabela 13: Podział sportów na grupy	71
Tabela 14: Polskie związki sportowe (działające w obrębie 1 sportu) prowadzące działalność w sporcie osób niepełnosprawnych w latach 2011-2014.	74
Tabela 15: Liczba członków kadry narodowej osób niepełnosprawnych w latach 2009-2013	76
Tabela 16: Strategiczne wskaźniki realizacji PRS 2020	138

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1: Częstotliwość uprawiania sportu w krajach Unii Europejskiej w 2013 r.	20
Wykres 2: Odsetek członków gospodarstw domowych uczestniczących w zajęciach sportowych lub rekreacji ruchowej wg grup wiekowych w 2012 r.	22
Wykres 3: Odsetek dzieci i młodzieży spełniających zalecane kryteria WHO dot. aktywności fizycznej w roku szkolnym 2012/13	27
Wykres 4: Odsetek uczniów, którzy uczestniczyli we wszystkich lub prawie wszystkich lekcjach wychowania fizycznego w roku szkolnym 2012/13.....	28
Wykres 5: Liczba klubów sportowych oraz członkostw w klubach sportowych w odniesieniu do liczby ludności	34
Wykres 6: Liczba uczestników (zawodników, którzy ukończyli zawody) wybranych sportowych imprez masowych w latach 2005-2014	35
Wykres 7: Liczba uczestników wybranych cykli maratonów MTB w 2013 r.	35
Wykres 8: Struktura hal sportowych i sal gimnastycznych wg wymiarów	38
Wykres 9: Odsetek szkół z dostępem do sali gimnastycznej lub jakiegokolwiek boiska lub urządzenia sportowego w 2012 r. wg lokalizacji.....	39
Wykres 10: Odsetek wybranych typów szkół z dostępem do sali gimnastycznej lub jakiegokolwiek boiska lub urządzenia sportowego w 2012 r.	40
Wykres 11: Liczba wybranych obiektów sportowych w Polsce w 2012 r.	41
Wykres 12: Struktura pływalni krytych w Polsce w 2014 r. wg wymiarów	41
Wykres 13: Liczba mieszkańców przypadających na 1 halę sportową lub salę gimnastyczną o wymiarach 24x12 m i większych w miastach wg kategorii wielkości w Polsce w 2012 r.	42
Wykres 14: Liczba mieszkańców przypadających na 1 wybrany obiekt sportowy w Polsce w 2012 r.	43
Wykres 15: Liczba mieszkańców przypadających na 1 wybrany obiekt sportowy w wybranych krajach Unii Europejskiej.....	44
Wykres 16: Struktura długości szlaków turystycznych w Polsce w 2013 r.	47
Wykres 17: Wielkość wydatków majątkowych i niemajątkowych jst na kulturę fizyczną w latach 2003-2013.....	48
Wykres 18: Udział wydatków na kulturę fizyczną (w tym majątkowych) w wydatkach jst ogółem w latach 2003-2013	49
Wykres 19: Odsetek wybranych obiektów sportowych wybudowanych lub istotnie zmodernizowanych po 2000 r. oraz dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych.....	51
Wykres 20: Odsetek odpowiedzi wskazujących, że najbliższe sąsiedztwo daje wiele możliwości bycia aktywnym fizycznie w krajach Unii Europejskiej w 2013 r.	52
Wykres 21: Liczba punktów zdobyta na letnich igrzyskach olimpijskich wg sportów w latach 2000-2012	61
Wykres 22: Liczba punktów zdobyta na mistrzostwach świata w letnich sportach olimpijskich wg sportów w latach 2000-2012	62
Wykres 23: Liczba punktów zdobyta na zimowych igrzyskach olimpijskich wg sportów lub dyscyplin w latach 2002-2014	64
Wykres 24: Liczba punktów zdobyta na mistrzostwach świata w zimowych sportach olimpijskich wg sportów lub dyscyplin w latach 2003-2013.....	65
Wykres 25: Miejsca Polski w klasyfikacji punktowej państw (wg programu letnich igrzysk olimpijskich) w kategorii seniorów i juniorów w latach 1996-2013	66
Wykres 26: Struktura nadanych uprawnień szkoleniowych w latach 1998-2014.....	68
Wykres 27: Liczba zarządów polskich związków sportowych działających w sportach olimpijskich wg liczby kobiet.	73

Załącznik 1. Zestawienie obiektów sportowych pozwalających na organizację międzynarodowych zawodów o charakterze mistrzowskim dla poszczególnych sportów/dyscyplin olimpijskich

Sport/dyscyplina	obecność obiektu spełniającego wymagania (tak/nie)	nazwa obiektu	lokalizacja	rok budowy/istotnej modernizacji	pojemność trybun (jeśli zasadne)	uwagi
Łucznictwo	nie wymaga specjalistycznej infrastruktury sportowej	Basen Olimpijski	Lublin	2015*	2100	ME, ME 25 m, MEJ; otwarcie pływalni: wrzesień 2015
Pływanie	TAK	Termy Maltańskie	Poznań	2011	1650	ME, ME 25 m, MEJ
		Aquasfera	Olsztyn	2012	1000	MEJ
		Floating Arena	Szczecin	2010	950	ME 25 m, MEJ
Skoki do wody	TAK	Termy Maltańskie	Poznań	2011	800	ME, MEJ
		Stadion Miejski im. Zdzisława Krzyszkowiaka	Bydgoszcz	2008	20000	Mistrzostwa Europy
		Hala Sportowo - Widowiskowa	Toruń	2014	5000	Halowe Mistrzostwa Europy
Lekkoatletyka	TAK	Stadion Miejski im. Grzegorza Duneckiego	Toruń	2005	4300	miłyng EAA
		Miejski Stadion Lekkoatletyczny im. Wiesława Maniaka	Szczecin	2002	1600	wymaga modernizacji, miłyng EAA
Badminton	nie wymaga specjalistycznej infrastruktury sportowej	Arena Kraków	Kraków	2014	15300	
		Atlas Arena	Łódź	2009	13800	
		Spodek	Katowice	2009	11500	
		Ergo Arena	Sopot/Gdańsk	2010	11400	
		Hala Toruń	Toruń	2014	6000	
Koszykówka*	TAK	Hala Łuczniczka	Bydgoszcz	2002	6000	
		Arena Szczecin	Szczecin	2014	7000	
		Hala Sportowa Częstochowa	Częstochowa	2012	6000	
		Hala Stulecia	Wrocław	2011	5400	
		Hala Podpromie	Wrocław	2002	5000	
		Hala MOSiR	Zielona Góra	2010	5000	
		Arena	Poznań	1974	5000	
Boks	nie wymaga specjalistycznej infrastruktury sportowej	Tor Regatowy "Malta"	Poznań	1952/1990	miejsca siedzące - 1636, trybuny na stokach ok. 64 tys	MŚ, ME
Kajakarstwo	TAK	Tor Regatowy Brdyjskie	Bydgoszcz	1879/2012	miejsca siedzące i stojące - ok. 3000	MŚ, ME
Kajakarstwo górskie	TAK	Ośrodek Olimpijski "Kohna"	Kraków	2004	miejsca siedzące 200, trybuny na wale - nieograniczona	MŚ, ME
Kolarstwo szosowe	nie wymaga specjalistycznej infrastruktury sportowej	Tor kolarski BGŻ Arena	Pruszków	2008	1700	
Kolarstwo torowe	TAK					
Kolarstwo górskie	nie wymaga specjalistycznej infrastruktury sportowej - w ostatnich latach zawody międzynarodowe UCI są regularnie rozgrywane na trasie w Jeleniej Górze (Park Paulinum)					
Kolarstwo BMX	TAK	Tor BMX	Nowa Sól	2014	1000	
		Tor BMX	Lublin	2009	500	
		Lewada	Zakrzów	2013	ost. moder 2013	Mistrzostwa Europy, edycja Pucharu Świata
Jeździectwo-ujeżdżanie	TAK	Hipodrom	Sopot			Puchar Świata ,CDIO,
		Tor wyścigowy	Wrocław			Puchar Świata ,CDIO,
		możliwość organizacji zawodów rangi Pucharu Świata, CDI, CSI w halach sportowo-widowiskowych				
Jeździectwo-ski przez przeszkody	TAK	WOSIR	Drzonków	1976/2010		Młodzieżowe Mistrzostwa Europy
		Hipodrom	Sopot	ost. moder 2013		Puchar Świata ,CSIO,
Jeździectwo-cross	TAK	możliwość organizacji zawodów rangi Pucharu Świata, CDI, CSI w halach sportowo-widowiskowych				
		Stragana Strzegom	Strzegom	ost. moder 2013		Mistrzostwa Europy, edycja Pucharu Świata
Szermierka	nie wymaga specjalistycznej infrastruktury sportowej					

Piłka nożna	TAK	Stadion Narodowy	Warszawa	2009-2012	58145		w trakcie modernizacji
		Stadion Śląski	Chorzów		47202		
		PGE Arena	Gdańsk	2009-2011	43615		
		Stadion Śląska Wrocław	Wrocław	2009-2011	43308		
		INEA Stadion	Poznań	2003-2010	41609		
Gol***		Stadion Henryka Reymana	Kraków	2004-2012	33130		
		Pepsi Arena	Warszawa	2008-2011	31303		
Gimnastyka		nie wymaga specjalistycznej infrastruktury sportowej					
Akrobatyka sportowa (trampolina)		nie wymaga specjalistycznej infrastruktury sportowej					
Piłka ręczna*	TAK	Kraków Arena	Kraków	2014	15000		turnieje finał Mistrzostw Świata i Europy
		Atlas Arena	Łódź	2009	10049		turnieje finał Mistrzostw Świata i Europy
		Spodek	Katowice	2011	8000		turnieje finał Mistrzostw Świata i Europy
		Ergo Arena	Gdańsk/Sopot	2010	7657		turnieje finał Mistrzostw Świata i Europy
		Arena Szczecin	Szczecin	2014	5403		
		Hala Stulecia	Wrocław	2011	5400		turnieje finał Mistrzostw Świata i Europy
		Łuczniczka	Bydgoszcz	2002	5318		
		Hala Toruń	Toruń	2014	5192		
		Hala MOSiR	Zielona Góra	2010	5080		
		Towar I	Warszawa	1999	4000		
		Hala Globus	Lublin	2006	3909		
		Kalisz Arena	Kalisz	2006	3164		
		Centrum Sportowo-Biznesowe	Elbląg	2007	2422		
		Hala Widowiskowo-Sportowa	Koszalin	2012	2242		
		Regionálne Centrum Sportowe	Lubin	2014	2098		
Hokej na lodzie	TAK	Stadion hokejowy	Poznań	1999/2012			imprezy mistrzowskie międzynarodowe
		Stadion hokejowy	Gąsawa	2009			imprezy mistrzowskie międzynarodowe
		Stadion hokejowy	Siemianowice	2004			imprezy mistrzowskie międzynarodowe
		Stadion hokejowy	Śląskie				
		Stadion hokejowy	Gniezno	1999/2014			imprezy mistrzowskie międzynarodowe
		Boisko hokejowe	Toruń	2007			mecze międzynarodowe
		Boisko hokejowe	Środa Wielkopolska	2009			mecze międzynarodowe
Judo		nie wymaga specjalistycznej infrastruktury sportowej					
Pięciobój nowoczesny	Tak	WOSiR Drzonków	Drzonków, kolo Zielonej Góry	2012	ok 3000		
		zawody mistrzowskie rozegrać także w innych miejscach, ale potrzebne jest przenoszenie wyposażenia obiektów : strzelnica łascrowa (40 stanowisk), 12 plansz szermierczych + zewnętrzna finalowa ważny do 21/03/2016					
Rugby	TAK	Narodowy Stadion Rugby	Gdynia	2009	2425		Posiada aktualny certyfikat Międzynarodowej Federacji Rugby (IRB) ważny do 21/03/2016
Wioślarstwo	TAK	Tor wioślarski Malta	Poznań	1990	1636		centrum szkoleniowe żeglarstwa sportowego Polskiego Związku Żeglarskiego w szczególności dla konkurencji młodzieżowych i seniorskich
		Narodowe Centrum Żeglarstwa AWFIS Gdańsk	Gdańsk, Górk Zachodnie	2007/ aktualnie modernizowana	nie dotyczy		Żeglarskiego dla windsurfingu i kiteboardingu
		Sopocki Klub Żeglarski	Sopot	2003 - modernizacja	nie dotyczy		Żeglarskiego dla konkurencji juniorka i juniorka młodszego
		Port jachtowy w Pucku	Puck	1986	nie dotyczy		Żeglarskiego dla konkurencji juniorka i juniorka młodszego
		Basen jachtowy im Zaruskiego - Marina Gdynia	Gdynia	2005	nie dotyczy		Żeglarskiego dla konkurencji juniorka i juniorka młodszego
Żeglarstwo	TAK	Wioska Żeglarska Mikołajki	Mikołajki	2008	nie dotyczy		regat grup zawodowych, szkolenie młodzieży
		Port jachtowy w Trzebieży	Trzebież Gm Police	1985	nie dotyczy		Centralny Ośrodek Żeglarstwa PZZ, baza szkolenia młodzieży
		Taity Klub Baza Mragowo	Taity, Gm Mikołajki	1995	nie dotyczy		Klub Sportowy Baza Mragowo, Szkoła Mistrzostwa Sportowego w Mragowie
Strzelectwo	NIE						

Strzelectwo-strzelanie do rzutków	TAK	Śląsk Wrocław - strzelnica	Wrocław	ok 1985	
Tenis stołowy	nie wymaga specjalistycznej infrastruktury sportowej				
Taekwondo	nie wymaga specjalistycznej infrastruktury sportowej				
Tenis**					
Triathlon	nie wymaga specjalistycznej infrastruktury sportowej				
Siatkówka*		Arena Kraków	Kraków	2014	MS 2014, FIVB World League
		Atlas Arena	Łódź	2009	ME 2009, FIVB World League, FIVB WGP, MŚ 2014
		Ergo Arena	Gdańsk	2010	MS 2014, FIVB World League, ME 2013
		Spodek	Katowice	1971/2012	ME 2009, FIVB World League, MŚ 2014
		Hala Łuczniczka	Bydgoszcz	2002	MS 2014, FIVB World League, FIVB WGP
		Hala Toruń	Toruń	2014	6000
		Hala Sportowa Częstochowa	Częstochowa	2012	6000
		Hala Stulecia	Wrocław	1913/2012	ME 2009, FIVB World League, FIVB WGP, MŚ 2014
		Arena Szczecin	2014	5035	ME
		Hala MOSiR	Zielona Góra	2010	FIVB World Grand Prix, FIVB World League
		HSW Gdynia	Gdynia	2008	FIVB World Grand Prix, ME 2013, ME Juniorów 2012
Siatkówka plażowa	nie wymaga specjalistycznej infrastruktury sportowej - obiekty są one budowane na potrzeby i zgodnie z wymogami przy organizacji danego turnieju, a następnie rozbiране				
Podnoszenie ciężarów	nie wymaga specjalistycznej infrastruktury sportowej				
Zapasy	nie wymaga specjalistycznej infrastruktury sportowej				
Biathlon	TAK	Centrum Turystyki Aktywnej i Polskiego Biathlonu	Jamrozowa Polana (Duszynki Źrób)	modernizacja -2013	obiekt posiada licencję Międzynarodowej Federacji Biathlonu kat "B", która umożliwia organizację Mistrzostw Europy Seniorów i Juniorów, Pucharów IBU (II kat), Mistrzostw Świata Juniorów
Bobsleje/skeleton/saneczkarstwo	NIE	specjalistyczny tor sztucznie mroźony			obiekt taki nie istnieje w Polsce
Curling**					
Hokej na lodzie		Kraków Arena	Kraków	2014	nawet MŚ elity
		Spodek	Katowice	1971	MŚ Dwywizi IA i imprezy niższej rangi
		Tortor	Toruń	2008	MŚ Dwywizi IA i imprezy niższej rangi
		Sanok Arena	Sanok	2006	MŚ Dwywizi IA i imprezy niższej rangi
		Hala Lodowa	Krynica	2000	MŚ Dwywizi IA i imprezy niższej rangi
Łyżwiarstwo figurowe		Stadion Zimowy	Tychy	2008	MŚ Dwywizi IA i imprezy niższej rangi
		Kraków Arena	Kraków	2014	Mistrzostwa Europy i Świata: organizacja imprez mistrzowskich
		Atlas Arena	Łódź	2009	wymaga drugiego lodowiska - treningowego, w pobliżu hali głównej
		Ergo Arena	Gdańsk/Sopot	2010	
		Torwar I	Warszawa	1999	imprezy międzynarodowe
Łyżwiarstwo szybkie		Olivia	Gdańsk	1972/2008	
		Tor-tor	Toruń	1986/2009	
		Torwar II	Warszawa	1995	
		Tor byżwiarski Stegny	Warszawa	1980/2006	ME, MSJ oraz zawody MŚ Seniorów po wybudowaniu hali
		MOSiR Sanok	Sanok	1980/2006	ME, MSJ
Short-track		COS Zakopane	Zakopane	2008	ME, MSJ
		MOSiR Tomaszów Maz	Tomaszów Maz	1984/2004	organizacja imprez możliwa po remoncie maszynowni i budowie budynku socjalnego
		Arena Sanok	Sanok	2006	ME, MSJ
		OSiR Elbląg	Elbląg	2005	ME, MSJ
		BOSiR Białystok	Białystok	2002	ME, MSJ
Narciarstwo alpejskie**	TAK	Skrzyczne	Skrzyczne		homologacja FIS
Narciarstwo biegowe**		Istebna 1561 (Istebna-Kubalonka)	Istebna-Kubalonka i Wisła		kat C i D, poziom zawodów FIS
		Zakopane – Kościelisko	Zakopane – Kościelisko		kat C i D, poziom zawodów FIS
		Ośrodek Narciarstwa Biegowego „Jakuszyce”	Jakuszyce		kat D i E, poziom zawodów FIS
		Karpacz	Karpacz		kat C , poziom zawodów FIS
Kombinacja norweska**					
Skoki narciarskie**					
Narciarstwo dowolne**					

Snowboard-cross**						
Snowboard-slopestyle**						
Snowboard-half-pipe**						

* Pojemność trybun dla koszykówki, siatkówki, piłki ręcznej podana została wg informacji ze związków sportowych dla danej dyscypliny.

****W przypadku curlingu, golfu, tenisa oraz narciarstwa nie uzyskano informacji ze związków sportowych. Obiekty wskazane w narciarstwie wymagają potwierdzenia o spełnieniu wymogów do rozgrywania stosownych zawodów.**

Załącznik 2. Sytuacja finansowa polskich związków sportowych w 2012 r.

L.p.	PZS	Relacja przychodów do kosztów (+) zysk/(-) strata Stan na dzień 31.12.2012 r.	Środki finansowe ogółem w 2012 r. (tys.; KFT-2)	Udział dotacji MSiT w przychodach związku ogółem (w proc.)	Udział dotacji z krajowych środków publicznych (%; KFT-2)
1.	Aeroklub Polski	78 987,25	6367,0	27	46
2.	Liga Obrony Kraju	-318 785,12	160,0	b.d.	38
3.	Polski Związek Akrobatyki Sportowej	-22 157,04	1255,7	85	96
4.	Polski Związek Alpinizmu	76 139,46	3130,0	64	51
5.	Polski Związek Badmintona	-472 666,30	2410,6	89	89
6.	Polski Związek Baseballu i Softballu	b.d.	452,0	89	84
7.	Polski Związek Biathlonu	-117 259,78	4812,3	63 ¹	86
8.	Polski Związek Bilardowy	-2 356,14	694,8	53	53
9.	Polski Związek Bokserski	-59 644,05	2793,0	87	88
10.	Polski Związek Brydża Sportowego	18 036,13	2060,5	33 ¹	35
11.	Polski Związek Curlingu	-24 049,75	94,5	4 ¹	0
12.	Polski Związek Gimnastyczny	-38 100	2610,0	b.d.	96
13.	Polski Związek Golfa	57 900,96	2202,7	14	14
14.	Polski Związek Hokeja na Lodzie	-1 350 880,37	6833,5	b.d.	69
15.	Polski Związek Hokeja na Trawie	-2 218 790,86	3910,0	95	87
16.	Polski Związek Jeździecki	222 550,79	5947,4	38	56
17.	Polski Związek Judo	-1 384 931,31	5895,0	61	63
18.	Polski Związek Ju-Jitsu	b.d.	387,0	b.d.	90
19.	Polski Związek Kajakowy	1 045 500,24	14571,0	81	86
20.	Polski Związek Karate	b.d.	412,9	b.d.	4 ¹
21.	Polski Związek Karate Fudokan	-42 514,14	556,1	55	76
22.	Polski Związek Karate Tradycyjnego	-814 534,48	2054,1	b.d.	99
23.	Polski Związek Kendo	-3,11	296,0	83	91
24.	Polski Związek Kick-Boxingu	88 600,06	820,0	65	100
25.	Polski Związek Kolarski	-13 754 256,13	1672,0	0	0
26.	Polski Związek Korfballu	20,67	100,0	99	75

27.	Polski Związek Koszykówki	-938 277,62	8763,0	60	64
28.	Polski Związek Kręglarski	-24 663,66	368,7	47	48
29.	Polski Związek Kulturystryki, Fitness i Trójboju Siłowego	21 178,76	1992,0	80	50
30.	Polski Związek Lekkiej Atletyki	254 098,28	21552,0	86 ¹	87
31.	Polski Związek Łuczniczy	-7 944,52	2044,0	91	94
32.	Polski Związek Łyżwiarstwa Figurowego	-118 774,41	1792,8	66	83
33.	Polski Związek Łyżwiarstwa Szybkiego	242 840,75	5428,9	76	82
34.	Polski Związek Motorowodny i Narciarstwa Wodnego	218 378,13	7220,4	15	16
35.	Polski Związek Motorowy	-5 656 010,43	21569,1	4 ¹	4
36.	Polski Związek MuayThai	823,86	260,1	90	95
37.	Polski Związek Narciarski	649 907,94	22318,5	49	49
38.	Polski Związek Orientacji Sportowej	41 294,07	846,0	79	82
39.	Polski Związek Pięcioboju Nowoczesnego	45 847,36	317,2	81	91
40.	Polski Związek Piłki Nożnej	21 501 206,52	142998,0	4	5
41.	Polski Związek Piłki Siatkowej	1 847 655,68	60785,5	b.d.	62
42.	Polski Związek Płetwonurkowania	-827 193,50	190,0	32	100
43.	Polski Związek Pływacki	-97 222,00	8841,0	87	88
44.	Polski Związek Podnoszenia Ciężarów	-28 808,39	6813,8	97	99
45.	Polski Związek Sportu Psich Zaprzęgów	b.d.	257,0	b.d.	89
46.	Polski Związek Rugby	104 941,94	2405,0	64	67
47.	Polski Związek Skibobowy	-970,43	143,5	88	84
48.	Polski Związek Snookera i Bilarda Angielskiego	832,6	254,4	77	59
49.	Polski Związek Snowboardu	68 772,90	1388,0	77	98
50.	Polski Związek Sportów Saneczkowych	112 351,63	1914,0	87	92
51.	Polski Związek Sportów Wrotkarskich	36 919,17	215,5	71	78
52.	Polski Związek Strzelectwa Sportowego	365 240,61	4502,1	85	78
53.	Polski Związek Sumo	-29 430,63	500,0	86	92
54.	Polski Związek Szachowy	79 999,53	3490,0	40	40
55.	Polski Związek Stermierczy	-359 782,60	8241,5	95	98
56.	Polski Związek Taekwondo-ITF (Taekwon-do)	55 206,38	1044,6	69	85

57.	Polski Związek Taekwondo-Olimpijskiego (Taekwondo WTF)	2 970,82	2531,4	84	77
58.	Polski Związek Tańca Sportowego	b.d.	30,0	b.d.	0
59.	Polski Związek Tenisa Stołowego	-971 283,03	6050,7	51	48
60.	Polski Związek Tenisowy	-36 974,81	5359,1	64	65
61.	Polski Związek Towarzystw Wioślarskich	-111 585,54	13077,7	78	91
62.	Polski Związek Triathlonu	-49 537,98	1244,7	95	96
63.	Polski Związek Unihokeja	-24583,5	754,1	61	45
64.	Polski Związek Warcabowy	2 901	300,0	21	23
65.	Polski Związek Wędkarski	6 372 905,62	912,0	4,2	26
66.	Polski Związek Wushu	b.d.	606,0	b.d.	67
67.	Polski Związek Zapaśniczy	689 019,96	10362,0	69 ¹	75
68.	Polski Związek Żeglarski	-99 057,35	10813,0	75	76
69.	Związek Piłki Ręcznej w Polsce	4 017 631,24	25247,1	42	44
70.	Polski Związek Sportu Niesłyszących	0	b.d.	b.d.	b.d.

¹ w stosunku do wszystkich uzyskanych dotacji (w sprawozdaniach brak szczegółowej informacji jaka część dotacji została przekazana z MSiT)

b.d. - związek nie udzielił informacji lub poinformował, że udzieli w terminie późniejszym (po przeprowadzeniu walnego zgromadzenia) na niebiesko udział dotacji pow. 80 proc

Załącznik 3. Elementy analizy SWOT dla Programu Rozwoju Sportu do roku 2020

Waga	Czynniki zewnętrzne	Waga	Czynniki wewnętrzne
	Szanse		Silne strony
0,2	Zmiana wizerunku aktywności fizycznej - coraz korzystniejsze jej postrzeganie (moda na ruch, budowanie poczucia prestiżu i elitarności przez aktywność fizyczną)	0,15	Warunki geograficzno-klimatyczne stwarzające możliwości uprawiania zróżnicowanej aktywności fizycznej
0,2	Coraz lepszy wizerunek Polski na arenie międzynarodowej (z wykorzystaniem „dużej” infrastruktury umożliwia organizację międzynarodowych imprez sportowych)	0,15	Duże nasycenie określonego rodzaju infrastrukturą dla określonego rodzaju aktywności fizycznej (przede wszystkim boiska wielofunkcyjne)
0,05	Rozwój koncepcji społecznej odpowiedzialności biznesu, której beneficjentami zostają coraz częściej organizacje sportowe oraz działania w zakresie promocji aktywności fizycznej	0,1	Duże zasoby kadr kultury fizycznej (absolwenci Akademii Wychowania Fizycznego)
0,15	Rozwój infrastruktury i transportu w kraju (przede wszystkim na poziomie lokalnym)	0,2	Zróżnicowanie źródeł finansowania zadań (budżet państwa, FRKF, FZSdU, budżet jednostek samorządu terytorialnego)
0,05	Podniesienie poziomu wykształcenia w polskim społeczeństwie	0,1	Obowiązkowe zajęcia wychowania fizycznego w szkołach
0,05	Rozwój polityki europejskiej (UE) w obszarze sportu	0,15	Potencjał promocyjny sukcesów w sporcie wyczynowym
0,1	Możliwość wykorzystania środków UE na rzecz aktywności fizycznej	0,05	Gotowość społeczna do partycypacji w kosztach aktywności fizycznej (wydatki na aktywność fizyczną w strukturze wydatków gospodarstw domowych o większych dochodach - wg GUS)
0,1	Rozwój społeczeństwa obywatelskiego (wolontariat)	0,1	Wysokie zainteresowanie społeczne wydarzeniami sportowymi
0,1	Rosnący udział biznesu w rozwoju sportu (wprowadzanie biznesowych zasad zarządzania)		
1,00		1,00	
	Zagrożenia		Słabe strony
0,1	Spowolnienie wzrostu gospodarczego kraju	0,1	Brak wystarczającej infrastruktury sportowej dla konkretnego typu aktywności fizycznej (np. pływalnie, korty tenisowe) / ciągle jeszcze słaby stan techniczny istniejącej infrastruktury
0,15	Rozwój nowych technologii sprzyjających upowszechnianiu się siedzącego trybu życia	0,05	Mniejszy udział kobiet w aktywności fizycznej
0,1	Rozwarstwianie ekonomiczne społeczeństwa	0,1	Niski poziom kształcenia i doskonalenia kadr kultury fizycznej (w tym nauczycieli wychowania fizycznego)
0,1	Stereotypowe postrzeganie roli kobiet w społeczeństwie	0,1	Nieefektywny sposób realizacji zajęć wychowania fizycznego (niska frekwencja, monotonne zajęcia, brak kształtowania właściwych nawyków aktywności fizycznej, zajęcia prowadzone przez niedostatecznie przygotowanych nauczycieli nauczania zintegrowanego)
0,15	Zmniejszający się udział w przekazie medialnym sportów o niższej oglądalności, a o dużym potencjale w zakresie popularyzacji aktywności fizycznej	0,15	Niskie nakłady na aktywność fizyczną (budżet państwa, jednostek samorządu terytorialnego itd.)
0,15	Spadek prestiżu sportu wyczynowego za sprawą coraz częściej demaskowanych afer dopingowych oraz korupcyjnych	0,1	Niski poziom systematycznej aktywności fizycznej społeczeństwa i bardzo niski udział w zorganizowanej aktywności fizycznej
0,1	Postępujący niż demograficzny	0,05	Niski poziom motywacji społecznej do uprawiania aktywności fizycznej (dla kontaktów z innymi osobami, dla integracji społecznej - wg badania Eurobarometr 2010)
0,15	Rosnące koszty szkolenia w sporcie wyczynowym oraz wzrost oczekiwań społecznych co do efektów tego szkolenia	0,1	Stały spadek sprawności i wydolności dzieci i młodzieży
		0,05	Niedostosowanie działań (ofert) organizacji sportowych do potrzeb społeczeństwa
		0,05	Niska efektywność zarządcza organizacji sportowych (model "społecznika"/"działacza" zamiast menedżera, często złożona struktura i niejasny proces decyzyjny, brak motywacji/umiejętności pozyskiwania środków spoza sektora finansów publicznych)
		0,05	Nierówny dostęp do infrastruktury sportowej (w tym bariery finansowe)
		0,05	Realizacja inwestycji sportowych kosztem programów "miękkich"
		0,05	Obiektywnie wysoki koszt partycypacji w aktywności fizycznej, prowadzący do marginalizacji pewnych grup społecznych (np. uboższe warstwy społeczne w miastach)
1,00		1,00	

Załącznik 4. Wartość dotacji Ministerstwa Sportu i Turystyki dla polskich związków sportowych w 2014 r.

L.p.	Polski związek sportowy	Wartość umów (budżet)	Wartość umów (FRKF)	Wartość umów (FZSdU)	Suma
1.	Liga Obrony Kraju	27 000,00	-	-	27 000,00
2.	Polski Związek Kickboxingu	808 000,00	-	-	808 000,00
3.	Polski Związek Akrobatyki Sportowej	515 813,00	315 566,00	-	831 379,00
4.	Polski Związek Alpinizmu	1 296 000,00	93 700,00	-	1 389 700,00
5.	Polski Związek Badmintona	1 367 117,00	-	-	1 367 117,00
6.	Polski Związek Baseballu i Softballu	210 500,00	33 000,00	-	243 500,00
7.	Polski Związek Biathlonu	2 173 594,00	2 603 756,00	80 756,00	4 858 106,00
8.	Polski Związek Bilardowy	323 800,00	115 000,00	-	438 800,00
9.	Polski Związek Bobslei i Skeletonu	222 959,00	280 000,00	-	502 959,00
10.	Polski Związek Bokserski	1 330 717,65	1 404 236,00	-	2 734 953,65
11.	Polski związek Brydża Sportowego	551 630,00	-	-	551 630,00
12.	Polski Związek Gimnastyczny	2 392 052,00	1 634 413,00	-	4 026 465,00
13.	Polski Związek Golfa	202 845,87	217 535,00	-	420 380,87
14.	Polski Związek Hokej na Lodzie	1 310 590,00	1 798 674,00	-	3 109 264,00
15.	Polski Związek Hokeja na Trawie	1 916 589,00	2 366 356,00	-	4 282 945,00
16.	Polski Związek Jeździecki	1 449 316,00	1 341 358,90	-	2 790 674,90
17.	Polski Związek Judo	2 943 553,00	2 134 334,00	-	5 077 887,00
18.	Polski Związek Ju-Jitsu	278 400,00	-	-	278 400,00
19.	Polski Związek Kajakowy	9 154 295,00	6 955 614,00	-	16 109 909,00
20.	Polski Związek Karate	575 200,00	-	-	575 200,00
21.	Polski Związek Karate Tradycyjnego	874 000,00	115 000,00	-	989 000,00
22.	Polski Związek Kendo	108 000,00	-	-	108 000,00
23.	Polski Związek Kolarski	5 853 224,00	-	-	5 853 224,00
24.	Polski Związek Korfballu	141 500,00	-	-	141 500,00
25.	Polski Związek Koszykówki	3 061 638,00	4 850 955,00	-	7 912 593,00
26.	Polski Związek Kręglarski	182 000,00	135 000,00	-	317 000,00

27.	Polski Związek Kulturystryki, Fitness i Trójboju Siłowego	752 170,00	-	-	752 170,00
28.	Polski Związek Lekkiej Atletyki	12 503 753,30	11 932 430,00	-	24 436 183,30
29.	Polski Związek Łuczniczy	1 480 307,80	1 344 826,00	-	2 825 133,80
30.	Polski Związek Łyżwiarstwa Figurowego	533 696,00	572 232,00	-	1 105 928,00
31.	Polski Związek Łyżwiarstwa Szybkiego	3 035 235,00	2 599 133,00	200 000,00	5 834 368,00
32.	Polski Związek Motorowodny i Narciarstwa Wodnego	1 144 815,00	12 000,00	-	1 156 815,00
33.	Polski Związek Motorowy	1 099 633,12	-	-	1 099 633,12
34.	Polski Związek Muaythai	289 570,76	-	-	289 570,76
35.	Polski Związek Narciarski	7 333 534,00	6 302 153,00	-	13 635 687,00
36.	Polski Związek Orientacji Sportowej	359 600,00	50 000,00	-	409 600,00
37.	Polski Związek Pięcioboju	2 212 060,00	1 020 916,00	-	3 232 976,00
38.	Polski Związek Piłki Nożnej	520 000,00	7 225 206,66	-	7 745 206,66
39.	Polski Związek Piłki Siatkowej	9 480 639,37	22 308 200,95	-	31 788 840,32
40.	Polski Związek Płetwonurkowania	111 400,00	-	-	111 400,00
41.	Polski Związek Pływacki	5 299 603,24	5 842 538,00	-	11 142 141,24
42.	Polski Związek Podnoszenia Ciężarów	5 420 931,00	4 859 331,00	-	10 280 262,00
43.	Polski Związek Rugby	1 078 338,00	1 724 650,00	-	2 802 988,00
44.	Polski Związek Skibobowy	43 510,79	-	-	43 510,79
45.	Polski Związek Snookera i Bilardu	54 000,00	-	-	54 000,00
46.	Polski Związek Snowboardu	234 794,96	192 606,01	-	427 400,97
47.	Polski Związek Sportów Saneczkowych	849 004,52	818 543,00	42 170,00	1 709 717,52
48.	Polski Związek Sportów Wrotkarskich	110 400,00	-	-	110 400,00
49.	Polski Związek Sportu Niesłyszących	1 850 000,00	4 299 206,70	-	6 149 206,70
50.	Polski Związek Strzelectwa Sportowego	3 436 500,00	2 520 100,00	-	5 956 600,00
51.	Polski Związek Sumo	364 200,00	40 000,00	-	404 200,00
52.	Polski Związek Szachowy	810 000,00	460 000,00	-	1 270 000,00
53.	Polski Związek Stermierczy	4 715 177,00	3 406 219,00	-	8 121 396,00
54.	Polski Związek Taekwon-do	729 000,00	-	-	729 000,00
55.	Polski Związek Taekwondo	787 832,00	-	-	787 832,00
56.	Polski Związek Tenisa Stołowego	1 895 489,00	2 194 301,20	-	4 089 790,20

57.	Polski Związek Tenisowy	2 418 068,00	2 336 816,00	-	4 754 884,00
58.	Polski Związek Towarzystw Wioślarskich	7 551 054,33	5 680 129,00	-	13 231 183,33
59.	Polski Związek Triathlonu	631 607,76	854 926,00	-	1 486 533,76
60.	Polski Związek Unihokeja	166 500,00	90 000,00	-	256 500,00
61.	Polski Związek Warcabowy	31 500,00	90 000,00	-	121 500,00
62.	Polski Związek Wędkarski	90 000,00	-	-	90 000,00
63.	Polski Związek Wu Shu	282 000,00	-	-	282 000,00
64.	Polski Związek Zapaśniczy	5 153 120,75	4 821 048,00	-	9 974 168,75
65.	Polski Związek Żeglarski	6 114 085,00	6 117 084,00	-	12 231 169,00
66.	Związek Piłki Ręcznej w Polsce	4 632 134,00	8 770 975,00	-	13 403 109,00
RAZEM		134 875 598,22	134 880 068,42	322 926,00	270 078 592,64